

Napút-köszöntők

Bába Szilvia

NapúTON

A MŰHELY!

Így, nagybetűkkel írva. Szellemi. Kulturális. Értékteremtő. Értékmentő. Színvonalas. Sokszínű. Kívül-belül színes. Megújuló. Változatos. Gazdag. Inspiráló. Gondolkodtató. Közös. Mindannyiunké: kortárs hírességeké és pályájukon elindulóké. A Napút mi magunk. Köszönet érte!

22 év print után NapúTON(line) nincs megállás.

A Jóisten adjon ehhez erőt, egészséget a mi(ndigderűs) Szondi Gyurinknak!

Babics Imre

Búcsúhaibun

2011 januárjában felhívott Szondi György, és megkérdezte, vállalnám-e a Napút versszerkesztői tisztét. Boldogan igent mondtam. Tíz évvel később – ugyancsak telefonon – firtattam volna, hogy miért éppen engem szemelt ki, de mivel sietett, elmaradt a válasz. Munkám kezdetén szinte rögtön rám zúdult a minden évben esedékes haiku-pályázat anyaga: az akkori téma „Nap, út” volt. Egyszerre kaptam meg az anyagot, s mivel akkor még nem volt a házamban internet, ezért a bakonyszücsi könyvtárban (a falukönyvtáros is én voltam), egy dermesztő hétvégén bíráltam el a beérkezett műveket. Nagyon gyenge volt a fűtés, iszonyúan fáztam. Már akkor láttam, s ma is vallom, hogy az éves haiku-pályázat egyike volt a Napút nagy húzásainak, ahogy később az volt az Ady-pályázat, a Weöres ihlette egyszavasvers-pályázat, és egyáltalán, szinte minden tematikus szám. Ma még felmérhetetlen, milyen hatalmas missziót teljesített, milyen hiánypótló feladatot látott el ez a valóban kulturális folyóirat, sokkalta többeknek szólt, ahányan olvasták, sokkalta nagyobb állami támogatást érdemelt volna, mint amit kapott. Én pedig a Napútnak köszönhetem, hogy visszatérhettem abból a másfél évtizedes elfeledettségből, amely *Gnózis* című (fő) művem írása alatt és után ereszkedett rám.

Követtem a Nap
útját, s hogy lenyugodott,
jómagam: árnyék.

Bakó Annamária

Jó volt éveken át barangolni a Napúton remek olvasmányélmények, kiváló szerzők és Jeles Hetvenesek társaságában.

Köszönet érte!

Baka Györgyi

Megtartó szavak

Az utolsó nyomtatott Napút-számnak

Sok tájat bejártam, tágult egyre
köröttem a tér, mire ráláttam
a Napút fényére: minőségre és
mélységre, ahol a hajlatok összesimulnak,
ahol a megroppant, töredezett szavakból
lassan kialakul a rejtőző áldozat fölött
az Arc ragyogása.

Szellemmé vált a víz, a szív, a sóhaj,
föllapozott Napút lapszámokkal bejártam
a létezés felém áradó éjeit és nappalait,
a fölfelé vivő ösvényeket: csupa kő,
csupa ég, csupa álom, verdeső, izzó,
megtartó szavak, sorsomba írt igék.

Balázs Géza

Kimegyünk a mosásban

Talán két évtizede történt, hogy Szondi György eljött hozzám az egyetemre, és megkért, hogy legyek a Napút „nyelvművelés” rovatának a szerkesztője. Csozátkoztam, mert akkoriban nagyon rájárt a rúd a nyelvűvelésre. Mondtam is neki, hogy talán másként kellene megjelölni. A rovatcím azután Szóvár lett, de engem mégis a nyelvűvelés szerkesztőjeként tüntetett föl...

A Szóvár rovatban azután sok nyelvi-kulturális írás jelent meg – nemcsak tőlem, de tanítványaimtól, kollégáimtól. Mindig fontosnak tartottam a csapatmunkát.

S közben én is rendszeres Napút-olvasóvá váltam. Bölcsészként, filológusként értelemszerűen szövegmaniás, olvasás-írás maniás vagyok. Gimnazista

koromtól előfizetek, olvasok irodalmi lapokat. Fejből fel tudom sorolni a legtöbbet – el is játszom magyar szakos tanítványaimnak, hogy mondjanak egy megyét, várost, én meg mondok rá egy irodalmi-kulturális folyóiratot. Jólesik, ha bólogatnak, hogy igen, ők is ismerik.

A Napútban azt szeretem, hogy sokszínű. Egyben van benne szépség és okosság. Szépirodalom, képzőművészet (színes melléklet) és ismeretterjesztés. Azt is szeretem benne, hogy nem fekete és fehér (és itt nem csak a színes mellékletre gondolok). Nincs benne két Magyarország. Legalábbis nem tűnik föl. Mindez rendkívül tudatos és áldozatos szerkesztői munkát takar.

Tudjuk, hogy minden jelentős teljesítmény mögött egy embert kell keresni. Szondi György most visszavonul. A nyomtatott Napút megszűnik. Persze, lesz még online, ahogy hallom, és értem is. De számomra ez egy kultúra visszaszorulásának a jelképe. Nincs mit tenni, mi szép lassan kimegyünk a mosásban. Elhalványulunk, mint a betűk a papíron, mint a Napút emléke.

Köszönet érte, hogy volt.

És ez az utolsó írás, amelyet a legendás főszerkesztő kérésére írtam.

Baley Endre

Utak és találkozások

A *Nap* a Naprendszer központi csillaga. Körülötte kering a Föld, valamint a Naprendszerhez tartozó bolygók, törpebolygók, kisbolygók, üstökösök... (*Wikipédia*)

Az *Út* a forgalom lebonyolítására szolgáló, különböző tömegbírásal rendelkező, lineáris, épített létesítmény. Lehet földút, amit gyalogos- vagy járműforgalom „taposott ki”, vagy burkolattal rendelkező műút, ami építőipari technológiával készült. Az ősidőkben úgy keletkezett, hogy egy csapás, egy ösvény, állat-, emberjárás vagy kerékcsapás az általuk feltört nyers földön – a folyamatos használat következtében – kitaposódott, állandósult, látható maradt. (*Wikipédia*)

A *Napút* egy 1999-ben alapított magyar irodalmi és kulturális folyóirat, amely évente tízszer jelenik meg. (*Wikipédia*)

Ha átvitt értelemben beszélünk egy útról, mindenképpen szükséges definiálni, honnan indul, hova vezet vagy hol végződik, és arról is, milyen az az út. Rögös? Árnyékos? Derűs? Napos?

És mi van a vég után, talán egy újabb út? Hol az Alfa, és hol van az Omega? Egyáltalán:

mi a kezdet és mi a vég?

A kezdet és a vég gyermekkorom óta érdekel. Szülővárosom halovány utcai lámpái nem bocsátottak ki olyan fényáradatot, mint a nagyvárosok, így az égbolton a horizontig láthattunk csillagokat. Emlékszem, egy nyári estén hanyatt feküdtünk apámmal a fűben, és bámultuk az eget. Apám mutatta a csillagképeket, és próbálta elmagyarázni, mi az a végtelen. Persze nem értettem.

Emlékszem, rengeteget töprengtem rajta esténként, elalvás előtt, és

csak úgy tudtam magyarázni, hogy a véges dolgok nem végesek, mert minden keletkezik valamiből, és mindenből lesz valami, amikor véget ér, és ez alól én sem lehetek majd kivétel.

Az írással már középiskolában kacérkodtam, és akár ez is lehetett volna irodalmi pályafutásom kezdete, de mégsem így alakult. Mi másról is írhattam volna akkoriban, mint a szerelemről? Igen, írtam arról is, de természetesen meghatározó volt az Alfa és Ómega; a kezdet és a vég.

„Gyertyafény, könnyek, fenyőillat.
A koporsófedél alatt egy vég adja
ezernyi új kezdetét”

Ilyen gondolatok motoszkáltak tizenhét évesen a fejemben, és elindultam egy úton, ami vezethetett volna jóval messzebbre, mint ameddig tartott, ha veszem a bátorságot és elküldöm verseimet, novelláimat irodalmi lapoknak. Nem küldtem, és az élet persze elsodort.

Nagyon úgy tűnt már, hogy ez az út véget ér, amikor a sors összehozott egy különös fickóval, aki tudott „békául”, és mellesleg költő volt. Oláh Zoltánnak hívták. Neki köszönhetem, hogy akkoriban már majdnem elhitttem, lesz még utam az Irodalom Birodalomba. Egy igazi költő – akinek akkoriban már nyomdában volt az első kötete – biztatott, hogy írjak.

Az élet azonban ismét elsodort. Úgy tűnt, ez az út most már végérvényesen lezárult. Messzire kerültem az írást, hogy véletlenül se raboljon el az egzisztencia építésétől. Különb. is. Elhagyva a világmegváltó ifjúi éveket, az ember már egyre kevésbé hajlamos arra, hogy kifordított belsővel mutogassa magát a világban. Jobb a béke.

Ez sem így lett. Az évek múlásával egyre többször éreztem magam úgy, mintha egy felrázott pezsgősüveg lennék, amiből bármelyik pillanatban kivágódhat a dugó. Sokáig küzdöttem, hogy ne történjen meg, de egy idő után fel kellett adnom a harcot. A dugó kirepült, és engem elöntött a hús év alatt felgyülemlt mondanóm. Persze a megjelenéshez továbbra sem volt bátorságom, de legalább eszembe jutott Oláh Zoli barátom. Vajon mi lehet vele?

Annyit sikerült kiderítenem, hogy Pakson él már évek óta, és több kötet is megjelent. Végül az önkormányzattól kaptam meg a számát, és két nap múlva már ott ültünk Zoli lakásának egyetlen szobájában, ahol térdig értek a levelek, kéziratok, emlékek a legnagyobb magyar költőktől, íróktól.

Felelevenítettük barátságunk kezdetét, és felolvastunk egymásnak. Újra biztatott. Általa ismerhettem meg Utassy József özvegyét, Horváth Zsókat és Vathy Zsuzsát is. Neki köszönhetem barátságukat.

Zoli már öt éve befejezte földi útját, de versei tovább élnek. Óriási tehetség volt, ám ahogyan írta, „eljátékozolta életét”. Remélem, hamarosan lesz egy irodalomtörténész, aki részletesen foglalkozik munkásságával.

Ismét elindulhattam egy ösvényen, de ez az ösvény végre elvezetett egy mindig derűs útra, ami számomra irodalmi utam Alfáját jelenti. Mindez 2011-ben történt, amikor ez a derűs út már tizenkét éve épült. Ha a görög ábécé hasonlatánál szeretnék maradni, és a Napút 1999-es indulása az Alfa, akkor én a tizenkettedik betűnél, azaz a Mű-nél, léptem saját mű-veimmel a Napútra. Azonban a görög ábécés hasonlat már biztosan nem lehet teljes, mivel 2021-ben, huszonkét év után megszűnik a Napút mint nyom-

tatott irodalmi folyóirat; néhány betűt kihagyva ért el az Ómegához, amire kedvenc íróm, Kurt Vonnegut biztosan csak ennyit mondana:

– Így megy ez.

Ennyi zagyvaság után talán már érthető, mit jelent számomra a Napút, de mégis késztetést érzek, hogy megfogalmazzam:

- Irodalmi tevékenységem Alfáját.
- Egy olyan ember barátságát, akinek nagyon sokat köszönhetek, és

nagyon remélem, egyszer viszonzhatom azt a sok jót, amit kaptam.

- Álomban sem gondoltam volna, hogy olyan neves irodalomtörténészekkel, írókkal, költőkkel, képzőművészekkel, kerülök egy kiadványba, akikkel a Napút egy-egy számában.

- Megerősítést, hogy egészen az én Ómegámig tennem kell, amit eddig tettem.

Köszönöm, Napút, köszönöm szépen, Szondi György, Gyuri!

Bánki Éva

„szép küzdelem, férfimunka volt”

Az irodalom egyre súlytalanabb. Hosszú regényeket olvasni vénasszonyos, régimódi dolog, ma már a hallgatók is szégyenkezés nélkül vállalják, hogy világirodalom-vizsgákra kivonatokból készülnek. Az idő... hiszen érti, tanárnő. De vajon értem-e? Az irodalom elhalványodásának számos oka lehet: az emlékezet, a műveltség, a koncentrációs készség átalakulása, az irodalom lemondása a társadalmi folyamatok ábrázolásáról, és maga az intézményrendszer, mely öntudatlanul is a különféle műveltségű és felfogású olvasók elválasztására törekszik. Beszélhetünk-e ma nemzeti vagy világirodalomról egyáltalán? Vagy csak véleménybuborékok vannak, és ezeknek különböző rendű-rangú alkotói?

A különféle tematikus számokban a szerzők százait, sőt ezreit összeterelő Napút tudatosan próbált meg ezzel küzdeni. (Nem is folyóirat ez, mondta az egyik tanítványom, hanem áradás. Népvándorlás.) Szerzők, akik a villamoson nem is állnának egymással szóba. Szerzők, akik más-más véleményburokban ücsörögve élik a mindennapjaikat. De az álláspontjaik egymásnak feszülhettek egy-egy lapszámban. A magyar kulturális élet egyik utolsó – az egységes magyar irodalom illúzióját keltő – találkozáspontján.

Megveregethetjük Szondi (vár)kapitány vállát: szép küzdelem, férfimunka volt. Hiszen szükségünk van egy utolsó kapura, menedékre, amely minden gondolkodni vágyó ember előtt nyitva áll, és fenntartja a magyar irodalom egységének az illúzióját.

De a tény, hogy a Napút mennyire nem talált követőkre, elgondolkodtat: tényleg szükségünk van-e erre? Vagy már beletörődtünk, hogy nem „minden” a miénk – a miénk, azaz mindannyiunké?

Báthori Csaba

Amerről a nap útja ered

(Emlékezés)

Nemcsak olyanra emlékszem, ami nem volt, hanem olyanra is, ami már láthatatlan, bár utamon feküdt és fekszik. Jöttem vala messziről, a császárváros távolából, ki se ismert, és éppen ott kötöttem ki először, ahonnan indultam. Hogy szabatosabban hol is? Szemközt az Eszék utca torkolatával, a Fadrusz derekában, egy hatalmas kapu előtt, ahol törvényemet írták. Milyen is volt az a rácsos kapu? Ó, régóta ismerem, mert ismerte anyám is, valamint az az öreg szabómester, aki nem akadályozta meg, hogy ember lehessenek.

Mielőtt hazatértem volna hírkeresni egy újságban, ott laktam én ugyanabban a háztömbben, amelyben Magyar bácsi, nevelő szabómesterem is az idők betemetett részén, a 86-os busz végállomásánál, Horváth János Nyugat-romboló apostol hajléka alatt. El tudod képzelni, hogy a *Napút* (lánykori nevén: *Pó-lisz*) szerkesztősége a Feneketlen-tó tószomszédságában lappangott egy ideig, mielőtt felhúzódott volna a Várba, aztán ki Újpestre, és majd nemrégiben az örökre ideiglenes éterbe? Nem tudod elképzelni, de én tudom.

Minek örültem akkor, kérdezed, amikor beléptem a Fadrusz utca döngő vaskapuján, mely fölött egy fészekalj rajongó övezett egy szőkés, Szondi kapitánynak hírelt embert. Nem tudom ma már, csak annyit, hogy leragadtam ott immár végleg. És miért? Mert nem kellett azóta sem elmozdulnom ellenszenvesebb és pénzesebb mozgatók felé, hogy elmondhassam, amit akarok. Tudod, milyen kiváltságos hely az, ahol engedik, hogy az légy, aki vagy? Nem kellett még csak barátoddá se fogadnod, aki meghallgatott. Visszajöttem a császárvárosból az idők elején, és nem is gondoltam volna, de beteljesedett. Valami elkezdődött, és én egyenesbe értem. Talán azért, mert ott kopogtattam az irodalmi hírszerzés újbudai ablakán, ahol Horváth János is nyüstölte egykor a Nyugatot (ja, akkor még ő sem lakott haló helyén, persze hogy nem). De nekem a Kosztolányi tér és Dezső stílusa azelőtt is és mindazóta csálhatatlan forrásom emlékezetben és írásbeliségben. Bevittem oda verseimet, beszélni akartam, mint minden éretlenség, megmutattam Ted Hughes-fordításaimat, Tom Gunnt és mást, és Szondi kapitány igent mondott a termékvizsgálatnál, és savanykás fejcsóválás nélkül hagyott futni útjaimon.

Volt-e már akkor is a napnak útja? Ki tudná. Nem volt többre szükség, mint hogy hajnalban megébredj, összeseperd legfrissebb gyümölcsöidet, és akár meztelen felszaladj a Fadruszba, ahol néhány rajongó gyűrűjében meleget éreztél bármely időben és keserűségben. Barátnak kellett volna lennem? Nem találtam barátot, de máshol sem, ellenben megértem, hogy sokszorosítják, amit csak én egyedül gondolok. Mi más is az irodalmi tévelygés és hazatalálás? Hogy megleld, mint a rongyos és céltalan víz, a medret, amelyet az eltelt idők után egyszer vagy az örökkévalóságban majd célnak nevezhetsz, vagy nevez-

nek valaha mások, akik túlélnek téged, és hosszabban maradnak helyükön a földön, a nap útján, mint te szeretted volna maradni.

Most hogy emlékezem, jut eszembe az is, hogy soha nem ért csalódás a kapitány hajóján. Nem akarta senki, hogy más legyek, mint aminek szült anyám. Gazdag lettem? Nem veszték össze helyszűke miatt a garasok fenn a fényen, sem a zsebemben. Itt, ahol neheztelés és bántalom nélkül értem meg szakállam őszülését, nem találkoztam a főnyereménnyel. De milyen fontos volt, meggondolhatom most is, csalhatatlanul, hogy nem kellett soha hamis tanúságot tennem, nem kényszerültem visszavonásra, nem törték el szívemben a bizalmat, érvényesnek tekintették érzelmi és szellemi látleteimet, senki nem akart lebeszélni az igazságról, válásra se kellett gondolnom. Ahol újra meg újra reménnyé volt képes keményedni bennem még az örökkévaló sikertelenség is, mert úgy tűnt, átszállás nélkül is eljuthatok oda, ahol való értéken veszik és adják a gyöngyöt.

Ha azt kérdezed, miért nőttem fel a Napút kebelében, nem tudok válaszolni. Megnyugodtam a névtelenségben. Lehet, hogy másféle boldogságom másféle szerencsét kívánt volna, lehet, hogy ha eredmény helyett sikert kívánok, ma másutt volna a helyem. De nem kell hordoznom az árulás kínját, nem szükséges kotorásznom az idők nyirkos aljnövényzetében, hogy meg nem adatott ajándékokra, netán kincsre találjak. Nem borzong bánatom mélyén a gyanú: eh, ha máshova mész, hohó, barátom! Ha esetleg másnak a fülébe súgod meséidet, ma lehetnél valaki. Néha képzelvek, rémálmomban feldereng előttem a nagy mázli istene, nevezzük sikeristennőnek vagy Szundi őrnagynak, és megrettenve kérdelem magamtól: mi lett volna, ha Szondi kapitány helyett Szundi őrnagy elé vet a vakvéletlen, hogyan kellett volna akkor megkezdenem és gyakorolnom a sűgási manővert. Mert Szundi őrnagynak két füle volt, és amikor a bal fűlébe selypegtem zűgő indulatomat: kérek egy falatnyit legalább az országos hír eledeléből, akkor éktelen lánggal felkapta mindkét szemét, összeráncolta homlokát, picit kiköpött a szája szélén, és azt parancsolta: Na, fiacskám, mondd el ezt nekem a jobb fűlemben is, mert nem hallok jól emitt. És akkor, mondom, ez a nyomasztó látomás kísért, átevezek a jobb fűléhez, és... de akkor már jut eszembe, anyám se jutott országos hírrre, jobb, ha szerénységgel próbálok tágabb tért hódítani a kezdetben adottnál, és azt sűgom az őrnagy jobb fűlébe: Nem akarok többet, csak hogy állva maradhassak a névtelenségben is, esetleg egy láthatatlan könyvben írva titkos saját nevem. Igen, dörren fel Szundi őrnagy, ez lehet, igaz, ez a helyes mondás, senki nem lehet híres életében, csak ha megvállik az igazságtól.

És ekkor felébredek, és látom: mindig mellettem áll a kapitány, és reggel-délben-este felismer lobogó ingemben, időszerűtlen szellemi rostokolásaim házában, és tudom, a jeltelenségben, életem és halálom fokozatain át egyszer kivezet a messzeségbe, önmagamba.

Hogy mit jelent nekem a hűség? A nap útján megtanultam: közelből is lehet messzire látni, rengő jövőben is lehet megpillantani csalhatatlan múltat, váltás nélkül is lehet változni és élni megtorpanás nélkül. Az újdonság megfakul, ha túl gyakran elhagyod nyomaid egyenes vonalát, de ott sokszor váratlanul kincsek tárnája nyílik, ahol alaposan megmarad és időtlenné válik az ember.

Benkő Ildikó

Kavicsbocsánat

Szondi Györgynek

Kajla pitymallat porlik, gyűrött tegnap lötyög rajta. Kavicsbocsánat.

Ciróka bodroz a borostás, kacatkocka csöndből, kunkorillat, jajkócos érdekeltség nélkül szép, sarkig tárt bolgár, román, magyar, szlovák, szlovén, cigány, német szójátszóter, halandzsás útifű, aranyalmafécska, malasztmosoly, dombszelíd álom, rajongó üstökös zsongás. Csiribiri hajtás csorgatja fejét, hátát. Pihegő fogócska a nyelvnyújtogatással, a vitázó nyelvelőkkel. A készüllet nyájas, pásztoros. És naputas, ó a ló, a lovas, a vágta, gyeplő rántja, gép, számlák, hátizsák, banduk, könyvesbolt, posta. És kertész, onttja, neveti a rózsát, a szó virágzását, bujtását. Száll az est. Főnt mutogat, te is építs naputat. Dudorászik.

Berecz Ágnes Gabriella

Teret adott

Igen, köszönő és nem köszöntő. Köszönteni az érkezőt lehet, a távozótól búcsúzunk.

Búcsúzáskor pedig, amit a távozó adott, itt hagyott: megköszönni illik.

Nem nehéz megmondani, mit adott a most megszűnő Napút folyóirat: teret. Elsősorban gondolati teret.

Újszerű és egyedülálló volt irodalmunk életében, hogy egy-egy téma – irodalmi vagy közéleti tárgy – körbejárására egy irodalmi folyóirat ilyen tágas tereket legyen képes nyújtani. Minden egyes lapszáma gondolatébresztő volt és vitára sarkallt. Ki képes ilyen évtizedeken át összehozni? Csakis egy olyan fáradhatatlan szervező, de főleg sokoldalúan kiművelt koponya, mint Dr. Szondi György, akiben az a képesség és igényesség is megvan, hogy elsőrangú munkatársakkal vegye körül magát.

A nyomtatott Napút megszűnése csupa-csupa kérdést generál:

Képes lesz-e a Napút-online ilyen színvonalú műhelymunkára?

Képes lesz-e ugyanolyan határtalan teret adni irodalmi műveknek, tanulmányoknak, elemzéseknek, műfordításoknak?

Képes lesz-e egy-egy meghatározott téma köré kompetens tudósokat, szakértőket szervezni?

Képes lesz-e pályakezdő költőknek, íróknak, műfordítóknak ugyanolyan segítő kezet nyújtani?

Lesz-e a Napút folyóiratnak bárhol, bármilyen formátumban méltó utódja?

Nos, ezekre majd a jövő felel. A Napút-online-nak sok sikert kívánva, most a köszöneten legyen a hangsúly:

Köszönet az értékekért, a tanításért, a gondolati és irodalmi gazdag-

ságért, az emberségért, és nem utolsósorban a „mindigderű”-ért!

Hálás vagyok, hogy olvasóként és szerzőként a részese lehettem. De

hogy mennyire fájjalom a lap megszűnését...

„Sírnék: nincs könnyem, szólnék: nincs szavam...” (Ady).

Bereményi Géza

Köszönöm szépen a Napútnak.

Bertalan Tivadar

Rések

Valahányszor megérkezett a *NAPÚT* újabb és még újabb száma, tekintetemmel végigpásztáztam szorongó könyvekkel zsúfolt polcaimat, hogy lapozgatás után vajon hol találok némi rést, ahová majd bedughatom, mint az új könyveket, és ahol később is megtalálhatom. Mert könyvnyi volt valahány szám. A lapozgatás meg annyit jelentett, hogy szellemi létem réseit (ha voltak; már hogyan lettek volna!) tömögtetem új eleményekkel, ismeretekkel és a sokféle menü élvezetével.

Jóleső érzés, hogy részem volt az indulásban, és később is számítottak rám, de az utolsó lapszámra nem kötök gyászszalagot, mert bármikor benyúlhatok a résbe, ha a szavak valódi jelentésére vágyom.

2020

LÁBJEGYZET

A lábjegyzet nyilvánvalóan azért lábjegyzet, mert általában alul fordul elő, mint rendes körülmények között a láb. A lábjegyzet csillaggal, vagy számmal jelölt szöveg-részt egészít ki, magyaráz, forrást említ és így tovább. Persze, a névadó láb nem csak alul szerepelhet; fejreállásnál, ne adj Isten, fejreállításnál, kézenjárásnál, vagy egyéb kellemes tevékenységénél a legfelsőbb pozíció is elfoglalhatja, mindazonáltal alaphelyzete a talajon nyugszik, akárcsak a lábjegyzet a lap alsó szélén. A lábjegyzet fejet tágit, felokosít, ismeretekkel gazdagít, tehát a talptól a fejhez áramlik. Így áll elő a paradoxon: a lefelé tekintés megszakítja a lendületet, mégis felemel.

Bertha Zoltán

Egyszerre dokumentum és monumentum

A szélességet az ég derekán keresztül: Napútnak nevezhetjük. Fazekas Mihálytól – a Csízióból – származik ez a megállapítás. A nagy író, aki botanikus, természettudós is volt, látta és átlátta a világot. Olyannyira, hogy például *Lúdas Matyi*jának érzelmi és erkölcsi forradalma megalapozta dicsőséges 1848–49-es forradalmunkat és szabadságharcunkat. Úgy szokott az lenni, ahogyan Németh László írta már 1928-ban: „A dolgok rendje, hogy Bánk bán és Ludas Matyi előtte járjanak Széchenyinek és Kossuthnak.” Csontváry Kosztka Tivadar, amikor elhívó sugallatot kapott, úgy értette, a „napút” szó hangzik el: a „fejem fölött hátulról hallom: Te leszel a világ legnagyobb napút festője, nagyobb Raffaelnél. A legnagyobb szó után a következő szót nem értettem meg, kértem az ismétlését, de ez nem ismétlődött meg. A kinyilatkoztatás az egy szón kívül értelmes magyar nyelven szólt; rendkívül komoly hangsúlyozással, mely arról győzött meg, hogy bizonyos magasabb hatalommal, avagy akaraterővel állok összeköttetésben, talán a világteremtő hatalommal, azzal a pozitívummal, amit mi sorsnak, láthatatlan mesternek, talán Istennek nevezünk, avagy a természet erejének véljük, ami egyre megy, mert tisztában voltam azzal, hogy elképzelhetetlen és kifejezhetetlen felelősség hárul reám, amikor egy olyan helyre jelölt ki a sors, amelyre én magamat késznek, gyakorlottnak nem találtam.” – Ady Endre a „Napisten papjának” érezte magát.

Ha van tehát olyan örök érvényű és magyar metafizikai, kozmológiai, filozófiai, történelmi, morális, esztétikai, művelődés- és kultúrtörténelmi koordináta-rendszer, amelybe a *Napút* folyóirat alapításától kezdve és két évtizedes fennállása során mindig szervesen beletartozott, akkor ezek a dimenziók mindenképpen híven jelölik ki azt. Autentikus tájékozódás a világegyetemben; a magyar nemzeti és a nagyvilág nemzetközi kulturális folyamataiban; az irodalom, a művészetek, a közélet, a társadalom, az egyetemes szellem legszélesebb köreiben; nyitottság és jóakarató „igazítás a világon” (Tamási Áron szavával élve); „egyetemes tájékozódás, univerzális orientáció” – ahogyan pedig Hamvas Béla határozta meg az efféle jelenségeket. Szokványos mértékeket mesze fölülhaladó nagy vállalkozás; mint például maga az autonóm identitásában lélegző nemzet – amely Csoóri Sándor pontos definíciójában is „közös vállalkozás”. És mindez Szondi Györgynek, a kiváló írónak, költőnek, tudósnek, műfordítónak, kultúrtörténésznek és kultúraszervezőnek, intézményalapítónak, folyóirat- és könyvszerkesztőnek – egyszóval szellemi és jószolgálati mindeneknek – köszönhetően. Akinek alkotó és szervező géniusza a mindenkori igazságküzdelem, teljességigény, minőségteremtés feltétlenségének jegyében nyilatkozott meg. Két évtizede sorakoznak, tornyosulnak előttem a *Napút* folyóirat monumentális számai. Önmagában is mindegyik egyfajta antológia, évkönyv, almanach. Könyvnyi terjedelmű összeállítás. Elképesztően széles

ölelésű, tágas horizontú és koncepciójú tematikus kisenciklopédiák olyan területekről, amelyekről hírt hozni, amelyeket feltárni és felmutatni: örökbecsű misszió. Küldetés, mint az Adyé, Csontváryé, s az azóta sorjázó nemzedékeké, azok legjobbjai révén. A régi és modern értékek átkarolásával. A tájak, régiók, népek, népcsoportok és néptörzsek, nemzetek, nemzetiségek, földrészek, nevezetes szellemóriások életének, munkájának demonstratív és példázatos kivetítésével. Idősebbek és fiatalabbak törekvéseinek, hagyományos és újító-kísérletező szándékoknak egyaránt teret, helyet biztosítva. Csakis a minőségértékek mellett elköteleződve, de sohasem talmi akarnokságok előtt meghajolva és lekötődve. Alázattal, de nem alázatosan. Hanem humanitás és divinitás, emberség és magyarság, ősiség és korszerűség, irányzatos és intellektuális sokféleség iránti együttes figyelemmel, a sajátosságok és az összefüggések tiszta érzékű megbecsülésével. A méltóság és az értékszeretet, a szerénység és a dignitás abszolútumának és primátusának fenntartásával, megőrzésével, útmutatásával. Nemzedékek, stílusok, felfogások, világnézetek, műfajok, formanyelvek tarka tematikai és esztétikai tömkelegéből valami lenyűgöző hatású freskót alkotva, tablót az utókornak is, a szabad ég alatt és a megtartó föld felett, a ragyogó Nap megvilágításában és annak fenséges útja nyomában. Otthon lenni, valahol otthon lenni a világban – miközben a csillagok, a Nap járását figyelni és számontartani; ismét Németh Lászlót idézve: „a csillagokat nézzük, s a partot keressük, abban a hitben, hogy van part s a csillagok vezetnek.” S ha az emlegetett mester a szellemi erők organizátora akart lenni, s lett is a harmincas évek Magyarországon: semmi okunk ezt a fajta szerepet vagy szerep- és sorsvállalást elvitatni egy olyan mai írótól, aki százaknak, ezreknek nyújt szellemi otthont, vezeti őket a nyilvánosság elé, segíti és támogatja munkálkodásukat, osztozik örömükben és baráti szívvel kíséri nyomon minden törekvésüket. Laudációt mondok Szondi Györgyről, aki áldozatkész mecénás, szolidáris alkotóművész, közösségformáló egyszemélyes intézmény s mindnyájunkat összefogó nagy lélek – s szerkesztőként az elmúlt fél évszázadból talán csak a legendás Ilia Mihályhoz hasonlítható. Az alapítás távlatlító nyíltszívűsége és kockázatvállaló bátorsága s az építés legnemesebb szenvedélye jellemzi. „Az összekötő szerep éltet. Helytállni ekként” – nyilatkozta nemrég. Esményi tervek, perspektívák, célkitűzések összefoglaló kimunkálója, katalizátora és megvalósítója ő. Halk szavával is a karizmatikusan biztató és lelkesítő vezéregyéniség mintaképe. A jó ügy mindenkori szolgálatosa és irányítója. Akinek az is fontos, aki írja a műveket, s az is, amiről azok szólnak. Amit létrehoz, annak így kisugárzása, messze elérő hatása, lebilincselő irradációja van. Így lesz minden lapszám olyan eredmény, amely korokat, erőfeszítéseket, nagy szellemi teljesítményeket átívelve marad fenn az időben. Mert mindegyik egyszerre dokumentuma és monumentuma az aktuális és mindenkori értékeknek. „Exegi monumentum aere perennius” – mondhatja bizvást Horatiusszal a folyóirat önzetlen és fáradhatatlan szellemi atyja és működtetője, „spiritus rectora”.

Nézegetem, forgatom, újraolvasom ezeket a becses kiadványokat. Minden hangulatnak, érzeménynek, ízlésiránynak, műformának szípközvetítő együttese – a humortól a tragikumig, a játéktól a metafizikáig, a haikutól az eposzig, a bökverstől a regényig, a debütközléstől a műfordításig. Mindegyiknek, mindennek a mélyére nézve, körüljárva, mérvadón értelmezve. Lehet, hogy

nincs új a nap alatt – de mindig van új, újdonság a *Napútban*. Már az elejétől a táj hazák, a mindönknek olyannyira kedves vidékek, falvak, városok a „szelermes földrajz” szellemében megelevenített művészi, tudományos, hitvallásos lenyomatai, tükröi. Kárpátalja, Délvidék, Muravidék, a Partium, Erdély, Székelyföld, Kolozsvár, Felvidék, Dunaszerdahely, az Alföld, a Salföld – és Budapest, Budavár, Óbuda és Újpest: megannyi ismerős és ismeretlen különlegesség, tudástár, kincsház. Igazi thesaurus. A velünk vagy mellettünk vagy odébb élő szlovénekről és lengyelekről és horvátokról és bolgárokról és skandinávokról és az írekről (a Nobel-díjas William Butler Yeats révén) és a romákról és annyi másokról. Szörnyű személyes és kollektív traumákról, háborúkról, népiirtásokról, gulágokról, összmagyar és erdélyi ötvenhatról, jóvátehetetlen szétszabdaltatásokról, velünk élő trianonokról. És Közép-Európáról és egész Európáról, és a távoli Keletről és a távoli Nyugatról, és Afrikáról és Délről és Északról. Tovább a földkerekségig. És erkölcsi, történelmi nagyjainkról: kezdve Jézus Krisztussal és követőivel Kálvinig s napjainkig. A kereszténységgel. És folytatva mítoszok, vallások, hitek, megtartó és megújuló remények sokaságáig. Közösségek, életzónák, létezésfajták sokszínű természeti, társadalmi, antropológiai és egzisztenciális identitásáig. A Nap útja, a Hold útja jegyében élők szemléletéig, világnépeig. És elévülhetetlen jelentőségű klasszikusokig: Erkel Ferencig, Arany Jánosig, Madách Imréig, Kosztolányi Dezsőig, Csáth Gézáig, Weöres Sándorig, Sánta Ferencig, Lászlóffy Aladárig. És tágkeblűen a népi és az avantgárd, a hagyományos és az experimentális, a tárgyias és a mitologikus, a realista és a fantasztikus, a konkrét-leíró és az elvont-bölcseleti irányok, vonulatok, áramlatok szférájáig. És sorshistóriánk fenomén meghatározóinak seregéig: Szent Erzsébet, Szent László, Mátyás király, Kossuth, az aradi tizenhármak. Volna értelme ünnepi pillanatokban most mindezt vagy mind a kétszáz számot lajstromozni – kifulladásig? Van is, meg nincs is. Mert anélkül, hogy felvillan-tanánk bár néhányat, ízelítőképpen azoknak, akik még nem tudják, mi ez a kincsestár, amit emlegetünk – talán van. De nincs (pontosabban nem most van a megfelelő alkalmá ennek a filológiai precizitású leltározásnak): hiszen ezt csakis egy gondos repertórium tudná a legvilágosabban felmutatni! A hétköznapiakban is. S hátha akad majd egy fiatalember (vagy elszánt örökifjú), aki ezt megszerkeszti, éppoly lelkiismeretességgel, mint ahogyan az egyes lapszámokat komponálta a bölcs és körültekintő és elfogulatlan főszerkesztő. Aki a fiataloknak is egyedülálló mentora, istápolója, pályára léptetője. De az idősebbeknek is kivételes és lankadatlan figyelmességet, türelmességet, segítőkészséget szentelő pályatársa. Hiszen mennyi zseniális ötlettel hozakodott elő, mi mindent talált ki számukra is – ami érzelmekben, erkölcsiekben, lelkiekben talán a lehető legtöbbet jelentette: húsz éve tesznek bizonyoságos – akár tárgyszerű, akár bensőséges – vallomást életükről, életművükről, önnönmagukról a jeles hetvenesek! Micsoda pompás és páratlan lelemény volt ez is! Összehozni a lelkeket, a szándékokat, a jóakarokat minden életterületről: irodalom, művészet, tudomány, kultúr- és művelődéstörténet, vallás, színház, zene, oktatás, sajtó, újságírás, sport, politika: egyszóval kultúra a maga teljes integritásában! S a magyarság, a magyar nemzeti és a világkultúra megmaradása, felemelése érdekében! S még páratlan önlexikon kompilációjával is bővítve a konfesszionális megszólalások hatalmas körét.

Hány és hány szerző, írás, festmény, műalkotás, illusztráció, reprodukció, melléklet, mennyi remeklés. És hány olvasó! És mindenki talál az egyes számokban meg a húsz évfolyamban fontosat a maga számára: vagyis olyan, mint a bőségszaru ez az egész. Köszönet ezért Szondi Györgynek! Aki szerint mindez az önelvű és elszánt misszióvégezés: kötelesség, s meg is éri. „Egy irodalmárnak megéri, egy magánembernek nem éri meg” – tisztázza a vele interjút készítő barátja, Csontos János előtt, az *Írókorzó* sorozatban készített beszélgetésben, könyvben, filmben. Szóval számára megéri, szögezi le, mondván: „amibe belevágtam életemben, azt igyekeztem teljes erővel és odaadással végigvinni. S amikor elindult a *Napút* a *Polisz* után, én fogadalmat tettem, hogy amíg az agyam bírja, ezt a lapot ugyanígy éltetem, és mindent megteszek érte. Ez egy saját Szondi-fogadalom. A több mint hatezer szerző, aki nálunk szerepelt, azok közül egy-kettő volt csak olyan, aki kikötötte, hogy szeretne tiszteletdíjat kérni. Kilencvenkilenc százalékban úgy adták és adják értékes anyagaikat mindmáig, hogy előzőleg tisztáztuk: nem tudnak érte kapni semmit.” Tényleg nem? Hát az a spirituális kötőerő, az az erkölcsi szövetség, az az élménye a szellemi közösséghez tartozásnak – biblikusan akár: hit, remény, szeretet –, az micsoda? Nem javítom én ki a gondolatot, csak továbbfűzöm: azt kapja érte mindenki, ami emberré teszi az embert. S van ennél nagyobb és csodálatosabb ajándék? Szondi György ajándék ember. A humanitásban még bízó emberek számára példa és tanítás. Ezt pedig, gondolom, ugyanaz a kilencvenkilenc százaléka az emlegetett sok ezer szerzőnek egyaránt tudja és vallja és hirdeti.

Nemzeti eszmélkedésünk, szabadság- és függetlenségvággyunk egyik sarokköve Szárszó, az 1943-as szárszói találkozó. Az egyik legutóbbi (Tamási Orosz János kitűnő vendégszerkesztésével készült) folyóiratszámában erről is olvashatunk alapos értelmezéseket. És mellette a demokratikus népi-nemzeti gondolat apostolaitól is szívbe markoló fejtegetéseket. Értelem, érzelem, erkölcs életigazító téziseit, katekizmusát. Bibó Istvánt idézi Szabó Zoltán: „Magyarország népe elég vérrrel adózott, hogy megmutassa a világnak a szabadsághoz és igazsághoz való ragaszkodását.” Ennek himnikus fényében pedig mi más kívánhatnánk köszöntés- és tisztelgéskeppen mi is a magyar és az egyetemes kultúrához ragaszkodó Szondi Gyurka Barátunknak, folyóiratának húszéves évfordulóján: hogy Isten éltesse sokáig! És mindnyájunkat is vele együtt: jókedvvel, bőséggel, és igen, mindig áldásos derűvel!

Appendix – egy újabb állomáshoz érkezve

A fenti laudáció, rövidítve, 2018 novemberében a Petőfi Irodalmi Múzeumban hangzott el, amikor a *Napút* folyóirat fennállásának huszadik évfordulóját ünnepeltük. Az impozáns jubileumi rendezvény óta eltelt majdnem újabb három esztendő – most 2021 szeptemberét írjuk. S az azóta megjelent folyóiratszámok mindegyike (például a zeneművészetről, a muzsikájában élő nemzetről, a vallásos, biblikus irodalomról, a zsoltárköltészetéről, a Mediterráneumról, az afrikai kultúráról, a fehéroroszokról, a ruszinokról, a női misztikáról, Zrínyiről, a „vezérlő fejedelem” Rákócziról, Ady Endréről, Hamvas Béláról) továbbvitte, és ha lehet, még inkább kiteljesítette azt a szellemiséget, amely addig is éltette a lapot, és amelyet ez a különleges orgánum képviselt. És fog is képviselni!

– csak most már nem nyomtatott periodikumként, hanem – a mai idők körül-ményeihez is igazodva –: online formában. Csaknem félszáz folytonosan frissülő – de a korábbi írások és anyagok visszakeresését is lehetővé tévő – rovattal. Kolosszális vállalkozás, amely szintén nem most kezdődött, de mostantól még inkább kiterjedtté fog válni. Merthogy a nyomtatott lapszámok korszaka lejárt, annak búcsút intünk. De nem búcsúznak sem a szerkesztőktől, sem a szerzőktől – sem a törekvés lényegétől és varázsától! Fáradhatatlan Szondi Gyuri barátunk gondoskodik róla, hogy ne maradjunk árván – hanem továbbra is részesei lehessünk a szellemi kultúra csodájának, áramlásának, a huszadik század egyik legnagyobb irodalomtörténetének, Barta Jánosnak a szavával: fluidumának.

Trianon századik évfordulóján jelent meg, 2020 tavaszán a *Mi magunk* elnevezésű lapszám. Lenyűgöző, grandiózus tanulmánykötetté is bővült (Szondi György és Toót-Holló Tamás szerkesztésében), szintén a Cédus Művészeti Alapítvány gondozásában és kiadásában. A magyar műveltség, identitás, tradíció páratlan jelentőségű kortárs elméleti és történeti alpműveként fog ez minden bizonytal fennmaradni. A korszerű magyarságtudomány és magyarságszemlélet megkerülhetetlen kézikönyveként. Csupán ezzel a ragyogó teljesítménnyel is beírta magát a *Napút* szellemi közössége a magyar kultúrtörténet aranykönyvébe. De még mennyi feledhetetlen összeállítás született körülötte, mellette, legújabbban is! (Közöttük például a jeles hetvenesek évkönyveit is folytatva.) És csak kettőt kiemelve legvégül: a szerkesztők és konzulensek vallomások emlékszáma 2020 decemberében. Meg az éppen hetvenöt esztendő Szondi Gyuri Barátunk dicséretére készült 2021. március 15-i számot – a laudálók sokaságával!

Búcsú? Talán majd amikor tízmilliárd év múlva a Nap fénye elhomályosul. Vagy még akkor sem, hiszen az örökkévalóság azt is felülmúlja. Hogyan tanulhattuk Weöres Sándortól?: „Mert ami egyszer végbement, / azon nem másit semmi rend, / se Isten, se az ördögök: / mulónak látszik és örök.”

Bíró József

Akkorság

amikor ! / ... / még ! / nos / valóban **voltak idők** / és / ... / : **PRÁ-GAI TAMÁS** / : szóval / nem volt ... számítógépem / sem / ... / csupán **1** ütött – kopott írógépem / tehát / lepötyögtem vagy **18** oldalnyi / epizódokra – tagolt prózát / aztán ... elpostáztam / néhány nap múlva telefoncsörgés / Tamás hívott / : „ nagyon tetszik amit adtál ! ” / ... / „ de kérlek küldd el flopin ! ” / ... / : „ sajnos az nem megy ! / nincs gépem ” / : „ hm / ... / semmi gond ! / akkor begépelem a szerkesztőségben / hm ! / no és / hozzuk is a következő NAPÚT – lapszámban ! ” / : ennyit dióhéjban egy igazi és hivatott / szépirodalmi rovatvezetőről / *továbbá* a folyóiratról / amelynek szinte a kzdtktl ... voltam ! / maradtam ! / **nem véletlenül** ! / **hiszen** „ mindigderüvel úr ” is ... **olyan EMBER** !

Botos Ferenc

A nyitottság...

Írni néhány dadogó sort. Avatott tollú irodalmi profik méltatták a Napút-korszakot előttem, és remélem, utánam is megteszik még jó néhányan. Méltán teszik.

Az alábbi szubjektív impressziók írója a – szerintem legendás – sokezres Napút-univerzum úgynevezett értő műkedvelő, olvasó, néhanapján írogató táboraéhoz tartozik.

A köszönet szava mindenekelőtt.

Szondi Györgynek és a Többieknek: a Szerkesztőknek, a név szerint nem is ismert Munkatársaknak. Így, nagybetűvel. A mindenkor mívés formájú és tartalmú folyóiratszámokért. A továbbélő online formátumot is illesse itt tisztelet, köszönet. Véleményem szerint a kortárs magyar irodalmi folyóirat-kiadásban nincs párja a mostanság – tudomásom szerint a 222. számmal – megszűnő Napútnak. A nyitottságnak. A pályakezdők életkortól független befogadásának, publikálásának az Antall József által definiált szellemi Magyarország egész területéről. És azok a felejthetetlen Napút-estek... Köszönöm, köszönjük, Napút! Együtt maradunk, amíg megadatik.

Mindig derűvel.

Csáji László Koppány

Nap-szak

(Kabarétréfa bennfenteseknek)

helyszín: egy modern berendezésű szoba, íróasztallal

szereplők: Professzor
Egyetemista
Ápolónő

(A professzor az asztalánál ül, iratait rendezgeti. Kopognak.)

Professzor: Tessék!

Diák: *(benyit)* Tiszteletem, professzor úr! Jó Napút!

Professzor: Vizsgázni jött?

Diák: Igen. Irodalomtörténetből.

Professzor: Rendben. Húzzon! *(A diák húz egy tételt.)*

Professzor: Nos?

Diák: *(felolvassa a tételt)* Ismertesse a Polarizáció Korszakának egyik jeles folyóiratát!

Professzor: Hallgatom.

Diák: A 20. század utolsó és a 21. század első évtizedeit nevezzük a Polarizáció Korszakának, amikor ideológiai törésvonalak mentén a hisztérikussá vált közbeszéd rányomta bélyegét a művészeti életre is, és ideológiai telítettség nélkül alig lehetett érvényesülni...

Professzor: Ez miben nyilvánult meg?

Diák: Eluralkodott a mozgalmár-attitűd. Végletes jelzőket halmoztak, egymást köpködték az összefeszülő táborok. Párhuzamos világok épültek. Hatalmi elitek kebelezték be az írókat, és aki nem kívánt beállni a szellemfogyatkozásba, azok óhatatlanul a partvonal szélén maradtak: a kánonképződésben ugyanis eleve elrendeltetett, hogy csak az ide vagy oda tartozók érvényesüljenek, futtassák egymást és éljenezzenek műveket, művészeket. Néhány kivétel azonban akadt az irodalmi palettán, ahol nem e törésvonalak mentén gondolkodtak, hanem az emberség és a művészi minőség volt a mérce. Ilyen szabad szellemű műhely volt a Napút-kör.

Professzor: Látom, hogy szóról szóra megtanulta a jegyzetet. Helyes! Akkor tehát mondja ki, melyik folyóiraton akadt meg a szeme, fiatalember? (*Halkan töpreng.*) Mikor is tanultuk ezt?

Diák: (*büszkén, hangosan*) A Lyukasórán.

Professzor: (*megdöbben*) Ezen akadt meg a szeme? Biztosan erre a folyóírra gondolt?

Diák: (*zavartan*) Oh, nem, nem, bocsánat! (*A diák rácsap a szájára, ideges lesz, rácsap a kezére, amivel az előbb rácsapott a szájára, majd a másikkal erre a kezére.*) A Napút folyóírra gondoltam. Amit a lyukasórán tanultunk, mert különben kicenzúrázták volna.

Professzor: No lám! Eddig kilencvenkilenc diák elemezte a Naputat. Mindet megbuktattam. Maga lesz a századik. (*Dörzsöli a kezét.*) Túl nagy anyag, de csak próbálkozzon! Magát mi nyűgözte le benne?

Diák: Olyan választ adott a polarizációra, hogy a látszólagos mellőz-

tetés ellenére száz év elteltével a Napút köréből került ki a legtöbb olyan szerző, akire máig emlékezünk.

Professzor: (*meglepődik, bólint*) Így van. Remek. Kikre gondol például?

Diák: A kétszeres Kossuth-díjas Babics Imrére, a már a 20. század közepére érettségi tétellé váló Suhai Pálra, a rangos irodalmi díjnak nevet adó Lászlóffyakra; az irodalomtörténeti kötelező olvasmányok neves szerzőjére, Szentmártoni Szabó Gézára; a műfordításelméletből is tananyag Tasnádi Editre; Szondi Györgyre, az irodalom fenegyerekére; Zalán Tiborra, aki egy úrhajóról írta utolsó B2-es jegyzeteit a Föld nevű körszínpadról; aztán ugye Lukáts Jánosra, aki expedíciót indított az eltűnt értékek felkutatására. Továbbá Hegyibotos...

Professzor: Jó. Látom, hogy tudja az anyagot. Milyen témákat dolgozott fel a lap?

Diák: Leginkább matematikus...

Professzor: Hogy mondja?

Diák: A 21. századi archaikus technika miatt csak töredékekben hozzáférhető az audiovizuális adattár, de több lapszám bemutatón is hallottam recsegve, hogy „ma tematikus számunk bemutatójára kerül sor ismét...”.

Professzor: Nem feltétlenül matematikus számokra gondoltak...

Diák: (*idegesen*) Ez a baj a 21. századdal, hogy mondanak valamit, és mást gondolnak.

Professzor: Folytassa inkább a tematikai ismertetést!

Diák: (*lelkesen*) Ott vannak a Kába Béka számok! Csupa önálló világ, köztes terjedelemben.

Professzor: És mi jut eszébe a „jeles hetvenes” számokról?

Diák: Ma a nagykorúság korhatára, akkoriban azonban a hetvenévesek idősnek számítottak, ezért a folyóirat meg se várta, hogy ezt valaki betöltse, a jeles hetvenes lapszámban valójában már sok 69 éves is szerepel életút-beszámolóval.

Professzor: A lapalapítóról néhány szót...

Diák: A lapalapító Szondi György bolgarista, költő, műfordító és kultúraszervező. Mindenki szerette, amit jól bizonyít, hogy a 100. születésnapjára a lap néhány szerzője és szerkesztője egy tematikus, szamizdatnak nevezett lapszámot jelentetett meg, rendkívül sok résztvevővel.

Professzor: Az a 75. születésnap volt, a mi számításaink szerint akkor éppen hogy nagykorúvá vált a főszerkesztő, és máris tisztelegtek neki. Meglepően gyors karrier, igaz?

Diák: Az öregedés jelei akkor még alig mutatkoztak rajta, és lám, 125 éves korában meg is jelentett egy „ötven év után” című külön posztumusz Napút-lapszámot, 2071-ben. Más lapok kifakultak, mert alig olvasható, rossz minőségű 21. századi papírjuk volt, de a Napút papírja remek; ezzel azonban az lett a baj, hogy úgy elkapkodták, mára már vadászni kell az egyes számokat. A digitális átállítás nehezebben sikerült: a fotók, videók mentésére és archiválására nem elég gyakran került sor, a felhő szertefoszlott, elektromos sérülések keletkeztek. Egyre kevesebb az a mozaik, amiből összeállíthatjuk a hajdani magyar művészeti élet képét.

Professzor: Mit tart a Napút folyóirat legfontosabb hozadéknak?

Diák: Több száz, izé, több ezer író, költő, esztéta első publikációját je-

lentették meg, mégsem pártoltak el a legrangosabb szerzők sem a laptól...

Professzor: Nem, nem, ez az „alkotói gárda” téma volt téma az órán. A hozadékról beszéljen!

Diák: *(zavarban van)* A hozadék... igen... olyan, a nemzetközi kortárs és klasszikus irodalomra is fogékony, azonban az itt és most-ra épülő műveket felvonultató folyóirat volt a Napút, ahol nem ideológiai, hanem esztétikai és etikai mérce alapján kerülhettek be az alkotók a szerzők közé, és a helyi értékek iránti fogékonyság párosult a....

Professzor: Jó, jó, de mi volt a hosszú távú hozadéka ennek?

Diák: *(keresi a szavakat)* Az, hogy táborok elvárásai helyett értéket... *(Remeg.)* Én készültem!

Professzor: Ne bosszantson! Milyen értékeket? *(Lábával toppant.)* Bal, jobb, bal... mi jut eszébe a folyamatos lépésváltásról?

Diák: *(felderül az arca)* Egyedül együtt...

Professzor: *(a diákhoz, büszkén)* Ez már jobb! Na látja!

(Belép a szobába egy ápolónő, csípőre teszi a kezét. A diák és a professzor szava elakad.)

Ápoló: Zoli bátya! *(Csóválja a fejét, és letesz a Professzor elé egy pohár vizet és egy tablettát.)* Laci bácsi, ejnye! *(Letesz a diák elé is egy pohár vizet, tablettát.)* Takaródó van, tente!

Professzor: *(az ápolóhoz)* Hé! Magát megbuktattam.

Ápoló: *(sóhajt)* Nem könnyű feladat az irodalom ápolása. Naputasok...

Diák: *(az ápolónak súgja)* A Kortársról vagy a Parnasszusról én se tudnék sokat beszélni.

Ápoló: Vegyék be a gyógyszereket, az irodalom is szundikál éjszaka! (A diák és a professzor dacosan karba fonja a kezét, tiltakozva néznek.) Valaha a Napút-körhöz tartoztak, rendben. Ideje lenne azonban másról is beszélni végre. A Napútnak vége. Mi olyan érdekes benne?

Professzor: Nem érti... Csak 2021-ig tanulta meg az anyagot, ugye? De a tanulás után jön!

Diák: A nap útja folytatódik ott is, ahol a horizontot sejtjük.

(Az ápoló lekapcsolja a lámpát.)

Napút-köszöntő az Önrekviem számba

Félek, hogy olyan lesz „utána”, mint a másnaposság. Egy nagyszerű álmnak vége, dolgozni kellene tovább, ébren, de hogyan s minnek? Óvatosan próbálom résnyire kinyitni a szemem. Hasogató fejem nem engedi, hogy visszaaludjak. Tűnődöm: talán csak az óvott meg attól, hogy felőrlődjek az irodalomipar malomkövei között, hogy 1999-től a kortárs magyar művészet legemberibb és legsokoldalúbb arculattal bíró műhelyében nevelkedtem: a Napút folyóirat csapatában. Aztán előbukkannak az előző, mámoros éjszaka emlékei. Amikor először hallottam az 1999-ben útnak indult folyóirat elnevezését, örvendeztem, hogy végre a napútnak immár nemcsak festője van, de irodalmi műhelye is lesz. Csontváry életútja azonban egyúttal arra is figyelmeztetett, a markáns arculatú szellemi autonómia nem a gyors siker záloga. Aki ilyenre vágyott, távol tartotta magát a Napúttól, vagy elhagyta ezt a fészket. Napfogyatkozás-mentes huszonekét éve alatt a Napút úgy vált a hazai irodalomtörténet megkerülhetetlen forrásává, hogy közben egyetlen tábor sem futtatta, nem reklámozták és nem sztárolták. Valahogy mindenhol „odaát maradt” – sem a *futtatók*, sem a *futtatottak*, sem a *futottak még* dimenziójába be nem illeszhető. A Napút a negyedik irodalmi dimenzió, amit kívülről csak az empatikus idő karolhat fel. (Félek, hogy az idő igen ritkán empatikus.) Ennek ellenére mindig derűs volt itt a borult ég is; még élt a herédiai eszmény, és az alkotók rendkívül sokféle arcát nem próbálta meg egységes arculattá homogenizálni, sőt! Egészen hihetetlen számok jellemzik a (majdnem) mindig derűs főszerkesztő pályakezdő írók felkarolására tett erőfeszítéseit, de ennél sokkal fontosabb számomra a nyíltszívű és nyitott szellemségű, kedélyes légkör, a humánus örök értékei iránt elkötelezettség, és nem utolsósorban a fogékonyság a magyar társadalom és kultúra értékeire, örökségére. A Napút magyarságképét nem holmi idealizált bezárkózás jellemezte: nem ismerek más folyóiratot, ami jobban odafigyelt volna a kevésbé gyakran fordított (tévesen gyakran „kisnek” titulált) nyelvek irodalmára. A legtöbb Nap-törzsutas alkotásáról azonnal meg lehet mondani, hogy melyikünk írta, ami – valljuk be – ritka erény a kortárs magyar irodalomban. Nem könnyű elaludni a folyóiratszámok mellett, folyamatos szellemi kihívásokkal tart ébren. Kétszázhuszonekötőig kellett számolnunk, hogy

aztán ne mi, hanem ő szunnyadjon el. Pontosabban átszenderüljön egy újabb dimenzióba: az online Napútba, ami olyan, mint a gyermeke: bizonyos szempontból azonos szülőjével, bizonyos szempontból azonban dacol vele, mást akar. A józanodás perceiben azzal biztatom magam, hogy a ki- és elszabadulás félsze miatt sokunkat túlhordott ez a ragyogó fészek; ne nyavalyogjunk, ideje immár kirepülni! Mindannyian publikáltunk már sokfelé, de bármikor visszatérhettünk a fészekbe. Most azonban minden külső hang beletép az agyamba, a legkedvesebb szó is rikoltó idegcsapás. Bölcsőmarkolás. A rigófiókák – bár tudnának repülni – a fészek szélét szorítják. Hiszen odakint az irodalomipar gyára vár, ahol ontani kell a verset, esszét, novellákat robotolva, mert aki keveset ír, az óhatatlanul lemarad. A Napút alkotásai sohasem voltak a megélhetősi irodalomba sorolhatók. Odakint a stílusmarkolókat kotorásszák a tömegáru, és a gyöngyök szétgurulnak. Mint letört ágak, visszafájnak a Napút estjei: nem maradt ki az, aki ritkábban jelent meg, mert a minőség és az együttlét fontosabb volt az íráskényszernél. A mennyiség és az ideológiai töltet alapján válogató irodalomipar-mágnások vajon melyikünket fogják bedarálni, lektúrpréssel egy-síkúvá nyomorítani? Érdemes lenne titkon továbbra is összekacsintani: lelkünk mélyén megmaradni naputasnak, csak az örök ezt észre ne vegyék.

Csata Ernő

Elárvultan

A Napút folyóiratbeli haikusok serege is szomorúan vette tudomásul, éppen Szondi György főszerkesztőtől, hogy a 222. számú lesz az utolsó, azaz búcsúsám, mert ő koránál fogva abbahagyja, és nincs ki folytassa, csupán 44 rovattal a naputonline.hu formájában él majd tovább:

Hegy mögé bújik
a Nap. A tündöklésnek
így befellezik.

Szétszabdalt honban,
pofonok ütésében,
árva a sorsunk.

A folyóirat 2008–2020 közötti 13 éve alatt, minden esztendőben tematikus haikuversenyeket hirdetett meg (kibővítve haibunokkal és haigákkal), amelyeken több mint másfél ezer szerző vett részt számtalan alkotásával. E 13 év bő haikuteremtését méltatjuk, hiszen megérdemli, mások mellett, ennyi haikuszerző próbálja megköszönni a Napút teljes szerkesztőségének, de leginkább Szondi Györgynek a megjelenés lehetőségét, a sok haikuest szervezését, ahol a szerzők közvetlen kapcsolatba kerülhettek egymással, a díjakat, egyszóval egy színvonalas alkotóműhely szerzőihez való tartozás örömét.

A művészet, az irodalom égboltján keresztül, egyedi üstökösként átszaladó Napút alkonyba fordul, sok-sok irodalmi élmény, orommal magasodó alkotás-hegy, szép emlékek mögé.

Pelyhek selyme, mi
körülölelt, csupán az
ég játszott velünk.

A haiku és a hozzá hasonló haibun, haiga ápolásával sikerült alkotásra készíteni a haikut szeretők széles taborát, köztük sok újságíró, költőt, tanárt, mérnököt, könyvelőt, matematikust, gyógyszerészt, orvost, teológust, egyetemistát, pedagógust, könyvtárost, grafikus, informatikus, műfordítót, térképészt, zenészt, festőművészt, és még lehetne sorolni, kiket szállt meg az ihlet, hogy az 5-7-5-ös sorképletű japán versformában megszólaljon és kipróbálja tehetségét, sokak öröme, hogy megtapasztalhatta:

Ha IQ
értéked a ∞ -hez
méred, megdöbbenő lesz
a picinységed.

A meghirdetett versenyek széles körű tematikája, amely többek között kavics, víztükör, pehely, taréj, vonal, rózsza, füzér, orom és kereszt volt, kíváncsivá tett sok szerzőt, hogy bármilyen egyszerű téma köré hogyan lehet lakonikusan értelmes versformát alkotni, a „multum in parvo” jegyében.

A kereszt volt az utolsó téma, a járvány előtt, mintha éppen a sors iróniájaként, véletlenül ez jutott az eszükbe a Napút szerkesztőinek, de a sok alkotás, reméljük, megmarad, legalábbis egy időre, és a szerzők:

Lámpások lesznek
istenek ösvényein,
a nagy sötétben,
még akkor is,

ha fényes dacuk
csúfosan kialszik egy
viharos éjben.

Csorba László

Köszönet a tágasságért

Évi tíz szám, 1999 óta huszonnégy évfolyam – én is kiszámolom: idén októberben összesen 222 szám. Nem olvastam mindegyiket – még maga az alkotó főszerkesztő, Szondi György is bevallja egy interjúban, hogy ő sem olvasta minden szám minden írását. De ahhoz elég sokat átlapoztam, hogy megfogalmazzam a magam számára legfontosabb benyomást. Ez a *tágasság* élménye: hatalmas lélegzetvétel a friss, ezerillatú szellem-levegőből, a sokszínűség, soknyelvűség, képgazdagság, gondolatbőség zubogó, soha nem apadó áradása minden egyes folyóiratszám kézbevételekor. Sok száz, talán sok ezer szerző teremtő értelmének és művészi tehetségének tágassága.

A friss nyomdailatú, elegánsan szép külalakú folyóiratszámok önfeledt olvasója sokszor alig sejtí, milyen végtelen mennyiségű munka e bővizű gondolat-szökőkút (természetesen: napkút!) állandó működtetése, karbantartása, az újdonságok fölfedezése, szerzőik kezelése, az írások tematikus csokrokba szerkesztése, az olvasókhoz eljuttatása. Aki azonban belelát a pályázati támogatáskereséstől a nyomdai gépindításig sorakozó részletekbe, a mester születésének 75. évfordulója kapcsán elgondolkodhat azon, milyen képpel fejezheti ki e gigantikus teljesítményért őszinte olvasói köszönetét. A *Napút* filozófiája a debreceni költő, Fazekas Mihály kalendáriumára és szavaira hivatkozik: „*A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak.*” A sugárzó égítest mozgása mellett azonban „*[t]udván tisztelve a Csontváry-jelenés fogalmát is*” – teszi hozzá a főszerkesztő, méltán, hiszen a folyóirat és a könyvkiadás hátterét aligha véletlenül éppenséggel a Cédrus (!) Művészeti Alapítvány biztosítja.

Az említett „jelenés” a festő önéletírásának arra a csúcspillanatra utal, amikor első vázlatrajza kapcsán váratlanul égi hangot hall: „*Te leszel a világ legnagyobb napút festője, nagyobb Raffaelnél.*” Hogy mi a „napút” pontosan, azóta is találgatja a zseni leleményes utókora, de mi képkereső igyekezetünkben maradjunk a biztos jelentésű cédrusnál. A *Magányos cédrus* és a *Zarándoklás a cédrushoz* nem véletlenül számítanak a 20. századi festészet legragyogóbb fő művei közé, így csak helyeselhető, hogy annál a cédrusligetnél, ahol 1907-ben a festő dolgozott, honfitársaink és libanoni barátaiak száz évvel később emléktáblát helyeztek el, és új fát ültettek a tiszteletére. Nos, egy anekdota szerint pár évvel később magyar állami delegáció érkezett a nemes faóriást címerében is büszkén viselő országba, és közölték a vendéglátókkal, hogy szeretnék megkoszorúzni ezt a jeles magyar emléket. Meglepetésükre a libanoni kollégák közölték, hogy aznap nem, csupán másnap kereshetik fel a helyszínt. Ott azután kiderült, mi volt e késlekedés – valójában: „időnyerés” – oka: hatalmas hótakaró fedte a területet, és előbb kútszerű lyukat kellett ásni a jeges felületbe, hogy egyáltalán le lehessen pillantani a mélyben álldogáló, fiatal cédrushoz és a mellette elhelyezett emléktáblához...

Ha a delegáció tagjai ismerték Szócs Géza csattanós remekét, *A libát*, aligha lepődtek meg a fordulaton:

*Libát vettem Libanonban
haj, haj, haj.
El is lopták Trianonban
baj, baj, baj.
Non, non, non.
Liba
non
non
non.*

Így megálltak a hómező szélén és ledobták (!) a koszorút a „kútba”, a tábla mellé, e kissé rendhagyó módon fejezve ki tiszteletüket a napútfestő Csontváry mester és szeretett cédrusai iránt.

Nos, az én szememben ez a kép – persze megfordítva – kiválóan alkalmas annak a tiszteletnek a kifejezésére, amit a 222 *Napút*-szám szerkesztői csapata iránt érzek. Én állok lenn az emléktáblánál, és ők a cédrusok, akik páratlan teljesítményükkel a magasba emelkednek, messze a hóhatár fölé. És szeretnék egy méltató mondatokból font, szerény koszorút fölhajítani legalább addig, ahol megakad az immár „ernyőt kapott” szálfák valamelyikének alsó ágán. A koszorú szalagjára ez lenne írva: „*Cédrus-barátok, köszönet a szellemi tágasságért, amit a Napúttal huszonekét éven át nekünk adtatok!*”

Csörsz Rumen István

Szekértáborokon túl

Napút. Fellengzősnek tűnő, de volta-képp fénylőn egyszerű cím. Összeköti velünk a régieket, akik mindent a Nap jelenségeivel, a „világosság tengerével” magyaráztak. Velünk, akik árnyéktűrők, sőt árnyékkövetők vagyunk, a csoportthalmazaink pedig szukcesszív jellegűek, egymás ki- és berekesztésére épülnek. Ám a Nap mindenkire süt, fényt és káprázatot ad, melegít, hevít, kiszárit – senkié, viszont mindenkié. Csontváry azzal kísérletezett, hogy a Nap útját, fényváltzásait egyetlen képen láttassa. Azért lehetett sikeres, mert a *Napút* valójában csak apró víziók sorozata, s a tudatunk fűzi fel élménnyé. Ezen a klímaváltozás se módosított: a Nap

útját immár az árnyékból kipillogatva követjük, de ugyanúgy, mint a régiek. Függetlenül attól, kinek mi van a könyvespolcán vagy a szavazólapján.

A *Napút* folyóiratban azt szeretttük évtizedeken át, hogy ugyanúgy írhattott bele kétkedő urbánus és lelkes népfi, akadémiai szaktudós és műkedvelő, mikrofilológus és panelsáman. A *Napút* mellékesnek tekintette a magyar kulturális társadalom szekértáborait, s mindenkit szellemi játékokra sarkalló folyóirat volt – illetve semmi múlt idő, hiszen az *is marad*. Országos, sőt nemzetközi érvényű, mégis a „lelke” mélyén játék, baráti és vitázó terep. Talán a kihalt kávéházak helyett. Talán a beszélgetések, az

egymással szóba állás helyett. A nemzedéki életútvallomásokat közlő *jeles hetvenesek* sorozata például olyan körképet és korrajzot ad a pályájukat immár jórészt egységes távolból figyelő művészekről, tudósokról, sportolókról, közéleti személyiségekről, amelyet semmiféle lexikon, öntömjen vagy önmarcang nem tudna láttatni. Folyamatában olvasva a nemzedéktársak szövegeit akaratlanul *egymás életére, egymás világára* vetül a fény, döntési helyzetbe emelve az Olvasót (akiért a magunk eszközével mindannyian dolgozunk, akinek a véleményéért versengünk). Minden objektivitás viszonylagos, ezt tudjuk – ám a horizont megtapasztalt szélessége egyéni. Ebben segít a *Napút*.

És egy személyes dolog. Szondi György személyében egy szelíd, rendíthetetlen, de egyáltalán nem ólomból öntött katona lett a barátom. Sőt mindnyájunké. Rajta nem fog az élet, a kudarc, nem érdekli a siker. Önzetlenül segíti nyomdafestékhez a kezdőket, de az elfeledett régieket is – amilyen például Apám volt, s a *Napút–Napkút* nélkül örökre ilyen maradt volna. „Sokadik Szondi György” a bizalmával és a munkájával tisztelt meg ezernyi szerzőt és olvasót. A szenvedélyével, a töprengő kedvességével, a szójátékaival, a nagyívű terveivel. Hogy megértsük: egymás nélkül nemcsak sötétben vagyunk, hanem mi magunk vagyunk sötétek.

De azért jó, hogy van köztünk napos!...

Deák Éva

Prágai Tamás és a Napút

Tamás irodalmi munkásságának kezdetétől szorosan kapcsolódott a *Napút*-hoz és annak szerkesztőihez. Az ő javaslatára kapta a „*Napút*” nevet az induló folyóirat, amelynek kialakításában, felépítésében az első napoktól részt vett. A szerkesztőségben folyó alkotó műhelymunka, valamint a közös utazások határon belüli és határon túli *Napút*-estekre elmélyítették, még szorosabbá tették szerkesztőtársaihoz fűződő barátságát.

A *Napút* 2011. nyarán különszámot adott ki Zalán Tibor 57. és Prágai Tamás 43. születésnapja alkalmából, majd 2015-ben, Tamás drámaian korai halála után a szerkesztőség egy teljes számot szentelt szeretett társuknak, és emlékezetes emlékesten búcsúzott tőle. Neve azóta is örökös szerkesztőként szerepel a folyóirat impresszumában. Hét könyvének kiadója a *Napkút*-műhely.

Tamás haláláig szerkesztette a *Napút* versrovatát, és segítette számos fiatal költő és író indulását. Halálát követően erre is emlékezve és nevét megörökítve alapította Szondi György főszerkesztő a Prágai Tamás-díjat, amely évente pályakezdő alkotó első kötetének megjelenését támogatja.

Tamás otthon érezte magát mindig a folyóirat szerkesztői között; jó érzés volt ezt tudni, és jó érzés most tapasztalni, hogy Szondi György múlhatatlanul ápolja életművét s emlékét tovább. (Munkásságáról monográfia készül, idén meg is jelenik a Cédus Művészeti Alapítvány gondozásában Zsávolya Zoltán többéves kutató-elemző összegezése.) A család nevében köszönjük.

Deres Péter

Volt van

Dehogy szűnik meg! Miért szűnne meg? Ott van a szövegekben, a képekben, a papírszagban, a szagtalan monitorokban, a lekésések miatti dühben és a „majd legközelebb”-fogadkozásokban. A derékfájásban és a szemromlásban. Az első közlésekben és az utolsó közlésekben. Az elfelejtettek és a felfedezettek nevében. A poros, mégis barátságos raktárakban. (Hiszen barátunk a por. Voltunk, vagyunk, leszünk. Belőle, benne, bele.) Dehogy szűnik meg! Ott van a gyors dumákban, a lassabb elmélkedésekben, az emlékezetben. A „nincs”-ben és a „de lesz”-ben. Az „azért is”-ben. A „most kicsit így, ilyen lett”-ben. A be- és elköszönésben. A köszönetben. S ami több: a hálában. A „mindigderűvel”-ekben.

Sokan le fogják írni még ezt a szót. Ezt az utolsót. Szondi Gyuri teremtette. Ezt is.

Domokos Johanna

A Napút

Fényhálót vet ki közénk	Neki
a majdnem kész világokra	köszönet
hogyan kimerítse belőlünk	terítse aláink
Ön magát	élje le nekünk
huszonkét éven át	oly hitelesen
eljutva	melyet valaki
a mágustól	bolondba
a szent	

Doncsev Toso

Búcsúszám

Gyászbeszéd

„Barátaim, Gyuri, földijeim,
Figyeljetez rám.
Dicsérni jöttem lapod, nem temetni,
A rossz, mit ember tesz, túléli őt;
A jó gyakorta sírba száll vele.

Azt mondják, hogy lapod nagyra vágyott,
A nagyravágyásnak nem így szelíd
Anyagból kéne szerkesztetve lenni.
Mind kedvelétek őt és volt miért:
Mi tilthat el most érte sírnotok?”

(Shakespeare-parafrázis Vörösmarty Mihály szavaival)

Konzulensként és szerzőként tanúsíthatom, hogy ez a lap többre vállalkozott a kortárs ismert és elismert irodalmi, művészeti, kulturális folyóiratoknál. Az összmagyarság, a velünk élő nemzetiségek, a világirodalom szócsöve, világító-tornya, ifjú költők keltetője, jeles alkotók méltatója, szellemi társak klubja, műhelye, hagyományok ápolója, erények elismerője volt. Hinni szeretném, hogy a virtuális térben is képes lesz mindezt továbbra is teljesíteni. Amen.

Druzsín Ferenc

Barangolok Napút ragyogta tájakon

Húszéves a Napút! Nagyjából ugyanennyi idő óta vagyok olvasója és elég gyakran egy-egy cikkely, tanulmány szerzője. És nem kis büszkeséggel írom le, hogy 2017 őszétől Napút-díjasa a folyóiratnak.

Ezt csak azért bocsátottam előre, mert nem értékelésre készülök, nem is kritikai áttekintésre: méltatásra vállalkoznék akkor is, ha nem lenne

szobám falán a Napút-levél. Egyébként is méltatni való, ha manapság (bármikor!) évente tíz számmal jelen tud lenni egy folyóirat megtorpanás, törés vagy bármi, kívülről látható veszélyeztetettség nélkül. Egyre bővülő látóhatárra nyitni, színvonalas számokkal olvasót-szerzőt megtartani – csak kitűnően szerkesztett lap képes.

Tetszik a *Napút*. Ráadásul „érből” tetszik, ami az adott esetben több, mint ha érdekel nélkül tetszenék: az ember örül, ha talál „egy zugot, / Egy kis virányt a pusztá homokon”, ahol a legfőbb mérték az érték. Ahol olvasóként bizton számíthat az igaz szóra, irodalomtörténészként elküldheti a saját parcellán teremtett dolgai javát abban a tudatban, hogy jó berekbe kerül.

Lapozgassunk hát kedvünkre, ünnepi szívvel húsz esztendő értékei között, válogassunk a tisztelgő gondolatokhoz támasztékokat.

Nem követünk időrendet, ám mégis: kezdjük az indulással.

A *Napút* első száma belső borítóján az alapító *Masszi Péter* és a főszerkesztő *Szondi György* útra bocsátó sorai olvashatók; akkor, 1999 januárjában ez ünnepi 'rajt' volt, ma határkő a töprengéshez.

Az alapító:

„Kamaszkoromban kezdtem a lap-alapítást, a Belvárosban, a Veres Pálné Gimnáziumban. Zöld Roletta volt az első lap címe. Azután jó sok idő telt el, majd jött az Eötvös Kiadó, az Ikrek Kft., a Kráter Műhely Kiadó, és a végén egy évtizedig a Polisz.

Mindig arról álmodoztam, hogy kiadóként éppen nekem sikerülhet folytatnom a folyóiratok folyóiratát, a legendás *Nyugatot*... Sokáig hittem, hogy így lesz.

Isten másként akarta.

Elindulok felé a Napúton...

Masszi Péter”

„Elindulunk. Folytatjuk.” (Ezt a főszerkesztő írja, alighanem válaszként az alapítónak, ám utána megszokott „bőbeszédűségével” már az olvasó felé néz:) „Tartsanak velünk.”

És 1999 januárjában megjelent a *Napút*.

Nem akarom én az égi-földi pályáját épp csak kezdő folyóiratban a

Nyugatot keresni, ám mégis találomra (?) fellapoztam egy korai számot (1909. augusztus 16.), s az első lapon be is fejeztem a „kíváncsiskodást”: *Móricz Zsigmond*. Írta *Ady Endre*. Való igaz, nem minden száma kezdődik a Nyugatnak sem ennyire „fent”, *Hét krajcár* novelláskötet sem jelenik meg minden esztendőben, és *Ady Endre* sem kerül hozzá. Jó, ha egy században egyszer, s ez még előtte van a *Napútnak* is.

Szondi György nem ejtette ki a Nyugat nevét, azt sem mondta (és nem a szűkszávaság miatt), mit folytat és hogyan, ám kezdettől tudatosan (úgyszólván házról házra járva) kereste a támogatókat, az olvasókat, a szerzőket. Ami pedig a saját háza táját illeti, a *Napút 'műhelyét'*, a szerkesztőséget: az indulás percében készen állott a csapat: *Kovács Ildikó, Prágai Tamás, Tóth H. Zsolt, Gosztola Gábor, Szondi Bence*. Plusz a *Napút-kör* és a konzulensek. (Később is, ha egy-egy változás, sajnálatos vagy más alapos okkal. Azután: a *Kiadja a Masszi Lap- és Könyvkiadó Kft.* helyére a *Cédrus Művészeti Alapítvány* kiadványa került.)

S ha még egy percig folytatjuk a Nyugattal megkezdett „játásából öszszevetést”, soroljunk szerzőket az első *Napút-számból* is: *Sebeők János, Teller Ede, Határ Győző, Tandori Dezső, Juhász Ferenc, Széles Klára, Kerék Imre* és *Rónay György*. *Tüskés Tibor* kézírással ajánló soraival. E névsor olvastán is leírhatjuk, hogy 'nem minden esztendőben...'

A folytatás is jó volt, s akár teljes lehetne bárki öröme. Bárkié igen, ám *Masszi Péteré* nem! A 2000/1. számban, a szokott helyen, a borítóbelson fénykép; mosolygós szerkesztőségek (van, aki épp csak), *Masszi* arca is sugárzó (hallgatott a „mosolygós ar-

cokat" kérő fényképészre). A kép fölött Masszi „számtana” – mosoly nélkül!

„Megdöböntő számsorokkal kellett szembenéznem az elmúlt év értékelése kapcsán. A forintokkal (...) most nem is untatnám a lap lelkes és hű olvasóit.

Sokkal meglepőbb számomra annak a keserű pilulának a lenyelése, hogy milyen kevesen vagyunk, akik a folyóiratot megveszik (...), esetleg el is olvassák (...). Ez a tudat akkor sem felemelő, ha nemegyszer kiderül, hogy pótolhatatlan kulturális értékek első megjelenésének adunk helyet az irodalom ösvényein mi, folyóiratot szerkesztők, kiadók (...). Ne számoljunk, olvassunk. Barangoljanak velünk ebben az esztendőben is a Napút ragyogta tájakon!

Masszi Péter”

Szondi György „folytatja”:

„Igen. Köszönöm. Szondi György”
És barangoltunk, barangolunk.

Nem kérdezem, húsz év múltán többen barangolunk-e, többen olvasuk-e a folyóiratot? Hogy többen írunk benne, az nem kérdés. Talán az sem, hogy nagyon sokan éppen olvasóként kaptak rá. A „hetvenesek” is olvasók ‘civilben’, a pályázók is. Mindnyájunk hozzátartozói is. Az esztétikailag kívül-belül szép számok mutatós könyvek kézben-polcon egyaránt...

Azzal kezdem, s ezt a húsz év egyértelműen igazolta, hogy a *Napútnak komikumából van a lelke*. Elég, ha bizonyos számok címlapját olvasom: *Sír és nevet* (2003/1.), *És hasolló lyókat* (2004/1.). Az utóbbi borítóbelsőjén olvasható egy főszerkesztői farsangi jókívánság: „Induljunk, no újra lelket önteni, magunkba, tán másba (...) kívánjunk csak egymásnak jó göregáborosan – és hasolló lyókat.”

A következő év is vidáman kezdődik: *Átjájába* (*Népek humora*), ígéri a

borító. Nagy vállalkozás, nagy teljesítmény külföldi nevetésből válogatni: jellemzőt, magyarul is jól hangzót, lefordíthatót, s hozzá még nevető kedvű fordítokat. E szám műfordítói között találkozunk a főszerkesztő nevével. Valóban: Dr. Szondi György kandidátus, költő, műfordító, a Szófiai Magyar Intézet sikeres igazgatója, a bolgár szépirodalom egyik legjobb ismerője és műfordítója. (Ez kérem nagy szó Nagy László hazájában!) Egyik legnagyobb (szerintem legnagyobb) teljesítménye Aleko Konsztantinov *Hihetetlen történetek egy mai bolgárról* című regénye: nemcsak a sokféle komikumából szőtt mű átültetése, hanem a választás is. Ez a XIX. század végi történet az író életébe került, mert olyasvalamit láttatott nemcsak földijeivel, hanem a világgal is, amit a bolgárok nem szívesen tettek (s talán ma sem) „kirakatukba”. Azt a tipikusságot, hogy az épp csak felszabadult bolgár ember, aki most éli a ‘minden első’ mítoszát (az első utazások a világban, ráadásul először saját vonatukon...), a szabadság mámorában egyvégtében át akarja ugrani a saját árnyékát. Ez az ügyeskedő, szertelen, ravaszkodó, önző, s ki tudja, még miféle sajátosságokból formálódott ember a komikum válfajainak metszéspontjaiban, többször az abszurdig feszített szatírában nevettező és nevetséges elődje Svejknak, de még Pepin bácsinak is, korban pedig nem is nagyon távoli rokona a lepéni magyar különítménynek. És hogy az-e a csoda, hogy megvárta fordítóját ez a könyv, vagy hogy éppen Szondi vette észre és fordította le ezt a XIX. század végén keletkezett remekművet – ma már az a fontos, hogy két kiadást ért meg nálunk.

Jó szokása a Napútnak a *szomzédolás*. Nem a gyakran megtapasz-

talható 'csak' barátkozás szintjén; a Napút lehajol a mélybe, a megrázó, drámai, kisemberi életekhez. A *Dva bratanki* (2017/2.) szakrális kapcsolatokról ír, régi és új kötésekről, ám számomra a derenki lengyelek története a legérdekesebb. Egy Aggtelek környéki, lengyel telepesek által alapított faluba vezet előbb Balázs Géza, aztán a közülük származó történész, Rémiás Tibor, aki már korábbi munkáiban is nagy szeretettel és szakmai alapos-sággal hozta a hírt földijeiről. Írásának címe: 300. Szól pedig a derenki lengyelek 300 éves fennmaradási küzdelmeiről, a legnagyobb megtartó erőről, a népesség identitáselemeiről, az etnikai hovatartozás, a nyelv és a vallás értékéről. Elmondja letelepedésüket a XVIII. század elején, amikor a Tátrán túli *gorál* falvakból Derenkre jöttek, aztán a békés derenki századok furcsa végét: a második világháború idején „darabokra szaggattattak” – ráadásul „békés” körülmények között: „Horthy Miklós kormányzó éppen ezen a környéken összefüggő vadászterületet és vadrezervátumot (...) kívánt kialakítani. Ezért a derenki 100 családot (közel 500 főt) nem át-, hanem széttelepítették az akkori Borsod vármegye 8 településére.”

Megszólalnak a derenki lengyelek is: egyik emlékező a másik után valóságos dráma egy-egy „jelenetét” eleveníti fel. Gogolya Józsefné szül. Bubenkó Teréz (1928) monológjából különösen az a mondat ütött szíven, hogy „Derenken az iskolában nem imádkoztunk lengyelül, mert nem is volt szabad (...). Horváth tanító úr megtiltotta. Engem megbüntetett. Nekem százszor le kellett írnom, hogy az iskola területén csak magyarul szabad beszélni.” Megérintett ez a mondat: „Szülőfalum, Tarany népe – venderedetű. Valamikor a XVIII. század

közepén jöttek Belső-Somogyba a Muraközből: helyet kaptak letelepedésre gróf Festetichtől, fedelet húztak fejük fölé, s egyszer csak mintegy hetven családdal fölkerült a térképre Tarany község. Nagyanyám, Drávecz Éva (1890) nagyon sokszor elmondta, hogy az iskolában tanultak meg magyarul; még szükségét végezni sem engedte ki a tanító, ha nem magyarul kért engedélyt.” (A taranyiak nyelvéről mára nem maradt semmi!)

Két szám is megjelent a *reformáció* témakörében: előbb 2009-ben a novemberi „Kálvin 500”, majd a 2007/9. „Családi reformáció” címen. A két szám ismeretanyagával, generációk értékteremtő példájával, az emberi tartás meghatározó erejével fontos, hasznos és lenyűgöző olvasmány.

A Napút kiemelkedő értéke a *szabadság*, a szabadság-szellem feltétlen érvényesülése. Nemcsak a szó, a közlés szólásszabadsága, nemcsak a közéleti kérdések szabad közhírré tétele, véleményezése; az a szabadság is például (én legalább annak tekintem), amely az Arany Jánost ünneplő szám (17/6.) a *Versparafrazálásban* adatott meg; Arany-versek parodizálása, olykor hajszal híján travesztálása! Arany lírája mint a nevetés és a nevetetés tárgya?! Álság itt a kérdés is, a felkiáltás meg kiváltképp: régtől tudjuk, Kölcsey óta mindenképpen: „Nincs semmi annyira jó, nemes és szeretetre méltó, hogy komikai felvilágosításban nevetségesse ne tétethessék; s a művészi szépség kevesbedik-e Aristophanesben, midőn Euripidest vagy Sokratest, vagy éppen az istenségeket teszi nevetség tárgyává.” És: „A komikumnak elegendhetlen feltételei közé tartozik az elmésség, s annál fogva behatását aesztetikává csinálja.”

Valóban: mulattató, kedves és az „elmésség” jegyében keletkezett írá-

sok sorjáznak a Napút lapjain. Érezhető a parafrázálásban, hogy szakmailag szabályszerűen bántak az alapművel: elkövettek rajta minden lehetséges „esztétikai műveletet” (kicsinyítés, degradálás-lefokozás...), amit az ízlés helyben hagyott. Ezzel pedig nem kisebb dolgot valósítottak meg, mint azt a szabadságot, ami az *ünnep kettős természetéből* adódik. A komoly és a vidám együttesét a világérezékelésben és -kifejezésben. Ahogy például a rómaiak a maguk ünnepein (még a temetéseken is!), vagy ahogy még manapság is falusi búcsúkon: a szentmiséről kiáramló nép a templom terén harsány vígságot talál körhintával, zenével, árusokkal, tarkasággal, itt-ott mutatványosokkal...

Másfajta szabadság jelenik meg a 2008/9. számban, melynek borítóján az áll, hogy *A belarusz Európa*. Már a cím lenyűgöz: ki ne akarna tudni igaz dolgokat Marc Chagall hazájáról, ahol a holdas éjszakában a művész álmai röpdülnek a kis faházak fölött szamárkával, hegedűssel... Egyébként is alig tudunk érdemleges valamit erről az országról. Még a nevét is csak mostanában ízeletgetjük: Belarusz!

Most is „súg” a főszerkesztő: a bemutatás nem mindennapi körülményeit mondja el pár szóval:

„(...) Bárász Péter kereste meg a nyáron műhelyünket: a belarusz kultúra – és nyelv! – jeles ismerője, tudván, hogy nemzeti kultúrák bemutatására is boldogan készen állunk. Aljakszandr Khainouszki nagykövet felkarolta az ötletet, (cikkeivel is) melléállt – ímhol az eredmény.”

A nagyon gazdag eredményből itt csupán egyetlen szerző néhány sorát ragadom ki; Kontra Ferenc *Belarusz egy magyar diplomata szemével* címmel rövid, ám annál tartalmasabb „elemzést” ír: ha úgy tetszik, nem

hivatalos és nem szokványos nagyköveti jelentést – tapasztalatairól. A szerző 2008-tól 2012-ig Magyarország minszki nagykövete volt, ismeretei-tapasztalatai alaposak – és megrendítőek. (Az, hogy majd egy évtizeddel később mondja el, sajnos nem teszi időszerűtlenné a nagykövet helyzet-jelentését.)

„Belaruszban gördülékenyen működtek a választási bizottságok. A tőlük elvárható eredményeket minden alkalommal szállítani tudták. A Központi Választási Bizottság örökös elnöke, Ligyija Jarmosina büszke volt arra, hogy egyetlen választás során sem hagyta cserben az elnököt. Mindezek következtében az EBESZ választási megfigyelői Lukasenka elnök 1994-es megválasztását követően egyetlen belarusz választást sem tudtak szabadnak és tisztességesnek nyilvánítani. A belarusz vezetést nem zavarta az, hogy a parlament ellenzék nélkül működött. Miért is lett volna szükség ellenzékre akkor, amikor az ország elnöki irányítás alatt is képes volt a fejlődés kétségtelen jeleit mutatni?”

Vendégszerkesztő munkája a 2018/6. szám: *Szárszó 75*. A főszerkesztő a 3. lapon köszöni meg Tamási Orosz János munkáját. A körülményeket, amelyek következtében a helyzet előállt, a vendégszerkesztő mondja el:

„Lapszámunk összeállításának finisében, szinte órákkal annak nyomdába küldése előtt, kaptunk egy meghívást. Így szól: »A nagy szárszói találkozó, a népi mozgalom és a harmadik út programrendezvénye idén 75 éves. Nem meglepő módon hivatalos évfordulós ünnepséggel nem találkoztunk. (...) Ha a mai hatalmasoknak erre nincs szükségük, nekünk annál inkább.«

Nos, erről, Szárszóról szól ez a szám; a „szárszói gondolat” történel-

mi elhelyezéséről, a találkozó dokumentumaival, emlékezőkkel és emlékezésekkel, méltó az évfordulóhoz. A vendégszerkesztő pedig: „Örülök, hogy lehetőséget kaptam erre a Napút főszerkesztőjétől, Szondi Györgytől. Lectoris salutem! Tamási Orosz János”

Jól illeszkedik az ünnepi számok sorába az *Ady-évforduló* könyve (2019/3.) s a hozzá kapcsolt 133. számú Napút-füzet.

Kezdjük az elején.

Talán nem tévedek, hogy a Napút olvasása Zalán Tibor tárcájával kezdődik. Várjuk, mint a tárca hőskorában, amikor úgyszólván a reggelizés járt. A mostani, többszörösen ünnepi esztendőben kiváltképp vártuk: az ünnepektől évszázadok óta remélünk valamit. Azt, hogy az időről időre „kizökkent világot” segítsen a helyére bilenteni. Ady-ünnep lévén, nagy most a hangzavar, sok biztosnak hitt (tudott!) érték vált kérdésessé, vártuk az igaz szó szolamának megerősítését. Vártuk az ünnep hozamát, a szellemi és a lelki megtisztulást.

Ady életművét a kezdetektől kísérték bajkeverő hangok. Azután a „Toll-csata”. Jólesett a harmincas évek közepén Németh László képes beszédbe zárt okos üzenete; előbb a debreceni Ady-Társaság 1934. március 2-i előadói estjén, majd még nagyobb nyilvánosság előtt, a Tanú júniusi számában, ahol egy jól felépített székesegyházhoz hasonlította Ady életművét, amelyen „a folytatódó motívumok minden új kötetből új arccal merülnek fel, s minden verse új leleplezés, új állítás, vagy ahogy Ady mondaná: új titok, melynek külön nyelven, a maga számára készült kifejezés-formán kell beszélnie. Léha beszéd azt találgatni, hogy Adyból ötven vers marad-e meg, vagy öt. Egy székesegyháznak lehetnek jobban-rosz-

szabban kifaragott szobrai; nem lehet levérni párkányaikról őket; mindegyik mond valamit, s együtt mondják ki a templomot.”

Hogy Zalán Tibor tárcája, nyílt szava tisztít-e; mindenestre ébresztő előhangja a Napútban rendezett ünnepnek.

„Most meg baj van Adyval! (...) Most nagyon különös, semmiképpen sem az ünnepelésre emlékeztető hangok hallatszanak ki a nagy nemzeti kórusból. (...) Egyszóval nagyon úgy tűnik fel, baj van ezzel az Adyval. Mert szabadkőműves volt. Mert zsidóbérenc volt. Meg alkoholista. Meg mélymagyar. Meg világpolgár. Mert mérték nélkül, nyilvánosan kurválkodott. (...) Mert sem utódja, sem boldog őse lenni senkinek. (...) Ha valaki nem kisajátítható, az megbocsáthatatlan. Annak annyi!”

Továbbá:

„Ha egy művészt, gondolkodót nem művei alapján, hanem egy adott párt-nézetből (...) ítélünk meg vagy (marasztalunk) el, nagyon bent vagyunk az erdőben, amely Dante sötétlő erdejénél is sötétebb, mert a tudatlanság és a primitívség ragacsos éjszakájába érünk bele (...) És ebben az éjszakai erdőben azt fűjják a szelek, hogy tüntessük el őket! Esterházytól Csoóriig, Petri Györgytől Nagy Lászlóig (...). És nemcsak őket. Sorra kerülnek majd a többiek is (...) szegény Joyce, szegény Heidegger, szegény Majakovszkij, szegény Gide...”

Kell-e kommentár Zalán Tibor „ünnepi” tárcájához? Legfeljebb az, hogy a máskor komikumgazdag szatíra helyén most „a szőlős gazda, az egyszeri” perel mai fenyegető elemekkel – ironikus pozícióból!

A Napút-szám kitűnő, minden „szólam” szabadon szól, ám a sok kitűnő írás ellenére a végeredmény

mégsem az Ady-művészetnek „igaz tüköre”, hanem helyzetünk tényképe.

Az ünnepi számok hagyományos szereplői a pályázók. Most is. A tisztelgő versek és a tisztelgők száma méltó Adyhoz. A parafrázisok is; kissé meg is lepett a kiírás is, a vállalkozók kedve és bátorsága is. Adyt nehéz parafrázálni: nincsenek olyan története, mint Kund Abigélé, bukolikusan induló esték sincsenek; van a sajátos „verstan”, a „stílus”, a székes-egyház belső tervrajza oszlopaival, szobraival... A megvalósult 'mégis-kísérletekben' a bátorság, a küzdelem a szép; egy-egy eltalált szókapcsolat, még inkább annak struktúrája, Adyszó vagy -kifejezés nem a megszokott helyzetben...

A két Weöres-szám országot mozgatót meg (2013/7 és 8.) A két számba (kötetbe) foglalt aktivitás végeredménye: értő és értelmező tanulmányok, elemzések, képek-fényképek, és újra a pályázatok! Ha a többi évfordulót is számítjuk, a kérdés: Mi az, ami szellemi frontba, a humánus értékei mellé sorakoztatja a jóakarátú embereket: irodalomtörténeszeket, költőket (pályakezdőket is!), emlékezőket? A válasz: a Napút, a Napút-szabadság, s ami szerencsére felébredhet a jó hívószóval, a „látva lássanak” igénye!

Ezúttal egy szabadon választott költemény elemzése volt a feladat, a másik pedig (maga Weöres is adhatta volna) „egyszavas versek szerzése. A költő ismert remeklése a *Tojás-éj, Remetebál* típusú verssereglés.” Ez sem könnyebb feladat, mint az Ady-évfordulós; itt úgyszólván magával Weöres Sándorral kell(ene) versenyre kelni. Az eredmény beszél: a 7. szám 82–83. lapján bárki válogathat 74 „egyszavasból”. (Én a *Szópantomim, a Pápapár* és a *Frigyfagy* hármására „szavaztam”.)

S ha már a pályázókedvénél és a vele járó sereglésnél tartok; a „csúcs” a *Rózsák füzére* című *haiku-versengés* (2017/6.). A mintegy háromszáz beérkezett alkotás közül száztizenegy szerepel a Napútban; ezek szerzőinek egyharmada jelen volt a Nádor Teremben a szám ünnepélyes bemutatóján. Mert ünnep volt az, ahogy sugárzó arccal léptek fel a színpadra – nagyjából egy-egy perces szereplésre. Jelen voltam az esten, személyesen tapasztalhattam meg: a Nádor Teremben egyetlen perc is felemelő!

Nádor Terem. A Napút rendre méltó helyen mutatja be új számait, ám ennek ólomüveg ablakcsodáival nem versenyezhet semmi. Ha odakint még világos van, él a terem, mihelyt besötétedik, észrevesszük, mit veszítettünk...

Ez a szám Balatonalmádi „csodáival” folytatódik; Gráfik Imre és Sarusi Mihály mutatja be gazdagon illusztrálva régi képekkel-fényképekkel az összeállítást. (Az olvasó pedig telhetlenné válva arra gondol, mi lenne, ha ehhez hasonlóan más településekkel folytatódna a történelmi-kulturális ismerkedés, s akár egy új *Utazás a Balaton körül* kerekedne ki belőle?)

Ugyancsak a 17/3. lapjain kapott helyet egy megemlékezés Tompa Mihályról születése 200. évfordulója alkalmából (*Bibliámnak és lantomnak élek*). S mintha elébe, egyúttal már az Arany-évforduló elé terítette volna a rózsák füzérét a megemlékező tisztelgés.

Nem értékelést írtam, összegezésre sem kerül sor. Ráadásul a második évtizedben hosszabban „barangoltam”: mondhatnám, így esett, ám valójában arról van szó, hogy alighanem ekkor járta már a maga igazi pályáját a Napút. Amin jámi akart, s ahol megtalálta a maga szellemi hiánypótló

helyét. S amiért ma már „méltán nevezhetjük (...) Napútnak”.

És a Nyugat?

Nem egyetlen csillag teszi az égboltot.

Az egyébként bajokkal terhes harmincas évek olvasója, ha a fővárosból mondjuk Csurgóra utazott (akkoriban

vonaton ez 4-5 óra volt), válogathatott az útra a Szép Szó, a Nyugat, a Kelet Népe, a Válasz, a Tanú... közül.

S ha ma?

Az út Csurgóig nagyjából ugyanannyi idő.

A Napút már megvan!

2019

Elek Szilvia

22 esztendejéből egy bő tízet tölthettem a Napút vonzásában; gyakran rohanós írással, határidők szorításában, pódiumokon zongorázva, műsort vezetve, szavalva, szerkesztve, beszélgetve, konferenciát szervezve, kiállítási anyagokat ragasztva, pogácsákat és tortaszeleteket rendezgetve, korrektúrázva, interjúkat készítve, rengeteget telefonálva, Szondi Gyuri halandzsaszövegeit, nem létező nyelvű énekléseit hallgatva, Napút-indulót (a másikat) komponálva, Gyurival-Kornéllal éneket, ütőt kísérve előadva, sok-sok remek emberrel találkozáva, folyóirat- és könyvkötegeket cipelve, olvasva, nézve, tapsolva, szeretve, a legkiválóbbak közt feszengve, és mégis, ez az évtized soha nem lesz elfeledve, szívem legféltettebb szegletében marad mindig, sőt, örökre!

Elmer István

Szellemi eleganciával

A folyóiratok története általában az emberi feledéstörténetbe illeszkedik. A jelen – a mindenkori jelen – fontosnak és állandónak, természetesnek tartja a létezésüket, azután elég egyetlen nemzedéknyi idő, és egyik is, másik is megszűnik, kihullik, mint a pelyva. Megjelennek újabbak, s a velük felnövekvő generáció – ha még egyáltalán tud olvasni, nem is feltétlenül a betűfelismerés, hanem a szóértés, még inkább a gondolatértés szintjén – esetleg úgy vélekedik, a múlt avíttágába hullott megszűnőért aligha kár, hiszen mit is mondhatna el az ő életéről?

Ez a szellemi és érzelmi magatartás talán érthető. Különösen ma – persze lehet, hogy a múltbéli jelenekben mindig is hasonlóan vélekedtek a gondolkodó emberek –, amikor a létezés, tehát az élet érzékelésének aránya eltolódott horizontális irányba. A pillanat, az egyszerűen megragadható, a felszín (a kép, a zaj-zene, a mozgás-sebesség) tölti ki a mindennapokat, és vannak, akik erre a pillanatnyi horizontális valóságra szűkítik le az életüket.

A feledés részben érthető, máskor szomorúan tudomásul veendő folyamatban, maradva az irodalmi folyóiratoknál, mégis vannak olyan teljesítmények, amelyek átütik az idő múlásának zubbonyát. A huszonharmadik évfolyamába

lépett Napút, homlokcíme szerint az irodalom, a művészet és a környezet gondolkörét befogadó folyóirat most lelép a megjelenés színpadjáról. Lelép, de nem múlik el, új megnevezés illeti meg ettől kezdve: a maradandóság dicsérete.

Három fogalom kívánczik ide: minőség, mélység és sokszínűség. A folyóirat a kortárs irodalom és szélesebb kitekintéssel a magyar kultúra, illetve művelődés, valamint a társadalom kérdéseit mindig is megfontolt igényességgel tárgyalta. Nem ragadták el pillanatnyi divatok, vagy olyan divatos szerzők, akiknek eszméi vagy a maguk erkölcsi, alkotói hitele rövid időn belül érvényüket veszítették. Ez nem jelentette ugyanakkor azt, hogy olyan szerzők és olyan nézetek ne kaptak volna helyet, amelyek vitára készítettek, amelyek korántsem találtak egyöntetű elfogadásra, de a szerzők szellemi és erkölcsi téren egyaránt hitelesen vállalt gondolatkísérletbe fogtak. Ezzel a folyóirat teret adott az egyik legnagyobb, az intellektuális lét és magatartás jelzőoszlopának nevezhető esszé műfajának (amely a felszínen csúszkáló szellemlovagok sokadalma számára aligha megfogható kísérlet – az esszé, essay kifejezés eredeti jelentésére utalva).

Egy folyóiratnak, ha homlokán viseli az irodalom megnevezést, kötelessége a kortárs irodalom felkarolása-felölelése, részben az újonnan született művek közlésével, részben az azokat bemutató, elemző recenziók és kritikák megjelenítésével. A prózára is igaz, a versekre még inkább, hogy a megjelenő írások sokasága közt meg-megcsillan egy-egy alkotás, amelyek a pillanathorizonton túl maradandónak bizonyulnak. Ha találomra felütöm a Napút számait, előbb-utóbb bekövetkezik az ilyen jótékony szembesülés. Íme, egyetlen példa: a lengyel-magyar Konrad Sutarski *Hová rohansz? Európa?* című versének kezdősorai. *„Hová rohansz Európa ebben az iszonyatos zűrzavarban / milyen bika rabolt el és környékez manapság is / téged legszebb nőjét a világnak / téged aki Dantét és Schillert nemzedet / az Akropolist a Lowre-t és a Capri téged aki a keresztet napjainkig lelked fölött őrizted...”*

A vers azután választ ad a feltett kérdésre, mert hiszen minden, kissé ébredő elmének szembe kell néznie azzal, hogy „önfia vágta sebé”, emlékeztetve Nemeskürty Istvánnak a magyar romlásokat kutató-elemző történelmi esszéire. Önfia vágta sebé; vágja ma is egyre mélyebbre, elsősorban azzal, hogy feladta-feladja minden civilizáció megtartó lényegét, amire azután az összes többi – önazonosság, kultúra, erkölcs, gazdaság – épülhet, s amit Sutarski a következőképpen fejez ki: *„aki a keresztet napjainkig lelked fölött őrizted”*.

A mélység a következő címke, melyet odaragasztani kívánok a távozó Napút emlék-testére. Olyan korban, amikor sokan talán úgy gondolják – és eszerint élnek is –, hogy az élet kimerítődik az egzisztálás, a lélegzés, és nem lélekzés (!) horizontális síkján, ezzel a korszellemmel szemben, népszerűsége ugyan nem számíthatóan, mégis szükséges, vagy éppen annál inkább szükséges a létezés vertikális mélységére emlékeztetni. A Napút szerzői nem ragadtak meg felszínes, könnyűnek ígérkező keresgélésnél, valamely pernahajder eszmécskének hódolva jópofa, szelleminek nevezett bon mot-val elütve a hamiskártyás játékok. Ebben persze nagy segítségükre voltak a lapcsinálók, a szerkesztők, akik a felkéréseket és olykor a kéziratok visszautasítását egyaránt a régi normának a jegyében tartották elfogadhatónak: az esztétikum első számú kritériuma a tisztesség.

A mélységhez hozzátartozik a következő magatartásforma: konzervatívnak lenni és a tradíció jegyében eljárni. Mert mit jelent az előbbi? Conservare,

mondták a latinok, s arra gondoltak, valami jót, valami szépet, valami értékeset megőrizni, megmenteni. Tradere, ugyancsak a latinokhoz fordulva: ezt a jót, szépet, értékeset átadni a fiaknak és leányoknak, a következő nemzedékeknek; hogy majd ők hozzáadják a maguk értékeit, amelyekkel szélesíteni, gazdagítani lehet – és szükséges – a horizontális és vertikális létezésmezőt egyaránt. Ehhez az igényhez szép szolgálóként (servitorként) járult hozzá a Napút.

Harmadikként a folyóirat sokszínűségét említem. A magyar irodalom és szellemi élet rég nem látott – talán még sosem volt mértékű – megosztottságának, az árokásásnak, vagy más szóval a szekértáborokba tömörülésnek az idejét éljük. Az árok és a szekértábor persze már eleve ellentmond a szellemi igényességnek, aki erre vetemedik, máris öncsonkításban vétkes. Magam is jó néhány alkalommal növekvő szomorúsággal váltam kénytelenül tanújává ennek az öncsonkító hevületnek. Emlékeztetnék az 1990 után különböző írószövetségekre és szervezetekre bomló – nagy kár, hogy nem egészségesen, virágjában kibomló – mozgásokra, szétrajzásra, amikor a különböző csoportosulásoknak – voltunk talán ezek képviselőiként heten az asztal körül – még a legkisebb közös többszörösben, egy, a filmes törvényhez hasonló irodalmi törvény gondolatában-ajánlásában sem sikerült egyetértésre jutniuk, mert egyik-másik csoport magának vélte kisajátítani a teljes magyar nyelvű irodalmat a műfordítások világával együtt.

A Napút szellemi eleganciájával egyszerűen túllépett ezen, nem volt hajlandó tudomást venni a tökmagjankók (legyenek akár nőneműek is) acsarkodásáról, hanem innen is, onnan is, mindenfelől kért és kapott kéziratokat, egyetlen kritériumot tartva szem előtt: a maga számára meghúzott zsinórmértéket. Méltatlannak vélte a szellemi önégetés poklában vergődni. A folyóirat Fazekas Mihálytól vett szelíd mottója: *„A szélességet az ég derekán keresztül...”* Adynál vulkanikus formát ölt: *„Milyen hígfejük a törpék... / De nyelvelnek, zszibongnak, úznezek / S nekihajtanak önzesztükre / Mindig új hitnek, dalnak, tűznezek.”*

Folyóiratok születnek, majd megszűnnek, hiszen ami az időben jön létre, az előbb-utóbb az időben véget is ér. A Napút – legjobb meggyőződésem szerint – nem jut Atlantisz sorsára; véget ér ugyan, de nem süllyed el, hanem (minden patetikus felhang nélkül) ott marad a szellemi hajózás óceánján világítótoronynak.

Erdélyi György

Hattyúdalhír

Időtlen idők óta irodalmi lapok, folyóiratok vonzáskörében élek. Meglehetősen nosztalgiával emlékszem arra az időszakra, amikor türelmetlenül vártuk az újságárusnál az Élet És Irodalom friss számait, hogy ugyan mi újat fogunk találni az akkoriban publikáló nagyságok – Nagy László, Juhász Ferenc, Szécsi Margit, Weöres Sándor, Pilinszky János, és ahogy a filmek stáblistáin írni szokták, még sokan mások – tollából. Akkoriban a hét vége általában az irodalmi újdonságok ígézetében telt el.

Ehhez fogható élményem mostanában a Napút folyóirat. Régen nem találkoztam azzal az izgalommal teli kíváncsi várakozással, mely megelőzött minden egyes új számot, melyek jellegükben markánsan különböztek más folyóiratoktól. Ezek mindegyike egyetlen témakört járt körül ugyanis, ráadásul elsősorban olyan írástudók jóvoltából, akikkel alig vagy egyáltalán nem találkoztam korábban, és akik alig vagy egyáltalán nem szerepeltek a kánonokban és a köztudatban – ha van még egyáltalán ilyen –, sem például a Magyar Művészeti Akadémia szerzői címlistáján. És mostanság egyre többször hallom, hogy ez az orgánus meg fog szünni. Ilyen gazdagok lennének? Nem hinném, hogy én lennék az egyetlen, akinek fáj ez a hír, hiszen mindennapi szellemi táplálékom várható hiánya legalább annyira érint, mintha a friss levegőt, a napfényt vagy a testmozgást vonnák meg tőlem. Persze lehet azt mondani, hogy: na, mi van akkor, ha megszűnik egy folyóirat? Megszűnt már, de mennyi, mégsem állt meg a világ. De igen, bizonyos értelemben megállt, akárhogy is játszunk ezzel a gondolattal. Sőt, én előre félek a hiánybetegségtől, mely biztosan jelentkezni fog nálam, ha ez a megszűnés bekövetkezik. Nem egyszerű dolog megszokni a jót, aztán lemondani róla.

Egészen biztos vagyok abban, hogy nem én vagyok az egyetlen, akiben megszólalt valami vészcsengőféle. Meg kellene menteni valahogy a Naputat, hogy maradjon számunkra valami olyasmi, amiben sokan ismerünk rá fiatalkori énként nyitottságának lélegzetvételére. Az egyik utolsó szám, a *Mi magunk* olvasása közben például olyan gondolataim támadtak, mint soha előbb. Arra jutottam, ha ez a szám évekkel előbb megjelenik, talán lendített volna valamit a közgondolkodásban, nem következnek be a botrányos közjátékok – kokárda és nemzetiszín szalag –, vagy ahogy a korabeli hivatalos hang recsegte, a magyarkodásügyben. Nem történik meg a 2005-ös népszavazás az idegenben élő kisebbségi magyarság ügyében. Igaz, gondoltam arra is, hogy akik nem tartoznak a *mi magunkhoz*, azok a legkritikábban olvasnak irodalmi lapokat, ezek a traktátumok legfeljebb minket erősítenek, elnézést kérve a *legfeljebbért a mi magunktól*.

Szóval: valahogyan meg kellene tudni tartani a Naputat, hogy legyen számunkra eszméltető, ösztönző hang továbbra is, mint ahogy a felnőtt személyes példája neveli a fiatal nemzedéket minden időben. Mert sokak számára van szükség nemcsak megerősítésre, de bizonyos értelemben szellemi turistaútjelzésre, ami nélkül csak az eltévedés körbejárása marad. Ezt onnan tudom, hogy tanítottam, és eközben nem keveseknek adtam a kezébe valamelyik számot és próbáltam megválaszolni a hozzá kapcsolódó kérdéseket.

Ahogy a régi írások befejező részében megismétlik az írás lényegi részét, íme, az én ismétlésem: meg kellene menteni a Naputat, hogy az a hang, amelyet képvisel, ne jelenjen meg hiányként a jelenkori szellemi közéletben. Az valószínű, hogy a hozzám hasonló outsiders legfeljebb megerősíteni tudják az orgánus létrehozóit tevékenységükben, de sajnos nem valószínű, hogy a hozzám hasonló hangok eljutnak az Örök Hivatalig, mely tudhatna lendíteni valamit a helyzeten.

De stop, frissen hallom – Szondi György, a főszerkesztő, a lapgazda-motor és gyakran „erszénybirtokos” eltökélt bejelentést tett: hetvenöt évesen visszavonul évtizedekre elhagyott alkotó- és kutatóterületére, s újra író és bolgarista

lesz; nincs hogyan folytatni a 220 tematikus számot, nem készülnek új összeállítások, nem lesznek erőteljes lapbemutatók... lesz, folytatódik a gazdag online-élet.

Tiszteletben tartom határozását, remélem, sokak nevében köszönöm meg rengeteg önzetlen munkáját, s kívánok neki alkotóerőt régi-új munkálkodásában.

Erdélyi Z. János

Mindig jó volt ide hazatérni

Majd 30 éve, pontosabban 1994-ben kerültem be ama bizonyos kiadói társaság vonzáskörébe. Akkor ugyan még más néven futott a hajó, de annak a legénységnek zöméből verbuválódott később az új társulat, immár NAPÚT feliratú lobogó alatt. Ám nemcsak a legénység – vagyis az új szerkesztőség – állt a régi emberekből, de a régi szerzők java ugyancsak csatlakozott az újdonsült formációhoz, közöttük jómagam is. Büszke vagyok, hogy az 1999-ben megjelent legelső szám óta (változó gyakorisággal) alkotótársa lehettem ennek a nagyszerű csapatnak. (Az első számban három Max Löwenthal-versfordítással vagyok jelen.)

2009-ig, amikor is családommal vidékre költöttünk egykori pátriámba, sokszor látogattam be a szerkesztőségbe. Először a Pannónia utcába, ahol könyvkupacok, -halmok és -hegyek között tanultuk a járást a kultúra szűk ösvényein (vagy még inkább sikátorain). Az itteni szerkesztőség privátim Szondi Gyuri kéjlaka volt, s valahányszor ott jártam, eltöprengtem, minő tigrisugrásokkal közelíthetők meg a lakás különböző pontjai. (A tulajdonos által megerősített hírek szerint ez a helyzet azóta eszkalálódott.)

Egy idő után a szerkesztőségi szentély áthelyeződött a Várba, jelesül a Szentháromság téri neogótikus pa-

lotába, ahol az ódon falak lehelte történelmi légkör nemes patinája látszott rárakódni minden földi halandóra, akinek útja az épületbe vezetett. (Itt történt, hogy amikor egy alkalommal feleségemmel és az akkor két éves fiammal betértünk ide, gyermekünk azzal képessé tette el Gyuri bácsit, hogy nagy könyvcsomagokkal – ajándékba kaptuk – rohángált a szoba egyik oldaláról a másikra. Emlékeim szerint erről a mutatványról Gyuri képeket is készített.)

Jól emlékszem az átmenetre a népes – és harsányan vidám – szerkesztői társaságtól (feltupírozva a hol muslicarajokban érkező, hol egyéniileg csatlakozó szerzőkkel) a néhány főre fogyatkozott, immáron kisebb helyiségeket elfoglaló szerkesztőségig. Mindegyiknek megvolt a maga varázsa.

Ámde minden elmúlik egyszer (Szondi Gyuri „imádja” illetően magvas és eredeti megállapításaimat!), s a NAPÚT három főre redukálódott szerkesztősége (a HáromSzondiak) Újpestre költözött.

*

Hely és idő szűke miatt nem térek most ki a „látens” munkatársakra, akik távolról (pl. otthonról, *ad absurdum* a Bakony erdeiből) segítették a szer-

kesztőség munkáját, noha nyilvánvaló, hogy az ő tevékenységük nélkül nem lett volna NAPÚT. Sem NAPKÚT. Merthogy a folyóirat-szerkesztőség és a könyvkiadó hosszú ideig ugyanaz volt a „fejétől búzlik a hal” értelemben. Ráadásul nekem mindkettőhöz volt kötődésem, hiszen jó néhány könyvemet a NAPKÚT Kiadó jelentette meg.

*

Tény, ami tény, Újpesten már nem voltak ódon, történelmi levegőt lehelő falak, de a betérő vándor ugyanúgy kapott jó szót (hol kimondva, hol nyomtatott formában), ami bőven kárpótolta a hosszú utazásért.

Utolsó felvonásként – a NAPÚT és a NAPKÚT szétválását követően – az előbbi visszaköltözött oda, ahonnan eredt, vagyis a Pannónia utcába... Tehát bezárult a kör... És most úgy tűnik, innen nincs tovább. Nem lesz újabb stáció, mert nem lesz tovább NAPÚT sem. „A varázsló eltöri pálcáját”, Szondi Gyuri leteszi a láthatatlan karmesteri pálcát.

*

Itt illenék köszönetet mondani mindazért, amit értünk és a folyóiratért tett. De félek, elrontanék vele mindent, amit múltidézésképpen sikerült összeszedegennem.

*

Arról még legyen szabad néhány mondattal megemlékezni, milyen különös kapcsolat fűz engem ehhez a (maga nemében páratlan) emberhez. Mintegy három és fél éve – egy szép nyári délelőttön kezdődött – valamilyen megnevezhetetlen okból szó

szerint mindennapossá váltak telefonbeszélgetéseink. Azt nem állítom (persze szerénységből!), hogy nap- és elmeindító csevegéseink alkalmával megváltjuk a világot, de – állandósultságuk ellenére vagy folytán – talán némi szint sikerül csempésznünk egymás mindennapi életébe, noha Gyuri ugratón állítja, hogy eme alkalmak inkább szolgálják az én szellemi épülesemet (az ő Igéi által), mintsem az én hallgatásaim az övét. Tényekkel nem érdemes vitatkozni.

Beszélgetéseinknek még egy pozitív hozadékuk van. Jó ideig ezek az elménckedések (nevezhetném cizelláltabban gondolatcseréknek is, noha leginkább Gyuri gondolatai cserélnek helyet a saját feje és az enyém között) egy-egy „Szondi-típusú (spontán kiszökkenő) megszólítással” indultak, amelyeket – irodalomtörténeti szempontokat szem előtt tartva – gondosan feljegyeztem, összegyűjtöttem, mintegy adalékképpen a jövő kutatói számára. Hogy nagyszerűségük mibenlétét szemléltessem, néhány ékkövet hadd villantsak fel: Serteszakállú Tamburahajcsár, Jóraivaló Kiflicsüccs, Immaculata Sereghajtomúvek Részvétese, Kecses Fülemlüle-Lasszóvirág stb. Van-e szív, mely ne dobbanna hangosabban ilyen *epitheton ornan-sok* hallatán?

*

Noha veszteségünket egyelőre pótolhatatlannak érezzük (e lelki sebet majd begyógyítja az idő – tyuhaj, ennek a párját ritkítóan egyedi szófordulatnak is hogy fog örülni Gyuri!), számomra vigaszul szolgál, hogy ha NAPÚT nem is lesz, de telefon még igen.

Eszes Máté, Eszesné Merész Irén, Eszes Boldizsár

Hűség, humánium

A Covid előtti boldog időben hazafelé tartottunk a Róma és Milánó közötti autópályán, az olaszok Napútján. A toscanai táj izzott a napfényben, buszunk eltéríthetetlenül követte a Napot, a Nap pályáját egészen addig, amíg lángvörösré színezve az eget, el nem tűnt a látóhatár alatt.

A mi Naputunknak is, melynek indulása óta olvasói vagyunk, eljött az alkonyórája, hisz kézbe vehető, tapintható mivoltában, nyomdailatával együtt elmerült az online világ végtelen tengerében, de reméljük, modern formájában is az irodalmi és művészeti alkotások, a társadalmi, kulturális élet fontos hazai és külföldi eseményeinek, kérdéseinek közvetítője lesz.

A lapot számunkra szerethetővé tette művészi színvonala, az alapítók hitvallása melletti hűség, a humánium iránti elkötelezettség, a műfaji és tartalmi sokféleség harmóniája. A tematikus számok, az irodalmi és művészeti mellékletek, a fordítói, a vers- és novellapályázatok, az irodalmi estek, a Napút-díj, melyet kiváló alkotók sora kapott meg, mind-mind a szerkesztőség munkáját dicséri. A főszerkesztő, Szondi György a folyóirat lelke volt, kitartása, felfedező- és lelkesítő kedve kiapadhatatlan ma is. A lap életben tartása, az anyagi háttér megteremtésének gondja is rá hárult. Mindannyiuknak köszönettel tartozunk az élvezetes olvasmányokért, a nyomdafesték mámoráért.

Fazekas István

Kis séták a Napúton

Egy bársonylegyeket hintáztató nyár végi délutánon, Rédicson, alighogy kiléptünk az Ady Endre utcából, Dzsó hirtelen megállt, az érparti fák rezgő lombjai felé emelte szomorú tekintetét, aztán minden átmenet nélkül szavalni kezdte József Attilának ezeket a sorait: *„Tudtam, hogy ősz lesz, s majd fűteni kell, / de nem hittem, hogy itt van, ily közel, / hogy szemembe néz, s fülemben morog.”* Mintha körénk gyűltek volna a csillagok, úgy álltunk ott, röpködő szita-kötők sűrűjében, s az árokszálon lapuk nyújtózkodtak. Megrendített ez az őszi figyelmeztető, mert ahogyan Dzsó elmondta, nemcsak az őszt, de még a véges sorsú Földgolyóbis elmúlását is földidézte bennem. A járdán, piros kannával kezében egy nénike csoszogott hazafelé, s amikor kinyitotta a kiskaput, rojtos szélű kendőjét meglebbentette a szél. Mielőtt végleg eltűnt volna, biccentett egyet felénk, mi visszabólintottunk, aztán Dzsó továbbindult, majd témát váltva ezt mondta:

- Itt járt nálam. Arra kért, hogy hazudjak ellened.
- Simontól is ilyesmit akart.

- Elzavartam. Most otthon ül sértődötten, és duzzog.
- Ilyenek a költőcskék – mondtam nekikeseredve.
- Ilyenek – hagyta rám az öreg.
- Egy darabig némán ballagtunk tovább.
- Azért még jól süt a nap, melegen – mondtam, hogy mondjak valamit, közben eszembe ötlött, Zsóka az ebédlőasztalnál milyen jókedvű kacarászással mesélte el, hogy nemrégiben a falu plébánosa úgy nyitott be hozzájuk: „*Dicsértessék!*”, mire Dzsó a nappaliból játékosan kiförmedt rá: „*Rédicsért tessék!*”
- Ne edd magad miatta! – próbált vigasztalni Dzsó. – Inkább küldd el a verseket Szondinak, ha már verseket kért tőled!
- Rendben.
- Szondi Gyuri nagyon rendes ember – jelentette ki az öreg, aztán elhallgatott és hosszasan maga elé révedt. Mintha számvetést tartott volna az évei sorában. – Bulgáriában annak idején sokat segített nekem.
- A Radnótinak ajánlottát elküldöm neki.
- Küldd el a többit is – emelte fel mutatóujját az öreg. – Na, gyere, sétáljunk egyet a Napúton! – szólt rám mosolyogva.

Átöleltük egymást a nyár-alkonyi fényben, dudorászni kezdtünk egy kalotaszegi népdalt, s a temető felé vettük az irányt. Az útszéli jegenyék katonás vigyázzban álltak mellettünk, s mintha Nino Nikolov egyik versét sugdosták volna Utassy Dzsó Jóska fordításában: *„A zuhogó víznek zaja / álmomba költözött, / s a moraj egész éjszaka / zengett szívem fölött. // Már nem tudom, mit álmodtam, / de kora reggelen, / mint a kizöldült fa, mondtam, / harsogtam énekem. // És az eddig bejárt világ / úgy eltörpült, csepplett, / a Vardilnál fészket csinált, / karcsú város mellett. // Miért is van, hogy az ember / világban tévelyeg / mikor e szépséghez csendben / oly könnyű út vezet?”*

2010. január utolsó napjainak egyikén, a százhalombattai vasútállomáson Véghelyi Balázzsal éppen Szondi Györgyre várakoztunk. Balázs azt feszegette, hogy irodalmunkból mostanában hiányzik a gondolati mélység, a filozófia. Nyilván van ebben vaskos igazság, de a mai irodalomnak nem ez a legnagyobb baja, hanem inkább az, hogy rendkívüli mértékben felhígult, talán sose tündökölt még ennyi dilettáns benne. Lényegében ott tartunk, hogy bárkinek bármilyen gyatra írása megjelenhet, ha van hozzá elegendő pénze. Minden bizonnyal ezzel függ össze az is, hogy az irodalmi életben a kiszorítósi sohasem volt még ennyire alpári és vészterhes.

– Jó napút! – szállt le a vonatról Szondi, majd hozzátette: – Nocsak, nicsak, micsoda váradalom!

A Polgármesteri Hivatalba mentünk, ahol alaposan átbeszéltük a Napút folyóirat Százhalombattáról szóló számának szerkesztési elveit. (Nekem rendkívül jólesett és sok erőt adott, hogy Szondi úgy is vállalta a műveimet, hogy tudta, van egy-két pénzosztó irodalmár, akik legszívesebben némaságra ítélnének, akik folyamatosan azon ügyködnek, hogy „anathéma” alatt álljak.) Baka Györgyi, Szép Enikő, Balogh Ágnes Emese, Véghelyi Balázs és az én verseim közül válogattunk néhányat, melyek Szondinak is tetszettek. Szondi azt javasolta, hogy legyen a lapban néhány latinról való magyarításom is, s feltétlenül

jelenjen meg a Jacopone da Todi-fordításom, a *Hétfájdalmú Szűzanya*, melyet Czigány György méltatott a Bartókon. Az esszékről egy darabig vitatkoztunk, majd elindultunk az Ebattába, hogy megigyunk egy kávé. A főtéren Szondi váratlanul a Makovecz-templom felé vette az irányt. Füttyörészve nézte a napba írt keresztet, majd ránk tekintett:

– Úgy rendezzék össze az anyagot, hogy az legyen a városról önarckép, vallomás és mitológia!

Az Olasz Intézet kapujában cserfes verebek civakodtak. Véghelyi Balázssal egy darabig néztük őket, aztán beléptünk az ódon kapun. Szondi György és Tarján Tamás jöttek elénk, aztán bemutattak Hubay Miklósnak. 2010. március 1. volt, életem egyik sorsdöntő napja. A *Két kuruc beszélget* című könyv bemutatója után átadtam Miklós bácsinak a Kis Károlyról írt drámám kéziratát. Néhány nap múlva – miután Szügyi Zsolt felolvasta neki a színdarabot – Miklós bácsi felhívott telefonon, megdicsérte a munkámat, s arra kért, menjek el a lakására mielőbb. Amikor beléptem hozzá, átölelt, s ezt mondta:

– Neked a drámával nagy feladatod van.

Noha ötven év korkülönbség volt közöttünk, mégis egyik pillanatról a másikra olyan önfeledt barátságba kerültünk, mint a közös viadalra készülő kamasz fiúk. Sokat sétáltunk a Duna-parton. Húsvét előtt néhány nappal szembeálltunk a Nappal, aztán lassú léptekkel elindultunk. Miklós bácsi beszélni kezdett:

– Úgy látszik, letagadhatatlanul alkalmi drámaíró leszek. Száz éve született egy magyar költő, Vas István, most róla szeretnék drámát írni. Ezen a centenáriumon nem egy magyar intézmény tiszteleghetne előtte. Irodalmi egyesületek, nagy kiadók... De megemlékezhetne róla még a főváros is, hiszen senki olyan szépen, olyan szeretetteljesen nem írt a romba dőlt, lebombázott Budapestről, mint a rejtőzködéséből előjövő Vas István. Milyen drámai pillanatok voltak mögötte! 1944-ben, egy nappal azelőtt, hogy a sárga csillagot fel kellett tűzni, felment hozzá barátja, Radnóti Miklós: „En holnaptól kezdve nem megyek ki a házból, mert ezzel a sárga foltal nem járkálok az utcán. Gyere, kísérsz el engem, búcsúzzunk el Budapeستól, hiszen nem fogom látni többet.” És akkor végigsétáltak a Duna-parton, a Margit hídtól az Erzsébet hídig. Ott felmentek Sík Sándorhoz a piarista házba. Ő is a reverendáján varrogatott másnapra... Bennem most ebben a pillanatban egy olyan dráma terve mozgolódik, amelynek hősnője Nagy Etel, Vas István első felesége. Kassák nevelt lánya volt, az angyalföldi fiataloknak táncolt Bartók, Bach zenéjére elragadóan és eredetien, azt mondják, Füst Milán magánkívül ünnepelte őt. Amikor agytumort kapott, tovább táncolt, nemegyszer ritmusát veszítve, és így még szívbemarkolóbban szólt az új, háborúra készülő korról. A második világháború kitörése napjaiban halt meg, a rádió közvetítette Varsó bombázását, amelynek operájában fel kellett volna lépnie...

– Mi teremti ebben a készülő műben a drámai helyzetet?

– Számomra az, hogy egy új drámával szeretnék elégtételt adni egy mostanában megcsonkított formában játszott darabomnak – pontosabban: a darab mondanivalójának a magyar költészetéről. Egy csillagos órán – mondjuk így – Vas Istvánnal együtt elkezdtem írni egy színdarabot a magyar költőkről. Arról,

hogyan a magyar költők hogyan vészelték át a második világháborút. Ez a darab minden más darabom közül a legsikeresebbnek tekinthető, 29, vagy talán 30 felújítása is volt. *Egy szerelem három éjszakája*. Van ebben a darabban egy kis virágáruslány, aki az elején egy kosár virágot hoz egy budai villába, ahol találkozik a Költővel, és kap tőle egy kötet verset. A darab végén a villa romjai közé visszatér, és azt mondja, hogy ő látta a Költőt és a feleségét, úgy rémlett neki a villamosból. Halottakról beszél, s szavai lényege az, hogy van feltámadás. Ezt a kis virágáruslányt a darabomból mostanában a rendező majdnem mindig kihúzza. Ez a kis kültelki leányka hordozza a színdarab legbensőbb mondani-valóját. Ahogy az inge alatt rejti-melengeti a Költő verseskötetét, ahogy hirdeti a halott költő halhatatlanságát. „*Nem krizantém, rózsza, rózsza, rózsza! Szerelem virága záporozza ismeretlen árva sírjukat...*” Ezt a kis virágáruslányt a közönség is szívébe zárta. A magyar költészet iránti szerelem testesül meg benne. Kár volna kivetni szívünkéből ezt a szerelmet.

*

A 2010-es könyvhéten Miklós bácsival együtt dedikálhattam a Napkút Kiadó asztalánál. Neki *Az ember tragédiája* témájára évtizedek alatt összegyűjtött jegyzeteit jelentette meg Szondi, nekem a *Szavak tüntetése* című verseskötetemet. A nap végén arról beszélgetünk, hogy a nemes párbajok után az újbóli kézfogások lehetősége mindig adott, ám a nemtelen, hátulról döfő vagy övönaluli támadóval az őszinte kézfogás szinte lehetetlen. Ekkor már csak az ölelésnek van esélye: Krisztus ölelésének. Elköszönünk a két Szonditól, Miklós bácsi belém karol, s hazafelé indulunk. Az egyik pavilon sarkától Pécsi Györgyi mosolyogva felénk indul, ám hirtelen mégis irányt vált. Miklós bácsi elkomorul, megáll, s ezt mondja:

– Ha én rendezném *Az ember tragédiáját*, akkor a végén a Názáretből jött fiú jönne be a színpadra, megsimítaná Ádám homlokát, esetleg mellétérdelne, és úgy suttozna a fülébe: „*Mondottam ember: küzdj és bízva bízzál!*”

S ahogy ott állunk az aranycsipkés házak faláról visszaverődő alkonyi fényben, Miklós bácsi a szabad kezével megsimogatja a homlokom.

*

Ez év nyarán Novák Emil, miután a Szenátus javaslatára kinevezett a Színház- és Filmművészeti Egyetem docensévé, arra kért, hogy Bory István többnyire latin nyelven, 1805 és 1808 között megírt naplóját fordítsam le magyarra, ha látok benne olyan jellegű érdekességet, mely *Az ember tragédiája* keletkezéstörténetéhez esetleg adalékuul szolgálhat. Bory István Madáchék tisztartója volt, az ő fia az a Bory László, aki neves ügyvéd lett, s akinek a nevéhez néhány irodalmi mű is köthető. Sokáig élt az a legenda, hogy Madách drámájának alapötlete Bory Lászlótól származik. Történelmi tény, hogy a szabadságharc bukása után Bory István Kossuth Lajos titkárának, Rákóczy Jánosnak a bűjtátása miatt egy fél évig Madách Imrével együtt raboskodott. Vajon a közös cellában miről beszélgettek? Emil kedvcsinálónak elektronikusan átküldött a naplóból néhány oldalt. Az egyikben a *Belzebub* név alatt alig olvashatóan ez a latin szöveg van beírva: „...flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.” Ez Vergilius *Aeneis* c. műve VII. énekének 312. sora. Jelentése szó szerint ez: ha nem

tudom meghajlítani a fentieket, az Acheront fogom megmozgatni. (Lakatos István fordításában: „Hogyha pedig nem lágyul a menny: Acherónt verem én fel.” Vagy egy másik: „Ha nem pártol a menny, rázom a poklot.”) Magyarul ez van még odavésve: „Accaroni istene”. Vajon miért éppen ezeket írta Belzebub neve alá az akkor még fiatal Bory? A 2Kir 1,2 egy picit közelebb visz bennünket a megoldáshoz: itt Belzebub neve így szerepel: בְּעֵל זְבוּב (Baal zebúb), ami tükörfordításban annyit jelent: a legyek ura. A Vulgata Clementina a szöveg Belzebubra vonatkozó részét így fordítja latinra: Beelzebub deum Accaron. Tehát a naplóban az Accaroni istene bejegyzés megfejtése az, hogy Belzebub Ekron istene. (Ekron ősi filiszteus város volt.)

Alighogy eddig eljutok, csörög a telefonom, Szondi György hív, s arra kér, írjak valamit a Napútról. Nem tudom megállni, hogy ne említsem meg neki a Bory-noteszt. Kitérek arra is, hogy a naplóban a *De amore* című bejegyzés Janus Pannonius egyik verséből egy részlet. A kétsoros versrészlet mellett cikornyásan van írva ez: JanPan: pg 205. A g betű feletti kis vonalka az n rövidítése, tehát a pg a pagina szóval azonos, magyarul a versrészlet a 205. oldalon található. Ez azt jelenti, hogy Bory István Janus Pannonius verseinek 1754-es kiadását használta, mely az interneten is olvasható, s valóban, a 205. oldalon fellelhető az idézett textus. Igen ám, de van egy kis szándékolt eltérés! A napló írója le hagyja a sor elejéről a Quam-ot (jelentése itt: mennyire vagy annyira), ami arról árulkodik, hogy az nem a véletlen műve, hanem az azt követő tartalmat átformálnak szánta, miszerint: a szenvedélytől elragadtatott szerelem belerángatja a nőt abba, hogy durva öldökléseket kövessen el, s minden istentelenségre készsé teszi.

Szondi érdeklődve hallgat, majd úgy búcsúzik, ha van minderről közölhető anyagom, feltétlenül küldjem el neki. Lerakjuk a telefont, aztán zsvajgó gyermekeim között elgondolkodom, hogy mit is írhatnék a Napútról? Elsőként az jut eszembe, hogy a *Szondi lapja* kifejezés tulajdonképpen egy *genitivus epexegeticus* (értelmező genitivus). Ez a szerkezet a latinban és a görögben viszonylag ritka, ezért nem mindig könnyű felismerni, ám exegetikai szempontból rendkívül fontos, mert sok esetben ez adja az egyetlen megoldást. Ennek értelmében a *Szondi lapja* kifejezés a lapnak a Szondival való azonosságát jelentené. De így van ez teljesen? A Napút rendkívül nyitott folyóirat. Ám csakis az értékre nyitott. Szondit nem érdeklik a szellemi és szellem nélküli szekértáborok, és legyint a személyeskedésre. Egy dolog fontos neki: a mű. Lapjának igazi karakterét – amellett hogy a tematikus számok bravúrosan és ízlésesen vannak megszerkesztve – a különbségek szépsége és joga adja meg. Mert a sokszor bohókás főszerkesztő pontosan tudja: a valódi értékeket felmutató másság befogadása és kivirágoztatása igazából maga a kultúra. Elhatározom, hogy mindenképpen írok a Napútról, hiszen rengeteget köszönhetek a folyóiratnak, s még annál is többet Szondinak.

2021 szeptemberében egy elszólás következtében a tudomásomra jutott, hogy 2010 nyarán Szondit az egyik irodalmi ellenfelem írásban megfenyegette, hogy ne merjen tőlem közölni semmit sem, mert különben pórul jár. Hm... A kisstílu riogató nyilván nem tudta, hogy a *Szondi lapja* kifejezés nemcsak *genitivus epexegeticus*, hanem *genitivus generalis* is.

Köszönöm, Szondi úr, hogy nem hagyott cserben! Jó volt Önnel a Napúton sétálni.

Felszeghi Sára

Búcsúztató, továbbgondolással

Nem tudom, amikor kitaláltad, hogy legyen Napút, neked is megszólalt-e egy hang a fejed felett, mint Csontvárynak, de a küldetéstudat bizonyára. Aki ismeri és követte a Napút számait, láthatta, hogyan ötvöződik a múlt – a történelem a jelen valóságával és az új – a tehetségek felismerésével és promotálásával – a jövő ígéretével, mindez a harmónia, az egyensúly megtartása mellett. Mindig kíváncsi örömmel vettem kézbe a tematikus számokat, amelyek mind továbbgondolásra készítettek az olvasót. Több kedvenc mellett mégis kiemelnék egyet, ez a gyűjtemény az online-on később a *Magyar önazonoságtár* címet kapta. „Mit jelent Önnek itt és most a magyar identitás tudata? Létezik-e tiszta formája? Feltör-e még valahonnan a maga tiszta forrása?” – teszi fel a kérdést a szerkesztő. A válaszok szerteágazóak (ami a szerkesztő széles látókörét is dicséri), hiszen jelen van az irodalomtörténet, történelem, esszé, versek, próza, művelődéstörténet, zene, körkérdés, képzőművészet stb. egyaránt. Ezen területek kiváló képviselői vallanak arról, amit az ember mindennap megél, de mint legbelsőbb érzéséről, csak igen ritkán beszél. Ezért is válnak sok helyütt katarziserejűvé ezek az önvallomások, és forrnak olyan egységgé, mely végül egy tanulmánykötetté szervül Szondi György és Toót-Holló Tamás szerkesztésében *Mi magunk* címmel (Cédrus Művészeti Alapítvány, Budapest, 2020). Most, amikor a magyarság keresztút előtt áll, fontos a fogódzó, a megtartó erő, és a hasonló című lapszám ezt is szolgálta alázattal és hittel.

Azt mondtad, elfáradtál az egyedül küzdés nehéz feladatában, pihenésre vágysz, de siettel megnyugtatni, hogy online formában tovább is működik majd a Napút. Ehhez kívánok további sikereket, és a Napút borítóján található idézettel búcsúzom:

*„A szélességet az ég derekán keresztül
méltán nevezhetjük tehát Napútnak” (Fazekas Mihály)*

Füleki Gábor

Égív

Napút – érték és mérték.
 Napút – magasság és mélység.
 Szélesség, mély egység,
 téresség, égesség,
 lépték és térkép.

Bérc-végvár, Drégelyvár a kultúrhiágulás ellenözönében, irodalmi, képzőművészeti, zenei és történelmi frontokon.

Um-Napisti őshajója, Noé bárkája, Odüsszeusz tutaja, Siegfried rajnavitorlása, Amazonas jangadája, honi halászcsonak, naputazók napvitorlása.

Tovaterjedő hullámgyűrű az irodalmi élet térvizében.

Távlatos tekintet a messzeségbe, percérdekeken, percértékeken túllátó.

Ezerarcúságával, sokágúságával szelíden sarkall is e távlatos szétté-
 kintésre.

Enciklopédikus sokszínűség, sokoldalú összetettség, tömött tömörség, élő közösség.

Átszűr és leszűr, átfog és befog, árad és áthat, felfedez és fedezéket nyújt.

Kezdőnek lehetőség, haladónak erősség, érdeklődőnek bőség, közlőnek felelőség, Kapitányának őrség, utókornak örökség, örök-ség.

Széles napfolyam az égen, élő, tiszta, friss, fényes égi víz, Napkapitánya körül keringenek bolygói, holdjai, üstökösei, meteorjai – szerzői.

Napút-estek, előadások sokasága, Nádor termi lapszámbe mutatók feltöltő hangulata, változatos arculata, testi-lelki falatjai, kortyjai.

Számtalan irányú, sokrétű érdeklődésű, tematikus irányultságú lapszám-erdőregeteg, ízelítve-megemlítve csupán néhányukat, szívünkhez oly igen közel állókat:

lengyel-szám, belarusz-szám, ruszin-szám, örmény-szám,

Szent István-szám, Mátyás-szám, Zrínyi-szám, Rákóczi-szám,

Arany-szám, Ady-szám, Hamvas-szám, Weöres-szám.

S mindig az években, ismétlődő, rituális ritmusossággal megjelenve: jeles hetvenesek, szárnypróbálgatók Cédrus-közlése, fordításverseny, haitkusokaság sorjázása.

Huszonkét év bő termése, kétszázhuszonkét vaskos lapszám – többségük kétszáz oldal közelítője, meghaladója –, s hozzá még az obligát Káva-téka melléklet, Naphoz a bolygó – könyvnyi hát minden szám, lehetnének akár – kisebb terjedelemmel – összesen négyszázan, vagy akár többen is...

Nap-számok, lap-számok, most mégis elfogytak, napnyugta közelít.

Alkonyatkor szorong az ember, borongó felhősávos, vörösarna kárpit az ég.

A Nap útja naponta véges, de ismétlődésében, hatásában végtelen.

Ezüst nyíl a lapgerincen, célját napesttel eléri.

Napút, ha papírtestedben lezárulva is, de fényes örök lelkedben élj, hass tovább a szellemi térben, fedezzenek fel majd az arra méltók, s merítsenek sugaraidból!

G. Komoróczy Emőke

Köszönet

a valódi értékekre figyelő
két évtizedes szerkesztői munkáért

Az irodalmi élet rendszerváltásának egyik legfontosabb, sokakat örömmel, másokat irigységgel eltöltő eseménye volt a Napút folyóirat megjelenése (1999) a Cédrus Művészeti Alapítvány kiadványaként (alapította: Masszi Péter). Főszerkesztője: Szondi György kiváló irodalomtörténész, költő, műfordító, a bolgár irodalom jól ismert szakértője. Akkoriban még – egy évtizeden át – a Várban, a magyar kultúra Szentháromság téri fellegvárában tartotta irodalmi estjeit, könyvbemutatóit, kiállításait s az évente tíz számmal jelentkező folyóirat megjelenése alkalmából rendezett ünnepségeit. Aki „igaz szóra”, az irodalmi élet friss szemléletű megközelítésére vágyott, rendszeresen eljárt ide; hiszen a még a Kádár-korszak összeomlása után is virulens, szemléletváltásra képtelen folyóirat-irodalom egyáltalán nem volt nyitott a művészeti sokféleség befogadására. A Napút az évtizedeken át elhallgattatott, politikai, szemléletbeli, stílusbeli okokból háttérbe szorított alkotók, kísérletezők, másként gondolkodók munkásságát emelte fénybe (*köszönet érte!*). Széles spektrumot kínált az érdeklődőknek az irodalmi életben és az irányzatok sokszínű körében való tájékozódáshoz: a népi, a tradicionális-polgári, a modern és posztmodern, sőt az avantgárd, neoavantgárd alkotók műveinek egyaránt teret biztosított – így bizonyítva, hogy magas minőségre épülő, igényesebb folyóirat-kultúrát teremt, mint az egyoldalú, ideológiailag is elfogult szerkesztői koncepciók képviselői. Ez volt széles körű elfogadottságának a titka.

A minden új esztendő első számában megjelenő „*Hetvenkedők*” (azaz a képzőművészeti, irodalmi, zenei, tudományos, gazdasági, sőt olykor közéleti téren kiemelkedő, magas szintű teljesítményt felmutató, hetvenedik életévükbe lépő alkotók) *Évkönyve*-sorozattal, amelyet az 1928-as születésűekkel indított útjára, különösen jó szolgálatot tett a hazai köztudatlanság homályait szertefosztatni hiába próbáló szellemi életünknek. Ezek ugyanis valóságos szociológiai keresztmetszetet kínálnak a huszadik század második fele, valamint az ezredforduló szellemi életének, az értelmiség viszontagságos sorsfordulóinak feltérképezéséhez. Hasonlóképpen fontos az *Önlexikon* vaskos kötete (2017), amelyben 233 alkotó vall önmagáról, mutatja be önmagát a saját „mérceje” szerint. Úgy hisszük hát, hogy a jövőre megszűnő Napút fénysugara nagyon fog hiányozni kaotikus jelenkori irodalmi életünkéből. Csak remélhetjük, hogy megmaradó online változata is orientáló, hézagpótló szerepet tölt be majd a későbbiekben.

2020

Gráfik Imre

Szondi György-köszöntő,

mert ő maga a lap

Ragaszkodva szigorúan a tényekhez.

Az ország nyugati végén, ugyan nem elszigeteltségben élve, de sajnálatos módon mégis kimaradtam a titokban Szondi György 75. születésnapjára összeállított szamizdat Napút-számból, melyet a vele intenzívebb kapcsolatot tartó „naputas” társai (38 szerző, mintegy 75% budapesti, további 18% Pest közeli) állítottak össze.

Kedves György barát!

(Gyakran így szólítottam meg levélváltásaink során Szondi Györgyöt, s hitem szerint joggal!)

Büszkén vallom, hogy az én ismeretségem Szondi Györggyel kisebb-nagyobb, illetve rövidebb-hosszabb idő- és térbeli megszakításokkal a kezdetektől máig folyamatos. Egy azonban mindenképpen fontos tagolás, s ugyancsak tényszerű, mégpedig az, hogy – parafrázálva a történeti idő jelzetét – Napút előtti és Napút utáni időszakok különböztethetők meg kapcsolatunkban.

A Napút előtti időkben a véletlen sodort egymás közelébe bennünket a veszprémi, úgynevezett jutasi laktanyában. Hogy Szondi honvéd milyen okok, körülmények következtében töltötte – az akkori idők kötelezettségei szerint – sorkatonai szolgálatát, nem volt lényeges téma közöttünk. Az viszont tény, hogy engem ideológiai átnevelés céljából hívtak be, miután a debreceni egyetemről, szigorú ítéseim szerint ideológiai zavarosságról tanúságot tevő cselekedeteim miatt pedagógiai pályára alkalmatlannak tartva – ugyan egy ellenem indított, államellenes izgatás alapos gyanúja miatti polgári, büntetőjogi perben fölmentettek –, fegyelmi úton eltávolítottak. (Csak zárójelben említem meg, hogy ennek a történetnek szépirodalmi földolgozásai is vannak. Mocsár Gábor író, aki akkor a debreceni egyetemi könyvtárban dolgozott, a *Fekete csónak* c. regényében – Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1968 – a főhős alakjában formált meg. Egy másik kortárs író, Kurucz Gyula, aki egyetemi hallgatóként élte át az eseményeket, a *Veszett ember* c. kisregényében – Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1984 – idézte föl a történeteket.)

Gráfik honvéd és Szondi honvéd ma már emlékezetem homályába vesző módon egymásra találtak a kaszárnyában, és alkalmanként együtt tölthették az egyébként lassan és mihaszna módon múló időt. Szerencsére – az intellektuális egymásra találás következtében – volt több közös témájuk, jókat beszélgettek, s ami igazán maradandó élmény, hogy komoly sakk-partikat játszottak. Nem szépítem, ebben Szondi honvéd sokkal-sokkal jobb volt, mint én, s roppan büszke voltam, hogy olykor-olykor – ha mattolni ugyan csak elvéve tudtam is, de legalább néhányszor megszorongattam. Ennek – az akkori és ottani viszo-

nyok közötti – már-már idillikus kapcsolatnak úgy szakadt vége, hogy engem elvezényeltek.

A „Sors” azonban mintha nem akart volna beletörődni eltávolodásunkba, és még a Napút előtti időkben újra összehozott bennünket. Én, miután a kötelező és csehszlovákiai katonai beavatkozásunk következtében meghosszabbodott sorkatonai szolgálatomat kitöltöttem, itt nem részletezendő úton-módon az Eötvös Loránd Tudományegyetemen mégiscsak befejezhettem tanulmányaimat. Sőt abba a szerencsés helyzetbe kerültem, hogy lehetőséget kaptam a budapesti Néprajzi Múzeumban egy gyakornoki állás betöltésére. Vidéki lévén albérletkeresés közben találkoztam össze Szondi Györggyel, aki – ha jól emlékszem – a Gorkij Könyvtárban dolgozott. Nem szaporítom a szót, közösen béreltünk egy Őrs vezér tér közeli lakást, ki-ki a maga életét élve. A teljességhez hozzátartozik, hogy ekkor már mindketten komoly kapcsolatban voltunk későbbi feleségeinkkel. Előbb ők kötöttek házasságot, minék következtében Szondi György bérlőtársam el is költözött, s magamra maradván én is új albérlet után néztem.

A személyes kapcsolat azonban nem szakadt meg, olyannyira nem, hogy – számomra – feledhetetlen közös élmények mélyítették el emberi (családi) kapcsolatunkat. Ezek köréből csak kettőt emelnék ki. Az egyik egy közös tátrai télhez kapcsolódik, amikor – szenvedélyes síelőként – sikerült elcsábítanom a Szondi családot, a számukra vélhetően nem ugyanakkora élményt nyújtó téli kalandhoz. A másik emlék Szondi György – ha jól emlékszem – első szófiai kiküldetéséhez kapcsolódik, amikor is meglátogattam, és kíséretében, illetve ajánlására olyan kulturális örökségeket, értékeket csodálhattam meg, mint a világhírű rilai kolostor, vagy tanulmányozhattam, mint a szakmámhoz közel álló, Gabrovo közelében levő ETAR skanzen.

A Napút utáni időszakban már más-más hivatásnak élve s a magánéletben bekövetkezett változások következtében a személyes kapcsolat érthetően meg-meglazult, de nem szűnt meg! Voltaképp már a PoLíSz-os időszakában sejtettem, tudhattam, pontosabban érzékeltem Szondi György irodalomtörténeti, irodalomszervezői ambícióit, helyesebben készségét, képességét. Senki nem fogalmazhatná meg jobban, mint Ő maga: „Kéznyújtás táborok, nemzedékek, művészetek és tudomány, alkotóterületek, ismertek s pályára éppen indulók között. Nem a név szavatol. Mentése múlt-értékeknek, nyitása fiókoknak, dossziéknak, megszólaltatása az elhallgatóknak, felfedezése a csöndben alkotó fiatalnak vagy az éppen nem oly ifjú műteremtőnek. Nyitás és szárnyra bocsátás. Játékosság, lelemények. Bőséges rovatszerkezetünk is ezt a célt szolgálja – másutt (talán) nem található tájoló-egységek ajánlatával. Ezen rovatok gazdáinak bizonyított vagy éppen felfedezendő hozzáértésével.” Lásd <http://www.naputonline.hu/rolunk/> (letöltés: 2021. május 15.).

Mindezen szándékok és törekvések szinte maradéktalanul megvalósultak az 1999-től induló, a már laptulajdonossá váló, s főszerkesztőként jegyzett Napút folyóirat lapszámaiban, az egyes – főként tematikus kötetek – hasábjain. Nem emlékszem pontosan, hogy mikor és milyen formában szólított meg, lennék-e, vállalnám-e, hogy a folyóirat tiszteletbeli konzulensi körének tagja legyek. Az azonban aligha lehet kétséges, hogy szakterületemmel (néprajz-tudomány, muzeológia) kapcsolatos kérdésekben fordult hozzám, mégpedig

a kezdeti évek idején. Természetesen vállaltam, és így már – ahogy azt a korai számok dokumentálják – megtisztelő illusztris körbe kerültem. (Sajnos az első körből már sokan nincsenek közöttünk, ám az újabbak is igazolják Szondi György eredeti szándékát, miszerint a konzulensek szükség esetén legyenek segítségére a főszerkesztőnek és a széles körű szerkesztőségnek, a számításba vehető/veendő témák és szerzők tekintetében. Lásd *A Napút és a Napút Online szerkesztői és konzulensei arcképcsarnokát* <http://www.naputonline.hu/rolunk/> (letöltés: 2021. május 15.).

Lehetőségeim szerint igyekeztem megfelelni Szondi György főszerkesztő várakozásainak, s az idők folyamán több esetben mint tanulmányt író szerző is közreműködtem. Sőt, egy alkalommal, egy különleges lapszám (*Rózsák fűzére*, 2017/3.) vendégszerkesztője is lehettem/voltam: „Napút-délután | Balatonalmádi. A szép hírű strandkönyvtár idei megnyitása alkalmából július első szombatján a Napút is vendége volt a többszereplős eseménynek Balatonalmádiiban. A meghívás voltaképpen aprojója a folyóirat áprilisi számának Égalj rovatában közzétett városbemutakozás. A lapszám közel negyven oldalt szentelt Balatonalmádi múlt- és jelenbeli kulturális életének megismertetésére. Az összeállítás gazdája konzulensünk, a város szülötte: Gráfik Imre. Köszönjük értékes munkáját, köszönjük a helyi önkormányzat támogatását.” (lásd <http://www.naputonline.hu/2017/07/12/naput-delutan-balatonalmadi/> (letöltés: 2021. május 15.).

Szondi György különleges egyéniség, ezt igazolják azok a köszöntő írások, amelyek a jubiláns főszerkesztő emberi és szlavista/bolgarista kutató, szépirodalmi alkotó és műfordító, valamint irodalomszervező tulajdonságait idézik föl. Ehhez én hozzátenni jószerivel semmit nem tudok, legföljebb más szavakkal fogalmazom meg, más hangsúlyokkal emelem ki személyiségének jellemző vonásait.

Melyek is hát ezek?

Mindenekelőtt tágas kulturális, művészeti tájékozódása; előítélet-mentes nyílt, nyitott érdeklődése; kritikus szemlélete, de nem elzárkózó el-, illetve fogadókézsége, melyek – meglátásom szerint mind – elengedhetetlenek követelményei egy jó szervező és szerkesztő tevékenységének. Mindezek eredménye olvasható, látható a Napút évfolyamaiban, az évenként 10-10 lapszámban, melyek méltán sokak figyelmét a folyóiratra irányították.

A Napút történetében különös időszak volt, amikor Szondi György néhány éven át a szófiai Magyar Intézet vezetőjeként külföldről, távolról – telefónia segítségével, elektronikus online kommunikáció igénybevételével – irányította a folyóirat ügyeit.

Ennek az időszaknak is van személyes vonatkozása. 2002-ben a budapesti Néprajzi Múzeumban megrendezhettem a magyar lovas kultúra, lovas hagyományok nagy reprezentatív kiállítását (*Nyeregbe!* Kiállítási katalógus, Budapest, Néprajzi Múzeum, 92 p. Illusztrált: grafika és fekete-fehér, valamint színes fénykép, angol és német összefoglaló). A sikert követően fölvetődött, hogy a téma érdeklődést kelthet külföldön is. A közel ezer négyzetméteres kiállítás persze csak kamaraváltozatban volt utaztatható. Ez meg is történt, elsőként még ugyanabban az évben Nyíregyházára, mely város híres huszártörténeti múlttal és emlékekkel rendelkezik. A magyarországi kiváló fogadtatást köve-

tően Szondi György fölvetette, hogy Bulgáriában is sikerre számíthatna egy ilyen „nyeregszemle”. A történeti hűség megköveteli, hogy fölemlítsem: ilyenformán tehát mind a kezdeményezés, mind a kiállítások bulgáriai helyszínére vonatkozó elképzelés Szondi Györgytől származott. Az ő érdeklődése, és ami talán még jellemzőbb és fontosabb egyénisége szempontjából, áldozatkészsége azonban messze meghaladta a szellemi/szervezői előkészítést. Ugyanis 2003-ban a szállítást is magára vállalta, mégpedig úgy, hogy Szondi György Budapestre kormányozta az ülések nélküli intézeti mikrobuszt, majd időt és fáradságot nem kímélve segítségemre volt az anyag (műtárgyak és installációk) fizikai munkát igénylő pakolásában, s ő vezette vissza a hosszú és fárasztó úton Szófiába a járművet. Kölcsönös megelégedésünkre szolgált, hogy a kiállítás a szófiai Kulturális Intézetben, majd a plovdivi Néprajzi Múzeumban igen sok látogatót vonzott (*Ungarszkite szedla*. Katalog, Szófia, Szófiai Magyar Intézet, 16 p.). A sikeres külföldi, bulgáriai főpróba után a kiállítás különböző kamaraváltozatát a következő években Szlovéniában és Ausztriában is bemutattuk.

Ez a szinte minden téren fáradhatatlan vitalitás, bevallom, engem mint kortársát olykor-olykor zavarba hozott, a fiatalabbakat pedig akár meg is szégyeníthette. Különösképpen, ha tudjuk, hogy a már-már önkizsákmányoló munkamódszer, életvitel mellett, egészségi gondokkal is meg kellett küzdenie. Bizony többen voltunk, akik néha már aggódtunk, szabad-e mindezt vállalni, lehet-e mindezt bírni.

Szondi György bírta, és szerencsére ma is bírja! Ő maga persze sokszor hivatkozik segítőtársaira (nem véletlen a maga választotta jelmondata: *„Egyedül együtt jobb”*), de – a még messze nem befejezett – életműve ezzel együtt is elismerésre és tiszteletre méltó.

Végezetül, e sorok írója úgy véli, hogy a teljességhez hozzátartozik, s nem „szentségtörés”, ha fölemlíti Szondi György egy rendhagyó szokását. Föltételezem, hogy nemcsak kettőnk telefonkapcsolatában jellemző, hogy bejelentkezés gyanánt egyfajta sajátos/humoros halandzsanyelven szólal meg. Ha nem ismerném, nehéz lenne rájönni a hívó félre, s akár valamiféle szemérmes rejtőzködésnek is tűnhetne. Ám én tudom, hogy a játékos és szellemes – megengedem, talán nem mindenki számára könnyen követhető – hangeffektusok mögött ki a telefonáló, s néha jól szórakozva belemegyek a verbális játékba, majd rövid idő után rátérünk a hívás valódi okára, tartalmára.

Mit is kívánhatnék mást, mint hogy: legyen ez még így sokáig!

Halmai Tamás

Hidat ácsolni égtájak közé

„kezdetben volt az Ige
de az Igének nincsen kezdete”

Iancu Laura: *Beszélgetés roráté előtt*

„Valami mocorogni kezdett bennünk,
és újra hinni kezdtünk a jelekben. Hin-
ni kezdtünk abban, amit saját magunk
írunk.”

Uri Asaf: *A Föld legmélyebb pontján*

1. A magyar irodalom hagyományosan – és köztudomásúan – folyóirat-közpon-
túan szerveződik. Egy-egy szerkesztőségi műhely aurája évtizedekre kihatóan
rendez irányokká formanyelvi kísérleteket, s ösztönöz életművekké bomlani
esztétikai iskolákat.

A *Nyugat*, az *Újhold*, a *Holmi* kanonizáló szakmai tekintélyének sokat
köszönhet historikus emlékezetünk. De az irodalomszervezői jelentőségnek
léteznek más módszertanai is.

Ahogy például a kánoni szélárnyékban tündökletes missziót teljesítő *Vigilia*,
úgy a *Napút* folyóirat is szinte észrevétlen szívóssággal nevelt föl egy korszakot.
Mintegy Isten háta előtt fáradozva. S ez mindenekelőtt az alapító-főszerkesztő
Szondi György érdeme. (Aki, Bertha Zoltán kedélyesen pontos szavával, afféle
„szellemi és jószolgálati mindenés” a magyar kultúrában – messze túl bolgaris-
ta képzettségén s praxisán.)

1999 januárjában indult útjára nyomtatott változatában a lap, de idővel
megháromszorozta magát ez a kulturális ambíció: a *Napkút Kiadó* és a *Napút
Online* portál szellemi köre nélkül nemcsak szegényesebb, de, úgy lehet, ta-
nácstalanabb is volna kortárs irodalmunk.

2. Mi a *Napút* megkülönböztető erénye? Elsőrendűen talán az, hogy több ilyen
megkülönböztető erénnyel bír.

A dizájn, a tipográfia, a külső szelíd, kalligrafikus otthonossága a szemet
nyeri meg magának.

A tematikus lapszámok s a tágas „Káva Téka” mellékletek az antológiás
szerkezetek után sóvárgókat szólíthatják meg.

Rendezvények és pályázatok sűrű naptári rendje tanúskodik arról, hogy a
játékra s jelenlétre szomjasakat sem hagyja cserben a szerkesztőség.

Ami a legföltűnőbb (szemnek is, szívnek is kedvesen): a *Napút* aggályos
gondot visel a szellemtani perifériákon alkotókra: a vidéki és/vagy amatőr szer-
zőkre, illetve az irányzatokon-paradigmákon kívül egzisztálókra.

Mindeközben a kortárs kreatív intelligencia legjelesebb alakjai publikál-
tak-publikálnak a lap hasábjain – Balázs Gézáttól s Iancu Laurától Kiss Annán

és Thomka Beátán át halhatatlan eltávozottainkig: Tandori Dezsőig, Vasadi Péterig... (Egyedül az élvonalbeli fiatal irodalom képviselteti magát gyérebben; ennek inkább nemzedéki, mint esztétikai vagy ideológiai okai lehetnek.)

A fentiek gyümölcsözik azt a küldetéses sajátosságot is, hogy egyrészt társ-művészetek és társadalomtudományok dialógusának ad helyet az orgánum; másrészt világirodalmi horizonton tájékozódnak vertikálisért a szerkesztés elvei; harmadrészt táborokat, oldalakat, kasztokat és szektákat nem ismerő teljességigény vonja egy égbolt alá a habitusukban s poétikájukban is olykor egymástól távol – bárha mindig költőien – lakozó szerzőket.

3. Miért az ekliptika?

„A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak” – szól a lap Fazekas Mihálytól vett állandó mottója. „Az ekliptikát Apáczai Csere János *Magyar encyclopaediája* (Utrecht, 1653) nevezte először a Nap útjának (via Solis, ecliptica)” – ajánlja figyelmünkbe Szentmártoni Szabó Géza (*Nap-utazás négyes fogaton*). „Te leszel a világ legnagyobb napút festője, nagyobb Raffaelnél” – halljuk mindeközben a Csontváry fülébe suttozó hangot.

Elhívást összegez a folyóirat fölirata. Vállalást: fényben járni – s tündöklést sokszorozni. Hidat ácsolni égtájak közé, s létrát a magasságokig. Nemzetek, nemzetiségek és nemzedékek párbeszédét nemcsak javallni, de kérvényezni is.

A mögöttesebb szakmai létre készülő főszerkesztővel, meglehet, a *Napút* is megpihen. Teheti: a célba már elért, minden számával s példányával külön. Mindazonáltal nincs okunk nem pártfogolni lehetetlen hiteket: hátha utódi kézre talál mégis az égi vándorbot!

A folytatás adományoz újult érvényt múltaknak is.

4. Sebeők János *Naptánc* című írása nyitotta a legelső lapszámot. Ökológiai eszmefuttatásának zárlata esztétikai s kulturális krédónk is lehetne: „Szent, teremtő önkívületre van szükség. A szellem kreatív, szerzetesi forradalmára. Lemondásra és produktivitásra.”

Azóta hol a művészet- és művelődéstörténet jelesei (Kálvin, Balassi, Madách, Kosztolányi, Csáth, Hamvas, Rejtő, Sánta...) állnak egy-egy lapszám fókuszában – hommage-ra, elemzésre, újraolvasásra vagy parafrázisra hívva –; hol tájak, városok, nyelvek, nemzetiségek (Budavár, Kolozsvár, szlovének, cigányok, olaszok...) köré komponál dús anyagot a szerkesztői lelemény; egyszer (sok egy adódott!) dimenzióteremtő dolgozat egeibe szállhatunk alá (ilyen volt például Báthori Csaba eszmefűzése Rilke és Hamvas gondolati párhuzamairól), másszor (hány a más? ahány végtelenséget eszméletünk befogadni képes) induló vagy egyszeri költők művei sorjáznak elénk (elég csak a pályázatos haikuk példáját fölidéznünk) – de mindig, évfordulók s ünnepek alkalmával egyaránt, a tréfa és a pátosz szekvenciáiban egyként, a nyelvészeti és metanyelvészeti kalandozásokban vagy a közép-európai szellemföldrajz műfordítói jelzeteiben ugyanúgy: sokszínű jelenkori írásbeliségünk ad hírt magáról, a lelki-szellemi honalapítás szélrózsálló gazdagságával.

Bő két évtizede járhatunk ezen az irodalmi napúton. Olvasmányos batyunk kétszáz fölötti lapszámot rejt, harmincezer oldalt közelít, többtucatnyi rovat béleli, s nyolc-kilencezer szerzőt számlál.

És mert telhetetlen vándor az olvasó, azt kívánjuk: napfordulóról napfordulóra erősödjék a *Napút* meghonosította fény, hogy fényeskedhessék a humanista esztétikai kultúrák s a humánusra szövetkező szellemek szelídsége.

Mert nem díjak versenyéből, de társak játékából születik közös érdem éppúgy, mint érdemes magány.

A folyóirat szlogenjével szólva: „Egyedül együtt jobb.”

5. Az esszéíró olykor verssorok írója. Dőre appendix gyanánt a maga egykori naputazását illeszti ide, ezzel köszöntve a folyóiratot – szerkesztőtől, olvasóstól, angyalostól:

Napút

Napra forog, rózsás az ablak,
ott a terek sugarasabbak
kívül, belül, fent, lent, középen,
ott az idők állnak a fényben,
koszorúban és koronában
rendeződik el erő, áram,
Mithras, Apollón, Sol Invictus,
Visnu, Buddha, Ozirisz, Krisztus,
dicsfény övezi, gloriola
az Egyet, mintha minden volna
magában s teljes, mint az egymás,
keletelve a székesegyház,
benedikció farkasfényben,
kopt igék a gótikus égen,
úrmutató s mandorla fénylik
a világ mind a hét végéig
hét ágra tűző kegyelemben,
logosz, spiritus, szív és szellem
fénylik, s a bölcs gondot viselvén
napkorongot visel a mellén,
fivérünk, Hermész Triszmegisztosz
csodálta őselv, Jézus Krisztus
hirdette ünnep, áldó s áldott
fényistenek, napúton járók
térnek meg itt, színarany metszők,
az építést épülve kezdők,
s kantáta lesz gregoriánból,
az én elég, az ének lángol,
mennyi sugár, nincs híja egy sem
a többszólamú szeretetben.

(Első megjelenés: Jelenkor, 2006/9. Kötetben: H. T., *Kalligráfia*, Pro Pannonia Kiadó, Pécs, 2010)

Hegedűs Gyöngyi

halálra képtelen

(nyomtatott Napút utolsó szám)

akár a gyermektelen

középkorú nő

ki misztikusnak mondja

nem is nevezik születésnek

mikor az éjszaka közepén

napvilágot lát

színről szervültre vitt betegségét

épp egy terhességnyi idejűnek

mikor egy esküvőn elkezdi szűrni

vetelésnek sem

hisz kifejelett kezdet

vele várandós

az oldala amin a násznépben

már megint csak nézőként

van párjával egy tengeri állat

akkor is ha már nincs

benne csak az örök kérdés

ki hord ki kit csak viszi

fejlődik ki benne megáll

a filogenezis ezen pontján

időzik a közelítő tél másfél

színről színre csak viszi

ugyanazt a keveréket

kapja mint a szülő nők

millió événél a három kopoltyúív

nem áll össze arccá

a kortársak közül nem

a fájások ellen ébredéskor már tudja

ennek a hasonlatnak nincs hasonlítotja

csak első bódult mondata

mindenki kortárs és

lehalászható van aki

halálra képtelen jön világra

a tengeri állatoknak valójában

semmi komolyabb bántódásuk

nem esik a repüléstől

Hétfári Andrea

Vannak dolgok, amelyeknek soha sem volna szabad megszűnniük. Ilyen a tavasz naposítás, a virágzást követő gyümölcsérés, a segítő kézfogás, a megértő, erőt adó ölelés, az önzetlen szeretet, és ilyen a Napút folyóirat is, amely az egyik legkiválóbb irodalmi folyóiratunk több mint két évtizede. S ha a kiválóság még nem volna elég, van itt valami más is. Az ember. Egyrészt az Ember, aki ezt az egészet megálmodta, összefogta, életben tartotta, táplálta, ölelte, gondozta. Másik részről pedig az emberiség, a humanitás, az egymás kezét fogva létezés, az egymás szemébe nézve köszöntés, az őszinte párbeszéd, a vállvetve írás, hogy mást ne írjak, hisz „egyedül együtt jobb”. Ha van irodalmi közösség, amely egyetlen láthatatlan, örökké lobogó szelíd láng vagy tábor-

tűz köré szerveződött, akkor az a Napút. Sehol nem éreztem ilyen elevennek, ennyire valóságosnak, élőnek azt a belső lángot, azt a mindenkit megvilágító és egyformán átmelegítő lángsugarat vagy örök tüzet, mint itt. És ezt a lángot nemcsak négyévente adták kézről kézre szerzői, látogatói és vendégei, hanem folyamatosan. Mert forrása kiapadhatatlan. Az a valaki, aki ezt a mindenkit egyformán melegítő és tápláló tüzet őrizte, aki ezt a különleges virágskertet fáradhatatlanul gondozta, életben tartotta, nem más, mint Szondi György. A Jóisten áldja meg őt mindazért, amit a Napútért, a naputasokért, a kultúráért, az emberért, az irodalomért tett, és éltesse őt egészségben még száz esztendőig!

Horváth Ferenc

Óda a Napúthoz

(Prológus a 222. lapszámhoz)

Szondi Györgynek

Látszólagos útját a Nap
bejárja évről évre:
megtervezett módon halad,
soha nem lépve félre.

Közben pedig meleget ad,
s mindnyájunknak világol:
így aztán utat is mutat,
szokott útján, akárhol.

Ezt tette évtizedekig
Szondi Napútja szintén:
új s új fénnel lángolt, pedig
nem változott a színtér.

Szabad színek, képek, szavak
révén volt tiszta lámpás:
alakult s önmaga maradt,
ha lett is bár talán más.

E kétszázhuszonkettedik
kinyomtatott Napút-szám
titkos lánggal fényeskedik,
annyi mindenben túl már.

A szív *itt* sok jóval telik,
mi végre hát habozni?
Napút-szám: *mindet* kéretik
hévvel végiglapozni.

Hubert Ildikó

A találkozók jóize

Gyászjelentést kapni mindig szívszorító, mert elbúcsúzni valakitől, valamitől, akit/amit szerettünk, ami nélkül kevesebbek leszünk, az maga a bánat. A cím idézete jelzi is ezt a megfogyatkozásunkat, amellyel Szondi György a szép nevű folyóirat végleges eltűnését bejelentette. (Micsoda szimbolikus, fifikás cím volt ez: benne irodalmunk, múltunk-jövőkng izgalmas talánya.)

Ha megjelent egy-egy száma, Szondi Gyuri meghívott minket, szerzőket és olvasókat a megjelenés ünnepére, ahol a süteményes-borocskás asztal mellett hosszú és kötetlen beszélgetéseket lehetett folytatni irodalomról, művészetekről, létezésről, és ki tudja, még miről, vagy éppen a főszerkesztő erőfeszítéseinek köszönhetően megjelent könyvekben lapozgatni, s gyakran egymást is megismerni. Az irodalom hétköznapi ünnepei voltak ezek a találkozások (bár az ünnep sohasem lehet hétköznapi), amelyek váltakozó helyszínnel (a főszerkesztő leleményének köszönhetően) csalogatták a meghívottakat a Napút irodalmi közösségébe.

Mit és kiket is közölt ez az irodalmi orgánom? Emlékezetemben a hosszú évek folyóirat-villanásai: tematikus számainak tanulmányairól, műfaji kavalkád ismert és ismeretlen, beérkezett és pályakezdő szerzők írásairól; kis füzetek formájában a folyóirat-mellékletek életrajzairól, regénykezdeményeiről, műfordításairól, elfeledett szerzőkről készült tanulmányairól...! Kötetnyi bibliográfiai adatként lehetne csak a lapszámokban megjelenteket felsorolni.

S micsoda érdeklődés kísérte a Napút jeles hetveneseinek önéletrajzi vallo-más-számait! (A felkérés nem holmi protokoll-lista szerint történt ám, hanem Szondi György és alkotó barátainak javaslatára!) Országos hírű művészek, néha ismeretlen sorsú tanítók, messzi világba elvetődött és itthon maradt hetven-évesek (sokuknak ez a folyóirat volt az egyedüli lehetőség az ország-világ előtti bemutatkozásra) találkozhattak/találkozhattunk ezeken a Napút-születésnap-i ünnepeken (fogadással egybekötve! Hogy honnan szerezte a pénzt Szondi György ezekre a nagy létszámú összejövetelekre? Talány. Mert önzetlensége határtalan volt, és az Ő egyedüli „fizetsége” talán a Napút körébe bevonzott írástudók öröme lehetett.) Mecénássága a mai korban oly ritka ajándékul ad-atott, hogy most, mikor megírta a printNapút földi útjának végét bejelentő leve-lét, én nem a befejezést akarom magam számára megőrizni a folyóirat létéből, hanem azon találkozók jóizét, amikor én is a Napút vendége lehettem.

Kívánok jó egészséget, s műfordítással, versírással bíbelődő, megelége-dett-derús alkotó éveket az irodalom önzetlen Patrónusának, Szondi György-nek, köszönettel/barátsággal.

Iancu Laura

Az egyik részemről

Olvastam valahol, nem is tudom, minek nevezzem, mondjuk úgy, egy igazságos állítást, amiben a következő tétel állt: „A történelem olyan valóság, akivel szemben nem tarthatunk távolságot, mihelyt harmadik személyben beszélünk róla, bálványá válik.” Azt már megégett bőrrel magam teszem hozzá, hogy bizony a bálványok csúfot úznek az emberből. A hamis isten telhetetlen, nyughatatlan, egyre többet akar, s majd mindent is. Kifoszt. Kivégez. Végül: otthagya. Nem tartok távolságot a történelemmel, mert a történelem a részem, és akárhonnan nézem, a történelem sem erőlteti rám magát, nem tetteti magát többnek sem, mint ami. A Napút folyóirat a történelem része, és az én részem is. Itt jelent meg először nyomtatásban versem. A Napútban mindent szerettem, ami és amilyen volt. A tükörfehér színét, ornamentikához illő betűit, tarkaságát és tágasságát, az állandót s az újdonságok véget nem érő izgalmát, az emberi alkotókészség vitalitásának hiteles felmutatását. A tények makacs dolgok – mondjuk közhelyszerűen. Nem az elfogultság, hanem a hála mondatja velem. Méltó és igazságos belátni és megvallani, hogy bizony mindent kaptam. A Napút pedig nem tartotta vissza és nem másnak adta mindazt, amit általa kaptam. Jól van, te húséges, derék szolga – mondja a példabeszéd (Mt 25, 21). Eszembe jutnak itt Ravasz László szavai: „A rossz dolgok mindig uralkodnak – mondja –, a jó dolgok pedig szolgálnak.” Ugye, nem a dolog rossz, hanem mert uralkodik (elnyom), és nem a dolog jó, hanem mert szolgál. Minden, ami nem szolgálat, hatalmi kérdés. Mondom, holott elég volna csak felnézni az égre.

Jámborné Balog Tünde

Napútról, vándorokról

(az utolsó lapszámba)

...egy végtelen zsolozsmát mantrázok magamnak – s írom le néhanap másoknak – újra és újra, amikor rádöbbenek nyelvünkben gyökerező kultúránk végtelen gazdagságára, az érette, vele és benne munkálkodók sokaságára, s a pazarlásra, ahogyan velük mindenkori kortársaik bánnak...

...most épp azért időszerű, mert valósággá vált, amit tavalyi futó találkozásunkkor Szondi György mondott a nyomtatott *Napút* megszűnéséről, és ami szíven ütött, noha távol élek az irodalmi élet centrumától, a fővárostól messze, a déli végeken, a hármaskör határánál, és korom, valamint körülményeim okán ritkán mozdulok ki onnan. Irodalmi kontárkodásom túl az emberélet útjának felén kezdődött, s ezért kevesen tartják számon. Szondi György

e kevesek közé tartozik, és enciklopédikus agyában meglepő mennyiségű ismeretet őriz rólam (is).

Amikor a múlt század utolsó évében az akkor újszülött *Napút* alighanem első, az 1999. augusztusi teljes napfogyatkozást megelőlegező *Napstop.hu* pályázatán feltűntem, az erről értesítő levél után Szondi György maga hívott fel, és rövid csend után megszólaló hangjából kiéreztem a kíváncsiság. Nyilván nem tud rólam semmit, gondoltam, mert azt kérdezte, miután bemutatkozott, elégedett vagyok-e a helyezésemmel. Igen, persze, válaszoltam nem túl meggyőzően, mert az első hír utáni eufória elmúltával mocorogni kezdett bennem némi elégedetlenség (*mert az ember gyarló*, mondaná erre Páll Lajos barátom, a korondi festő). Szondi azonban egy kis csend után megkérdezett, én állítottam-e ki batikolt textileket úgy egy évtizede Szófiában, mert talált a Magyar Kultúra házában holmi régi plakátokat, mikor odakerült pár éve, s utólag öszszekapcsolt velük.

Akkori távbeszélgetésünk – melyet még közbeiktatott jellegzetes hallgatássaival sem lehetett az átlagosnál hosszabbnak minősíteni – kerekén huszonkét éve történt, s nem túlzok, ha azt mondom, hogy személyes találkozásaink az egyik kezemen megszámlálhatók, és egy kivétellel, mikor a jeles hetvenesek közé kerülve meghívott a lapszám bemutatójára, mindannyiszor a *véletlenek* voltak köszönhetőek, már amennyiben létezik véletlen a világegyetemben, ahol a legnagyobb galaxisoktól az elemi részecskékig mindennek kiszámított pályája – merjem kimondani? –, sorsa és rendeltetése van.

És bár ezek az összefutások ritkák és rövidek voltak, és némi idő kellett az azonosításhoz is, az agyába épített lexikon jelezte, hogy én én vagyok, és – mi csoda véletlen! – Kalendáriumomban vagy egyebütt vannak ilyen-olyan írásaim, amelyeket ha lehetne... ha éppen... ha megkaphatná..., szóval ha azonnal... Karácsony... Szent Márton... regölés... Önlexikonába enmagamról..., az x-ik lapszamba csak x sort írnék-e?... s most utolszor alig két hete Ohridi Szent Naum kiállításán esett meg, hogy látni véltem felfelé jőni, s rám köszönni, míg én a meredek lépcsőn botomra támaszkodva lefelé botorkáltam, s csak már hazafelé utazva az autó ablakán át a tűzbe borult alkonyi égen a nap útjának lefelé ívelő lángoló nyomát csudálva ismertem rá derűsen csillogó szemüvegére és korábbi emlékeimhez képest deresebb szakállára, mert ki mással is találkozhattam volna a bolgár kultúra Andrassy úti termeiben, mint Szondi Györggyel a 9–10. századi, 1111 éve halott bolgár szent emlékére rendezett tárlaton, hol háziszőttés kendervászonra festett arkangyalaim őrizték aranyba vont ikonját?

Ha ugyan tényleg ő volt, mert esti levélváltásunkból nem derült ki az igazság. Lehet, hogy valami káprázat játszott velem, Szent Naum beavatkozása, vagy Szondi György természetfeletti képességei, melyek segítségével egyszerre több helyen is jelen tud lenni (egyik nap Szófiából, másikon valamely balti államból érkezhetsz tőle *mindigderűvel* jegyzett pár szavas levélke), de bárhogyan történt, belőle (vagy másából) kibújt a szerkesztő, aki minden helyzetből írást facsar legkedvesebb alkotása, az immár legendává lényegült folyóirata vagy online változata számára, s égi postán érkező üzenetében egy perccel este tíz előtt választ ugyan nem adott kérdésemre, viszont próbálkozott: *Lehet, hogy téged nem környékeztelek – miszerint a Napút búcsúszámba ha lenne pár gondolatod lapomról...* majd egy félórával később bűnbánóan tovább kérelt:

S lennél meg nem bántott, ha most? Csokorba szedem kiknek-kinek a Napútról alkotott gondolatait... Ilyeténképp is reménykedhetek? Az utolsó lapszám-ba. A napokban még. Nincs sorompó. Köszönlek.

...így esett, hogy bár már megint kimaradtam hivatalos listájából, alighanem az enyém lesz az egyik utolsó írás a *búcsúszámban*,* amely arról szól majd, hogy a Napút, Szondi György *Napútja* nem véget ér, hanem valójában most kezdődik. Az a tömérdek kincs, amit részben örökösen mozgó agyának szikraként kipattanó, pillanatnyi ötletvillanásai alapján, nagyrészt azonban nagyon is módszeresen, sokszor évekig készülve egy-egy témára lapszámaiban összegyűjtött, az immár irodalmunk és művészetünk, a magyar kultúra szerves része, és ő maga – ha akarja, ha nem – már életében a legenda hőisévé válik...

...mert különös, mondhatnám úgy is, kitüntetett helyén élünk a Földnek: ezer esztendeje félúton az Egyenlítő és az Északi Sark, félúton az Atlanti-óceán és az Urál hegység között, Európa kellős közepén a Kárpátok ölelésében – némelykor fogságában –, a profán és a szent, a kipusztulás és megmaradás, az ég és a föld határán húzódó Napúton hörpintve *valódi világot habzó éggel a tetején*, és ezer éve találgatjuk, hogy honnan jöttünk és kik vagyunk, hányféle nép génjei keverednek bennünk, de bizonyosságunk, amibe kapaszkodhatunk: csupán magyarságunk tudata nyelvünkbe foglalva, mely nyelv egyedülálló szerkezetét és képszerűségét megtartva olvasztott s magyarított magába annyi idegen szót – latint, germánt, szlávot –, és remélhetőleg elnyeli a mostani pidzsinhullámot is...

...talán a föld teszi, talán az ég, talán a gének, hogy ez a különös hely különös embereket szül – vagy fogad magába –, akik képesek hírnévről, vagyonról lemondani, mindenüket odaadni, káprázatoktól, rögeszméktől hajtva világgá menni vagy éppen hazatérni; ha kell: élni, és ha arra van szükség: halni is ezért a népért és ezért a nyelvért, s mindeközben mások hitét, népét tisztelni, sőt szeretni, pogány ősei Boldogasszonyát Szűz Máriává keresztelni, vagy éppen két nemzetnek egyformán hűséges fia lenni...

...s e különös hely – szabdalják ám darabokra határok – különös álmokat álmodó embereket, őshazát kereső Julianus barátokat, Kőrösi Csomákat, horvátból magyarrá lett Zrínyieket, anyanyelvüket a miénkért odahagyó Kájoni Jánosokat, saját költségükön külföldön háromezer magyar nyelvű bibliát kinyomtató s ingyen népének adományozó Tótfalusi Kis Miklósokat, császárvárosból falusi magányba visszavonuló Bessenyei Györgyöket, mindenüket az erdélyi magyar irodalomra áldozó Kemény Jánosokat, s ugyanezért a fél szemüket adó Sütő Andrásokat, fényes építészpályát szellemi mindenességre cserélő Kós Károlyokat, tudós papokat, katonákat, kódexmásoló apácákat, nyomdászokat, tanítókat, költőket, tibetológusokat, bolgaristákat, kezdőket istápoló, szerzőinek zsiroskenyér-partit rendező szerkesztő asszonyokat, vidéki magányukban a *szélességet az ég derekán keresztül méltán Napútnak nevező*, fűvészkönyvet, kalendáriumot, Lúdas Matyit szerző gazdálkodókat, örültek és dilettánsnak tartott, de csak a legnagyobbakhoz mérhető festőseniket, és földi vándorlásukat az irodalom körül a Kárpát-medencét s tágabba nyúló szellemi határait átívelő Napúton folytató megszállott, a semmiből ma még fölmérhetet-

* ha időben odaér, bár *hány nap az a sorompó, ami nincs?* kérdésemre jellegzetes szondis válasza ez volt: *Tünde*határozós.

len jelentőségű irodalmi és identitásképző fórumot, írókat és olvasókat teremtő lap- és kiadóalapító szerkesztőket – úgy vélem – nagyobb arányban terem, mint egyéb helyei a világnak...

...ám az már most fölmérhető, hogy a szélességet az ég derekán keresztül méltán *Napútnak* nevező Fazekas Mihály, a *Naputat* halhatatlan festményein ábrázoló Csontváry Kosztka Tivadar után Szondi Györgyre várt az a feladat, hogy az odavezető utat mindannyiunknak megmutassa, és az utolsó lapszám nem egy nagyszerű folyóirat befejezése, hanem ennek az útnak a kezdete...

Jankovics Marcell

Szeretem ezt a folyóiratot

Nem tudom, mióta, de sok éve már, folyamatosan kapom a *Napút* számait. Szeretem ezt a folyóiratot. Tetszik a formája, mérete, a betűzete, s az a finom megoldás, ahogy a borítóra rapportált jelekkel utalnak a szám tartalmára. Sok mindent elolvasok belőle, bevallom, a mellékletét ritkán. Mindig kíváncsian várom, a következő számban mivel rukkol elő. Gyakori tematikus számait különösen szeretem.

*

Két éve, decemberben köszöntöttem az irodalom végvári vitézét, a Nap útján járó Szondi Györgyöt, a lap dicséretét zengve. Nem emlékszem már, mi volt az apropója. Most tudom, mert fölhívta rá a figyelmemet. 20. születésnapját ünnepli. A *Napút*. Isten éltesse alkotójával együtt!

Hadd mondjak néhány mennyiségi adatot:

200 tematikus szám, közel kilenc-ezer szerző, köztük 800 képzőművész, 1800 jeles hetvenéves, 26 500 oldal – az 1600 színes melléklet nélkül –, 130 + 10 (Káva Téka) füzetmelléklet... Tanultuk, mert muszáj volt, megmaradt, mert gyerekek voltunk, s ahogy mondják, a gyerekkori emlékek a leg-

tartósabbak: „a mennyiség átcsap minőségbe és megfordítva” (Engels).

Öröm látni a sok nagy számot, örülünk tehát a mennyiségnek is, ami a lap létezésének, folytonosságának a bizonyítéka, de a minősége nem a mennyiségének köszönhető. Viszont ez esetben fordítva igaz Engels blickfangja. A *Napút* a minőségének köszönheti – és persze Szondi Györgynek –, hogy mennyisége is van.

Olvasom az *Olvasatban*, hogy Szondi várkapitány lassan (3 év múlva) „letészi a lantot”. Átadja apródjainak? Ez esetben a lant nem a költőé, hanem a szerkesztőé, ő inkább hangszer cserél, szerencsére többfélén is játszik, fölveszi az alkotóét, s ha úgy hozza kedve, a tudósét. Végre!, suttogom együttérzőn, hisz megértem őt. A szerkesztés áldozat, önfeláldozás az irodalom sáncain, lemondást jelent az alkotásról, van másik hősi példa rá: Oláh János. Csak az „apródok” lantja zengjen majd úgy, mint az övé. Kívánok neki hozzá való erőt, ihletett kedvet, de azért fél szemét ne vegye le fölépített „palánkjáról”. Szeretném megérni a *Napút* 25. születésnapját.

2018

Jász Attila

Napútangyal

Szondi Györgynek

a lakótelepen elültetett fa
meglepetésre életben marad,
hatalmasra nő a tenyéren
megülő fekete magból,

minden éjjel világít belülről,
hogy látható legyen sötétben is
a kötelezően végigjárandó Napút

Juhász Anikó

Napút – harangszó

Az elmúlt évek során a *Napúthoz* esetemben több ösvény is vezetett. Ilyen rákanyarodó mellékutat jelentettek a versek, verseskötetek, esszék, tanulmányok mind a folyóiratban, mind a Káva Téka-sorozatban, pl. Oswald Spengler tájfelfogásáról, Ernst Jünger *Acélzivatartan* című művéről, a háborúk méreggázairól, a műfordító és a szakfordító módszere, stílusa között fellelhető esetleges különbségekről.

A *Napút* végcélja Csontváry Kosztka Tivadar esetében a napfény városa volt, ahol sárga, narancssárga megvilágító szín hullik mindarra, ami az emberélet és annak környező természeté, ami egyszerre derű és ború, komikum és dráma, festői megjelenítés és annak valóság-alagsora.

A *Napútban* is valami hasonló kozmológiai rendszer rajzolódott ki: a szokottól eltérő beszédterepet kaptak itt a drámaszerzők, kiléptek a műtermekből a vakuképekkel a grafikusok és festők, kalandozhattak bármerre a természet, a táj szerelmesei, a fordításokon keresztül idehívtak a környező és a távoli népek írói, költői. Vallhattak magukról – valamely alkalomból is megszólítva – színészek, drámaírók, zeneszerzők, filmrendezők, festők, irodalomtörténészek, költők, tudósok, életművészek, mégpedig a maguk választotta oldott stílusban, kilépve az egyébként megszokott keretek közül.

Itt lüktetett a természet örök üteme, s bejártatott egyúttal az éves, majd az évente ismétlődő nappálya. S becsatlakozhattak ide persze a szokatlan, furcsa figurának ítélt, nagy festőelőd (Csontváry) kései csodálói, tisztelői, követői is. A *Napút* munkatársai (annak főszerkesztője, rovatvezetői, szellemi, technikai közreműködői...) ismerték, becsülték a tradíció fontosságát, ugyanakkor mindig nyitottak voltak az új jelenségekre, a modern világra is.

Megbirkóztak, megbékéltek a szerzők nyughatatlan, olykor önmaguk számára is kiszámíthatatlan természetével, érzéseivel, levelek tömegével ébresztve, életben tartva az írói, közlési szándékot, a járókelők, vagabundok vándorlási és letelepedési vágyát.

Ha valaki azt mondta, azt írta: ború, depresszió, életromlás, valami tátongó szakadék, akkor jött Szondi György, s azt mondta, azt írta: derű, derű..., igen, mindig derű, ha napkelte, ha napnyugta, ha harmat, ha holdfogyatkozás; fordulj a Napútra, itt nem vagy egyedül...

A folyóirat oldottságának tékozló öröme mögött persze fel-felsejlett a célzott rend igazgató ereje, leginkább a tematikus összeállításokban, kikacsintva még a legapróbb gyermekekre is (vö. a mesékről szóló tematikus összeállítást *Meseszér* címmel). Mindannyian, akik csinálják, akik szerkesztőként is alakítják az életet, tudják, hogy a tematikus számok összevarázsolása mennyi emberi erőfeszítést, gigantikus nekifeszülést, gondos körültekintést, folyamatos, időre futó ostromot kíván. S e folyóiratban a tematikus bokrok nem csupán néha vertek gyökeret és ágaskodtak magasra a napúton járva, hanem folyamatosan terebélyesedtek számról számra, a régmúlt és kortárs művészet növényzetéből megszakíthatatlan szívóssággal kinőve.

A tematikus számok mögött mindig széles műveltség rejtezik; az alkotók tisztában vannak azzal, hogy nincs lombkorona gyökérzet nélkül, illúzió azt hinni, hogy a történelem és az alkotás hegyvidéke velünk kezdődik, s velünk magasodik a végső hegycsúcsra is. A tematikák sorozata végül egyfajta filmes pásztázássá alakult, s ez itt fut immár egyrészt emlékeinkben, másrészt a felkelő, igyekvő Napba néző terveinkben, reményeinkben is. Hunyorgunk, ha az út végéig szeretnénk látni, de a jelenkor emberének sohasem vagy csak kivételes esetekben adatik meg az, hogy a későbbi korok embereinek szemével is lásson, viszonyuljon, értékeljen, hogy a maga méltó polcára helyezzen, értékeljen bármit is: emberi művet, természeti adottságot, eleven folyóiratot.

Láttuk, hogy ez az irat, a *Napút*, tágas és szélesülő mederben folyt, s míg tudott, kiloccsant a nyomdák kattogó, villanó gépeinek irányába is, hogy a friss papír illatával utazzon az olvasókhoz, a könyvesboltokba, a postaládákba, az ünnepi könyvhetek standállványaira. S megtette az utat, ha kellett, a külhoni olvasóközönséghez is, a magyar kultúrának, a kortárs kultúrának is még szélesebb rétegeket megnyerve, lakjanak bár az olvasók, a szerzők Lengyelországban, Bulgáriában, Örményországban... (a *Napút* országaiból most csak néhányat és esetlegesen kiemelve).

S ebben ott dolgozott a *Napút* valamennyi munkatársának elhivatottság-szelleme, de még a nyomdász utolsó kézmozdulata is. S eközben talán ők is mind olvasók voltak, értő olvasóvá lettek, a szerzőkkel titkos barátságokat kötöttek, igen, titkos, kimondatlan szimpátiák szövődtek az évek hosszú sora alatt. Mint ahogy voltak titkos disputák is az olvasottakról, a viszonyulásokról, a nézőpontokról, elvárásokról, a kényszerekről, s arról is, hogy mennyire fér be mindez a legszűkebb lokalitásba, önmagunkba.

A búcsúszó ritkán sikerül tühegyesen pontosra. Nemegyszer van benne valami kesergő, fájdalmasan elomló, múlt-jövő irányába egyszerre mutató, a hangrang kondulásával ide-oda igyekvő érzet, gondolat, valami reppenő madár a

Napút felett, hiszen a madárnak eljött az ideje, hogy fészkrét odahagyva immár csak online repkedjen a térben.

De a szárnymozdulat továbbra is erős. A maga várát is még mindig védi Szondi. Hadsegédei a régi tudás és akarás birtokában egyengetik a madár útját, hiszen a *Napút* még mindig repüléssel teli.

S a könyv ünnepén is lesz mindig standja. Lehet, hogy a nyomtatott művekre, folyóiratszámokra váró polc a jövőben már kissé vékonyabb lesz, ám a virtuális stand továbbra is erős marad; és a standok tózsomszédságában ott van már a következő, érdeklődő, szandálját már a könyvekért is taposó, napúton járó, online is felnövekvő, új olvasó (is).

Épp ezért egy – a kiadóhoz is kötődő – versemet teszem le a peronra most a *Napút* egyik köztes állomásához érve:

Jelenetek a könyvek életéből

Esőcella. Úgy látszik, az Istennek
kockázni támadt kedve. Aztán meg
újságot olvas, az ébredő emberek
lelke számára a napi hír.

A könyvnek ünnepére készülnek
a standok. Két könyv – a nyomdából
épp csak kikerülve – még összebújik,
gerincükön már nem olvadt arany
a szerző neve, hanem bőrkötésbe
átmentett egyszer-volt vagy talán
most már lesz... ki tudja, oly vékonyka
az idő szalagja, s folyton megreped,
foltozni kellene talán már őt is.
Amott egy másik könyv, pipiskedve
simogatja egy gyerek, s mikor a jeges-
medve fejéhez elér, egyszer csak hó
hull a kezéből, és a jegesmedve
elindul, kiszáll a képből, s megy,
megy egyenest a gyerek keze után,
s viszi magával a betűket is, húzva,
igen, húzva őket magával azon a
korcsolyapályán, melyet a didergő hó
feszített ki a könyv és a lentebb
mocorgó, koszlott kis szandálon
is megálló kíváncsi élet között.

Kakasy Judit

Húzóerővé vált

Mottó: „senki sem hiszi, hogy az asztalfiókot az utókor ki fogja húzni...”

(Falusi Márton)

Szondi *Napút*jára jellemző volt, hogy az asztalfiókokban kotorászott. Makacsul hitt abban, hogy kell ott lennie néhány visszatartott (visszadobott?) gyöngyszemnek, amelyik mégiscsak megérdemelné, hogy tudomást szerezzen róla alkotóján kívül más is. Számos ilyen, a tétlen, közömbös, relativizmusba süppedt utókor feledésétől megmentett írás, s hozzájuk tartozó jó, kiváló író, műfordító, irodalomtörténész kapott fórumot a *Napút*ban, eddigi huszonkét évi megjelenése során. Pontosabban a folyóirat kezdeti éveiben kerültek elő a már feledésre ítélt opusok, sokszor a parkolópályán felejtett szerzőktől, majd a szerkesztői makacsságnak híre ment, s olyan húzóerővé vált – például az évente kiírt pályázatok révén is –, hogy egyre többen kifejezetten itt szeretnék volna látni végre napvilágra kerülni írásukat.

Minden tekintetben sajátos arculata lett és maradt a folyóiratnak két évtizedes papíralapú megjelenése alatt. Egyszerre volt tudatos, tematikus szerkesztésű (szépirodalom, hazai és műfordítás [olykor a XIX. századi előtti is!]; interjú neves alkotókkal; a magyarországi etnikumok kultúrájának rendszeres megszólaltatása; a kortárs képzőművészek alkotásainak népszerűsítése stb. rovataival), és bizonyos értelemben random, azaz a megjelenni vágyó ifjak (és régebben ifjak) még soha nem publikált, kötet nélküli szerzők megjelenésének helye. A javarészt szerkesztői erőből, illetve folyamatosan megpályázott pénzekből megjelenő lap sikeresen elkerülte a napi politikai kurzus(ok)hoz való igazodást. Ezáltal olyan olvasókat is szerzett, akiket taszított az irodalom „szekértáborokba” rendeződése. Itt részletezett, mondhatni egyedülálló érdemei miatt, a pro-naputasok egy része némiképp tanácstalan lett a folyóirat megszűnése miatt. Hol s hogyan folytatódhat az út? A részletek még tisztázatlanok, de egy online megjelenés lehetősége valamiképpen adott.

S hogy kicsit személyesebb legyenek: ama bizonyos, tiszteletre méltó szerkesztői ‘makacsság’ miatt mondtam igent a főszerkesztőnek – minden belső szépírói késztetésem ellenére – a folyóirat húsz évfolyamának repertórium-előkészítési munkájára. Írásbeli múltam nem sok volt, leszámítva az egy-két műfordítást, melyet annak idején (mikor?!) nagy örömmel adtam közlésre Gyurinak, még a régi *Poliszba*. Ám azt követően főleg referátumok és könyvtártörténeti dolgozatok írására tettem erőfeszítéseket más fórumokon, több évtizedes könyvtári munka mellett. Közben persze figyelemmel kísértem a *Napút* tevékenységét azzal a sejtésszinten meglévő vággyal, hogy majd azért publikálhatok ebben is... Sajnos, éppen a *Napút* klasszikus formátumú megjelenésének vége felé alakultak csak úgy a körülményeim, hogy több, odaillő írásra is találtam alkalmat. Remélem, a repertóriumnak azért lesz haszna!

Kamocsay Ildikó

Megszűnik a *Napút*.

Lapozgatom a híres-neves tematikus számokat. Itt van az Afrika-szám, sosem hallott, de talán megismerni érdemes regényírókkal, Nigéria, Algéria, Kairó ünnepeivel és dalaival; itt van a Nemzet muzsikája szám, dudával, tárogatóval és a szívemnek kedves Deák téri evangélikus templom Kamp Salamonjával; a Rákóczi-szám (sajnálom, hogy ide nem kaptam felkérést, mert lett volna mondanivalóm – nevezetesen Rákóczi és Mikes Kelemen évszázadok óta félreértett kapcsolatáról); felbukkan régi kedves barátom, Fodor Ákos hátrahagyott gyönyörű háromsorosa, és itt a Hamvas-szám („Határátlépés fölfelé”, igen, ez nagyon pontos), no meg persze Rejtő.

Szondi most abbahagyja. Azt mondja, öreg. Hát... nem tudom. Merthogy jóformán egymaga viszi hány évtizede.

Károly Judit

Kár. Szeretem

Szomorú hírt hallottam: több mint két évtized után megszűnik a Szondi György fémjelezte *Napút* folyóirat. A főszerkesztő hetvenöt évesen visszavonul.

Kár. Szeretem. Minden egyes számát öröm kézbe venni. Még a postás is máshogy kezeli, mint a többi küldeményt: nem teszi bele a levélszekrénybe, hanem becsönget, és szinte vallásos áhítattal közli, hogy „Megérkeztek a könyvek” (valami okból mindig két példányt kapok). Tavasztól őszig legszívesebben a kertben szoktam olvasgatni. Rendkívül sokszínű, helyet kap benne az irodalom mellett a tudomány, művészet, környezet. Az alkotók is rendkívül sokfélék; ismertek és ismeretlenek, ifjú tehetségek és idősebbek, határon kívüliek és belüliek egyaránt lehetőséget kapnak a megjelenésre. Egyetlen értékmérő a minőség. Ehhez kapcsolódik a műfaji sokszínűség. Hogy csak egyetlen példát említsek, a *Napút* ismertette és szerettette meg velem a haikuköltészetet. Egy ideje már kifejezetten várom a haikupályázatra beérkezett műveket tartalmazó lapszámot. De ugyanolyan élvezetet jelentenek a különböző rovatokban szereplő, egyéb műfajú írások az elbeszélésektől a drámáig, a dokumentumoktól az esszéig, zsoltárokig és irodalmi elemzésekig magyar szerzők tollából és fordításban egyaránt, valamint az időről időre bemutatott festmények, fotó- vagy képzőművészeti alkotások.

2003-tól elkezdődött a könyvkiadás is a Napkút Kiadó közreműködésével. Idekívánkozik a két elnevezés Barna Júlia egyik haikurészletében szereplő értelmezése:

napút és napkút
egymásban nézi magát
mélység magasság

A Napút megszűnésével egy korszak fog lezárulni, nagy úrt hagyva maga után. Csak az nyújthat vigaszt, hogy – még ha a folyóiratot nem is tudja teljesen pótolni, hiszen eddig sem helyettesítették, csupán kiegészítették egymást – megmarad a kétségtől más jellegű, kézbe nem vehető, de hasonlóan sokszínű, értékes és igényes internetes sajtótermék, a Napút-online.

2020

Karsai János

A Nap útjának végére ért

avagy

Jó Szondi György belelovagolt az alkonyba

Hosszú utat járt be a Nap, huszonkét éven keresztül világította meg a mai magyar irodalom egyik szegletét. Gazdag nép vagyunk, az egészet nem tudta beragyogni, de egy lelkes és művészi műhelyt alkotott meg a fénye. Amit fájlalok, hogy csupán az utolsó néhány évnek lehettem kegyeltje. Nem is értem, miért alakult ez így...

Barátomtól, Babics Imrétől kaptam meg Tóth-Holló Tamás e-mail-címét, amire elküldtem néhány írásomat. Imre, persze, nem ejtett szót az ismeretségünkről. Úgy gondolta, az az igazi, ha nem miatta, hanem magam miatt fogadnak el. És mennyire igaza volt! Így kerültem egy olyan közösségbe, ahol azonnal otthon éreztem magam. Jó volt „naputasnak” lenni.

Bár csupán néhányszor jelentem meg nyomtatásban, minden alkalommal izgatottan vártam az újabb lapszámot. A példányokat nézegetve nem jut eszembe jobb kifejezés: súlyos munkák egytől egyig. Nehéz tőlük a polc.

Amit siratok: a megszűnt csapat. Elenyészett a „Csabagyöngye” is, oda a Napút.

Aminek örülök: jó emberekkel hozott össze a sors, és ezt tőlem már el nem vehetik. Őrzöm a telefonszámokat.

Maradt az elektronikus forma. Csak remélni tudom, hogy ez is elég lesz összetartani a gárdát.

Mert ahogy Minarik, a mosodás mondta: „Kell egy csapat!” Igen, minden időben és minden helyen kell egy csapat.

Köszönjük, Szondi György.

Kiss Anna

Hittel, gondolattal

Minden lesz, múlik, változik, a violák, a hold, minden.

Valaha az árnyékomtól féltem, mit kinőttem kislánykendőimmal együtt, már csak embertől félek. Elhittem a hulló almáknak, hogy a szerelem múlik, s más valótlanságokat, de ahogy a felzavart víz is letisztul, idővel tisztábban látunk. Nem téveszt meg az úgynevezett „fejlődés”, mi mindent megbocsájt magának, a testvérré emelt követ is beleértve. Tapasztalván viszont, hogy ami ember ellen való, az csúfos véget ér, maradok, aki – költő –, teszem a dolgom e kép-telen világban, változom, megérint felemás szentsége. Szellemi katedrálisokat emelőik ereje bátorít. Sokaké.

Sokakról, a Napút Szondi Györgyről még elképzelni sem tudom, hogy bír el költőletét őrlő tömérdek nehézséget, hogy tehetséges kezdőknek s másoknak oly fontos közlési lehetőséget biztosítson folyóiratában, könyveiket kiadja. Nem magyarázható ilyesmi csak azzal, hogy öröme van a munkájában, az időről időre megtartott találkozók baráti együttlétében, az olvasók hűségében. Ilyen valakit erre belső igény készítet. Hittel, gondolattal teszi, amit tesz. Azokért is, akik irodalomnak nem nevezhető, igénytelen olvasmányokon tengődnek. Hiszen a felkavart víz is letisztulhat idővel.

2019

Szvetla Kjoszeva

A Napútnak, a folyóiratnak több arca van. Ritka az a figyelem, amit a „kis” (szomszéd, balkáni) irodalmak iránt tanúsított, ez számomra a lap egyik elévülhetetlen érdeme.

A legtöbb magyarországi nemzetiségnek külön számot szentelt, anélkül hogy etnicizmusba zárta volna be őket. De nem kevésbé fontos Szondi György óriási ismerete és szeretete a bolgár irodalom iránt, amelyet nem tudott és nem is akart elrejtteni folyóiratában sem.

Kocsis István

Szondi-Napút

A megszűnőben levő Napút rejtélye

Mindenekelőtt bevallom, hogy nem szívesen, hanem legyőzhetetlen szomorúsággal írok most e rejtélyről... Legyőzhetetlen szomorúsággal bizony, mert Szondi György barátom arra kért, búcsúztassam én is el a Napút című folyóiratot... És mit tehetnék? Búcsúztatom. Megjelenik még egy száma, amelyben búcsúbeszédem megjelenik? Ez már nem érdekel.

A legfontosabb most az lenne, hogy lebeszéljem a barátomat a nyugdíjba vonulásról, de tudom, hogy nem lehet.

Mit is sugalmaztam írásom címeivel és az eddig elmondottakkal? Megszűnik legjelentősebb folyóiratunk (mely néha olyan jelentős és terjedelmes lett, hogy szerkesztője kénytelen volt évkönyvnek nevezni), de búcsúztatásakor nem a folyóirat rejtélyeit kell megfejtenünk, hanem Szondi Györgyét.

Napok óta e rejtélyek megfejtése a legfőbb gondom, néhányat le is írtam, de olyan önelégült hangnemben, mintha azokat a rejtélyeket valóban megfejtettem volna, de másnap már – azokat is megsejtettem mint hitel-teleneket.

Feltettem magamnak a legsúlyosabb kérdéseket. Elsőként azt, hogyan lettem én a Napút munkatársa, hisz semmi kedvem nem volt ahhoz, hogy folyóiratokba írjak.

Mikor és miképpen jelent meg az első írásom a Napútban? Hát erre még megfelelő választ is tudok adni. Ide is írom a válaszom, hogy hitelesebb legyen írásom a Napútról.

Az első Napkútnál megjelent drámakötetemet, *A királynő aranyból van* címűt még Szondi György adta ki. A következő hármát (*A kitüntetés, Találkozás a Fényhídon, Az Aranykapu kulcsai*) már a fia, Szondi Bence... Hogy is volt ez?

Igen, *A királynő aranyból van* nálunk éppen akkor jelent meg – magyarázta György barátom. Az első, Napkútnál megjelent drámakötetedet, *A királynő aranyból van* címűt még én adtam ki. A következő hármát (*A kitüntetés, Találkozás a Fényhídon, Az Aranykapu kulcsai*) már a fiam... A könyvkiadást átadta a fiának, Bencének, a folyóirat-szerkesztést megtartotta magának... nekem meg is indokolta, hogy miért: ha Bence fia már az ország legjobb tördelőszerkesztője, ki lenne alkalmasabb, hogy a magyar könyvkiadás legalkalmasabb felelős szerkesztője legyen... A következő három drámakötetemet így már ő adta ki.

Én mit tehettem ekkor?

Mindössze megköszönhettem az apának és a fiának, hogy legjobb drámáimat – ők ketten adták ki négy terjedelmes kötetben.

De Szondi György még azt is bebizonyította nekem, hogy legalább annyira ismeri az én munkásságomat, mint én az övéket.

Hogyan is ismertem meg Szondi Györgyöt, a Napkút Kiadó és a Napút folyóirat szerkesztőjét?

Nem is olyan régen, tizenegy esztendővel ezelőtt kaptam egy hivata-

los levelet Szondi György aláírásával, amelyben az állt, hogy a következő lapszámot azon jelentős személyiségek vallomásával szeretné megtölteni, akik 1940-ben születtek, tehát rövidesen „hetvenkedni” fognak.

Miután elolvastam, félretettem a levelet, és megfeledeztem a megtisztelő felkérésről. De néhány hét múlva Szondi György felhívott, és figyelmeztetett a felkérésre...

És akkor következett az a különös beszélgetés – tartott legalább egy órát, amelyben ő arról igyekezett engem meggyőzni, miért érdemes írnom életem elmúlt hetven esztendőjének azon legfontosabb sorsdöntő eseményeiről, amelyeknek köszönhetően bekerülhettem a nyolcvanhat jeles hetvenes közé...

Az én érvelésem így kezdődött: – Ha őszintén elmondom életem azon történeteit, akkor eggyel kevesebben lesznek az évkönyvében a jeles hetvenesek... Engem kihagy. Mert kiderül a jelentéktelenségem...

– A jelentéktelensége? – kezdte valódi csodálkozással. – Akinek irigyei azt állítják, hogy több tucat drámájának legalább 500 bemutatója volt. Ez sok ezer előadást jelent, nem? Olyan darabjai is vannak, amelyekben Sinkovits Imre, Bessenyei Ferenc meg Darvas Iván játszottak... Az *Árva Bethlen Kata* című monodramáját pedig sok színésznő sokszázszor játszotta. József Attila-díja is van. Az ilyen díjakat a jelentéktelenek szokták kapni?

– 2000-ben pedig – vágtam én is vissza – felfoghatatlanul nagy megtiszteltetésben volt részem: a Szent István államjogi és egyházügyi reformjának ezredik évfordulója alkalmából a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma ünnepi darab megírására kért fel. Hámori József volt akkor a miniszter. Rám bízta, kiról írjak,

s én Mátyás királyt választottam főszereplőnek. A darab címe: *Magyarországnak fényes tükröje*. Elfogadták, megdicsérték. Elküldték a színházigazgatóknak... És hány bemutatója lett? Egy se. A korabeli színházigazgatók azt állították, azért nem vállalják a darab bemutatását, mert a színmű Mátyás király annyira hagyománytiszta, hogy a *kizökent időt* akarja helyreállítani, ahelyett hogy alkalmazkodna azokhoz a nyugat-európai eszményekhez, amelyek megteremtették a mai liberális ideológia győzelmének az előfeltételeit.

– Ezt most már nem mondanák ki ilyen nyíltan – próbált megnyugtatni.

– De nem is mutatnák be... – mondtam.

– Szerintem sem.

– Sokan feltételezik, hogy a magyar színházi élet nagyjai megbecsülik, örömmel és várákozással olvasásuk a darabjaimat, de engem már rászoktattak a direktor urak (tisztelt a kivételnek), hogy újabb drámaköteletimet többé ne adjam át (de el sem küldöm) színházi életünk hatalmasainak. Bizonytalán szégyellnem kellene, hogy miért, de én most kimondom: nem másért, mint azért, mert azok el sem olvassák...

Nagyon fontosnak tartom Szondi Györgynek az erre adott választát:

– Szóval drámaírói mellőzöttsége miatt érzi magát jelentéktelennek! De mi köze a drámaírói mellőzöttségnek a jelentéktelenséghez?... Mint ahogy az sem biztos, hogy mint sértettnek illelő lenne e megítélésen felháborodnia. Mert az ilyen minősítetésnek semmi értelme... Tiltakozni ellene sincs semmi értelme... S ha valamelyik barátja vagy tisztelője erre azt mondja vigasztalásképpen, hogy éppen az ellenkezője az igaz, hisz sokan tartják korunk legjobb magyar drámaírójává

nak, akkor e minősítést sem érdemes komolyan venni, és védekezéskeppen hivatkozni rá, csak legyinteni érdemes mindkét esetben, s nevetgélni azon, mit is jelent az az irodalomban, hogy legjobb... Hisz azt is jelentheti, hogy legrosszabb...

Ettől kezdve anekdotázva beszélgettünk a drámaírói siker, illetve sikertelenség képtelenségeiről... Még olyat is mondtunk, hogy a sikertelenség sokszor a *legjobb*ak közé tartozás bizonyítéka, hisz legtöbbször az a sikertelen, aki kimondja, mi a legfontosabb; azután meg arról, hogy nincs abban semmi különös, hisz a sikeresség sokszor éppen a *jelentéktelenség* bizonyítéka, hisz igen gyakran az sikeres, aki arról ír, amit a legkönnyebb felfogni, vagy mindent annyira leegyszerűsít – talán fel sem fogván, hogy a leegyszerűsítés hamisítás –, hogy könnyen felfoghatóvá válik. A mai írók igazságos rangsorolására így 200 év múlva, jobb esetben 100 év múlva kerülhet sor...

Amikor eddig jutottunk, újra felvetette, amit a levelében: írjam meg vallomásomat a hetvenesek évkönyve számára... De nekem még voltak érveim ez ellen...

Az egyik: semmi jelét sem látjuk annak, hogy az én drámaírói munkásságom meghatározó hatással lenne a mai magyar színházi életre, azaz – gátlástalan őszinteséggel szólva! – színházi életünk leghatalmasabb személyiségei engem mintha nemcsak mellőznének, de tudomásul sem vennék a létezésemet... Színházi fesztiválokon, konferenciákon – amelyekre rendszerint „elfelejtnek” meghívni – sosem hivatkoznak rám, még emlegetni sem emlegetnek...

Erre megint gúnyosan válaszolt:

– Azon tévhitük alapján, hogy időszerűtlen! Ez nem bosszanthatja, de-

rűlátását sem csökkentheti még akkor sem, ha elfogadja az ítélezésüket. Miért nem? Mert az időszerűtlenség egyik pillanatról a másikra átválthat időszerűséggé... Időszerűtlenség, időszerűség! Így is tegye fel a kérdést: időszerűtlenségem vajon nem annak a következménye, hogy időszerűtlenül korszerű vagyok? Legidőszerűtlenebb és ugyanakkor a legkevésbé korszerűtlen! Mi lehetne ennél megnyugtatóbb?!

– S ha én ezt is megírom az évkönyvük számára, közli? – kérdeztem.

– Közlöm... Nem ennek alapján tekintem időszerűnek, de ha röviden írja meg, közlöm... Ha hosszan írja meg, akkor egy következő folyóirat-számban... Ami hitelesen van megírva, azt ha nem is éppen a legközelebb megjelenő számban, de közlöm.

Mindezekről azon a telefonbeszélgetésen csak nagyon röviden szóltunk, de később biztatott arra, hogy írjak tanulmányt a drámaírás és a színházak ellentmondásos viszonyáról. Írtam is egy hosszú tanulmányt, *A drámaírás és a Színház* címet adtam neki. Megjelent a Napút egyik, 2014. évi 4. számában, majd a Napkút Kiadónál megjelent első drámakötetem előszavaként (*A királynő aranyból van*, 2016). Ebben részletesen megírtam, hogy milyenek voltak az erdélyi, felvidéki, délvidéki bemutatóim, de beszéltem a finnországiról is. Magyarországon elsősorban Budapesten, Egerben, Kecskeméten, Veszprém-ben, Debrecenben, Győrben, Gyulán és Békéscsabán játszották a darabjaimat, s természetesen nem szerénykedtem: bevallottam, hogy nagy sikerrel.

Nem emlékszem arra, mit mondott Szondi György azon az emlékezetes estén, miután telefonon meg-

tartottam kiselőadásomat a drámaírás és a Színház viszonyáról, de arra már igen, hogy még mielőtt letette volna a kagylót, én meggondolatlanul hozzáfogtam újabb vallomásom kifejtéséhez.

Arról beszéltem, hogy nagyon szégyenletes oka van annak, hogy drámaíró lettem.

Azzal kezdtem rejtélyes vallomásomat, miért kezdtem el drámát írni 19 éves koromban, éppen én, aki mielőtt egy nagy drámai helyzet főszereplőjévé vált volna, annyira tisztelte az irodalmat, hogy biztos volt benne, sohasem lesz bátorsága drámaírás vagy novellairás céljából tollat ragadni.

– Különös drámai helyzetet éltem át... Azzal kezdődött, hogy egy nagy nagyon nagy hibát követtem el! Helyettes, azaz képesítés nélküli tanár voltam egy községi iskolában, de elvállaltam egy másodállást is. Oktató lettem egy sofőriskolában. Úgy kezdődött, hogy az egyik oktatóról kiderült: analfabéta. Szükség volt egy írástudó helyettesítőre. Ehhez volt kamaszönbizalmam, de semmiféle képzettségem, semmi tudásom. Tanítványaim mindenben jobbak voltak, mint én. Ezt be is tudom bizonyítani. Egy nagyon félelmetes történettel...

– Az áldozatok száma? – kérdezte Szondi György.

– Egy se... De én előbb azt hittem, hogy mind a huszonnégy tanítványom, akik a teherautó rakterén ültek... Azt éltem meg, hogy...

– Azt élte meg, hogy nagyon szerencsés... Ha jól írja meg, közlöm a Napútban... Ha nagyon hosszú lesz, megjelenhet a Napút Kiadónál... 23 kötetet már megjelentettünk... De ebben a történetben, amely a szerencséről szól, de egy hatalmas dráma felelőseként élte meg, valóban ott a dráma... Hány éve történt?

– Fél évszázada...

– Ha fél évszázad alatt nem írta meg, sosem fogja...

– Megírtam, de rosszul...

– Az a gyanúm, hogy most arról fog beszélni, amit a legszívesebben elhallgatna...

– Azt hallgatnám el a legszívesebben, hogy mindig elégedetlen vagyok a könyveimmal, s ha egy-két évtized múlva valami arra késztet, hogy ismét elolvassam, drámák esetében például az, hogy egy színház be szeretné mutatni, újraírom...

– Mennyi idő alatt?

– Megtörtént már, hogy tovább tartott az újraírása, mint az első változat megírása.

– S a színházak ezt kívárlják?

– Nem mindig...

– S ha nem várják ki, akkor mintha belebetegedne. Így van?

– Főleg azért, mert nincs lehetőségem megakadályozni a bemutatót...

– Akkor örülhet az új helyzetnek...

Annak, hogy nem kötelező legalább egy magyar drámát bemutatni egy évadban...

– Ennek ellenére semmi sem aggaszt jobban, mint az, hogy nem kötelező... Egyre kevesebben fognak drámát írni... Esetleg felkérésre... De a felkérésre írt darabok többsége megnézhetetlen és olvashatatlan.

– Sikerülhet is.

– Sikerülhet... Ha olyan darab megírására kérnek fel, amelyet felkérés nélkül is megírnék.

Tapasztalatból mondja?

– Igen...

– Hányszor történt ez meg?

– Egyszer.

– Minden darabot újra szabad írni?

– Nem...

– Melyiket szabad, s melyiket nem?

– Csak azt a drámát szabad újraírni, amelynek témájáról bizton állít-

hatjuk, hogy örök érvényű. Kényes a kérdés, mert ha már fel merem vetni, arra a megválaszolhatatlan kérdésre sem kerülhetem el a választ, hogy melyek azok a drámáim, amelyekről nyugodt lélekkel megállapíthatom, hogy témájuk örök érvényű. Azoknak a történelmi drámáimnak a témája örök érvényű, amelyekben nagy, közismert történelmi személyiségek küzdenek meg önmagukkal és ellenfeleikkel... És melyek azok a drámák, amelyeket nem szabad újraírni? Ezek természetesen az ún. társadalmi drámák, amelyekben a szerző saját mindennapjainak a tapasztalatait dolgozza fel, és állást is foglal saját kora drámai küzdelmei sajátos kérdéseinek a megítélésében. Ez az állásfoglalás elsősorban politikai, s a drámaíró már csak azért sem változtathatja meg, mert így saját múltjának a meghamisítójává is válna.

Mindezek előrebocsátása után bevallottam a következőket is:

– Én bizony igyekszem tökéletesíteni a drámáimat, valahányszor ez igyekezetemnek értelmét látom. (Ha újra kiadhatom, ha ismét műsorra tűzik valamely darabomat...) És ez a szokásom nem új. Már a hetvenes évek végén, nyolcvanas évek elején is nagy kedvvel gyakoroltam az „újraírást”. Mi ennek az oka? Az igazságot, úgy látszik, nem könnyű megközelíteni. Ha úgy érzem, hogy egy drámai helyzet igazságához közelebb kerültem, akkor ismét kedvem kerekedik foglalkozni vele. A Széchenyi Istvánról szóló drámatrilógiát húsz évig írtam, s több változata meg is jelent. Egy nagyon régi darabom hősnőjéről, Stuart Máriáról is írtam egy új drámát. De egészen újat. Még Stuart Mária ellenfelei sem ugyanazok a két darabban. Pedig nem akartam, hogy így legyen. Azért volt szükségem az új

„színhátszó személyekre”, hogy Stuart Máriának méltó ellenfelei legyenek. (A réGINEK a címe: *A korona aranyból van*, az ÚJÉ: *A királynő aranyból van*.) Bolyai Jánosról is írtam egy új monodrámát, *A Tér* címűt. Az *üdv-tant* író Bolyai drámáját próbálom megvilágosítani az új darabban. Az 1966-ban elkezdett *Megszámláltatott fák* című drámám „tökéletesítésén” négy évtizeden át dolgoztam. De nem kedvetlenül! (A 2014-ben befejezett változatával egyelőre nagyon meg vagyok elégedve.)

– Köszönöm kiváló válaszait. Nem csalódtam, kiállta a próbát. Gratulálok.

– Mi van? Engem most vizsgáztattott?

– Minden szerkesztő vizsgáztatja a szerzőit. Már akkor sejtettem, hogy szerzőm lesz, amikor nem válaszolt arra a levelemre, amely azt ajánlja fel, hogy feltétel nélkül beveszik egy elitcsapatba... Még egyetlen kérdésre sem válaszolt, már tudtam, hogy a szerzőm lesz...

– De remélem, ezzel még nincs vége a mai vizsgáztatásnak. Ha a szerkesztő vizsgáztathatja a szerzőt, akkor a szerző is vizsgáztathatja a szerkesztőt.

– Egyetlen darabját sem olvastam. Színházban most hány megy?

– Kettő.

– Egy monodráma és egy sokszereplős.

– Nem tőlem tudja... Tehát tájékozódik, mielőtt felkeresi a vizsgáztatandót.

– Nem mindig.

– A többi író könyvét, akit jeles hetvenesnek valakik kiszemeltek, olvasta?

– Egynek a könyvébe beleolvastam... Többre nem futotta az időmből.

– És jeles hetvenes lesz, vagy megbuktatja?

– Kitalálhatta volna már, hogy én tulajdonképpen nem buktathatok meg egyetlen hetvenévest sem, ha már felkerült a jeles hetvenesek listájára.

– Engem akkor miért vizsgáztatott?

– Én egy kiadónak és egy folyóiratnak vagyok a szerkesztője.

De Szondi György, a jeles szerkesztő most abbahagyja a szerkesztést. Mivel tántoríthatnám el elhatározásától?

Legszívesebben Püski Sándor figyelmeztetését ismételném, aki 95 éves korában bevallotta barátainak, hogy ő még nem nyugdíjas. Ezt nyilván úgy értette, hogy nem hajlandó abbahagyni. Döbbenet vettük tudomásul e felfoghatatlan igazságot, de azért megkérdeztük, hogy miért nem, és a válasza ugyancsak megnyugtatót minket. Csak ennyit mondott rezzenéstelen arckifejezéssel: – Minden komoly ember tudja, csak nem hangoztatja, hogy aki nyugdíjba megy, az

megöregszik... Látván az elképedést az arcunkon, hozzáfűzte: – Ha nem értitek, mire akarlak titeket figyelmeztetni, mondom érthetőbben: a jókedvvel végzett munka fiatalít. De ha még mindig nem értitek, mondom még érthetőbben: csak az az ember nem öregszik, akinek nincs ideje öregedni.

– Ezt a szép tanítását még négyszer megismételhette. A 100. születésnapján is megpróbáltuk volna rávenni, hogy folytassa tanítását az öregedés legyőzésének titkáról még meggyőzőbb szavakkal, de a századikat már nem érte meg. Dolgozó emberként vonult be földi világunkból az örökkévalóság birodalmába.

Milyen jó lenne, ha Szondi György barátom még százesztendőskorában is szerkesztené a Napútát, amely az ő „nyugdíjba vonulásával” akkor is megszűnne, ha százan jelentkeznének fiatal munkatársai közül, hogy folytatni akarják a Napút szerkesztését.

A rekonstruált beszélgetések mondatgazdagsága is drámaírói erényekről tanúskodik. Magam az elhangzottakat már nem tudom visszaidézni. (Szondi Gy.)

A szinte felére kurtított szöveg egésze a naputonline.hu-n olvasható (2021. október 25.).

Komáromi Gabriella

Valóságos bűvészmutatvány volt

Szondi Györgynek

A folyóiratok sorsa olyan, mint a miénk: születnek, vannak, voltak. De nem mindegy, hogy meddig és hogyan, hogy miféle sajtótörténeti tényé lesznek egyszer. A Napútnak 22 év jutott. Hiába csűr-ménk-csavarnánk a szót, tisztos átlagéletkor ez a folyóiratok világában. Mégis van mit gyászolnunk, mert korán veszett érték a nyár elején. Nem először és nem utoljára történt ilyesmi. De valahogy nem lehet megszokni. Ráadásul a Napút nemcsak élt, éldegélt, megélt. Valóságos bűvészmutatvány volt, ahogy az alapító Szondi György életben tartotta. Szinte rejtély, hogy miként. Szondi Gyuri egyszerre volt maga a szerkesztőség és annak mindenese. Felvillan bennem egy kép: Szondi Gyuri egy könyv- és kéziratthalom közepén ül. Alig látszik ki. Senkihez sem hasonlítható furcsa figura. A fején két mobil, az egyik fülhallgatón magyarul, a másikon bolgáruul beszél. Mindig legalább három embernek való a dolga, és mindenkor „mindigderűvel” próbál úrrá lenni rajta. Messziről látszik, hogy egyéniség a javából. Azt nem hiszem, hogy könnyű ember, de hogy is lehetne az. A fáradhatatlan kultúraközvetítők közül való, akik azért elfáradhatnak. Két ország költője; nemrég a második díszdoktori oklevelét vette át – ezúttal – a szófia egyetemén; igazgatósága alatt a szófiai magyar intézet „a kultúra fellegvára” volt; 11 ezer oldalnyi prózát és 20 ezer verssort fordított. Többek között József Attila- és lovagkereszt-díjas, kitüntetettje a Cirill és Metód érdemrendnek. Ki tudja, hogy csinálta! És mikor?

A Napút mégis tovább. „Elesett.” Hiába védte Szondi Gyuri, mintha Drégely vára volna. Egy irodalmi folyóirattal kevesebb. A nem olvasó többségnek mit se számít ez. De a többiek vigasztalódjanak! A Napút tovább él a világhálón. Eddig két élete volt, most már csak egyetlenegy. Ragaszkodásom jeléül novellákat küldök a „naputonline”-nak. Próbálkozom a „mindigderűvel” is, de ki tudja, miért, nekem valahogy nem megy.

Szomorúan és mégis reménykedve Szondi Gyurinak: Komáromi Gabriella

Dr. Koncz Gábor

Vannak nagy írók és nagy olvasók...

Én nagy olvasó vagyok. Regények, társadalomtudományi művek, esszékötetek. No és főleg folyóiratok körei! Korábban a Kortárs, Új írás, Nagyvilág (...hol vannak már ezek, Jelenkor, Valóság, Tiszatáj...). Mostanság mintha távcsőbe néznék: Kultúra és Közösség, Zempléni Múzsza, Napút...

A Napút minden számának címlapján: „A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak.” (Fazekas Mihály). Széles körű tájékozódásomban nem bukducsolok az ég peremén, kapaszkodok a Napútba.

Jól szerkesztett, gazdag tartalmú folyóirat, érdekes, üzenő tematikus számokkal. Nagy elismerés, hogy kétszer én is egy-egy önálló blokkal szerepelhettem: „Kálvin 500” és „Családi reformáció”.

Sárospatakon dolgozva, a Zemplénből ki-kilesve tárul elélem igazán a Napút folyóirat, amelyben Szondi György immár 22 éve magabiztosan eligazít, biztat és vezet... ha... ha a venyigéből kisugárzik olvasási és közlési vágyam vulkánja...

Mindig alaposan és mérvadóan, immár a XXII. évfolyamában is megtervezett és felkínált folyóiratszámok és sok-sok könyv... Ezeket adta Szondi György vulkán-lelke, hogy ne csak botladozzunk, de haladjunk is az ég derekán... Most úgy akar megújulni, hogy abbahagyja a Napút nyomtatott közlését, és e gazdagság online fog megjelenni. Én meg úgy újulok meg, hogy hatására rászoktatom magam az online-olvasásra és -felfogásra. Eddig ugyanis tájékozódtam, keresgéltem, de nagyobb szövegeket interneten nem olvastam.

No és a címből a ... után hiányzik: ...és vannak nagy szerkesztők. Szondi György jeles, felkészült, alapos, nagy szerkesztő! Tudás, koncepció, munkabírás.

Tisztelt Szondi György! Kívánok kéklő reménységet, jó egészséget...

Kovács Ilona

Derús búcsú

Búcsúzni is derűsen kell, mondom Szondi György kedvenc formuláját és alapelvét követve. És nem is olyan nehéz derűsen szemlélni egy önmagában akár szomorúnak is minősíthető eseményt, a papíralapú *Napút* búcsúztatását, hiszen az idők változásával egyre jobban rászokunk az online-kiadásokra és -olvasásra. No meg ezeknek az az előnye is megvan, hogy megfelelő feltételek esetén, módjával, ki is lehet nyomtatni a szövegeket. Környezetvédő énem még azt is mondatja velem, hogy valójában érdemes online olvasni annak, aki megteheti, és csak gondosan megválogatva nyomni ki papírra egyes fontos részeket.

Legyünk hát derűlátók, a folyóirat kiváló és hozzáértő alapítójához és áldozatos szerkesztőjének, Szondi Györgynek a világnézetéhez híven, és nézzük-olvassuk elégedetten az eddig eltelt 22 év termésének sok jó és még jobb oldalát. Annyi erényét sorolták már fel a lapnak az előttem írók, hogy itt és most én elsősorban a tematikus szerkesztés dicséretét szeretném zengen. Részben azért, mert abban (is) érintett vagyok, részben pedig, mert kiválónak és nagyon hasznosnak tartom ezt a szerkesztési módszert. Nyilván annak is van előnye, ha – mint pl. korábban a *Holmiban* –, sokféle műfajban és változatos témákról lehet olvasni, de ebben a gyorsuló időben sokkal több energiát kell fektetni, hogy azután külön összevadásszuk több helyről a mi témáinkba illő cikkeket és tanulmányokat. A *Napút* egy-egy témát körüljáró számaiból csak néhányat emelek ki mutatóba annak felidézésére, hogy milyen sokszínű és sokrétű a válogatás: *Cigánykép*, *Nemzet a muzsikájában*, *Afrikai üzenetek*, *Színház és dráma*, *Kolozsvárunk*, *Bolgár ritmus*, *Kossuth*, *Rákóczi*, *Zrínyi*, és még sok más. A szívemnek különösen kedves, hogy sok szám forog a színház körül, érdekesebbnél érdekesebb elemzésekkel és elméleti fejtegetésekkel. Személy szerint én elsőként a Rákóczi-filológia terén közöltem egy kisebb elemzést Rákóczi irodalmi profiljáról, de Szörényi László (ld. a 38. köszöntőt) már hálásan idézte a *Rákóczi-számot* (2020/3.), benne számos, revelációt jelentő szöveggel. Az első cikkgyűjtemény *A vezérlő fejedelem* összefoglaló cím alatt olyan összeállítást kínál, amelybe Rákóczi és Trianon, a hősi halottak kultusza, a Rákóczi-irodalom, ill. Rákóczi irodalma, vagy a zene terén a „travestált” Rákóczi, a kuruc dalok, a rabénekek problémaköre egyaránt belefért. Én ennek a számnak a folytatásába kerültem bele (2020/4.), amely a *Rákóczi*, *Zrínyi* címet viseli, és kiszélesítve a problémakört, Zrínyiről is közöl egy változatos összeállítást. Az illusztrációk minden számban gondos válogatásról és széles körű érdeklődésről tanúskodnak, arról nem is beszélve, hogy a *Mellékletek* szintén újabb szint jelentenek minden esetben. Ezek a szöveges részek témáitól teljesen függetlenül ismertetnek meg különböző művészeti ágakban dolgozó alkotókkal, a *Zrínyi*, *Rákóczi*-számban pl. Szávost Katalin épített kerámiáival. Mindebből nyilvánvaló, hogy a *Napút* magas színvonalon teljesítette vállalását, vagyis hogy *Irodalom*, *művészet*, *környezet* egyaránt reprezentálva legyen benne. Nekem legalábbis sok szerzője és közreműködője revelációt jelentett.

Mivel azt ígértem, hogy vidám lesz a búcsú a laptól, megosztom minden régi és leendő olvasójával azt a reményemet, hogy a netre felkerült valamennyi szövegének és képének ezentúl is sok lelkes olvasója és szemlélője lesz, ha többé nem is papíron forgatják az oldalakat, és az elkészült számokról pedig elmondhatjuk, hogy komoly tárházat alkotják a tudásnak a világhálón.

Kovács katáng Ferenc

Emlékeim

Napút-sírató

Hadd kezdjem saját emlékeimmel. Szondi Györggyel, a PoLiSz folyóirat főszerkesztőjével 1997 végén kerültem kapcsolatba. Az Oslóban élő Sulyok Vince költő, műfordító, könyvtáros szándékozott néhány norvég költő versét bemutatni az ekkor már 35 számot megért folyóiratban. Gyuri szelíd győzködéssel egyre bővítette volna Vince munkáját, aki egy idő után rám, mentoráltjára hárította át a prózai rész összeállítását. Anyagom egyre bővült, kezdte egy miniantológia formáját ölteni. S akkor már időszerűvé vált, hogy a magyar olvasókat kalauzoljuk is a fjordokkal, hegyekkel szabdaltnorvég tájakon, irodalmi labirintusokban. Bevezető esszémmhez az oktatásban is jeleskedő Lasse Morten Johannesent, az Oslói Egyetem lektorát hívtam segítségül. Gyuri páratlan fantáziája, lapszerkesztői ötletgazdagsága nem ismert határokat, némi északi eredetű illusztrációkat is látni akart a lapban. Lisztes István szobrászművész, az oslói Képzőművészeti Főiskola professzora ajánlott nekem öt szobrászt, akiktől sikerült is műtárgyfotókat szerezni, s munkásságukat Lisztes István foglalta össze röviden. Így született meg a PoLiSz 1998. márciusi, 64 oldalas számában egy 56 oldalas, *Norvég minta* című kisanatológia. Még ugyanebben az évben, az októberi számban két színes applikációm jelent meg az első borító belső oldalán. A következő évben Gyuri újszülött, Napút című folyóiratának 3. számában tűnik fel újra a nevem, *A napok maradéka* című kötetemet ismertette Toót H. Zsolt. S ezzel a három mozzanattal végképp beindult az immár 23 éve tartó együttműködésünk. Bizalmat szavazott nekem, a messziről jöttek (aki, mint ahogy a közmondás tartja, azt mond, amit akar). A Napút folyóiratban megjelent verseim, novelláim, fordításaim mellett a Napkút Kiadó gondozásában Gyuri öt norvégból fordított kötetemet is gondozta (drámák, regények). 2011-ben pedig egy újabb, naprakészebb kortárs norvég antológia összeállítására, fordítására biztatott. Jeszenszky Géza oslói nagykövetté való kinevezése előtti hetekben írt a *Hamsun gyermekei* című gyűjteményhez bevezetőt (Napút, 2011, 7. szám). A sors fintora, hogy pont a folyóirat megszűnése utáni hetekben készült el *A kortárs norvég költészet hava – 2021. május 3–28.* címet viselő versösszeállításom, amely 26 napon át 26 költőt mutat be néhány versén keresztül életrajzi adatokkal és portréfotóval kiegészítve. Ez bátran nevezhető a Napút Online-on megjelenő internetes antológiának is.

Lement a Nap. Ujjaim közt lassan átperőgnek a napi gondok. Sárguló irkalapok felett szőszegényen, méltó méltatáson merengek. Régi toll végét rágicsálom, íze már ennek sem a régi (nem beszélve arról, hogy milyen gusztustalan, és persze egészségtelen is). Tinta, tintatartó se távol, se közel, szerencsére fekete tus egy műszakis háztartásából elmaradhatatlan. Vonalkázom az irka lapjait. Számárvezető, szokta volt Anyám mondani. Tótágast álló, kifecamodott, jelzőkben, pátoszban botladozó szavak. Serceg a toll, a látható egyre láthatatlanabb.

De miről is akartam még írni? Az olvasásról. Hogy fejemre nőnek a könyvhegyek. Ennek leginkább a folyóiratok az okai. Mert menetrend szerint jönnek, az ember kíváncsian beléjük lapoz, és olvassa ezt és még azt, végül elmerül, elvész bennük. Mert én, mióta az eszemet tudom, ha már birtoklom, az elsőtől az utolsó szóig mindent elolvasok. Nem kis kihívás. Ember legyen a talpán, aki mindent be akar fogadni, s nagyjából meg is akar érteni. Ez a Napút folyóirat olvasásakor hatványozottan igaz. Témakörei hihetetlen széles skálán mozognak. A tanulmányok, elemzések többsége témaszámba tömörül. E sokszínűséget mind bemutatni képtelenség. Mégis álljon itt néhány rovatcím, már csak Szondi György nyelvi leleményeinek szemléltetése végett is: *B2-páholy*, *Hangszóló*, *Tizenedegymagunkban*, *Égalj*, *Barlang csillagával*, *Miért, Hetedhét, Fénykör*, *Mustra*, *Ablak*, *Téka*. S a témaszámok közül is válogassunk – taláломra persze, nehogy valakit akaratlanul is megsértsünk –: *Ekszpanzió (2)* (2005. július–augusztus); *Mulatványok* (2009. január); *Nyolcvanhat jeles hetvenes* (2009. október); *Jelenések, jelenetek* (2012. május); *Arany János az Atya...* (2017. augusztus); *A szent és a lovag* (2017. október); *Mi magunk* (2020. január) – és még sorolhatnám a tartalmasabbnál tartalmasabb összeállításokat.

S ha már a Napút mottója Fazekas Mihálytól származik: „A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak”, válasszunk tőle származó sorokat a lapbúcsúztatóhoz is:

Mint mikor a nap az ellátás szélére lejutván
Visszatekint, s az aranygyapjas felhőknek alóla
A már barnuló erdőkre veresses arany színt
Leggyent, azzal elül, s az arany festést is azonnal
A sűrűségből kibukott árnyék letörüli:
[...] de az én rám
Gyűlt éjnek véget nem vét az örökre lement nap.

(Fazekas Mihály: *Mint mikor a nap...*)

Napút-sírató kellene legyen ez itt, de csak félig jogos a bánatunk. Amíg egyik szemünkkel egy papírlapot (a 22 évet élt Napút folyóiratot és közösséget) síratjuk, a másikkal huncut fénylőt kacsintunk, mert a számtalan laptelítő, a számos lapszerkesztő s az egyetlen gazda, a 75 éves, a minap a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével kitüntetett Szondi György él, virul, és Isten segedelmével még alkot is. Kívánjuk neki, hogy nagyon sokáig! A Napút számain, az ösztönzésével bennük összegyűlt értékeket pedig őrzik az olvasók és a könyvtárak, forgathatják a következő nemzedékek is.

S ha néhanapján Gyuri telefont ragad, s kedve szottyán egy halandzsanyelven kántált jazz-improvizációra, bizony napokra visszatér a kedvem.

Kukorelly Endre

A folyóiratok a kultúrát tartják fenn. Aki folyóiratot csinál – gründol, fönntart –, kultúrát csinál. Ha megszűnik egy folyóirat, repedés keletkezik.

Lajtos Nóra

Napút és holdvilág

Éjjel van. A holdvilág visszatükröződik a szomszédos falakon. Fényesség kúszik be a redőnyrezen, és fennakad egy Napút-számon. Odavonzza tekintetemet a folyóiratra, amelyből egész sorozat áll egymás mellett a könyvespolcomon. Leemelem őket. Először a külsejüket tapogatom le: Irodalom, művészet, környezet. Az első kettő szokványos tematikai megjelölés a hasonló tárgyú periodikáknak, a környezet, ami újdonságként hat. Környezet, kvázi szociokulturális közeg, kvázi olyan dolgok összessége, amelyek egy személyt, helyet, dolgot körülvesznek. *Fürtszüret. Oromöröm. Nem kellek, jól van. Társaság-szövetség...* Majd alább az állandó Fazekas Mihály-idézet: „A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak.” Mottót nem szokás borítóra nyomtatni, mivel azonban állandó védjegye a lapnak, nem marad funkciótlan. Mint ahogyan a hátsó borítón szereplő, az adott lapszámból kiragadott idézetpéldák sora sem. Így lesz kerek, mint a nap korongja vagy a hold tányérja.

A több mint két évtizede a folyóiratok Tejútján járó lap a 200. tematikus számig (2018. december) 26 500 oldalon hordozza 6000 szerző csillagsugarú megnyilatkozásait, 1600 színes képzőművészeti fényképeit és mellékletként még a Káva Téka-füzetek mind a 133 darabját mind ez idáig. Ilyen mennyiségi mutatók mellett megkerülhetetlen kérdésként merülhet fel a folyóirat minőségi „foka”. Azt mondhatjuk, hogy ritka, sőt páratlan ebből a szempontból is a lap, mely nivóját a kezdetektől fogva igyekezett mindvégig megtartani, és felmutatni azt a kultúrkincset, ami összeköti a különböző földrajzi régiók tehetséges alkotóit, határon innen és túl. Az egyes monumentális lapszámok, ha a tematikus irányválasztás úgy kívánja, túl is nőhetnek terjedelmi korlátjaikon: ez történt ugyanis legutóbb a nemzetiidentitás-számmal, amelyet külön könyv is követ a Cédrus Alapítvány kiadásának jóvoltából.

Sokféle küldetése lehet a folyóiratnak: nemzeti értékeink felkarolása, regionális kultúránk közkinccsé tétele, fiatal tehetségek felkarolása, publikálási lehetőség biztosítása szárnya nőtt és szárnypróbálgató szerzők számára, hogy körbepérelhessék az Irodalom glóbuszát, majd földi leszállópályára kényszerülve elmondhassák: részesei voltak egy naputazásnak. S hogyan? Bertha Zoltán szavait kölcsönözve: „A méltóság és az értékszeretet, a szerénység és a dignitás abszolútumának és primátusának fenntartásával, megőrzésével, útmutatásával. Nemzedékek, stílusok, felfogások, világnézetek, műfajok, formanyelvek tarka tematikai és esztétikai tömkelegéből valami lenyűgöző hatású freskót alkotva, tablót az utókornak is, a szabad ég alatt és a megtartó föld felett, a ragyogó Nap megvilágításában és annak fenséges útja nyomában.”

Mindezt pedig köszönettel tartozunk az irgalmatlanul sokat dolgozó lapszerkesztőnek, írónak, költőnek, műfordítóknak: Szondi Györgynek, aki szívügyének tekinti a Napút sorsát, mintegy belső lelki irányítúként megmutatva: bennünk van az erő, csak mindig derével kell állnunk a sarat.

Holdvilágos éjszakán, a világító billentyűzetem fényszikráiban rakom vissza polcomra a leemelt Napút-számokat, abban a hitemben és meggyőződésemben, hogy érdemes. Tovább. Élni. És éltetni eme kegyelmi ajándékú folyóiratot.

2020

Latorcai Csaba

Irodalmi gyöngyszem

Napúton járni szellemi kihívás, felfrissülés, sajátos világlátásra tanít.

Irodalmi gyöngyszem. Printváltozata 1999 óta fűzi össze a magyar irodalom szerteágazó, csodálatos világát, egy nagy, mindent átölelő füzérré. Benne a próza, vers, zene, interjúk gazdag tárháza.

Minden egyes alkalommal, amikor kezembe vettem az idők folyamán felnőtté érett kötetet, új gondolatok, világszemléletek, impulzusok és emberi érzések tágitották kíváncsi természetemet. Izgalmas volt fellapozni, beleolvasni, és elgondolkodni azon: micsoda gazdagságot jelent kimondani, leírni, hogy magyar, hogy irodalom.

Napút. Irodalmi tejútrendszerünk egyik fényes csillaga. A tejút fényét pedig az azt alkotó csillagok fénye adja össze. Az elmúlt esztendőben remek írások, cikkek, versek, elemzések jelentek meg nyomtatott változatában.

A világ, s benne a Kárpát-medence, vele Magyarország rezdülései tükröződtek vissza, feltörekvő és tehetséges ifjú írók tollából éppúgy, mint érett és hatalmas élettapasztalattal rendelkező szerzők pennájából. Két évtizeden át jelentett szellemi táplálékot. Most ez egy kicsit megváltozik.

Talán nem haragszik meg Madách, ha őt idézve, most a kötet papíralapú, -ilatlú változatától búcsúzva, azt mondom én is: *„Be van fejezve a nagy mű, igen. A gép forog, az alkotó pihen.”* Bár hiányozni fog, mindazonáltal örülök annak, hogy a Napút folytatja pályafutását a virtuális világ szinte örökké táguló terében.

Kívánom, hogy az online kiadás továbbra is változatlan lendülettel, igényességgel és tehetségek sorával ajándékozza meg a magyar irodalom iránt fogékony közönséget.

Liptay Katalin

Fogalommá vált műhely

A Napútnak már a nevét is jó kimondani és olvasni, hiszen e szó hallatán vagy láttán óhatatlanul rögtön a fantasztikus festőművészre: Csontváry Kosztká Tivadarra gondol az ember. A jeles folyóirat ötletes elnevezése egyéb asszociációkat is előhív, például azt, hogy a Napútnak nem csupán festője volt, hanem költője is: Fazekas Mihály. Az ő nevezetes mondata áll minden lapszám első borítójának alján: „A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük hát Napútnak.”

Igazi költőre vall az irodalmi-művészeti-környezeti folyóirat elnevezése, miként a lap összes címadása, a rovatoké és a mellékleté is. És persze a folyóiratból megszülető Napkút Könyvkiadó neve ugyanígy.

Nomen est omen – tartja a régi latin mondás, és Szondi György főszerkesztő is ehhez tartotta magát. Gondolatsziporkáiból mindig futja efféle kisebb-nagyobb leleményekre. Könnyű neki, hiszen költő és műfordító is, nem csupán nyelvész, irodalomtörténész, kritikus, lapszerkesztő. Ez utóbbi minőségében akár Osvát Ernőhöz, Babits Mihályhoz hasonlítható. Ilyen minőségű szerkesztő pedig a mai korban már igen kevés található, ezért is vívhatta ki sokak elismerését.

Fogalommá vált ez a fórum az elmúlt két évtized magyar folyóirat-kultúrájában. Mindenkor magas színvonala okán, szekértáborokra tekintettel nem lévő széles látóköre, értékközpontú szemlélete és erős szerzői-konzulensi gárdája jóvoltából. Mindenki tudja, aki valaha bármilyen médiumban szerkesztői munkát végzett, hogy tematikus számokat jól összehozni a legnehezebb feladat. Ez a magas rendű szellemi tevékenység nem csupán kiváló ötleteket feltételez, hanem emberfeletti munkát is jelent. Szondi György főszerkesztőnek és munkatársainak hosszú ideig: huszonkét évfolyamon át sikerült a legnehezebbet évente tízszer úgy előállítani, hogy az mindig élvezetet, örömet és épülést, tanulást jelentett az olvasóinak.

Egy búcsú egy kicsit mindig fájdalmas, és nekünk, akik még papíralapú folyóiratokon, könyveken szocializálódunk, nehéz elengedni a lapot ebben a formában. De az idő múlása könyörtelenül elhozta az írott változat megszűnését. Hiányozni fog a Napút kézbe fogható változata, de örülünk annak, hogy online tagjai maradhatunk ennek a közösségnek, amely szerzők és olvasók kapcsolatában oly erőteljesen létezett, megbízható tájékozási pontokat mutatott, erőt adott.

Őszinte öröömre szolgál, hogy nem csupán rendszeres olvasója lehettem a Napútnak, hanem olykor szerény szerzője is – a nagyok árnyékában. Emlékezhettem Gyurkovics Tiborra, vallhattam arról, mit jelent nekem Arany János költésze. Legutóbb Czigány György 90. születésnapjára írtam kis köszöntőt a *Levélfal* rovatba, s ezzel már én is az online változatban szerepelek, mert hát haladni kell a korrallal, illetve a nyomtatott változat – fájdalom! – ósztól már nem létezik.

Nagy megtiszteltetés volt, hogy 2020-ban bekerülhettem a Napút hetvenesek évkönyvébe.

Az pedig kifejezetten büszkévé tesz, hogy kétszer lehettem műsorvezető háziasszonya a Napút folyóirat jubileumi születésnapjának, amit a Petőfi Iro-

dalmi Múzeumban tartottunk, szépszámú érdeklődő közönség előtt. Ezek a rendkívül jó hangulatú, személyes találkozások megerősítettek abban, hogy a folyóirat minden rokonszenvet és támogatást megérdemelt.

Tartsuk fenn érdeklődésünket az online folyóirat iránt is! Készítői a bizalmunkat a nyomtatott lappal már bőven megszolgálták. Köszönet az élményt adó huszonkét évfolyamért – ezúton is!

Jó egészséget és töretlen munkakedvet kívánunk mindazoknak, akik az interneten munkálkodnak tovább! Szondi Györgynek, akit a Rádióban nemegyszer „egyszemélyes intézményként” jellemeztünk, neki pedig emellett kedvet, ihletet ahhoz, hogy – több ideje lévén – tovább gazdagíthassa költői/műfordítói és bolgarista munkásságát. Ezen kívül is minden elképzelhető jót, hiszen mást nem is lehet kívánni egy olyan, már életében legendás szerkesztőnek, aki aranyKatinak szólít és mindigderével zárja leveleit.

Liszkay Zoltán

A Nap és a hóemberek útja

Voltál már úgy, Esetleges Olvasó, hogy miután elhagytak, neked is el kellett hagynod a német juhászaidat? Tudod, milyen érzés az? Én tudom: pocsék – ez a legkevesebb, amit erről mondani lehet. De meg kellett tennem, nem vihettem magammal se Roxikát, se a tiszta szívű Szultánt a fővárosi aszfaltra. Hát behúztam a kaput a szép farkasarcuk előtt, és mentem, mert úgy hozta a sors, nem maradhattunk együtt. Csak az szolgált a vigaszomra némiképp, hogy sikerült tiszteességgel gondoskodnom az ellátásukról.

És ballagtam a kihalt, magányos úton a kutyáim nélkül, szomorúan, egyedül, igaz, ami igaz, az életet jelentő végcélal: Marikához, alias Merikéhez készültem, aki az utolsó pillanatban mentett ki a sötét örvények közül. Már a buszhoz vezető gyalogutam felénél, az ülő Krisztust oszlop tetején ábrázoló, kedves szobor közelében jártam, amikor beindult a road movie, és lefékezett mellettem egy kisteherautó.

Azzal nyitottam ki a bal oldali ajtaját, hogy bizonyára valamelyik ismerősöm szándékozik fölvenni: azon a környéken közkedveltek az ilyen járgányok és járművek, így több tippem lett volna a tulajdonosra. Ezt a borostás arcot, ezt a fiatal, köpcös férfit azonban akkor láttam életemben először, vagy mégsem? – a nagyon nagy baj nem használ a rövid távú emlékezetnek.

– Ismerjük egymást? – kérdeztem tárgyilagosan.

– Nem, de ezen könnyű segíteni, ha mindjárt bemutatkozunk – válaszolta megnyerő őszinteséggel. Miért is ne? Nem volt okom titkolózásra.

Neki se: a továbbiakban a vezetőfülkéje átalakult hevenyészett gyónatószékké. Akkor már ott álltunk a közeli élelmiszer-áruház parkolójában, és sört ittunk, egy-egy üveg sört újsütetű barátom spontán javaslatára.

– Bizony délutánonként, amikor lepihen, meg szoktam dézsmálni a fater nyugdíját – ilyeneket mondott, én részvétellel hallgattam, és nem volt erőm

akár csak gondolatban pálcát törni felette. Inkább a hasonlóságokat észleltem: akkor hullott szét az ő családja is, és az volt a legnagyobb különbség a közös elbukásunkban, hogy neki azért volt hova hazasomfordálnia – vagy talán már az sem? Éppen akkor készült nagyot fordulni a sorsom: aznap indultam Merikéhez először úgy, hogy NEM látogatóba, és a végérvényesség keltette szorongást jótékonyan oldotta a találkozásom az úgyszintén zátonyra futott ismeretlennel. Azért abban lehetett némi telepátia, hogy éppen ott és akkor fékezett le mellettem az úton, és adta meg a módját a távozásomnak, mint Csehovnál a batárral előálló Alekszj Jermolajevics.

– Iszunk még egyet? – kérdezte aztán kissé tétován, de megértőleg fogadta, hogy ajánlatát elhárítottam; ha van rossz ötlet, hát akkor az az, hogy besűrözve ülünk fel a távolsági buszra, és ezt ő is tudta kétségtelenül.

Ahhoz viszont épp eleget ittunk, hogy elvegyék a jogosítványát, de vállalta, sőt ragaszkodott hozzá, hogy bevigyen a városba egészen a központi buszállomásig: enyhén meghatódva búcsúztam tőle, és úgy szép ez a történet, hogy föl se merült semmiféle későbbi találkozás lehetősége.

*

Aztán megérkeztem, beérkeztem, révbé jutottam, szóval érkeztem és érkeztem és jutottam, és ebből is kitűnhet, hogy nem akarok „tömören” írni Merikéről sem.

Tömör a leveskocka meg a döngölt fal, nem a Merikéhez írott verseim, a „vers”, „elbeszélés”, „regény” elé biggyesztve dorong ez a melléknev, sőt durung a „zangal”-ból, és le-dorongoló. Tömör a paplanernyő is a hátizsákjában, meg a hőlégballon hő nélkül a teherautó platóján, a fekete

lyuk meg még fából vaskarika is, lyuk, mely tömörödik egyre, de hamar ha mondja csillagász, inni kell neki.

Elég az hozzá, sőt nagyon sok: néhány nap múlva már ott voltam az akkor még nem kiadó kiadó és szerkesztőségben. És ott volt a költő, főszerkesztő úr is, és dolgozott egy könyvekkel telepakolt íróasztalnál, és ugyanúgy füstölgött bornemissza nemdohányzóként, mint harminc évvel ezelőtt közös munkahelyünkön, a kulturális sóhivatalban.

Majd megjött Sándor György, a humoralista, és Rostás Farkas György, a költő és főszerkesztő nem szintén, és akkor már három Gyuri csoportosult ott, és hogy ki volt a harmadik? Hát az első a maga dobogós és önként vállalt kicsinységében; bár ő állt középen, és az ő nyakában csillogott az aranyérem is, a dobogót megfordította, így csak a válláig ért a második és harmadik helyezetteknek.

Delet ütött az óra, és több évtized után végre ebédszünetet tartottunk, és Gyuri mindenkit meghívott, és átmentünk egy könnyű szimpozionra a szomszédos panelház földszinti kifőzdéjébe. És György azt felelte akkor: „Nem kell jó mondatokat írni, olyanokat kell, amilyeneket le se írhattunk volna” – és akkor már tudtam, éppen olyan ez a mondat is, és ezzel vagy ezen (í tan, í epi tasz) már elleszek az előttem tornyosuló munkás ünnepnapokban.

*

És elvoltam, édes néném, kitűnően elvoltam, kitűnően működött a jelszó. Három éven át hajnali négykor szökkentem talpra frissen, bizakodón, egészségesen, és nem keresgéltem semmiféle indítógombot a Rózsaújú sem, és feketével illuminálódtam a belső fűtés módjára, zseniális hajléktalan kávéval a helyettem a sarkon üldögélő

Tibike szaktanácsát követve, majd föl tettem a lábamat a stokivá változtatott, görögül indonéz teknősbékára, kényelmesen zuhantam egy keveset – jobb zuhanni kényelmetlenül? –, és délig paplanernyőzgettem azután, és többször megvilágosodtam hangulatilag.

Íráshoz írotáblát használtam, mint a Móricka által írónak képzelt főpapok Óegyiptomban. „Ők a húséges hivatalnok mintapédái – fejtegeti Móricka –, megható figyelemmel csüggenek a főnök szavain, hogy aztán mindent pontosan följegyezzenek.” Ez még igaz is egy bizonyos mértékig, de az írónok nem írónok, a gazda meg a főpap főnöke, így a misztikus nem írás, a „hosszú, méla les” az írás lényege és fényes esszenciája.

Együtt emelkedtem a nappal a fényes Napúton, és egyszer a zenit közelében sikerült meglátnom, miért kell a belső fényességnek is legkésőbb déltől lehanyatlani: a napot láttam, amint nem hanyatlik le, csak megy, megy, megy fölfelé, és már csakugyan csillagként pislákol a haladók föld világűri sötétségében.

Paplanernyőzésem együtt járt a térképrajzolással, -kifestéssel is, fentről szemléltem és szemléltem a múltat, és legkésőbb az „Ingó Firma” című fejezet tervezése közben arra jutottam, hogy a célszerűen kiválasztott epizód egyben korszakának jelképe, mivel pedig volt egy ilyen már, Irmáról és Árpíróról egyáltalán nem írtam, így a ballasztledobás újabb szárnyakat adott, azaz paplanernyőket a körkörös termikeléshez.

Biztatást pedig Merikétől kaptam, továbbá a Napút-estektől; Merike is szerette, hát együtt látogattuk őket. És együtt szerettük Harsányi Kati kongeniális süteményeit, meg a Márai-álmot valóra váltó termelőtől szerzett borne-dűt a honderű emelésére: kortyoltál,

és a korty savanykásnak tűnt, de a végén valahogy megédesedett, azaz az ízek jól temperált szívárványskáláját vehetted magadhoz a színesztéziai töltekezésben.

A fényes est-éjek tetőpontján – j-vel még elvontabb a fény, mint ly-nal – egy bejelentés állt: „ennek a számnak minden sora felsőfokú érték” – közölte az irodalmi legenda, Kabdebó Lóránt a lelkes hallgatósággal, és hoppá, abban a számban jelent meg *A hőember útja* is a lap 123. mellékleteként... Napút a hőemberi út is, Finnországban nem véletlen hosszabb Lumiukon matka.

*

Az már a lecsengés, amikor az *Életem térképekben* című melléklet utolsó darabját elkészítettük. Kezdetben volt Mira, a Sors, majd a párkák sodortak Rómában sorsfonalakat, majd megjelent a budapesti körutakon Sándor György, az útját kerestette a kihajtott szabásmintákon, és eligazították!

Most pedig eljött az ideje, hogy a hallomásból ismert látványt átmentsem a térképtáramba. Én csak annyit tettem, Esetleges Térképolvasó, hogy Budapest körvonalait rávittem egy másfél arasz szabásmintára, az egyes mezők festését már Merikével végeztettem el. Az ötlet tehát Gyurié, a festés Merike érdemeit dicséri, de enyém a könnyű, inkább női munka öröme és jó mulatsága.

Utóirat komolyan: köszönet Dr. Szondi György költő és nyelvész műfordítónak a Napút-műhely folyamatos munkára ösztönző hangulatáért. Mondjam azt, hogy ez az időszak életem három legboldogabb eszten-deje volt? Á, dehogya! Ilyen kijelentés leírhatatlan!

A Napútban: Szondi (György) ap-ródja lehettem!

Lukáts János

Évek, helyek, szavak...

(Egy elmaradt hozzászólás)

Tisztelt töprengő hallgatótársak!

Aki egy embercsoportot, egy népet, egy nemzetet meg akar ismerni, a csoportnak, népnek, nemzetnek része akar lenni, annak három „vizsgán” kell átvergődnie. A címben megjelölt három határtalan, de nehezen meghatározható fogalommal kell szembenéznie. A Napút folyóirat ezt a nehéz, de megkerülhetetlen feladatot vállalta és műveli harmadik évtizede.

Az első az idő fogalma, amelyet ezúttal nevezünk éveknek. Nem ismerjük az embert, ha nem ismerjük az életét, nem ismerünk egy népet, egy nemzetet, ha nem ismerjük a történelmét. Az idő ugyan végtelen, az ember élete, de a nemzet történelme is porszemnyi töredék az idő egészéhez képest. Az időben minden és mindenki részes, személy is, tárgy is, nemzet is, sőt – sajátságos! – minden személy és tárgy és fogalom a saját valós idejét éli, ha ugyan mindez igaz!

Az idő végtelenségét az egyszerűség kedvéért osszuk fel évekre. A magyar nemzet történetéről fogadjuk el, hogy napjainkban az 1124-ik évét tartja számon, bár idő volt korábban is, magyar nép volt korábban is, bár akkor még nem hívták nemzetnek – de ezeken a fogalmakon töprengjenek a történészek. Egy-egy évben ugyanazok vagy hasonló dolgok esnek a nemzet tagjaival vagy nagy részükkel. Így aztán közös lesz az életük élménye, az átélt események, a kínok és örömök. És az emlékek, amelyek valójában az évek részleteinek a megőrzését szolgálják. Millió nemzettag egy-egy esztendőről nem föltétlenül ugyanazt az emléket őrzi meg és építi be személyiségébe, de az élethosszú emlékek sora egyszerre elkezd azonos vagy hasonló jegyeket mutatni. Hamarosan (néhány év vagy évtized múltán) már úgy beszélnek az eltelt időről, mint történelemről, amelyből minden résztvevő kivette a részét, élményből emlékké párolta át, majd továbbadta a következő nemzedéknek. Az élmény, az emlék egy sor azonos jellemvonást, érték szemléletet alakít ki a nemzet tagjaiban, sorsformáló tettek végrehajtói a nevükön kerülnek a történelembe. Amint a mindenkori új nemzedék egy-egy tagja eléri azt a kort, amelyben képes a napi valóságon túlra tekinteni, jobbra érdeklődés ébred benne a múlt, a történelem, a nemzet iránt, amelynek maga is hamarosan a részese akar lenni, beleépül, beleolvad.

Nem kell történésznek lenni minden nemzettagnak, de a saját nemzete (országa, hazája) történetében valamilyes eligazodással kell rendelkeznie. Évek, személyek, események és fordulópontok kiemelkednek a nemzetlét, a nemzetsors folyamán. A történelmi fordulópontok felkutatása és számontartása, a személyiség iránymutató szerepe és ennek megőrzése minden korszak feladata és kötelessége. Különösen időszerű ez olyan korszakokban, amikor megrendül (mert megrendítik) az ezer- (esetleg több ezer) éves történelem

tartópillérei, világító csillaga, amikor akár egész földrészek eltörlésének (vagy feldarabolásának) a rémével kell szembenéznünk.

A Napút folyóirat szellemi tartománya, folyamatos útkeresése és útválasztása azt mutatja, hogy érzi, megtalálja és megnevezi ezeket az irányokat, sorokat, eszméket, ezeket az eseményeket és személyeket. 1124 éves történetünk olyan, korszakos személyeit nevezi néven és gyűjt köréjük eszmét, értéket és követendő irányt, mint Szent István, Julianus barát, Zrínyi Miklós, Rákóczi fejedelem és bujdosótársai, Kőrösi Csoma Sándor, Kossuth Lajos és Széchenyi. És olyan „sorsfordító évfordulókat”, mint 1848 és 1849, az első és a második világháború határévei, a tordai csata, 1956. Mindazok, akik a saját életük pályáján kívül a történelemre, a nemzettudat és a nemzeti sors egészére befolyással, hatással voltak, személyükben példát állítottak kortársaik és utódaik elé. De hát ezt szolgálja a történelem bűvárlása, ezt a megvalósult értékek megőrzése, közvétele és terjesztése. Vagyis ezt szolgálja a Napút folyóirat, és mindazok a fórumok, tudományos és művészeti műhelyek, amelyek átérzik a felelősséget a magyar történelem 1124 éve, eseményei és szellemárasztó személyiségei iránt.

A második a távolság, amelyet azonban nem kilométerben, mérföldben célszerű megadni, hanem azokban a természeti és emberi alkotásokban, amelyek benépesítik a távolságot, vagy éppen a cél felé irányítanak. Ha az idő fogalomhoz a történelmet szelídítettük mint személyhez (a nemzethez) szólót, akkor a távolsághoz a településeket illik párosítani, amelyek egy-egy ország pilléreit, alkalmasint ékköveit adják.

Ha a történelembe belefáradt olvasó tovább (és némiképp más formában) akar megismerkedni egy néppel, nemzettel, vegye kezébe az ország térképét, útikönyvét. Ezekből fog valós képet kapni mértékekről és értékekről, a természeti körülmények szeszélyeiről és ajándékairól, az emberi alkotás tiszteletre méltó helyszíneiről. Vegye iránytűjét (mondom képletesen), térképét, és induljon útnak. Olvassa el és jegyezze meg a városok és falvak nevét, a települések „bele-települését” környezetükbe, a megvalósult, az elmaradt, a lehetséges fejlődést. Mert valójában a város történetét látja maga előtt, amelynek századai-ban a falvak-városok létrejöttek, naggyá lettek vagy aprók maradtak. Az építők és a rombolók történelmi munkáját a városjáró ugyanúgy maga előtt fogja látni, mint a folyók vízöntő munkáját: az öntözést és az özönvizet, a hidakat és a gátakat, de a tereket és a sikátorokat is, amelyek minden településen a lehetséges mérték szerint vannak jelen. A városok, a megművelt, környező földek, az érintetlen vagy kipusztított erdők, a hegyek lejtői és meredekai, sziklacsúcsai, a vízesések és a patakok, az odúk és a barlangok, az ember-műve alagutak. És a szomszéd város, szomszéd falu, az emberi települések füzerei, amelyeket hívhatunk megyének, tájegységnek, néhol tartománynak, ahogy a történelem megszabta a szerveződést és elnevezést a nemzet, az ország földrajzának.

Nem ismeri az országot, aki nem tudja számba venni, felsorolni a megyéket, a székhelyeket, a vezető városokat, amelyek vonzzák magukhoz a látogatót, a tisztelegni vágyót, a bel- és külföldi érdeklődőt, a szépség és az érték, a talány és a titok helyszíneit. A város (a falu is!) máig őrzi a templomot, a kolostort, a kastélyt, az iskolát, amelyet 1124 vagy 800, vagy akár csak 150 évvel ezelőtt beleültettek az építés jegyében, az elpusztítás után, vagy valamelyik tűz- vagy vízőzön elvonultával. És amelyek látványa, helye a városban, a neve

és élete műve a városon belül (vagy akár az országban) beleivódott a város fogalmába, nevébe, amelyben áll, amelynek lakói, akik naponta látják, érintik, keresik föl, a magukénak érzik, magukat pedig a templom, az iskola, a könyvtár, a múzeum öntudatos látogatóinak. És a temető, amely ott figyelmeztet minden emberi település végpontján, hogy egyszer ő is szerepre kényszerül a városlakók napjai után. És ha mindezt kellőképpen megtaláltad, megismerted, magadban elraktározta, akkor léphetsz tovább más falu vagy város, más megye, más égtáj felé, elmében és lélekben meggazdagodva.

Nem ismerője egy országnak, aki nem tudja sorolni megyéit-városait, de az sem, aki nem látott a maga szemével minél többet a kőbe, téglába, vályogba, fába megörökített történelemben. Az idegen (az érdeklődő idegen is) továbbmegy, ha megnézte ezt a néhány kiválónak vélt helyet, művet, és elméjében összehasonlítja másokkal, más idegenekkel. A nemzet gyermekei ne tegyenek így, ők (mi!) sajátunkként fogják fel, járják végig városainkat, falvainkat. Alljunk meg, gyönyörködjünk, csodálkozzunk, tisztelegjünk (s ha a szükség úgy hozza: háborogjunk) a látottakon. S ha tehetjük, a szobrok talpazatát, a templomajtót, a temető keresztjét ujjunk hegyével érintsük meg, a kő hidegségét, a fa lágyágát emlékül vigyük magunkkal.

Akik írják, szerkesztik és olvassák a Napút folyóiratot, azok mindezt tudják és művelik. Sőt többet is! Tudják (mint mindannyian!), hogy hazánkban a földrajz a hagyományos geográfia mellett a nemzettudatnak és a történelemnek is méltó társa és felszentelt hordozója. Erdély egésze és részei, a Székelyföld, Kolozsvár, de a Partium, Nagyvárad vagy Temesvár ugyanúgy gyakori és igényes bemutatásban szerepel (a hazai szemmel és az ott élő magyarok helyi ismeretei alapján), mint Kárpátalja (többször is), a Délvidék, a Felvidék többféle nézőpontból is. És szó sincs bezárkózásról! Bulgária, Finnország, Belorusszia, Európa távolabbi, akár egészen apró részei, népei, nyelvei is helyet-szót kapnak a Napút lapjain. A történelmük, a tájaik (a földrajzuk), a nyelvük és a kultúrájuk, irodalmuk. Mindezek nélkül nincs nemzet, mindezek nélkül a nemzet „félkarú óriás”.

A harmadik fogalom talán a legnehezebb, a legkevésbé megragadható s – bizonyos – a legfontosabb. A nyelv, a szó, a költészet, a megtapasztalt világ szavakba öntése. Sőt a szó nélküli, és mégis ezer nyelven beszélő művészet. Amely átél évezredek, átugrik ezer mérföldekről is, amely a legtökéletesebb összekötő erő ember és ember között. A szó, amit kimondunk, és a szó, amit leírunk. A nemzet addig tart, amíg a hallgató, az olvasó érti a kimondott, a leírt szót. A nyelv onnantól kezdve idegen nyelv lesz, amit megtanulhatunk, de sajátunk soha nem lesz (vagy aligha!).

Egy folyóirat életében a leírt szó, a nyelv, a szavak szép rendje (a nyelvtudatos helyesírás) elsőrendű követelmény és büszkeség tárgya. A Napút folyóirat a magyar nyelv szavait, sorait, költeményeit, prózáit és számtalan műfajú betűpiramisát, betűkastélyát évtizedek óta sorolja rendbe. A költők száma a Napút huszonkét évfolyamának évente tíz számában számtalan, mindez a magyar nyelv evidenciáját mutatja. Amint a széppróza is, az értekező és tudományos próza, az irodalmi pályázatok, amelyek végigkísérik az évfolyamokat. A költészet, az egyes költők (vagy korszakok költői) némelykor külön folyóiratszámot vagy megkülönböztetett terjedelmet kapnak. Kazinczy, Arany János, Ady Endre

(az ő életművét pályázat is méltatta), a kortárs Weöres Sándor vagy a kárpát-aljai Vári Fábíán László. A magyar költők mellett figyelemre méltó mennyiségű a versfordítás, a Kárpát-medence országaiból és nyelveiből, de svájci vagy NDK-beli német is, a magyarhoni német Lenau, vagy Goethe, az angol Yeats.

A haiku, ez a Japánból egyre inkább Európában is népszerűvé vált versműfaj páratlan sikert ért el, költők százait és versek ezreit eredményezte a Napút lapjain. Sőt, a műfaj elméleti megközelítése is számos tanulmányt eredményezett.

A Napút folyóirat több évtizedes útját végigkíséri egy kiváló, egyedül valónak mondható kezdeményezés, a „jeles hetvenesek” kiszemelése és megszólaltatása. A „jeles” cím előtt mindannyiszor egy szám áll, ahány jeles hetvenes abban az esztendőben lehetőséget kapott megszólalásra. Szondi György és szerkesztői gárdája folyamatosan gyűjtötte és állította életkor szerint sorrendbe a kiszemelt „jelesek”, még hetvenéves koruk beköszönté előtt. Közéjük a tartalmas életmű, a művészet, tudomány vagy egyéb „jelesség” volt a bekerülés záloga. Írók és költők, festők és tudósok, szobrászok és színészek, egyházi emberek és mérnökök, de még katonák és sportolók, zenészek is bekerülhettek – a teljes Kárpát-medence magyarságából. Értelemszerűen nők és férfiak egyaránt, közismert személyiségek, és akik a maguk szerényebb környezetében emlékezetes alkottak. A jeles hetvenesek maguk írták meg életüket, családjuk történetét, iskoláikat és alkotott műveiket. De leginkább arra szolgált az előző hetven esztendő, hogy töprengő üzenetet hagyjanak fiaiknak, unokáiknak, mások fiainak, a következő nemzedékeknek. Óvatos bölcsességek találkoznak itt vidám és lendületes pályaképekkel, a siker és a visszafogott tartózkodás tiszteletre méltó gyűjteménye ez az évente egybekerült negyven–nyolcvan (vagyis több-kevesebb) hetvenes életlelet (javasolt a hetvensornyi terjedelem). A XX. századi magyar történelem ritka érdekes és izgalmas, lelkesítő és torokszorító gyűjteményét olvashatja az olvasó, az 1928-ban születettek voltak az első kötet megszólaltatottjai, a sor napjainkig folytatódik. A huszonkét kötetbe ezernyolcszáznál több jeles magyar alkotó személyiség vallott családról, munkáról, hazáról, önmagáról.

Amióta a Napút is tért nyitott az online közlési módnak, meggyorsult a művek közlésének ideje. Vitaoldalak, levélrovatok létesültek, amelyek mintegy felhívtak a hozzászólásra, a válaszra és a viszonzválaszra. Megkülönböztetett figyelmet érdemel a *Magyar önazonosságtár* című rovat, amely részleteiben és összességében mindazokat a szempontokat, véleményeket tartalmazza, amelyeket az előzőekben kíséreltem meg felvázolni (leggazdagabb gyűjteménye a *Mi magunk* kifejező címet hordozza). A történelem, a földrajz és a nyelv(tan) jelen van és megkerülhetetlen ezekben a tanulmányokban, esszéekben, töprengésekben is, célja – mi más lehetne! –, mint ahogy a költő mondja: „Nem középiskolás fokon tanítani!”

Tisztelt töprengő hallgatótársak, köszönöm a figyelmüket!

Makkai-Kiss Nóra

Teremteni, teremni adatott ez a világ nekünk

Teremteni, teremni adatott ez a világ nekünk. Minden élőnek. Jó tudni, hogy mire való az élet, jó emlékeztetni magunkat a természet örökére. Négy milliárd éves a legősibb földi kőzet, három milliárd éves az élet első megjelenésének bizonyítéka. És mi, emberek, az evolúció legmagasabbjai, akik ezt a magasságot az utóbbi százötven-kétszáz évben a technika mindenhatóságában hisszük-éljük, felejtésre ítéljük mindezt. Felejtésre a magunkban élő természetet, a bennünket – városokban, világvárosokban élőket már alig körülvevő, körülöttünk lévő természetet, bolygónk természetben termő és teremtő élő természetét, a bennünket teremtő természetet.

Természetes a vágy, hogy értsük egymást. És mégse, olykor nyelvünk válik természetellenessé. Köztudott, hogy a nyelv mennyire alkalmas arra, hogy egy mesterséges lényt keltsünk életre magunkból. Életre is keltettük/jük, minduntalan, amióta ember az ember. Ehhez járul/t nagyon erőteljes módon a technikalizált civilizáció, amely még inkább a mesterségest élteti. A technika irányította életforma véglete lélektelen, éppúgy elidegenít bennünket természetétől, mint ahogy elidegenít a külső természettől.

Lét és természet, élet és civilizáció. Az egység megbomlott. Az ember a természettel való közösségből kilépett, pedig az ember elsődlegesen természeti lény. A természet szellemének értéke alapozza meg bennünk

a világot. Ennek az értéknek nincs kezdete és vége. Ez a változatlan, örök érték. Ezért a természet értelmének kérdése a legmélyebb gyökerű. És én a természetet akarom magamban is és körülöttem is életben tartani, emlékezni és emlékeztetni. A történelmi idő, ami az embernek adatott. Ez az öt-hatezer éves emlékezeti idő fogyatkozik. Az utolsó emlékezők, európaiaként Őket őrizve, a görögök. Micsoda jelentéstartalomban ismerték-élték a természetet! Micsoda gazdag tartalmak az ógörög phüszisz jelentésmezőjében:

természet – eredet – származás – születés – növekedés – alkat – sajátosság – lényeg – külső forma – lélek/szellem természete – ösztön – őselem – teremtés – teremtmény – faj – fajta – nem/i jelleg.

A phüszisz szóban ott lakoznak továbbá a növeszt – sarjaszt – létrehoz – nemz – növekszik – születik – megtörténik jelentésű igealakok.

A természet mint végső érték mi-voltáról megfeledkezni annyi, mint örökségünkről lemondani. Pedig úgy tetszik, minden efelé terel bennünket. A tizenkilencedik század második felétől, az ipari forradalom kora óta, a haladás és a fejlődés nevében a természetes környezet beláthatatlan mértékű pusztítása folyik. A környezetünkre nehezedő világméretű kockázatok – a jelenlegi hatalmi rendszerek egyértelmű szemlélet-képlete szerint (a politika – a gazdaság; a gazdaság – a pénzügy; a pénzügy – a piacok) –

kockázatok is maradnak minden lehetséges jó szándék ellenére és azok megvalósulásával is további kockázatokkal kiegészülve. A mértéktelen termelékenység elsősorban felelős a jelenlegi zsákutcaért, amelynek következményei immáron visszafordíthatatlanok, földünk talaját, vizeinket és bolygónk légkörét sújtva ezzel. Mi, akik az úgynevezett környezeti válság vajúadásában élünk, tudomásul vesszük, hogy tíz-tizenhét millió hektárnyi erdő tűnik el évente, a trópusi erdők területük két százalékát elveszítik, hogy a növénytakaró eltűnése több millió hektár földterület erózióját gyorsítja fel, hogy az óceánok vízszintjének megemelkedésével egész vidékek sivatagosodnak el, ami évente hatmillió hektár művelhető föld elvesztését jelenti, hogy hatezer állatfaj örökre eltűnik a föld színéről, hogy az égéstermékek óriási mennyiségű szén-dioxiddal terhelik városainkat és az atmoszférát. Hogy földünk már nem tudja táplálni lakóit, a becslések szerint nyolcszázmillió ember alultáplált. Míg a XVI. században négyszázötvenmillió ember élt a Földön, 2050-ben valószínűleg tízmilliárd ember él majd. És milyen életminőségben él majd, amikor az újszülöttek 95 százaléka az úgynevezett fejletlen országokban lát napvilágot? Az ivóvíz pedig a XXI. század vitathatatlan tétje, hacsak az elkövetkezendőkben nem találjuk meg a tengervíz sótelenítésének olcsó módját, és nem alkalmazzuk azt.

Tudna-e választani az ún. modern ember, hogy a svájciak életszínvonalát élje-e, vagy a bengáliai parasztokét? Mert előző módon hatszázmillió ember igényét, utóbbi módon 18-20 milliárd ember szükségleteit tudná planétánk kielégíteni. Az ilyen végletesnek tetsző kérdésfeltevés terelhet vissza

a középhez, az egyensúly visszanyeréséhez.

Környezeti válság vajúadásában élünk, vagy sokkal inkább az ember(i) válságának világa ez? Van-e reményünk arra, hogy a két véglet között legalább a középútra rátaláljunk, vagy teljes irányváltásra volna szükség?

Arthur Koestler tárja elénk azt a képzeletbeli lázlapot, amelyen a homo sapiens környezete fölötti egyre növekvő hatalmának görbét rajzolja meg. Ezen a lázlapon, úgy félmillió évig, a jávai előembertől i. e. ötezerig, a görbe szinte alig emelkedik, egy vízszintes vonal csupán. Néhány egyszerű eszköz (mint például a csiga és az emelő) feltalálásával az emberi erő megnövekszik, mondjuk ötszörösére, ám ezután a görbe megint majdnem vízszintes öt- vagy hatezer évig.

Az elmúlt háromszáz év folyamán az emberi faj történetében első ízben a görbe rohamosan emelkedik, amíg majdnem függőlegesen mutat fölfelé.

Ha méretarányosan akarnánk megrajzolni ezt a lázlapot, sok-sok kilométernyi hosszúságú milliméterpapírra lenne szükségünk, még akkor is csupán két centiméter, vagy talán még annyi se kellene, hogy a görbe csúcsának hirtelen, drámai emelkedését ábrázoljuk. Úgy nézne ki, mint egy támadni készülő kobra.

Vizsgáljunk meg két további görbét.

Az egyik a távolság legyőzése terepen elért fejlődésünket ábrázolná, a másik az egymás megértésében elért fejlődésünket. A távolsággörbe, amely magában foglalná egyrészt az utazást, másrészt a vizuális és akusztikai eszközökkel történő információcserét, szintén több ezer évig lapos maradna.

Majd a nyomdagép, a gőzhajó, a vasút, az autó, a gramofon, a videó, a radar és a wurlitzer (mindezek, a nyomdagép kivételével, egyetlen századba sűrítve) feltalálásával a görbe meredeken emelkedne majdnem egészen a telítési pontig, azaz, míg a bolygó teljes felszínét be nem hálóznák a vizuális és akusztikai kapcsolatok.

Jogosan elvárható lett volna, hogy miután a távolság legyőzésének köszönhetően a bolygó felszíne ily mértékben összezsugorodott, az egymás megértésében elért fejlődésünk ezzel arányban álljon. De mégse. Valóságosabban, realitásként: az érzékszervek hatósugarának a rádió és a televízió által való kiterjesztése, a látás-hallás képességének óriási mértékű felerősödése a közlés értelmi és erkölcsi tartalmának gyors romlását idézte elő. A televízió korábban született új nemzedék számára nemcsak az olvasási készséget, hanem az elvont fogalmakban való gondolkodás képességét is rontja az, hogy a gyermek egyre inkább a vizuális érzékelés könnyebben emészthető formáinak van kitéve. A már felnövekedett internet-generációról nem is beszélve!

A képi fordulat bekövetkezésének látható jelei minden területen megmutatkoznak. Az életünket alapjaiban meghatározó húzóágazatok, mint a filmgyártás, az orvostudomány és a hadiipar a képalkotás modern vívmányait – a szintetikus holográfia, repülés-szimulátorok, számítógépes animáció, robotikus képfelismerés, sugár-nyomkövetés, múholdas térképek, mozgásdetektorok, virtuálisvalóság-sisakok, mágneses rezonancia spektrográfia formájában – alkalmazzák. Ha emlékezetünkbe idézzük a médialátványosságként megrendezett

Öböl-háborút – annak kameraként is funkcionáló robotrepülőgépeit, amelyek a robbanás pillanatáig mutatták az elpusztítandó objektumot – akkor értjük meg igazán a képi fordulat totalitását, a képiség ránk telepedő hatalmát: a képekre épülő tömegkultúrát, a látvány társadalmát.

A fogalmi szintről a perceptuálisra, az elvont nyelvtől a képi nyelvezetre történő átfordulás veszélyei nyilvánvalóak és közvetlenek, hosszú távon legalább olyan súlyosak, mint a pusztítóerőben bekövetkezett látványos fejlődés.

A megnövekedett erő pusztítóképeségét talán nem is kellene ábrázolnunk, mindannyian jól tudjuk, milyen drámai következményeket képezne le. Csak egy összehasonlító példát említek: az első világháború hatásait elemezve, statisztikusok kiszámolták, hogy átlagosan tízezer puskagolyó vagy tíz tüzérségi gránát kellett egyetlen ellenséges katona megöléséhez. A második világháború mészárszékének pusztítása nem kíván számszerű elemzést.

Ezek után elkerülhetetlenül felmerül a kérdés:

Vajon hogy nézne ki az a görbe, amelyen az emberi faj az erkölcsfilozófia, a kozmikus tudat és a lelki tisztaság terén elért fejlődése rajzolódná? Tegyük látványossá, az erőgörbe és a lelki görbe diagramjának összevetésével.

A majdnem lapos történelem előtti kilométereken képzeletbeli görbénk lassú emelkedést mutat, majd amikor az erőgörbe elkezd emelkedni, a lelki görbe elkezd határozatlanul le-föl hullámsani, végül a diagram utolsó drámai egymilliomod részén, ahol az erőgörbe örült gyorsasággal az égnek tör, a lelki görbe meredeken megin-

dul lefelé. A diagram végén a lelki úr éppoly nyilvánvaló, mint az erő felhalmozódása.

Ezeknek a képzeletbeli diagramoknak a lényege, hogy nagyon szokatlan görbét ábrázolnak: egy geometriai torzszülöttet, ami arra kényszerít bennünket, hogy az időben nagy ugrásokat tegyünk, százezer években, majd tízezer években, később századokban és évtizedekben, egészen addig, amíg a diagram vége felé egyetlen év többet nyom a latban, mint korábban több tízezer év.

Az olyan folyamatot, ami túljut egy kritikus szinten, s ilyen katasztrófális gyorsulást mutat, a fizikában robbanásnak nevezik.

Egy másik világból érkezett pártatlan megfigyelő, akinek néhány száz év csupán néhány másodpercet jelent, s így az egész görbét egyetlen pillantással föl tudná fogni, arra a következtetésre jutna, hogy a földi civilizáció vagy nagyon közel van a robbanás-hoz, vagy már föl is robbant.

Összegezve képzeletbeli grafikonjaink, ábráink kimutatását, példátlan növekedést láthatunk az ember érzék- és mozgásszerveinek hatósugarát és erejét illetően, ami mintegy egybeesik a lelki érettséget és társadalmi morált meghatározó funkciók nagymértékű romlásával.

A történelemben gyakran találunk arra példát, hogy az erkölcs mélyre zuhan, majd egy új, felfelé törekvő

irányzat követi. Úgy tűnik, hogy a prométheuszi mítosz egy szörnyűséges fordulattal igazolódik be: az istenek tüzét ellopni készülő óriás erkölcsileg tébolyodott. Ebből adódik az, hogy nehéz, amint Bertrand Russel írja, meggyőzni az emberiséget, hogy járuljon hozzá a saját túléléséhez.

Szeretném hinni, egy olyan korban, amikor a hatalom egyrésztől láthatatlan és személytelen, és igencsak elvonttá kezd válni, másrésztől nagyon is személyes, diktatórikus jegyekkel bír, felelős részvállalást érezve, a közös cselekvés lehetőségeit keresve, szeretném hinni, hogy vannak válaszaink – szorongásaink, félelmeink és zavarodottságunk közepette is –, hogy van kiút a haladás eszméjére, még akkor is, ha a korábbi ideológiák, hatalmi rendszerek oly gyakran megreked/t/n/ek a szellem manipulálásában. Szeretném hinni, hogy visszatalálhatunk a látásmódra, amellyel újraépíthetjük környezetünket, ahol nem előre gyártott rendszerek működtetnek bennünket, hanem örökül kapott szellemiségünk. Egy szellemiség, amely megőrzi az örökségét, egyben új, teremtő elemeket hordoz.

Tisztelegve az 1999-ben először megjelent Napút folyóiratnak, szeretném köszönetet mondani Szondi György főszerkesztő úrnak, aki lehetővé tette, hogy számtalan alkotótársammal együtt évtizedekig megjelenhettek gondolataim.

Messik Miklós

Mit jelentett nekünk?

Az egyetemes és magyar művelődéstörténet értékei között nekünk – mint a Magyar Emlékekért a Világban Egyesület tagjainak – nyilván és természetesen kiemelkedő fontossága van a szülőföld távolba „elszármazó” emlékeinek.

Ezek összegyűjtésére buzdított bennünket még Sütő András 1999-ben (s amely vállalásunknak próbálunk megfelelni).

A más népekkel közös irodalmi és kulturális emlékek végtelennek tűnő tárházából kaptunk izgalmas részleteket a Napút sok-sok írásából jó néhány számban.

Megjelent több olyan kiadvány, amely az irodalmi kapcsolódások mellett történelmi személyiségek emlékeiből és művelődéstörténeti különlegességekből nyújtott számunkra új ismereteket. Ilyen volt például a jelen aktuális Báthory-émlékéhez is érdekes részleteket szolgáltatató Belarusz-szám.

Olykor mi is kapcsolódtunk szerény kutatásainkkal egyes, számunkra is tanulságos olvasmányokat nyújtó kiadványokhoz, csak példaként: a Szent Márton-, a Zrínyi-, az Erkel-émlékek számaihoz. Régóta jól tudjuk – épp a nemzet nagyjaira is hallgatva –, hogy lehetetlen a múlt méltó feltárása és tisztelete nélkül a jövőt építeni. Hiszen éppen napjaink (alapértékeket is vitató) mozgásában a továbblépéshez szükséges erőt az ifjúság az elődök példát szolgáltató életpályaemlékeiből, azaz tanulságaiból merítheti. Ahogyan Illyés Gyula mondotta: „A szél kihívásaira a fa a gyökereivel válaszol.”

Móser Zoltán

Arra kérdezni...

Arra a kérdésre, hogy ki is volt (van!) Szondi György, legalább olyan nehéz nekem felelni, mintha arra kellene válaszolnom, hogy ki vagyok én. Mivel egyidősek vagyunk, elmondhatom, hogy életünk három részből állt: 10 éves korunkig Rákosi volt az uralkodónk, 1956-tól 1989-ig, életünk fontos 33 évében a Kádár-rendszerben éltünk (ki így, ki úgy), 1989 után a többpártrendszerben már egészen más lett az életünk: sok embernek 180 fokkal lett jobb vagy rosszabb, de mindenkinek más lett. Mások lettek az elvárások, a követelmények, a kihívások. Közben – mármár közhely – nemcsak az idő változott, hanem mi magunk is. Röviden: megöregedtünk. És zavarba kerülünk, ha megkérdezik tőlünk, hogy kik is vagyunk mi.

A válaszadásban segített nekem egy kínai Mester, Lin-csi apát, akihez az egyik reggel azzal állított be egy szerzetes a cellájába, hogy nem tud válaszolni arra a kérdésre, ki vagyok én?! „Felelj nekem, Mester, ki vagyok én!” Lin-csi a szerzetesre emelte tekintetét, majd elfordult tőle. Így kérdezte, hosszabb szünet után, halkán: – Megetted a zabkását, szerzetes? – Megettem, Mester.

– Elmostad az étkezőtálkádát? – Elmostam. – Kitakarítottad a celládat? – Kitakarítottam. – Kisöpörted az udvart? – Kisöpörtem. – Szálltak a falevelek, amikor söpörtél, mi? – Szálltak, Mester. – De azért összeszedted őket. – Összeszedtem, Mester. – És láttad azt a nagy ciprusfát az udvaron? – Láttam, Mester. – Szép tornyos növésű, igaz? – Igaz, Mester. – S finom, balzsamos illatú. Érezted? – Éreztem, Mester. – Aztán bejöttél hozzám. – Bejöttem, Mester. – És azt kérdezted, ki vagy te? – Azt kérdeztem, Mester, ki vagyok én. – Nos, tudd meg, szerzetes, az vagy te, aki reggel megette a zabkását, aztán elmosta az étkezőtálkáját, kitakarította a celláját, kisöpörte az udvart, nézte, hogyan szállnak a falevelek, és érezte a tornyos növésű ciprusfa balzsamos illatát. Majd bejött hozzám, és megkérdezte, kicsoda ő. Ez vagy hát, szerzetes, semmi más.”*

Ezt a példabeszédet Szondi György esetében úgy kell módosítani, hogy hasonlóan a kolostorbéli tanítványhoz, ő is felkelt minden reggel, lefeküdt este: reggelizett, ebédelte és vacsorázott, s közben sokat, állandóan dolgozott: írt, fordított, szerkesztett folyóiratot, alapított könyvkiadót, számolatlanul sok könyvet adott ki, és közben – velünk, velem együtt – megöregedett. Szóval: dolgozott, hisz az állandó munka adta élete értelmét. És ez volt az, ami bármikor, bármelyik korban élünk is, de szabaddá tett bennünket. És erre jó gondolni.

Mócsi Ferenc

Bástya

Először csak a periferikus látásommal észleltem a Napút és a Napkút fölbukkanását, azt viszont rögtön megéreztem, hogy valami jó van születőben. Ahogy hosszú évek során egyre jobban megismerhettem a folyóirat és a kiadó vállalkozását – a magyar múlt, történelem, művészet legmeghatározóbb pillanatainak, történéseinek, alkotásainak tanító szándékú kutatása, bemutatása –, már biztos lehettem abban, hogy az érzésem nem csalt.

A magyar nemzet mindenkori – hazai és külföldi – rosszakaróinak egyik legfontosabb célja a nemzet önbizalmának, büszkeségének megtörése, és ezzel egy időben a kishitűségre nevelés, annak sulykolása iskolában, kultúrában, politikában egészen addig, míg az nemzeti karakterünk meghatározó sajátjává nem szervül. E cél érdekében századokon keresztül hamisították, hallgatták el igaz történelmünket, rontották, ócsárolták nyelvünket, akadályozták a nép, a társadalom és a nemzet természetes, harmonikus együttműködését, egyesülését. Az államot ellopták, annak hivatalaiból az idegenség okuláréja villant a küszöbön kalapját gyűrogető magyarrá.

Mindenkori első, legerősebb s egyben legutolsó bástyánk a kultúránk. E bástya erősítése évszázadok óta feladat, s az lesz még hosszú ideig. A Napút és a Napkút – mások mellett – ezen a nehéz terepen olyan munkát végzett, végez, mely teljesítmény előtt jó szívvel hajtunk fejet.

* In: Su-La-Ce: *Reggeli beszélgetések Lin-csi apát kolostorában*, 49. Fordította: Sári László.

Nagy Katalin

Svédasztal irodalomból

avagy nemcsak kenyérral él az ember

A Napút irodalmi és kulturális folyóirat differencia specifikája a szellemi svédasztalsága.

A svédasztal az étkezés azon formája, amikor egy – kiválasztott és/vagy önjelölt beszállítókkal dolgozó – étterem a teljes hideg- és melegétel-kínálatát önkiszolgáló rendszerben tálalja fel, amiből a vendégek kulináris élvezetek reményében, igényeiknek, ízlésüknek megfelelően korlátlan mennyiségben fogyaszthatnak... A svédasztal főbb jegyei: bárhol (zárt vagy nyitott térben), bármikor (hétköznap, ünnepnap) megteríthető; sokféle ember veheti körül (faji, nemi, vallási, nyelvi, politikai stb. hovatartozástól függetlenül); hagyományos, ugyanakkor folyamatosan bővülő, megújuló választék; igény és ízlés szerinti szabad választás. A svédasztalra valók előállítására, beszerzésére, felhasználására és feltalálására igen fegyelmezett csapatmunka eredménye, persze itt is szükségeltetik egy Kreatív Főnök!

Rögtönzött definícióm – némi módosítással – a Napút szellemi svédasztalára is érvényes.

Valódi svédasztal egy irodalmi marsrután. 1998-ban engem is meghívtak arra az irodalmi marsrutára, amelyet Jeremej Ajpin hanti író 50. születésnapja tiszteletére szerveztek (Nyizsnyevartovszk–Megion–Szurgut–Hanti-Manszijszk–Moszkva). Nyizsnyevartovszk közelében, a rénzuzmótól fehérlő, Agan-parti Ajpin-szálláshelyen sokan álltunk a szabadban megterített tajgai svédasztal körül: az író családja, testvérei és földije (a Hód, a Szardakov, az Ajvaszeda, a Tevlin stb. nemzetségek leszármazottai), íróársai (Jurij Vella, Marija Vagatova stb.), fordítói: Momaday Scott (kajova indián), Veronica Dapra (olasz), Alfons Benedikter (német) stb., és mások, akik valamilyen formában kapcsolódtak az Ajpin-életműhöz (Susan Scarberi-Garsia kritikus [USA], Kirsikka Moring kritikus [Finnország], Hanna-Maria Raulo színházi rendező [Finnország], Eva Toulouse kutató, író-fordító [Franciaország, Észtország] és így tovább). Nemcsak az „asztaltársaság” volt fontos, de az asztal is – rajta (az európai ember számára különlegesen számító) sokféle enivalóval: nyers, szárított, füstölt (podovuska, pinder, puszki) és főzött halakkal; hal- és mókusfejelevessel, rénszarvasmáj-szeletekkel, szarvashússal, kellemesen illatozó kenyerekkel (halikrás kenyérral, kemence fenekén sült kenyérral, hanti és orosz kenyérral, vérrel gyúrt kenyérral, hamuban sült kenyérral, főzött kenyérral; halcsontliszttel, vérliszttel, halcsontzsírral, bogyókkal dúsított Isten teremtette kenyérral stb.).

Virtuális svédasztal a Napút búcsúztatására. A Napút irodalmi svédasztalát 1999-ben terítette meg először Szondi György és csapata, 2021-ben

pedig az utolsóira készül, legalábbis a folyóirat nyomtatott változatát illetően... Sajnálom. Fakóbb lesz a (folyóirat)világ...

Amint már említettem, a Napút lényege a szellemi svédasztalsága. Ki-ki ízlése, érdeklődése, lelki-szellemi habitusa szerint válogathat, csemegézhet a Napút számaiban és Káva Téka füzeteiben megjelent írásokból/ban/között: van/lesz, aki belekóstol a jelképes nyers halba, és fintorogva vagy fintorgás nélkül, de továbbáll; van/lesz, aki megeszi, mert nyitott az új ízekre, mert be akar avatódni a nyershal-evés misztériumába és ki akarja próbálni saját magát; van/lesz, aki végigkóstolja a jelképes kenyereket az üst fenekén sülttől kezdve a boggyókkal dúsított, Isten teremtette kenyérig, hogy aztán otthon – a különleges kenyeres tapasztalatokat felhasználva/megtermékenyítve, esetleg másokkal (a kenyeret sütőkkel vagy az asztaltársaság más tagjaival) konzultálva, együttműködve – megsüsse a saját vadonatúj kenyerét, megalkosson egy új MINŐSÉGET. És nemcsak a Napút számára!

Több évtizedes a választék: itt vannak a virtuális asztalon az emlékezetesebbnél emlékezetesebb tematikus számok (Hangszínképek – dráma-színház szám [2013], kárpátaljai szám [2015], Szent László-szám [2017], Rejtő Jenő-szám [2018], roma szám [2018] stb.), bennük az árulkodó állandó rovatok (*B2-páholy*, *Tárlat*, *Berek*, *Mustra*, *Hetedhét*, *Téka*, *Ablak*, *Égalj*, *Miért? Emlékezet*, *Évgyűrűk*, *Fénykör*, *Hangírás*, *Önszócikk*, *Hangszóló* stb.) az igényességre törekvő, ugyanakkor be- és elfogadó Szerkesztőség szellemiségével átítatva. Lehet nosztalgizálni... Fel- vagy újratöltődni... El/fel/beismerni... Köszönjük...

Hálás vagyok az alapító főszerkesztőnek, Szondi Györgynek és csapatának, hogy – másokkal együtt, illetve mások mellett – felkarolta az önálló államiság nélküli, kis lélekszámú, anyanyelvükben, kultúrájukban, sokszor még fizikai létükben is veszélyeztetett, halmozottan hátrányos helyzetű őslakos népek irodalmát is. Így jelenhetett meg a *Hetedhét* rovatban több hanti, mari és komi-permják vers- és prózafordításom (Maria Vagatova [hanti]: *Moszum folyóbeli vízem* [Napút, X. évfolyam 4. szám, 2008]; Tatjana Ocsejeva [mari]: *Mama, Az ember kóbor lelke. Tetralógia, Ne fuss*; Ljubov Koszova [komi-permják]: *„Szent helyemre” bújok, Elaltatom gyermekim*; Maria Vagatova [hanti]: *Aj Juvan a Moszum folyó vidékéről* [Napút, XII. évfolyam 6. szám, 2010]; Jeremej Ajpin [hanti]: *Hattyúdál* [Napút, XV. évfolyam 4. szám, 2013] és egy tanulmányom is *Magyar írók, költők az uráli nyelveken és az uráli irodalmi közéletben* címmel [Napút, XVII. évfolyam 6. szám, 2015]), amit ezúton is köszönök.

Sajnálom, hogy megszűnik a Napút nyomtatott formában. Csak remélni tudom, hogy a Napút online méltó utóda lesz annak a szellemiségnek, amit a lap alapításától a megszűnéséig képviselt.

Isten adjon erőt és egészséget Szondi Györgynek, hogy folytatni tudja értéktörző és értékteremtő munkáját. Az itthoniak és a külhoniak javára. Mások hasznára szerte a Világban.

Németh István Péter

NIP, a naputas

I. (Visszagondolás) A címből kikövetkeztethető történet még a múlt évezred legvégén, 1999-ben, Balatonbogláron kezdődött. A déli parton Dobos úr, a helyi postás hetente – volt, hogy többször is – levelet, képeslapot hozott, ritkábban könyvcsomagot.

A *Napút* című folyóirat indulásáról Kerék Imrétől szereztem tudomást, aki nem csupán értesített arról, milyen olvasmányok várnak rám, de egyből – ahogyan mondani szokás – a mély vízbe dobott. Szondi György folyóiratának első lapszámaiban ugyanis egy-egy szerző mindig továbbgurított egy képzeletbeli labdát a másik szerzőhöz, aki a következő számban bemutatkozott, s aki ismét adott egy pontos passzt az újabb költőnek, írónak. Tüskés Tibor Pécsről játszott Kerék Imréhez, Imre (dunántúli) tért ölelő átadással engem lepett meg. A *Napút* 1999-ben megjelent évfolyamának 2. számában jelent meg a *Naplósorok a labirintusról* című versem, amit Parancs Jánosnak ajánlottam, s mondanom sem kell, az ő költészetére pedig én hívtam föl a figyelmet. Innentől mindenekelőtt olvasója lettem a *Napútnak*, s a boglári hírlapосnál mindig megkaptam a friss számokat.

A következő esztendőben már az északi parton találtak meg a lapszámok, sőt Prágai Tamás két balatonarácsi (anakreónos) versemet is közölte a *Napút*-ban. (Tamást is több szál kötötte Füredhez és Arácshoz, nem volt ismeretlen számára az az eperfa sem, amihez verssorokat írtam, Lóczy Lajos és Pasuth László sírja között. Verseim után könyvismertetéseim láttak napvilágot a folyóiratban Erdélyi Z. János Trakl-fordításairól, az Albert Gáborral készült interjúkról, valamint a már nagybeteg Körmeny Lajos kun regéiről. Írhattam Makkai-Kiss Nóra könyvéről, Tüskés Tibor és Mészöly Miklós levelezéséről, Kárpáti Kamil 'kamaszfényű őszikéi'-ről, Simon István versbéli kiscsikóiról és lovairól, Báger Gusztáv az Őrséget őrző költészetéről, Suhai Pál és Csokonai Attila verseiről...

2006-ban az a megtiszteltetés ért, hogy egy, az az évben induló kiadványsorozat 10. darabjaként *Arácsi Anakreon* címmel bordaloskönyvem jelent meg. A *Káva Téka* sorozat ezen *Napút-füzete* karcsú volt, mint egy butélia, de verseimet és műfordításaimat kínálta a szőlőről és a borról az olvasóknak szellemi koccintásra. Azóta a sorozat mintegy másfél száz szerzőtől napvilágot látott másfél száz műve közt – ha csak a kiadás sorrendjében is – tizediknek lenni, engem máig büszkeséggel tölt el.

2006 októberében – jöllehet a Balatonhoz közel – már magára maradt édesanyámmal voltam, s együtt kaptuk meg a gyász hírt, hogy Sántha Ferenc után Sütő András is elhunyt, és nevünkkel nem fogunk találkozni a *Napút* munkatársai között többé. (Sántha Ferenc édesapámnak szóló dedikációját és Sütő András nekem írt levelét őrzöm, utóbbit egyetlen kutyabőrömként.) ((A *Napút* konzulensei között több kedves tanárom is figyelemmel kísérhette, kísérheti, mit mívelek...))

2008-ban aztán Szondi György olyan munkát bízott képzeletemre, ami után mindig is vágyakoztam. 1986 nyarán írtam Kamarás István *Panel-betleheemes* című groteszk misztériumjátékába betétdalokat, s azóta minden esztendőben igyekeztem belekontár-kántorkodni e szép ünnep, a karácsony metafizikájába verssel vagy műfordítással. A Cédrus Művészeti Alapítvány és a Napkút Kiadó közös kiadásában nyolc (több mint százhatvan oldalas) *Sokunk karácsonya* című szépirodalmi antológia jelent meg 2015 decemberéig. Német betlehe-mest, Eichendorff-dalt, Alfonso Gotto velencei karácsonyi versét fordítottam a kiadvány számára az évek alatt, vagy éppen Hesse s Pierre Emmanuel akusztikai remeklését próbáltam visszaadni, méltón a csengettyűkhöz. Egy ízben az illusztrációk között találtam az egyik kollázsomat, az volt az igazi Jézuskám abban az évben.

A köznapokon szívesen írtam a bolgár vagy az örmény költőkről, akiket megismertem, s ugyanúgy mindazon kortársakról, akikkel csak találkozhattam.

Szívesen emlékezem arra a 2012-es *Napút*-számra is (a 4. volt), amelyben megjelenhetett egy szövegemlékem az ezerkilencszáznolcvanas évekből. Az Arany János Színház deszkáira kancsítva egy zeneszerző ismerősöm használatára meseopera-librettót írtam Mark Twain regényének, a *Koldus és királyfinak* sztorijára.

Szerepelhettem vers-szavittal a dupla Weöres-számban, szerzettem haikut, elemezhettem Arany János elbeszélő költeményét, s tavaly a *Zsoltárok más-képp* című tematikus számban még egyszer mintegy hatvanoldali karácsonyi összeállításból kivehettem a részemet. S akkor még nem is beszéltem a *Napút-online*-ra fölkerült tanulmányaimról: Batsányiról, Faludi Ferencről, Adyról, Czigány Györgyről, Papp Árpádról... Most éppen egy karácsonyi vers megközelítését, értelmezését végzem, amit Vasadi Péter írt 2017-ben...

Minden egyes bibliográfiai tételre nem emlékszem, ám e fenti csokrot sikerült lajstromba gyűjtenem, köszönve az Alapítványnak, a Folyóiratnak és a Kiadónak, vagyis e háromságban egy önzetlen főszerkesztőnek, Szondi Györgynek, aki mindig-derűjével mindvégig biztatott.

II. (Kihullt lapok egy olvasónaplóból) Nagy Gáspár az egyik levelében megsúgta nekem, hogy Csoóri Sándor Nagy Olvasó, hogy a különböző folyóiratokban még az én verseimet és írásaimat is meglelte. (Csoóri Sándort 75. születésnapján vidám versével köszöntötte a *Napút*!) Nagy Gáspár akkor megerősített abbéli hitemben, hogy nagybetűs Olvasónak lenni egyet jelent már önmagában is az alkotó emberek világához tartozni. Hát még úgy, mint Csoóri Sándor, aki felelősen írja szép indulatait, míg olvassa a kortársait is. Mintha napjainkban azt vallanák – titokban – az írástudók – Mindszenty József bíborost parafrázálva –, ha volna Magyarországon egymillió Olvasó, „nem fél-nék a jövőtől”. Szomorú, feltehetően inkább Tamás Gáspár Miklósnak van igaza abban, hogy „nem olvasó írók írnak nem olvasó olvasóknak”.

A *Napút* folyóiratnak a jelentőségét mindenekelőtt itt látom. Szondi György megtöbbszörözte – vajon hányszorosára? – a *Polisz* olvasóinak számát, ugyanis annak a periodikának főszerkesztő-helyettese, majd főszerkesztője volt fél évtizeden át, a *Napút* indításáig. Illyés Gyula szerint az irodalom osztódással szaporodik, s lám, a *Polisz*ban Tandori Dezső több lapszámon át Rilke első

verseivel ismertette meg a magyar olvasókat, a *Napút* pedig Rilke-műfordítói pályázatot hirdetett. 2016-ban a *Napút Online*-on Suhai Pál remek *Vom Tode Mariae*-fordítását olvashattuk. E Mária haláláról szóló verset csak igen kevesen magyarították Suhai előtt. A *Napút*-ban két évtized alatt nem csupán azokat a klasszikusokat és modern szerzőket olvashattuk, akik az úgynevezett világirodalmi nagyhatalmak földjén születtek. Kis népek is adtak szellemi óriásokat az egyetemes kultúrának, lásd a görögöt és a magyart. A *Napút* tematikus számai között a teljesség igénye nélkül hadd soroljam fel, mely nemzetek irodalmaival ismerkedhettem: *Legyen lengyel; Bolgár ritmus; Ismerjük-e az olaszokat?; Cigánykép; Népek humora...* Olvashattunk a román folklórt gyűjtő Bartókról, a bolgárokról, a baltikumi népekről és az örményekről...

Évente a jeles 70-esek előtt tisztelgett minden évfolyam zárószáma, még időben készülni lehetett egy-egy alkotó évnapi köszöntésére. Külön tematikus számot kaptak a műnemek is: olvashattunk *drámáról* (színházról – teátrumról), *líráról* (halomban haikukról évente), akrosztichonról, évfordulós költőkről: Kosztolányiról, Gyurkovics Tiborról, Weöresről (2013-ban két egymást követő számban!), Yeatsról és Adyról, *szépprózáról*, így a mesékről is, sőt testvérműzsákról: miképpen társművészete az irodalomnak a képzőművészet, a tánc (verbunkos) vagy akár a népek humora, több szám is szólt a zenéről. Néha elég volt egy földrajzi név, hogy egybekössön szellemi teljesítményeket, mint például a Duna, vagy éppen irodalmi emlékhelyeivel Budapest, vagy annak csak egy kerülete, mint Újpest vagy Óbuda.

A témagazdagság, a merítés bősége úgy keltett bizalmat bennem, az olvasóban, hogy végig azt láttam, a *Napút* folyóirat főszerkesztője és munkatársai oly módon igyekeztek értékeket őrizni, hogy fűtyültek a kánonokra.

Példaadók voltak számomra, hogy miképpen kell megbecsülni a mások által ki nem adott és ki nem adandó kéziratokat.

Az író pedig írjon, a saját tehetsége törvényei szerint, tudjuk már jól, ehhez olvasni fölöttébb szükségeltetik, legyen a szerző elkötelezett, akinek jelvénye vagy trikóföjlirata van, de lehet harmadik utas, sőt, Mészöly Miklós könyvcímének tanúsága szerint még a negyedik út is létezik (Szombathely, 1990). Az elmúlt közel negyven esztendőben gyakorta éreztem magamat úttalan utakon, sőt senkiföldjén is, ahonnan azért el-elértem néhány Olvasót, mivel a Napnak útját, ekliptikáját mindig megbízhatónak tartottam: „A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak.” Tér-, de időélmény is számomra a folyóirat címe. Napokból álló évkör, amely strukturálja a munkálkodásomat. A Nap bolygó tulajdonnével azonos hangalakú időmértékegységünket megnevező nap is. (Def. Csokonaitól: Egy nap 24 óra. Ennyit ére.) És Goethe szerint semmi sem ér többet egyetlen napnál.

S egy ennél is személyesebb bekezdéssel szeretném berekeszteni olvasónaplóm pár oldalát, kiválasztottam a három, számomra legkedvesebb kiadványt:

A tanúságtevő (Rózsás János nyolcvanéves), *Napút*-füzetek, 6. sz.

Bereményi Géza: *150 dalszöveg*, *Napkút*, 2008.

A szent és a lovag (Szent Lászlóról a *Napút* 2017/8. száma)

Németh Péter Mikola

„Korszakos folyóirat”

Kedves Szondi Mester!

Amiként már korábban jeleztem, azon töprengök azóta is, az elmúlás szorításában, nem éppen jó előérzettel, hogy egy olyan korszakos folyóiratról, mint amilyen az általad életetett, szerkesztett Napút volt, mit is írhatnék én, utólag, aminek ráadásul közlés dolgában sokat köszönhetek. S amely, legnagyobb sajnálatomra, most egyszerre csak elmúlik. És amely a kezdetekkor a múlhatatlanság ígézetével Fazekas Mihály gondolatát választotta mottóul:

„A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak.”

Erre a mottóra, természetesen, már a kezdetek kezdetén is Csontváry Napútját asszociáltam, az Ő elhívás-történetét: „Te leszel a világ legnagyobb Napút-festője, nagyobb Raffaelnél.” Azt hiszem, hogy csak így lehet, egy ilyen erős meggyőződéses elhatározással bármit is elkezdni, képviselni, még akkor is, ha nem mindig teljesülnek az elvárásaink. A Te elhívásoddal mindenképp mutat valami lényegi lelki rokonságot, párhuzamosságot a Csontváry Kosztká Tivadaré. Hogy mégis mi az? Azt már „csak” lírai hangvételen vagyok képes elmondani. A vers címe, amit Te magad is ismerhetsz, természetesen:

Csontváry

Csonkolt Cédrusom.
Egyetlenem! Árván!
Meglásd,

erdő lesz belőled.

Kívánom hát, hogy Csontváry szellemében, örökkéva(l)lón írja tovább önmagát Napút folyóiratod minden lapja.

Nyakas Szilárd

Szondi György Napút-szonettje

August von Platen után – szabadon

Ki hőst idézel, s neveddel kínáltad
a Naputadat, saját zsebből, régen,
visszanézel ma, híveid körében:
mit hoztál létre, milyen megcsodáltat!

Mert akit benső igazsága áthat,
annak felidéz e szonett szerényen
gondot, műveket s társakat a létben,
melyek mutatják a Mestert e világnak.

Gyökeret benned az erő és hit ver,
a kép és a szót szellemed uralja,
Salve! – köszöntünk kortársként, szonettel.

Non omnes moriar – Horác is ezt vallja,
küzdelseidről mást mondani sem kell:
Naputad mi lett szobrodba faragva.

Pálfi Ágnes

Kedves Gyuri,

sokan mondják, hogy lapot csinálni hálátlan dolog: egy-egy emlékezetes írás a szerző dicsősége, míg az egész lapszámért felelős szerkesztő szégyellheti magát a szövegben maradt helyesírási, nyelvhelyességi hibákért, tartalmi pontatlanságokért vagy az elrontott tördelésért. Mint szerkesztő nemegyszer kaptam méltatlan kritikát magam is, hiszen a nyolcvanas évek elején korrektorként kezdtem a szakmát... Részemről nem tudatos választás volt ez, de mint tudjuk, nincsenek véletlenek.

Sosem kérdeztem, téged mi vitt rá, hogy 1999-ben folyóiratot és négy évvel később egy kiadót is alapíts. Napút – Napkút: bevallom, meglepett ez az impozáns cégér, hiszen akkor már húsz éve hallgattam Pap Gábor előadásait, és éppen abban az évben született meg első mitopoétikai elemzésem Arany balladájáról, a *Vörös Rébékről*. Aztán 2005-ben megvédett PhD-disszertációm, amelybe ez a tanulmány is bekerült, 2012-ben a Napkút Kiadó gondozásában jelent meg, bizonyítva, hogy – nomen est omen – a szerves műveltség, sőt az

úgynevezett „ezotéria” is ott van Szondi Gyuri látókörében. De ennél a kiadónál látott napvilágot két verseskötetem is: 2014-ben a válogatott verseimet tartalmazó *Móbiusz*, és 2021-ben – immár a kiadóvezetői stafétát átvevő Szondi Bencének hála – új kötetem, a *Halálnak halálául* is.

Sokat köszönetek hát ennek a folyóirat- és lapkiadónak, mely 2000 után egyre inkább a Te egyszemélyes vállalkozásoddá vált, s amelyet két évtizeden át hőiesen vittél tovább, amikor pedig évről évre tapasztalhattuk, hogy az irodalomnak a közéleti csatározásokkal szemben egyre kisebb a súlya. A Napút ma is elsősorban annak a „nomád” nemzedéknek a fóruma, mely a rendszer-változás szellemi előkészítője volt, s amelynek derékhada aztán e történelmi sorsforduló kárvallottja lett: a múlt rekvizitumaként háttérbe szorítottatott, mielőtt még a maga írói, gondolkodói teljesítményét méltó módon felmutathatta volna. S ha mégsem „arctalan” nemzedékként fognak emlékezni ránk, az személy szerint Neked is köszönhető.

Kedves Gyuri, ne add hát föl most sem! A Napút online folyóiratként is ugyanazt a szellemiséget viheti tovább, amelyet a nyomtatott folyóiratszámok javakorabeli szerzőiként a magunkénak érezhettünk. És természetesen jöjjenek a fiatalok is, akik ebben az online térben otthonosabban mozognak nálunk!

Podonyi Hedvig

Mindigderűvel

Aki már levelezett Szondi Györggyel, jól tudhatja, hogy üzenetei ezzel a búcsúformulával végződnek: mindigderűvel. Figyelemre méltó attitűd, ha hozzávesszük, hogy annyi munka és akkora teljesítmény áll mögötte, amiből bőven kijöhetne egy mindigfáradtan vagy egy mindigfogcsikorgatva is.

De nem. *Ő valóban derűs*, ám kérlelhetetlenül szívós elszántsággal halad, ami egész pályafutását jellemzi.

Szó szerint mélyről indult: pályája kezdetén még uránbányász is volt, és mindenféle értelemben nagyon megtanult „csákányozni”. Megtanulta, hogyan hozhatja felszínre az értéket önmagából és másokból, továbbá alkalmat tudott teremteni arra, hogy megoszthassa mindazokkal, akik nyitottak rá. Az általa alapított Napút folyóirat 1999-es indulásától 2021-ig mintegy 10 ezer szerző írásait közölte.

Szondi alkotó ember, akit a bolgárok is saját költőjüknek tartanak. Bolgarista, irodalomtörténész és kulturális szervező. Műfordító, aki eddig 400 szerzőtől körülbelül 11 ezer oldalnyi prózát és 20 ezer verssort ültetett át magyarrá. De nem afféle magasságos panteoni nagyság, akinek legfeljebb csak a talpát láthatjuk, ha áhítattal feltekintünk rá: hús-vér ember, aki face to face elérhető, amikor kell. Aki válaszol, amikor kérdezik, és megbízhatóan, érzékeny odafigyeléssel gondozza a vele együttműködő szerzők műveit.

Ezt részben saját, közvetlen tapasztalatomból tudom, hiszen helyel-köznel beküldözgetett novelláimnak régóta közlője a Napút. Másrészt szemtanúja

voltam annak, hogy olyan rendkívül szenzibilis alkotóval is zökkenőmentesen és jó kedéllyel tudott „kölcsonhatásba lépni” Szondi és mindigderűje, mint amilyen Fodor Ákos volt. Őt már a kezdetek kezdetén szerzőjének kérte fel, és rendszeresen mutatta be műveit. Sőt, még halála után is közreadta hagyatékban maradt verseit – amihez jogutódként örömmel járultam hozzá. Kettejük kooperációjából ráadásként egy remek haikukötetecske is született 2008-ban: a *Pontok*, amely az ugyancsak Szondi vezette Napkút Kiadónál jelent meg.

„A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát *Napútnak*” – írta egykor Fazekas Mihály. Ha ez volt a cél, sikerült elérni: Szondi (és csapata) láthatóbbá tette a szélességet az ég derekán. Segített az irodalmi perspektívák tágításában, a termékeny alkotói pillanatok milliányi lenyomatának megőrzésében. Ezen pedig semmit sem változtat az, hogy a Napút most jelenteti meg utolsó print-változatát. Megtörtént velünk, tehát *van*. Köszönjük! És persze hogy mindigderűvel.

A pillanat

fellobban és kialszik.

De akkorra már örökre beégett
valami Megnevezhetetlen
mintái közé.

(Fodor Ákos)

Pomogáts Béla

A Naputat a kezdetek óta ismerem és olvasom, egyike azoknak az új magyar folyóiratoknak, amelyek elsősorban a szerkesztők jóvoltából színvonalas írásokban mutatják be a mai magyar kultúra helyzetét és törekvéseit, és ilyen módon segítik ezeknek a törekvéseknek a célba jutását. Nagyon sok új magyar folyóirat fordul meg a kezeim között, és mondhatom, hogy a Napútban mindig találok olvasásra érdemes, eredeti gondolatokban gazdag írásokat. Mindez természetesen a szerkesztés és a szerkesztők munkáját dicséri, hiszen egy irodalmi folyóirat arculatát mindig a szerkesztés határozza meg.

Ehhez a munkához továbbra is kívánok a folyóirat online életében eredményes munkát, sok sikert.

Pósa Zoltán

Értékkészlet

A Nap az egyetemesség, a keresztény Szentháromság univerzális erejének szimbóluma. A NAPÚT azt a célt jelöli ki minden hívő ember számára, amit meg kell futnia: ama nemes harcot megharcoltam, futásom elvégeztem, a hitet megtartottam. Ez nagyapám, Pósa Péter cserépfalusi esperes jelmondata. Másik nagyapám, Csúzi Erős Nagy Lajos vámospércsi református igazgató tanító, ludimagiszter arra int az igével: A szeretet soha el nem fogy.

A *Napút* című folyóirat, Szondi György lapja és a hozzá kapcsolódó könyvkiadó, a *Napkút* mindkét nagyapám jelmondatának megfelel. Éppen ezért szomorú megértéssel vettem tudomásul, hogy Gyurinál eljött az alkotószobába történő visszahúzó-dás kora (a könyvkiadót már öt éve fia élte tovább). Ezt is megértem, hiszen számos folyóiratnál (és napilapnál) dolgoztam főállásban (nem csak szerzőként), így tudom, mennyire sziszifuszinak tűnik egy folyamatos jelenlétre törekvő irodalmi sajtóorgánium életben tartása. Ám most arról szeretnék beszélni, mit is jelent(ett) nekem a *Napút* című folyóirat.

A NAPÚTról először a tudományosság (tudomátosság) tudá-lékos köntösében. Szondi György, Gyuri barátom egy olyan folyóiratot hozott létre 1999-ben, amely megfelel a szabályos folyóiratjelleg kritériumainak, amelyek a következők:

1. Havonta lát napvilágot – eltekintve az év eleji s a nyári összevont számoktól. Oláh János, költő barátunk, a Magyar Napló felejthetetlen fő-

szerkesztője mondotta: a folyóirat szó folyamatosságot jelent. Nos, nyomban hozzáteszem, rengeteg remek kéthavonta, negyedévente megjelenő magyar folyóirat, periodika van a mérhetetlenül gazdag, papíralapú magyar folyóirat-palettán. Ám a siker és az életben maradás érdekében nem árt, ha mindenki legalább törekszik a kontinuitás megvalósítására. Szondi Gyuri az alapítástól kezdve a végéig folyamatosan élte lapját.

2. Szondi György a korszerűség követelményének is eleget téve létrehozta a *Napút* online-változatát is, amelyet 2016 óta megannyi színes rovatával szerkeszt.

3. Törekszik egy állandó nívós, szerző-, alkotógárda meghonosítására. Szondi György megnyerte állandó és alkalmi szerzőként a magyar irodalom színe-javának jelentős részét.

4. A befutottakon kívül igyekszik új tehetségeket is fölfedezni, nemcsak fiatalokat, s nemcsak a pártállami időkben háttérbe szorított idősebbeket. Szondi Gyuri mindkét kategóriát preferálta.

5. Nem zárkózik el azoktól a szerzőktől, akik más folyóiratok, könyvkiadók törzsgárdájához tartoznak.

6. A dilettánsokat tapintatosan tanácsolja el.

7. Lehetőség szerint a folyóirat szimbiózist teremt egy könyvkiadóval. (*Napút* – folyóirat, *Napkút* – könyvkiadó.) Ez megkönnyíti a szerzőgárda egyben tartását.

8. Tematikus összeállításokkal, antológiaszerű kiadványokkal jelzi a szerkesztő, hogy mit tart fontosnak.

A Napút értékmegőrző, konzervatív, ám nem zárkózott el a nagy újítótól sem. Mindazok számára tágra nyitotta kapuit, akik nem kvadrálják a keresztény, nemzeti, konzervatív alapértékeket.

9. Reprezentatív rendezvényeken látta vendégül az új lapszámok megjelenésekor mind az olvasókat, mind a szerzőket.

10. Az a per egyes konstans: kell egy igazi folyóirathoz olyan lélekember, szívember, mint **Szondi György költő, író, műfordító**, aki szívét, lelkét, ragyogó intellektusát állította a folyóirat-paletta egyik legizgalmasabb, -nívósabb, különleges lapjának életben tartásához. Köszönjük, Gyuri!

A Napútról másodszer lélekből. Immár sajnos múlt időben kell beszélnünk egy folyóiratról, amelyben 1999-től 2021-ig az érték volt a mérték. Vannak, akik állítják, jó szándékkal is (velük érdemes foglalkozni, a sanda ellendrukkerekkel nem), hogy a papíralapú folyóirat- és lapkiadás kora leáldozott, csak online lapokkal érdemes immár foglalkozni. Őszintén remélem, sőt tudom, hogy ez így nem igaz. A magyar folyóirat-kultúra kivételesen gazdag hagyományait nem szabad megszakítani, elkótyavetyélni. Az olvasóknak szüksége van a kézbe vehető, lélekben és kézben ropogtatható, kávézás közben, munkába menetkor böngészgethető, olvasgatható napi-, hetilapokra, folyóiratokra, periodikákra. Igenis, olvasó nép vagyunk, Magyarországon van, volt, lesz becsülete a nemes irodalomnak, s a folyóiratnak is. Istennek hála, egyre többen élhetnek vidéken, ahol látható, hogy a hagyományos könyv és a folyóirat létszükséglet. S igenis, létezik IRODALMI ÉLET, melynek mindenkori hordozója, szubsztrátuma a folyóirat,

s az irodalomé pedig a könyv. Ismétlem, hangsúlyozom: hazánkban a lapkultúra mérhetetlenül gazdag, kár lenne veszendőbe hagyni. Szondi Gyuri letett az asztalra egy olyan értékkészletet, amely élő cáfolata a papíralapú folyóiratot kicsinylők véleményének.

Szondi György kimondhatja immár: a gép forog, az alkotó pihen. A magyar folyóirat-kultúra értékkészletében, nemzeti központi és közkönyvtárainkban ott van a Napút minden egyes száma.

Mit is jelent ez a fogalom számmunkra?

Egy lapot, melyet szerkesztője egyszerre lapkiadói és könyvkiadói gondossággal állított össze számról számra izgalmas vezérgondolatot, leitmotívumot találva minden egyes hónapra. E lapszámok között kiemelt jelentőségűek a könyvvé nemesedett tematikus kiadványok, például az irodalom, a művészeti élet, a sajtó jeles hetveneséről szóló, évente megjelenő köszöntések gyűjteménye, amely megfelel a folyóirat-szerűségnek és az antológiaformának is. E kiadványoknak édestestvére az *Önlexikon* című 2018-as páratlan értékű kötet, amelyben kétszázharminchárom alkotó ír önmagáról harmadik személyben tréfásan, komolyan, költőien önesszét, olasz kezdeményezés mintájára. S egészen különleges a Káva Téka – Napút-füzetek melléklet, amely valóságos kiskötet-sorozat, kevéssé ismert, tehetséges embereknek fórumot adva. S ami szintén nem elhanyagolható erénye a lapnak: igyekezett függetlenné válni a székértáboroktól.

Gyuri! Köszönjük neked lapodat, amely bizony úrt hagy maga mögött az általam szeretve tisztelt, nagyra tartott folyóirat-palettan.

Baráti öleléssel: Pósa Zoli

P. Papp Zoltán

Derús nekrológ

Napút, naputak, korántsem

kifürkészhetetlenek, hiszen ezek csak jót rejtenek. Biztos íven mozgó, kiszámítható testi-lelki táp, csak az égi sztrádák szállítják. Napút-estek, nemcsak úgy megestek, gazdag fénnel égtek, égi mannával szórták a közönséget. Az utak végesek, de a végtelen milyen vég?

Lehet-e szép a vég? Igen, ha derű koronázza. Innen már online a pálya.

Radnai István

Valóságos műhely

Mennyi lapszámbemutató! Mennyi élmény! A legszebb helyszín a Nádor Terem remek ólomüveg ablakaival.

Polcokat tölt meg az elmúlt bő tíz év lapszámainak gyűjteménye. Tematikus lapszámok és évente a neves hetvenesek, magyar kortárs hírességek kavalkádjaja. Fel sem lehet sorolni e helyt, mi minden érdekelte és érdekli a főszerkesztőt, aki nem pazarolta el 75 évét.

Előttem az utóbbi bő tíz év pereg le, a több mint húsz évnek alig fele.

A sorozat 2010. évi 8. számánál kezdődnek az emlékek. Ennek oka pedig egyszerű. A 70-es évek elhallgattatása után 2008-ban vettem egy nagy levegőt. Egyik első publikációs lehetőségem a Napút lett. Szondi György színvonalas, népszerű és sokszínű folyóirata.

Ki gondolná, hogy a zongoraművész, karmester és a nemzeti opera megteremtője egyben sakkmester is volt, Pest-Buda sakkéletének szervezője. Igen, az Erkel Ferenc 200. születési évfordulójára kiadott tematikus lapszámból tudhattuk meg, amely tartalmazta pályaműveinket.

A járvány kezdetéig végigkísérhettük a bemutatókat. Ez a folyóirat valóságos műhely volt, hiszen a szerzői és a közönsége havonta találkozhatott. Emlékezetesek a program végén elmaradhatatlan borozgatások a kortárs irodalom jeles képviselőivel. Sosem felejttem el, Hubay Miklós dedikálta nekem új kötetét, és fel is kereshettem. Megromlott látása miatt évek óta nem fordult elő, hogy könyvét ajánlással látta volna el. Mindenki, akinek elmeséltem, alaposan elcsodálkozott. A Nádor Terem varázsa.

Mivel a főszerkesztő, a József Attila-díjas költő bolgarista és műfordító is egyben, rendszeresen tartott esteket a Bolgár Kultúra helyiségében.

Nem tehetek mást, sorolom emlékeimet. Életembe beépült a Napút.

Visszatérő tárgya és tartalma a lapszámoknak a haiku és egyéb japán versformák. 2014. februárban a haiku-pályázat nyerteseinek versei jelentek

meg. Ahogy a kezembe került rendezgetés közben a folyóirat, eszembe jutott, hogy Vihar Judittal, aki irodalomtörténész, műfordító és maga is haikuköltő, többször találkoztunk, és alkalmanként Japán budapesti nagykövetségével is, akik megtisztelték jelenlétükkel az eseményt.

Még nem szóltam a Káva Téka Napút-füzetekről, amelyek a folyóirat kísérei. Jellemző a szerkesztőség széles érdeklődésére, hogy ezúttal Raymond Queneau *Értekezés a Demokrata Erényekről* című művének fordítását mellékelték a haikuszámhoz. A szerző író és matematikus, filozófus, a francia avantgárd, a szürrealizmus neves alakja. A haiku hagyományos formavilága és a szürrealizmus, az irodalom és a matematika – micsoda párosítások.

Ez a folyóirat naprakész. A déli féltekén, egy másik időzónában még gond nélkül megrendezték a legutóbbi olimpiát. Villództak a képernyők a magyar éjszakában. Élőben néztük és szurkoltunk olimpikonjaink győzelméért, helytállásáért. A sok edzőmunka és lemondás gyümölcséért, a nemzetnek dicsőséget jelentő sikerekért.

Megváltoztak a célok a nemzetközi sportvilágban. Ma már nem jellemző a játékokra, hogy test és a szellem együtt legyen jelen. Hogy a mai Hajós Alfrédok építészként nyerjenek művészeti érmet. Úszodaterve – melyet Lauber Dezsővel közösen készítettek – 1924-ben ezüstérmet nyert, ezzel első lett. (Az aranyat nem adták ki.)

A hiányérzet a 2016/7-es – *A gombfocitól az Everestig* címmel megjelent – számot hozta létre. A Napút ekkor a sportról, a sport és az irodalom kapcsolatairól szólt. Ez volt a sokoldalú Napút szellemi olimpiája. A lap számos szerzőjének ébredtek emlékei, volt véleménye a sportágakról és általában a sportról, a versenyzésről, az aktuális világesemény fényében.

Felvillantottam a múlt néhány jellemző darabját. Most, amikor a nyomtatott folyóirat búcsúzik.

De lapozzunk bele a tavalyi lapszámokba. 2020. május: *Afrikai üzenetek*. Leopold Sédar Senghor emelném ki, a frankofon költészet reprezentánsa és Szenegál államelnöke, ez mind belefért életének 95 évébe. A tanulmány verseiből is bemutat néhányat.

Az augusztusi szám a *Nemzet a muzsikájában* témájával csatlakozik kultúránk világának fontos ágához. Nikolaus Lenau a Bánságban született, Budán és Tokajban is élt gyermekkorában. Német nyelven írt, de a szíve itt maradt: „Szerte a szép Magyarhonban / Meleg, fűrgé szellő szárnyal / S a Tisza partján, a bokrokban / Zeng a boldog csalogánydal.” Arany János *Hollósy Kornéliának* című versét az időn átívelő híd köti össze Faragó Laura *Szerelmes zene* című írásával. Beethoven, Bartók, Liszt és Kodály nem hagyható ki. Különösen izgalmas írás a *Zenei őstípusok és a magyar népzene őstörténete*, Juhász Zoltán kottaanyaggal illusztrált írása. Nem hiányozhat a Nádor Terem a témák közül, amely remek hangversenyterem a Vakok iskolájában. Békés-Tarhos, Kodály, Lajta László, és az emlékek és említések íve visszatér Erkel Ferenchez.

Csak néhány morzsa, amit a több mint száz folyóiratpéldány egész könyvtárából kiemeltem. A szerkesztői életmű gazdagságát és változatosságát talán érzékelteti.

Visszatérve Szondi György születésnapjára és fogadalmára, hogy a folyóirat kiadásával 75 évesen felhagy, örülhetünk, hogy ez a műhely legalább online velünk marad.

Nekem csak egy évtized jutott a Napút nyomtatott kiadásából. Bele kell törődnöm, hogy ezután nem vehetem a kezembe. Múlik felettünk az idő. Ha már úgyis itt ülök a képernyő előtt, megnyitom az online kiadást. A színvonal, a széles kitekintés és Szondi György szorgalma, ízlése nem változott. A szerkesztőség működik.

Radnóti Zsuzsa

A kortárs drámairodalom fontos fóruma

A Napút nagyon értékes, kiemelkedő gondossággal szerkesztett és csodás illusztrációkkal teli, a kortárs drámairodalom fontos fórumát jelentő folyóirat volt... Drámaközlések, vitacikkek, előadás-kritikák, tematikus számok segítségével hívta fel a figyelmet az irodalomnak erre a szférájára. A dráma ugyanis nagyobbat szól szerves helyén, a színpadon, mint nyomtatott formában. Ez vonatkozik fokozottan a róla szóló reflexiókra, elméleti írásokra, amelyek még kevesebb figyelmet kapnak, mint az előadások. Pedig a két „műfaj” (az élő megszólalás és a róla szóló írások) együtt tud igazán jóízű és továbblépést segítő, értékes figyelmet ébreszteni, együtt tud igazán erőteljesebben hatni. És a Napút mindkét megszólalást segítette drámaközlésekkel, elméleti írásokkal. Fontos és hasznos volt ebben a szerepében is.

Rostás-Farkas György

„Egyedül együtt jobb”

Azt is mondhatnám vagy írhatnám, hogy mit gondolok Szondi György nagylelkűségéről.

De kezdem a legelején. Ötven, azaz 50 éve vagyok a pályán. Újságíróként kivettem a részemet több lap szerkesztésében is. Az Új Tükörtől kezdve a Magyar Ifjúságon át, a Nők Lapjától a Közös Útig.

Szóval Szondi György lapszerkesztő munkásságáról vagy a Napút szerkesztőségéről csak szépeket tudok mondani meg írni.

Most sokan azt gondolhatják, hogy mindezt azért írom, mert Szondi György a barátom. Ezzel nem is ellenkeznék. Ám Szondi György nemcsak a barátom, akinek a barátságára büszke vagyok, de bátran kijelenthetem, hogy kiváló lapszerkesztő is.

Nyugodt lelkiismerettel írhatnám azt, hogy Krúdy, Osváth vagy mikszáthi nagyságokba röpitette a nevével fémjelzett Napút folyóiratot. Hogy miért? Na, ez jó kérdés. Nemcsak a nap meg az út miatt, de az is benne

van. Egyszerűen kiváló szerkesztő, lapgazda, főszerkesztő és alapító.

Hát így van ez, s ez így van jól!

Szondi György történelmet írt. Beírta a nevét a magyar kultúra történetébe. Büszke vagyok rá, a lapjára, és természetesen a barátságára is.

Őszinte szívvel kívánom, hogy még nagyon sokáig éljen a Napút, a szerkesztői gárdájával együtt.

A lapra és szerkesztőire kérem Isten bőséges áldását, és küldöm mindannyiujuknak olvasói szeretetemet.

Szondi György József Attila-díjas költő-műfordító-irodalomszervező, a Napút folyóirat alapítója szerint a siker titka: „Gáláns harcedzettség, töretlen lélek-erő, jámboran konok következetesség, tág tekintet. Szelídség. Tudom, hogy nem pusztán egy vagyunk az olvasó szemszögéből beláthatatlanul sok magyar nyelvű kulturális lap közül. Legalább tucatnyi – remélem, öncélúnak nem nevezhető – megkülönböztető sajátosság okán vagyunk

»nem egy«. A szünetlen tematikus összeállítások – ez komiszan szép és dús szerkesztői munkát követel. Lubickolás. Felelősség...

Nyitottság a sokszínűségekre – de a világlátási alapállás biztonságával, az útnak indítás, az újrafelfedezés öröme, színes, ám tartalmas kezdeményezések, igényesség a szövegek megjelentetése s a kulturális események harmonikus összerendezése során és – állhatatos munka, sok.” (Részlet a *feol.hu* a Napút alapításának 20. évfordulójára készített összeállításából.)

„Egyedül együtt jobb” – ez a Napút főszerkesztője által választott szlogen. S ha már egyedül együtt jobb, akkor ezt csak úgy érdemes megélni, hogy Tamási Áron szavaival élve valahol otthon legyünk a világban: „a szabad ég alatt és a megtartó föld felett, a ragyogó Nap megvilágításában és annak fenséges útja nyomában”.

2020

Saitos Lajos

Folyóirat-irodalom

Folyóirat és irodalom egyaránt fontos szerzőnek és a tisztelt olvasónak. Utóbbinak, hogy tájékozódjék a legújabb irodalmi irányzatokról, az írónak pedig remek gyakorló-pálya megmutatkoznia, mielőtt művéből könyv lesz. Őrök házi könyvtáramban – amelyet hosszú évek során építgettem, gyarapítottam – egy évfolyamnyi Nyugatot bekötve, és a maga korában mértékadó Sorsunk folyóiratból egy példányt, benne általam is nagyra becsült szerzőkkel: Csanádi Imre ifjúkori versével, valamint a költő, szerkesztő Bárdosi Németh János költeményeivel, aki – mint tudjuk – Vasból származott el Baranyába. S ha már Dunántúl, hadd folytassam: annak idején az ugyancsak vasi születésű Takács Imre, az Írószövetség Közép-dunántúli Csoportjának vezetője szólt néhányunknak, hogy indul Szombathelyen egy új lap, az Életünk, s küldjünk kéziratot Káldi Jánosnak – méretessünk meg idegenben is.

Az Ifjúsági Magazin és a Magyar Ifjúság után nekem is sikerült korai verseimmel immáron egy irodalmi folyóiratban megjelennem. S úgy tűnt, hogy a sikeres bemu-

tatkozást követően megnyílnak más fórumok is számomra. Többek között verseket közölt tőlem a Vigilia; s a pécsi Jelenkor meg azért „karolt” fel, éppen Bárdosi Németh által, mert már a katolikus folyóiratban is megjelentem. Ezek voltak indulásom történései, ám értek kisebb-nagyobb kudarcok is pályám emlékezeté szerint. Egyik alföldi folyóirat elfogadott néhány versemet még a 70-es években közlésre, melyek azóta se jelentek (ott) meg, s mára már a lap akkori szerkesztője is elhunyt.

Persze követtem el „hibát” magam is. Abban az időben végeztem el az újságírói „iskolát”, s éppen a Vigiliának – Rónay felkérésére – megírtam a fehérvári Szarka Géza író, szerkesztő, a régi Vörösmarty Társaság alapító elnökének nekrológiáját halálakor. S innét kezdve akadozott publikálásom. Nem vettek föl újságírónak se; azaz: a salgótarjáni megyei napilap meghívott volna munkatársnak, de „idehaza” már-már lakásvárományosok voltunk, így maradtunk fehérváriaknak családostól.

Később aztán a Somogy és a rendszerváltás kezdetén a Péntek Imre által főszerkesztett Árgus adott helyet verseimnek, fordításaimnak és recenzióimnak. Az újságírói pályám is úgy alakult, hogy már nemcsak publikálhattam, de lapalapításban is részt vehettem. Kudarcaim buktatóira meg akkor jöttem rá, amikor – néhány évvel ezelőtt – a Történeti Hivataltól, mások mellett, megkaptam személyes dossziémat. Ismerek olyan író (köreinkből), aki a róla készített jelentéseket elolvasta, s elapadt a „tolla”. Én pedig nekiduráltam magam, s azóta is írok és publikálok.

Már a vágyott újság, a Fejér Megyei Hírlap munkatársa voltam, reggelente az újságárusnál kezdtem a napot, és szertartásosan megvettem aktuális olvasmányaim. Ekkor volt új lap a Napút, és már a külleme és a címe is felkeltette érdeklődésem iránta. A kortárs irodalom színe-javát közölte, s közli, most már, sajnos, „megszűnéséig”! Előfizetője korábban csak egyik hetilapunknak voltam, s hol megkaptam, de többnyire nem jutott el hozzám. Most, hogy már nyugdíjas éveimet taposom, és nem járok naponta a szerkesztőségi munkahelyemre s nem veszem a lapokat, előfizetője lettem a Napút folyóiratnak. Jó pár éve pedig nemcsak olvasója, de munkatársa is lehettem kedvenc lapomnak, amely különösen tematikus lapszámaival vonzza „be” olvasóit. Volt szerencsém pályázataim is nemritkán sikerrel szerepelnem. S volt rá eset, hogy éppen egy-egy tematikus lapszámhoz kért tőlem Szondi György főszerkesztő kéziratot. Ugyanő annak idején meghívott a jeles hetvenesek antológiájába, és a Napkút Kiadó jelentette meg haikukötetem, s az online-oldalakon mint szerző is jelen vagyok.

Hálával gondolok ezekre a kalandos évekre, évtizedekre, melyek kezdetén – a rossz nyelvek szerint – irodalmi tevékenységem úgy kezdődött, hogy a fehérvári Bástya presszó teraszán Álmos István költőtől húsz forintért megvettem egy aforizmat, s mert megtetszett, gondoltam: ilyeneket én is tudok írni.

Nos, a régi-régi, még a Napút Masszi-féle példányait, s a továbbiakat, a már Szondi által jegyzeteket szerkesztőségi asztalfiókomban, szekrényemben hagytam, amikor „elköszöntem” a Hírlaptól. Remélem, bele-beleolvasott néhány újdonság! S a már előfizetett, elolvasott lapok is jó helyre kerültek, kerülnek. Ugyanis egyik vidéki (balatoni) település könyvtárába szállítom kisebb-nagyobb rendszerességgel; csak a szerzői példányok maradnak könyvtáram polcain. S bízást bízom abban, hogy a Napút-online és a könyvkiadó kötetei továbbra is „elérhető” lesznek a folyóirat-irodalom tengerében!

Lectori salutem!

Sándor György

Új hazára lelhettem

A Napút hetvenévesen felköszöntött engem.

A Napút emberszámba vett azóta is – immár nyolcvanhárom évesen – mássokkal egyetemben.

A Napútban a hazámon kívül egy új hazára lelhettem.

A Napútban: Szondi (György) apródja lehettem!

Sári László

Ráhu beleharap a Napba

„A Nap soha nem állhat meg pályáján, olykor mégis úgy látszik. Ha megszűnne útja, elérkezne a világvége. Az univerzumot és korszakait örökre elnyelné a dermedt, jeges sötétség.”

(Hszing Ji-hszüan)

Az Ég kegyelméből úgy döntöttek egyszer az istenek, hogy megjutalmazzák az embereket. A világon semmi okuk nem volt rá, talán hirtelen támadt jókedvükben jött rájuk a jótékonykodás, vagy az is lehet, hogy unatkoztak. Ki is szólhatott volna rájuk, hogy az ilyesmit komolyabban kell venni, nem csak így szeszélyből? Az istenek azt csinálnak, amit akarnak.

A Kínai Birodalom nyugati tájain, az óriás hegyek egyik mesebeli völgyében teremnek az egész világ leghíresebb barackjai. Aki ezekből akár egyetlen szemet is eszik, örökké él. Csakhogy nem könnyű dolog ám a Halhatatlanság Kertjéből megszerezni ezeket a barackokat, úgy tartják, nem sikerült még senki emberfiának. Egyedül talán a hírhedten fortélyos majomkirálynak, Szun Vu-kungnak volt szerencséje, ő is csellet jutott

egykor a csodatévő gyümölcshöz. Hatalmas életereje támadt a lopott barackoktól, híre is ment ennek az egész birodalomban. Ettől kezdve az emberek még jobban akarták maguknak a halhatatlanság barackjait. Ezért gondolta a Nyugati Kert istenasszonya, a szépséges Hszü Vang-mu, hogy a háromezer évenként egyszer érő barackokat fölajánlja az embereknek.

Ezen a nagylelkűségen túlmenően az égiek tanácsa megkérte az indiai Visnu istent is, hogy ossza szét az emberek között híres varázsitalát, az ambróziát. Tudvalevő volt ugyanis, hogy India földjén ugyancsak pont a halhatatlanságra vágytak olthatatlanul a földlakók. És mivel nekik is van bőven csodaitaluk, és az indiai isteneknek se kerül semmibe, hát ne sajnálják, osztogassák csak, amíg a készlet tart. Visnu fogta magát, fel-

öltötte a legszebb indiai lány, Mohini gyönyörűséges alakját, és szépségével az embereket magához csalogatva megszólította őket, majd örök életet, véget nem érő boldogságot ígért nekik. Kaptak is rajta az emberek, egy sem akadt, akinek ne kellett volna ilyen jóféle portéka.

Nagyszabású jótékonyági akciójukhoz az istenek a Föld minden sarkából találtak maguknak szövetségeket, mindenütt akadt jelentkező, aki érdemesnek találta az embereket a halhatatlanságra. A hegyek őskirályának, a Himalájának legnevezetesebb csúcsáról, a Suméru hegy tetejéről fölragyogó fény jelére aztán a legkülönfélébb istenek mindenütt hozzá is láttak az emberek megajándékozásához. Szerte a világon ott álltak halomban a kijelölt helyeken az elixírek, és várták az emberek, hogy hozzájut-hassanak.

Csakhogy hamarosan kiderült, a csodaszerekért sorban álló emberek közé mindenhol emberformát öltött démonok vegyültek, még hozzá számosan. Ők sem érték be a démon-sorshoz természetesen kijáró átlagos életkorral, ami pedig igazán nem mondható kurtának, és bizony kevesellték a nekik jutó boldogságot is. Azt meg különösen zokon vették, hogy az istenek föl sem ajánlották nekik a halhatatlanságot. Így vetemedtek arra, hogy becstelen módon, csellel szerez-zék meg az emberek jutalmazására szánt elixíreket.

A Nap és a Hold azonban oda-fönről arany és ezüst fénysugarakat bocsájtott a Földre, és e sugarak világosságánál kilesték szervezkedésüket. Amikor látták, hogy mire készülnek a démonok, nem sokat teketóriáztak, elárulták őket az isteneknek. Azok mindjárt belátták, hogy a helyzet komolyra fordult. Multságuk, szer-

telenkedésük alaposan megbolygatta a földi rendet. Tisztán látható volt, amint a szörnyetegek villámgyorsan alakot váltottak, és még mielőtt a halhatatlanságosztás elkezdődött volna, máris ott álltak tökéletesen utánzott emberi külsővel a sorok élén. Sőt, mint később fény derült rá, nemcsak emberalakot öltöttek, hanem észrevétlenül meg is sokszorozták magukat. Egyszerre csak többen voltak már az egész földkerekségen, mint az emberek. Végül az elixírek osztása el sem kezdődhetett. Az istenek kénytelenek voltak visszavonni az ígéretüket.

Minden erejüket a démonok megfékezésére kellett fordítaniuk, ám máig nem sikerült kettéválasztani a tömeget: kik az emberek, és kik a szörnyetegek. A halhatatlanságosztás csődöt mondott a Földön, az istenek máig nem tudnak eligazodni a fölfordulásban. Kihirdették hát, hogy mindaddig, amíg a helyzet nem tisztázódik, halhatatlanságosztásról szó sem lehet, sem az emberek, sem a démonok nem kaphatnak örök életet. Az emberek persze zúgolódtak, morgolódtak, az isteneket okolták a kudarcért. A démonok – nehogy elárulják magukat – nem szóltak egyetlen szót se, látszólag csendben lapítottak. Ám egyáltalán nem törődtek bele a lelepleződésbe, bosszút esküdtek a Nap és a Hold ellen. Félelmetes vezérük, Ráhu, már támadásba is lendült.

Visszavette magára szörnykülséjét, sárkányfejét és üstökösként sistergő, ezerfelé csapkodó hatalmas, lángvörös farkát, és nyolc fekete ló húzta szekeren nekivágott az Égnek. Egyenesen a Nap és a Hold irányába hajtott, szélesebesen. Bizony nem telt bele sok idő, oda is ért, egészen a bolygók közvetlen közelébe. Azóta is ott ólalkodik körülöttük egyfolytában, nem nyugszik egy pillanatra sem.

Nem ismerve félelmet, csak haragot, gyakorta nekik támad: amikor csak teheti, kegyetlenül a testükbe harap. Ilyenkor az ősbolygók az ijedtségtől meg a fájdalomtól hirtelen összerándulnak, kioltják fényüket, elsötétülnek. Kis időre láthatatlanná válnak az égboltozaton. Ezekben a háttorzongató pillanatokban a földlakók a karkukat rémülten az Ég felé nyújtogatják és szörnyű jajgatásba kezdenek, úgy érzik, itt a világvége.

Ám a Nap és a Hold eközben is rendületlenül járják útjukat, nem szűnnek meg pályájukon haladni. Való igaz, hogy a tűnékeny, amúgy is változékony, halovány holdfényt az emberek gyakrabban veszítik szem elől, ám a Nap vakító fénye erősen ellenáll Ráhu démon támadásainak. Olykor-olykor megfogyatkozik ugyan az ereje, de aztán megint erőre kap. Bárki jámbor emberi szerzet tanúsíthatja, ha jól odafigyel a firmamentumra. Aki így

tesz, mind hálás, reménykedő hódolója marad az Ég Szemének, bizodalma nemhogy meggyengülne, sokkal inkább megerősödik a Napban.

Kristálytisztán látja ugyanis, hogy a Napúton nincs megállás. Akik egyszer a Nap útjára lettek, azok már örökkéig együtt utaznak a Bolygók Urával tovább. Céljuk a végtelenség és a három múlhatatlan idő, a Múlt, a Jelen és a Jövő. Ezekről az utazóktól már karnyújtásnyira az üdvösség. Míg ők égi útjukat járják, a közönséges földiek odalent az istenek diadalát várják a démonok fölött. Ezek az ember alakú szörnyetegek még ma is gyűlölik az embereket, és elszántan állják útját halhatatlanságuknak. Ám az istenek végső sikeréhez nem férhet kétség, s a tetejébe még a Nap és a Hold jótékony sugarai is az emberek igyekezetét szolgálják. Így válnak valóra a jóérzésű földlakók vágyai, amint ennek az ideje elérkezik.

A klasszikus han mesét feljegyezte Su-la-ce, a Hopej tartománybeli Rév Szomszédsága kolostorának egykori szerzetese, a Csien-ning-korszak negyedik esztendejében, mely a kigyó éve volt.

Sebeők János

Dupla Nelson

Úgy hozta a sors, hogy módomban áll másodszor is elbúcsúztatni a Napút c. folyóiratot. 2021. szept. 11-én értesültem a lehetőségről. Ez a nap a 2001. szept. 11-i terrortámadás 20-ik évfordulója. Óhatatlanul is párhuzamba került bennem a két kettősség. A nagy veszteség és a kis veszteség – hisz közel háromezer ember halálához képest egy folyóirat megszűnése kis veszteség –, de nem biztos, hogy a mulandóságnak vannak fokozatai. Ami fáj, az fáj. Sokszor épp apró ügyek miatt lesz valaki öngyilkos.

Úgy hozta a sors, hogy módomban áll másodszor is elbúcsúztatni a Napút c. folyóiratot. 2021. szept. 11-én értesültem a lehetőségről. Ez a nap a 2001. szept. 11-i terrortámadás 20-ik évfordulója. Óhatatlanul is párhuzamba került bennem a két kettősség, avagy mondjam inkább egymásutániságnak? Az

egymás után bekövetkező két katasztrófa figyelmeztető jel: a nagy rossz nem véd a még nagyobb rossz ellen. Bizonyára akadtak olyanok az Déli Toronyban, akik a természetes önzés által vezéreltetve a Északi Toronyba csapódó repülőgép megpillantásakor így sóhajtottak föl: „Micsoda szerencse, hogy nem ide. Istennek terve van velem.” Istennek volt vele terve, igen, hogy telibe találja az Déli Toronyba csapódó másik repülőgép, s ott lelje halálát. A remény hiúságáról iszonyatosan sokat elárul az ikertornyok korántsem einsteini ikerparadoxona. A postás bármikor csöngethet másodszer. Pogányságunk nem megbízható. A jóllakott istenek is követelhetnek áldozatokat, s a látszólag véglegesen megdicsőültek is bármikor áthelyezhetők – gondoljunk csak a Nagy Imre-szoborra.

Lelkigyakorlat. Lehetőségem nyílik másodszer is elbúcsúzni a Napút c. folyóirattól. Tavaly írt első „búcsúszimfóniámban” a folyóirat megszűnését egy Nagy Lajos király úti söröző, a Két Postás söröző elenyészésével hoztam párhuzamba. Nos, azóta a Nagy Lajos király úton újabb ikonikus zuglói hely szűnt meg: a Pihenő presszó. A közelgő bajt egy apró baj vetítette előre: a presszó melletti kapuról eltűnt a Berki Harry-emléktábla. A Pihenő presszónak otthont adó épületben lakott Berki Harry gyermekszínész, aki a holokaustt áldozatául esett. Egy lakót megkérdeztem, mi a probléma Berki Harryval? Semmi – válaszolta ő –, csak le fogják bontani a házat, s az emléktábla így letétbe került.

Felmerülhet persze a kérdés, hogy mi köze van egy vendéglátóipari egységnek egy irodalmi folyóirathoz. Szindbád után szabadon ez nem kérdés. Nemcsak az irodalmi kávéházakért kár, és nemcsak az irodalmi kávéházaknak van irodalmias lelkületük. Hány nagy író kocsmázott?

Halkan és félve jegyzem meg egyébiránt, hogy a Nagy Lajos király úton még maradt egy bázis. Szó szerint bázis. Bázis italbolt a csehó neve. Ide a bököt, ez fog megszűnni legközelebb. El kell tűnnie, mert nem romkocsmaként utólagosan renoválva, hanem jogfolytonosan, közvetlenül hordozza magában a régi Zugló hangulatát. Anakronisztikus. Ha majd megszűnt, akkor lehet, hogy harmadszor is elbúcsúztatom a Naputat – immár annak on-line felületén.

Befogadtatik-e véglegesen a magyar szellemi életbe a Napút? Kítaszítva nem volt, teljességgel befogadva se volt. Jelen volt mindvégig, az utolsó percig megkerülhetetlenül. A Napút és személyesen Szondi György sorsa megmutatja, milyen nehéz tisztességesnek lenni, és nem csak tisztességesnek látszani Magyarországon. A tisztesség Magyarországon szubkultúra. Ha nem így volna, isten bizony, a Napút fuldokolt volna a pénzben, ehhez képest Szondi György sokszor saját forrásból finanszírozta. A Napút-story felemelő, egyszersmind le-sújtó tanulsága az is, hogy a nemzeti egység létrejöhet, és mégse jöhet létre. A Napút-misszió eredményeként a különböző szekértáborok egy istenáldotta pillanat erejéig átjárhatókká váltak, úgymond össze nem illő írók egyetlen puzzle-t alkottak a lap hasábjain, de az így és itt létrejött nemzeti egység mégsem vált kovásszá. A lap saját terén kívül mintha be sem következett volna, és ez nagyon szomorú. Ez a fajta sikertelenség és reménytelenség azonban a küldetésstudat örök átka.

Mondjuk ki nyíltan: ennek a folyóiratnak és Szondi Györgynek küldetése volt a magyar kultúrában. Most, hogy immár bevégezve a mű, irigykedve

tekintek Szondi Györgyre. Ő – velem ellentétben – megalkotta, létrehozta a maga nagyenciklopédiáját. A makacsul sorjázó számok enciklopédikus igényű teljességet vetítenek elénk, kultúrtörténeti értéket képeznek. A jövő kutatói, ha kíváncsiak lesznek a magyar szellemi élet jellegére és erővonalaira az utóbbi évtizedekben, akkor hozzáláthatnak majd az archivált évfolyamok tüzetes és türelmes tanulmányozásához.

Másodszor búcsúztattam el a Naputat. Az újratemetés megtörtént. Következhet majd az újraolvasás.

Jerzy Snopek

A Napút nem ér véget

Csodálatos és szörnyű világban élünk. Fájdalmas, hogy az emberi szellemnek, különösen az új technológiák terén elért vívmányai ellenére és mellett, a magas művészi kultúra marginalizálódásának a folyamata is zajlik. A tömegkultúra egyre szélesebb köröket hódít meg, és termékei, mint Illyésnél a zsarnokság, áthatolnak csontjainkon. Ugyanakkor ez a vulgarizált és trivialiszt kultúra még veszélyesebb is, mert örömforrásként jelenik meg. Szórakoztat minket, de ha elveszítjük a józan ítélőképességünket és az önkontrollt, a halálba kergethet. Megölheti bennünk a magasabb érzések iránti igényt, azt a képességet, hogy a szépet meg tudjuk különböztetni annak csalárd másától, megőrizhessük finom empátiás készségünket.

Ilyen, egészen nyilvánvaló gondolatok merültek fel bennem, amikor megtudtam, hogy a kiváló Szondi György által vezetett Napút történetének egy fontos szakasza a végéhez közeledik. Egy testi, kézzelfogható létből, amely különösen az idősebb olvasók számára még mindig esszenciálisabb, vonzóbb, sőt, mondhatjuk, valódibb, átmegy a virtuális szférába, az új média világába. Mindez persze összhangban van a kor szellemével. Új alakjában a Napút hozzáférhetőbb lesz az olvasók számára, és kevésbé veszélyezteti majd az „idő vasfoga”, de mégis nehéz megválni eddigi formájától.

Ahogy a folyóirat tartalmas, jól átgondolt, grafikusán is tökéletesen szerkesztett – gyakran monografikus – számaiban a cikkeket, tanulmányokat, esszéket, vázlatokat és verseket olvasom, mindig is az volt, és most is az a benyomásom, hogy ez az olvasmány lelkileg gazdagít, olyan, mint az élethez szükséges kenyér.

Az ilyen pillanatokban néha az a gondolatom támad, milyen kár, hogy a hazáján kívül valószínűleg Bulgária, és nem Lengyelország áll a legközelebb Szondi György szívéhez. De rögtön rájövök, hogy a folyóiratában így is sok helyet szentel a lengyel kultúrának. És ezért is nagyon hálás vagyok neki. Kívánom, hogy további sok szép sikert érjen el új életútján.

Kedves Barátom, küldetésed itt nem ér véget. Tovább kell menned a napos úton. És vezetned rajta olvasóidat és szerzőidet. Továbbra is örködnöd kell a világ azon értékei felett, amelyeket veszély fenyeget.

Stanczik-Starecz Ervin

Ezernyi tollforgató a virágoskertben

Igaz-e, hogy honunkban az irodalom halottai mélyebben vannak eltemetve, mint máshol e világon? Már jó Babitsunk is tépelődött e kérdésen, imígyen egy platformra hozta Komjáthykat Shelley-vel. És jól tette a poeta doctus. Amink van, azt merjük megmutatni egymásnak és a világnak! S tesszük-e? Vagy mindent bízunk időre és emlékezetre, mint rég-kezdetkor? Ez utóbbinak erősebb a húzása ma is. Legalább az egymásnak kalapot emelő auctorok társalkodhatnának egymással...

A 21. század első negyedében a magyar irodalom égboltozatán 22 eszten-deig világított egy Napút nevű planéta, ami a korfelfogáshoz képest retrográd irányban forgott. Minden leszállópályát megnyitott a tehetséges fiatal vagy már érett korú művészek, tudósok, gondolkodók előtt.

Visszapillantva, látom Vitézt, ki korától messze előbbre futott, s bolondnak vélte azt, magával együtt, ki poétává lett Magyarországon. Vörösmarty és szabadcsapata a forradalom bukásának keserűségébe hullt. Reviczky, Komjáthy, Ady Hortobágyon senyedő pálmafaként sýnylódott a száraz közönyben és értetlenségben. De manapság látni az eget? Kis sziporkák, augusztusi hullócsillagok, némi derengés Csaba királyfi csillagösvényén... A legnagyobb baj, hogy nem váltanak jeleket egymással a kék, fehér, sárga fényű csillagok, sem a kisbolygók. Süket csönd honol abszolút nulla fokon, és óriás erejű vákuum fojtogat minket az irodalom kozmoszában.

A Napút aszteroidáján mindenki megvethette lábát. Kis égítstként tűnt fel, mégis volt légköre, s a felszínén sok-sok szín. Időnként virágba is borult.

Szondi György virágoskertjében, fiorettijében megpihent a kamasztollú, csendes dekadens, fejjel lefelé író avantgárd; Emmauszba úszó Jézus-scriptor; piktorok, bálnacsonttal rajzolók, homokfúvó szobrászok, kőbe arcot kövezők, pápaszemes magiszterek, kihalt nyelveken tudók, haiku-varázslók, szonett-szövegvetők. És nem is oly ritkán beszéltek egymással. Nem kommunikáltak, nem információcserét folytattak! Beszélgettek, kvaterkáztak, diskuráltak, uram bocsá' – pletykáltak. Kortyoltak hozzá kevéske szekszárdit vagy csopakit, aztán elégedetten leültek barokk zenét vagy Brahms izgatott hegedűjátékát hallgatni, s nézték a világmindenséget a nagy, színes ólomüveg ablakokon át. Igen, ott, ahol a Batthyány család egykoron imádkozott...

Mára, a hatezer éves sumer ékírásból – melyet finomra csiszolt, háromszög alakú kalamusokkal húztak nagy gonddal, hozzáértéssel az írástudók – csupán egy elektromos jel maradt a képernyőn. A fejlődés utat tör! Már nem lehet látni egymás mellett görnyedő scriptorokat, színezőket, iniciálé-mestereket. De nem látunk írókat, költőket sem, akik heves vitát folytatnak a vasárnapi számban megjelent tárcanovelláról vagy tanulmányról, mely minden konvenciót sutba dob, mégis nagyszerű.

Huszonkét év alatt ezernyi tollforgató tűnt fel a Napút hasábjain. Mennyi mű, mennyi gondolat!

Tíz év múlva tán eljön az okos gépek új nemzedéke: az *okos irodalom*. Ledől a pamlagra, elmondod, milyen kedved van, s állapotodhoz szabott gépi szövegekből kapsz butuska, nyafogó, giccses, negédes, izgató, megható turmixot, amitől elandalodsz. Arcodon leírhatatlan elégedettség terül el, s belebuksz az öntudatlan lebegésbe, mint hízott légy a meleg szilvalekvárba. Ez nem utópia: ez a diffúz, amorf irodalmi kocsonyás maszlag már rég folyik be a kéményeken, a rosszul záródó ablakokon, belecsúszik a tányérodba, s elveszi az étvágyad.

Szondi György virágoskertjében, fiorettijében megpihent a kamasztollú, csendes dekadens, fejjel lefelé író avantgárd; Emmauszba úszó Jézus-scriptor; piktorok, bálnacsonttal rajzolók, homokfúvó szobrászok, kőbe arcot kövezők, pápaszemes magiszterek, kihalt nyelveken tudók...

E megriadt időben jó volt itt a Napút kertjében, gyöngykavicsos, girbegurba ösvényeken, hatszirmú hexameterek, szapora szíüverésű anapesztusok között, ahol a táj mindig új színt kevert.

Most megpihentünk, s közösen kiraktuk a tízezer kavicsos mandalát, de nem volt szívünk eltörölni, égi madarakra bíztuk, csipdessék fel a magokká vált köveket.

Suhai Pál

Napútravalóval

Különös módon, a Nap útján jövök én most, a Napútén, melyről az immár huszonkét éves folyóirat borítója Fazekas Mihály-idézettel vall: „A szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak.” Ebben az esetben valóban szélességről beszélhetünk, hiszen főszerkesztőjének, Szondi Györgynek mindvégig föltett szándéka volt a kortárs irodalmi és művészeti irányzatok párbeszédbe hozása, az „egyedül együtt jobb” jelzővé nemesedett törekvése. (Egyszerre besorolható így folyóirata a nyitva- és zárvatermők millióévnnyi botanikai törzsébe.)

Raadásul és a magyar folyóirat-irodalomban szinte példátlan módon a

tematikus szerkesztés elve alapján. Mindegyik száma külön szín – hogy néhány példát is emlékezetünkbe idézzek, olyan témákról, mint amilyen az egyes hazai nemzetiségek kultúrájáé, a szárszói találkozóé, a Gulágra hurcoltak gyermekeinek sorsáé, a nagy háborúé (az első világégésé), vagy ettől éppen nem függetlenül Raszputyin meggyilkolásának geopolitikai indítékaié (ez utóbbi ugyan mellékletében). Huszonkét év (az ideivel immár a huszonharmadik) alatt évi tíz számmal (az évi tíz számmal!) számolva több mint kétszáz téma, valóságos enciklopédia. A Nagy Magyar Enciklopédia! S még olyan kuriozitások is, mint évente a jeles het-

venesek, a teljesítményükkel kitűnő hetvenévesek bemutatkozása és köszöntése. S mindegyik lapszám mellékleteként a Káva Téka sorozatban egy saját ISBN-számmal is rendelkező, külön könyvnek számító füzet. Rendszeresen pályázatok is, csupán példaként említve ezt is – az évről évre megrendezett haiku-pályázatok vagy a versfordító-versenyek. A díjakról már nem is beszélve. A továbbiakról, még-mindiges könyvkiadói tevékenységéről egyenesen hallgatva (!) (a Cédrus Művészeti Alapítvány nem egy meglepetés-opusáról). „Még-mindiges”: a Napút mellett a Napkút Könyvkiadó 2016-ig történő, több száz könyvre rúgó működtetése. Is. (Közben pedig – erről már szó se essék (!) – a Napút Online pályára állítása.)

Népes szerzőgárda, komoly szerkesztői háttértevékenység és mindezek szolgálatában és szervezésében a főszerkesztő, a mi Szondi Gyurink több mint két évtizedes áldozatos munkája. Mit munka – mánia, a hátizsákban cipelt szellemi dugáruk mániája és mániákusa. Gondvi-

selés-csempész, irodalomszeretet-organizátor, szépszó-zugkereskedő!

S amiről eddig oly kevés szó esett: a Napút mint műhely – évek óta munkahelye több tucat, több száz alkotónak. Mindaddig úgy tudtuk, határozatlan időre szóló szerződéssel. Mára azonban rövidlátásunkban meg kell világosodnunk – időnk lejárt. E földi téreken nem lehetséges „örök”. (Noha öröklétre születünk, halnunk muszáj.) Érvényes ez a Napútra is. Spiritus rectorával együtt szedelőzködhetünk mi is. Vigasztalhatnánk magunkat bármi mással? Folyóirattal? Öncsalás lenne. Veszteségünkben a bizonyosság: Napút csak egy volt, és többé nem lesz már soha. „Szegény a forgandó, tündér szerencse, / hogy e csodát újól megteremtse.” „Nem kelti föl se könny, se szó, se vegyszer. / Hol volt, hol nem volt a világon, egyszer.”

Kívánom, éppen ez, ismételtelhetlensége, visszázhatatlansága adjon öntudatot és erőt mindnyájunknak az elkövetkezendőkre. Mindannyian a Nap útján jöttünk – menjünk is hát ezen tovább. Vigyük tarisznyánkban útravalóul hamuban sült pogácsáját!

Surján László

Napútnyugta

Mostanában gyakran gondolok arra, milyen is lesz odaát. Az ember nyolcvan felé ballagtában jól teszi, ha ezzel is foglalkozik. Aprócska mulasztás, hogy nem hatvan-hetven éve teszem. Manapság az emberek szinte csak a kétfarkúaktól hallják: (ingyen sör és) örök élet. Édesapám vezetett rá még gyerekkoromban, hogy a biztonságot az jelenti, hogy feltételezzük: van Isten, és van örök élet. Ha tévedünk, semmi baj. De fordítva, akkor... Ratzinger is ezt tanácsolta a modern embernek: tételezd fel, hogy van Isten.

De miért hozom elő ezeket a gondolatokat? Van kapcsolat az ember halála és egy folyóiraté között? Eszmefuttatásomat az a hír váltotta ki, hogy a Napút is elérkezik a maga nyugtához.

Mikor hal meg egy folyóirat? Meghal-e, ha nem jelenik meg többet? Aligha. Ülök az íróasztalom előtt, és a képernyőmre hívom azt a folyóiratot, ami bizonyos szempontból meghatározta a XX. századot. Utolsó száma születésem évében jelent meg. A Nyugat. Ha kinyitom, mindig találok benne figyelemre méltót. A legutolsó számában például Vas István írását, amelyben maró gúnnyal ír a Népszava kulturális rovatáról. (Megfontolandó volna mai kultúrharcaink idején is.) Él a Nyugat, vagy holt? Költői a kérdés.

Most persze a Napútról van szó, amit nemcsak a név kezdőbetűje köt össze a Nyugattal. Vállalom a párhuzamot, még akkor is, ha ezzel többek szemében szentségtörést követek el. Pedig nem. A Nyugat sem tökéletes, és a Napút zöme is maradandó.

Akárhogy kerülgetem a forró kását, csak ki kell mondanom: hiányozni fog a Napút. Első helyen nem is a Charta XXI rovatot fájjalom, pedig nagyon jólesett, hogy megbékélést kereső gondolataink helyet kaptak a lapban. (Helyet kaptak? Nem, megtalálták a helyüket.) Ami pillanatnyilag pótolhatatlan veszteségnek látszik, az a Közép-Európát átfogó, kultúrát közvetítő szerep. Régióink megbékélésének záloga.

Lejárt közhely, és nem is igaz, hogy senki (semmi) sem pótolhatatlan. Ugyanis mindenki pótolhatatlan. A Napút maga aligha bukkan fel újra más névvel és más formában. De most, Napútnyugta közeledtén, mégis mondanunk kell valamit. Reményt vagy vigaszt. Amit tudunk, csak kósza hír. Egy szándék: eddig volt. De még nem nyomják az utolsó számot. Még változhat a szándék. Még Józsué, aki megállította a Napot, megállíthatja a nyugtát is. De ha nem így lesz, ha a Napútra is vonatkozik, hogy van eleje, közepe és vége, ezt is el kell fogadnunk. Így válik értékelhetővé a szerkesztői teljesítmény. Szakdolgozatok sora születhet, s a mű nem könyvtárak mélyén porosodik, hanem megkerülhetetlen forrása lesz a mi sajátos világunknak. Örök tapasztalat, hogy örökösök mindig vannak. Ha ez a fejezet lezárul, mint mű értékelhető egész lesz, régióink megismerésének vágya bűvópatakként valahol majd a felszínre tör. Hogy tudatában lesz-e annak, hogy örökös, vagy ifjonti hévvel újítónak képzelet magát, egyre megy. Tágabb lesz a horizontja, mint nekünk, hisz óriások vállára állva néz szerte a világba. Ez a remény. A vigasztalás pedig: nem a napnyugta a legszebb a Balatonon?

2019

Szabó Palócz Attila

Szondi Gyuri legjobb sofőrje voltam

Határozottan állíthatom, hogy a feketepiac tőzsdéjén a Napút a legmagasabb értéken jegyzett folyóirat. Ha részvényei lennének, csak úgy kapkodnák azokat a brókerek – bár, könnyen lehet, hogy ezeket a feketepiacon inkább dílereknek nevezik.

Ki a kedvenc Napút-dílered?

A sok-sok évfolyamból pedig a kárpátaljai számot mérik leginkább aranyárban.

Vannak még fotóim 2014 szeptemberéből, ahogy ott állunk a régi családi autónk mellett a Vereckei-hágón, az emlékmű melletti kis parkolóban, Babics Imre, Prágai Tamás, Vári Fábián László, aki a házigazdánk, a vendéglátónk volt azon az utazáson, és jómagam. Szondi Gyuri nincs a képen, mert – mint mindig – most is ő fényképezett. Még a rendszám is tökéletesen látszik a felvételen: MLE-017. Ezt a kocsit azonban ma már csak ilyen régi fotókon láthatom.

Akkoriban én még nagyon sokat szaladgáltam Kárpátaljára, mert néhány évvel korábban egy nagyon lelkes és fontos fiatal társasággal ismerkedtem meg ott a Kovács Vilmos Irodalmi Társaság köré csoportosulva, és többükkel is – merem remélni: sokukkal – azóta is tartó és még sokáig fennálló barátságot sikerült kialakítanunk. Ha csak tehettem, jöttem-mentem hát, ezeknek az utazásaimnak pedig igazából a koronavírus-járvány vetett véget néhány évvel később; reményeim szerint csak átmeneti jelleggel. Viccből ugyan, de ők meg tiszteletbeli kárpátaljaivá fogadtak engem, amit egy ott, náluk, az ungvári Intermix Kiadó gondozásában megjelent verseskötettel is megpecsételtünk, és mindezt, mi tagadás, igen nagy megtiszteltetésként éltem meg.

A következő évben jött ki a Napút Kárpátalja-száma, én meg épp egy újabb utazás előtt álltam, egy irodalmi találkozón kellett volna részt vennem, sőt fel is szólalnom Beregszászban. Szondi Gyuri megkért, vinnék már ki példányokat a lapból az ottani szerzőknek, barátainknak, amit persze gondolkodás nélkül szívesen el is vállaltam. Bár az ukrán vámosok éppenséggel nem állnak olyan hírben, mintha nagyon szeretnének nagy mennyiségű magyar könyvet, folyóiratot, újságot látni a csomagtartóban – és főleg nem hivatalos szállítólevél nélkül –, de úgy voltam vele, hogy kit érdekel, ha gond lesz, hát majdcsak kidumálom magam valahogy. Szokás szerint. El is mentem egyik nap Szondi Gyurihoz, a folyóirat főhadiszállására, a közeli raktárban pedig feltöltöttük a csomagtartómat Napút-példányokkal, nem is tudom már, pontosan mennyit pakoltunk be, de talán két-három nyomdai csomag lehetett. Ha tehát ezt darabjában ötven példánnyal számolom, az nem kevés...

Utána pedig munkába mentem: akkoriban még a Magyar Hírlapnál voltam (lap)szerkesztő, a Thököly úton működött a szerkesztőség. Lapzárta után, olyan este tíz óra tájban parkoltam le ferencvárosi otthonunk előtt, mint aki

jól végezte dolgát. Még egy munkanap lett volna hátra az utazásig, tehát már inkább Vereckén, Beregszászban, Váriban, Munkácson járt az agyam, semmint a bel- vagy külpolitikai, esetleg a gazdasági vagy a sportrovaton. Csakhogy másnap reggel, amikor feleségemmel munkába indultunk, a kocsinknak hűlt helyét találtuk a ház előtti parkolóban. Épp valami munkálatok folytak a környéken, hatalmas munkagépek, földtúrások mindenfelé, az első gondolatunk ezzel összefüggésben tehát még az volt, hogy útban lehetett az autó, ezért a munkások áthelyezték valahová a közelben, ahol talán kevésbé lehet zavaró a jelenléte. De aztán már egyre elkeseredettebb arccal szaladgáltunk körbe-körbe, kérdeztük a portást, az éjszakás műszakot, de nekik meg aztán végképp fogalmuk sem volt semmiről. Lassan szembesülnünk kellett azzal – és saját magunk előtt is beismernünk –, hogy ellopták az autónkat. A rendőrséget hívtam:

- Kocsilopást szeretnék bejelenteni!
- Folyamatban van az esemény? – kérdezett vissza egy unott férfihang.
- Nem, azt hiszem, ezt már rég befejezték.

Hát akkor ők már ki sem jönnek, esetleg nézzem meg ott, ahol előző este leparkoltam, hogy találok-e lopásra utaló nyomokat, festékdarabkákat, egyebeket. Bármit, amit a helyszínelőknek esetleg érdemes lenne rögzíteniük... Nem, nem találtam, így hát be kellett mennünk az őrszobára, hogy legalább egy kicsit felkeltsük az érdeklődésüket.

Amikor azt kérdezték, hogy voltak-e értékeink az ellopott kocsiiban, bediktáltam azt a száz-százötven példányi Napút-számot is, amit Szondi Gyurival pakoltunk be a csomagtartóba. Erre pedig a kedves hölgy felhúzta a szemöldökét. Így kerültek hát a feketepiaci börzéire, arra a bizonyos Napút-tőzsdére a magasan jegyzett Kárpátalja-számok. Azért, mondjuk, tényleg megnéztem volna a kocsitolvajok képét, amikor rájöttek, hogy a csomagtartóban többcsomagnyi irodalmi folyóiratot sikerült eltulajdonítaniuk.

Talán mondanom sem kell, hogy az egész rendőrségi procedúra teljesen hiábavaló volt, időpocsékolás az egész, nem az első, de tulajdonképpen már a nulladik pillanatától fogva is, hiszen sem a Napút-példányoknak, azoknak a bizonyos – akkor még érintetlen, extra szűz – nyomdai csomagoknak, sem az autónknak semmi nyomát nem láttuk azóta sem, sőt, később még a biztosító is alaposan átvert bennünket.

De nemcsak Kárpátaljára utaztunk, ezzel a kocsival jártuk be Szlovéniát is, Szondi Gyuri legjobb sofőrje voltam, vajdasági körutunkra Bognár Tóni fuvarozott el bennünket, Újvidékre pedig Toót-Holló Tamás vitte le a társaságot.

Prágai Tamás (1968–2015) azóta már nincs velünk, még abban az évben örökre itt hagyott bennünket. Nem egész egy évvel a kárpátaljai utazásunk után halt meg. Marad az emlék, ahogy ott ültünk Váriban, azon a sorsszerű balkonon, vendéglátóink otthonában, a jóízűen elfogyasztott vacsora után, helyi (házi...) pálinkát kortyolgatva. Bele a hajnalba. Tamást akkor sikerült is őszintén megdöbbenem egy gesztusommal, de erről már majd máskor, nehogy a világ legrátermettebb kritikusanak megint kettőt kelljen majd véletlenségből lapoznia...

Tény azonban, hogy ezek az utazások – az együtt töltött időben foglalt (az együtt töltött időbe kódolt...) kimerítő beszélgetések révén – őszinte szeretet-

ben igazi és mély barátokká kovácsoltak bennünket. Mindenkit, aki valaha is beült abba az ellopott autóba. Volt ugyanis annak a személygépkocsinak egy ilyen jellegű mágikus hatása, amit szerintem még Stephen King is megirigyelhetett volna. S ha mostanság mi, mindnyájan, akik ott voltunk ezeken a kalandtúrákon, újra behuppanhatnánk azokra – vagy éppenséggel más, de mégiscsak hasonlatos – ülésekre, eltávozottaink szellemisége is ott élne velünk abban a légtérben. Békességben és felszabadultságban.

Igen, s jó lenne azt hinni, feltételezni, hogy a tolvajok nem is a kocsi miatt, hanem a Napút-csomagokért csaptak le ránk...

Híszzen mennyivel felemelőbb érzés lehetne!

Szakolczay Lajos

Ami más folyóiratban nincs

Az ég derekán keresztül valami fénylik. Hihetetlen erővel. Mi más volna az, mint a Napút. Szondi Gyuri szüleménye. Vele kel, vele fekszik, lehet, hogy már meg is kérte a kezét. Mindannyiunknak ilyen menyasszonyt kívánok! Csecseset (26 500 nyomtatott oldal), farosat (130 Káva Téka-füzetmelléklet), mert tudja az értékét, önmagát pirospozsgásan kínálja (1600 színes képzőművészeti oldal).

Amelynek a fénye, fanyar borral és dióval kínálva a delikvenst, a szemünkbe süt. Kohómeleggel izgatva-táplálva a látásközpontot; még az is észreveszi a dinamikus sugárzást, akinek nincs kedve szellemi dolgokkal bíbelődni. Mert a húsz év, amióta létezik a Szondi-körtánc, a szívünkbe mart. Eget és földet passzított egymáshoz, a hazát és a nagyvilágot szólította a parketre.

Város, falu, fiú, lány, napkelte és alkonyat, történelem, szociológia, néprajz, ökológia, pedagógia, mitológia, csillagászat, várostervezés, építészet, politika, szabadságharc, 1948, 1956, gulágok, évfordulók, mártírok, kézművesek és filozófiai szállongók, irodalom, képzőművészet, színház, zene, sport, kisebbség és többség, széppróza, vers, esszé, kritika, vallomás, panaszolkodás, ennek-annak dicsérete, Közép-Európa és Kelet, hazánk és Nyugat, hexameter és haiku, nyújtott és rövidített (akárcsak egy jó szabásminta), magas és alacsony, piros is, és fehér is meg zöld is, a megannyi bolgár színről nem is beszélve, és még ki tudja, mennyi határtalan küzdelem, öröm és bú, bűnmegvalló jóság utazik a Napút nevű batáron (érzékelésünk úrhajóján). A kalauz nem csenget, örök a folyam!

Szondi Gyuri fáradtan, de égő szemmel jön a hátizsákjával, ki tudja, mely Himaláját bebarangolva, és hozza nekünk a tudást. Az örömet, a hívó szót. Ezren, tízezren, százezren dicsérik nem mindennapi, csak az örültekre jellemző munkáját. Mert volt-e a honban olyan intézmény – a *Ki kicsoda* évekkel ezelőtt megszűnt –, amely magához ölelte, szavukat is meghallgatva, a hetvenéveseket? A Napút, dokumentumhűsége elsőrangú, megtette. Szolgálva az oly sok helyről hiányzó emberséget.

A sosem hivatalos Napút, a munka meghozza gyümölcsét, egyszer csak *hivatalos* lett. Megkerülhetetlen. Ami más folyóiratban nincs, az mind benne van. Kiegészítő és teremtő szelleme letagadhatatlan. Sokunknak akkor nyújtott menedéket, amikor dörgött az ég, a folyók visszafelé kezdtek folyni, a ragacsos földbe beleragadt a csizma.

A korán eltávozott Prágai Tamást siratva, hadd soroljam föl azoknak a nevét, akik rovatokat, szövegeket gondozva Szondi Gyuri munkatársaként rengeteget tettek azért, hogy a húszéves Napút a legszebb arcát mutassa. Bába Szilvia, Babics Imre, Balázs Géza, Bognár Antal, Elek Szilvia, Hlavacska András, Kovács Ildikó, Sebeők János, Szondi Bence, Toót-Holló Tamás, Wehner Tibor.

Előttük is kalapot emelünk, hiszen azért munkálkodtak, hogy a fény még fényesebb legyen.

Isten éltesse a Napút gárdáját, Isten éltesse mindannyiunkat!

2018

Szalai Lajos

Egy elnyűhetetlen irodalmár köszöntése

Szondi Györgyöt és életművét, a Naputat méltatni egyáltalán nem könnyű feladat, főleg ha ezt ilyen vagy olyan alkalmakkor már megtette az ember. Hosszú fejtörés után nem találtam jobb megoldást, mint hogy visszanyúljak két korábbi verses köszöntőmre, amelyekre nyilván sem ő maga nem emlékszik már igazán, sem pedig mások, főleg hogy az egyik vers nem is volt széles körben publikus. Kurtítások, betoldások, nem jelentéktelen aktualizálások ellenére maradtak átfedések e két tételes köszöntő és az „alaplírák” között, de én ezt inkább felvállalom, mintsem hogy valamilyen, a Gyuri által is jól ismert formavilágomtól idegen életműméltatásba és -elemzésbe bocsátkoznék. Biztos vagyok benne, hogy „laudáció” ilyen köntösbe való bújtatása a „Mindigderűvel” kritériumnak is a legmesszebb menőig megfelel.

1. tétel

Ki is lenne oly oktondi,
és ne tudná, hogy a Szondi
fenn lakik a fényes Napban,
s otthon érzi magát abban.

Jelet tett, mi arra mutat:
kiépített egy Nap-utat,
mely sok szódarabból áll,
min a filozofus jár.

Közben ő odafent várja,
hogy az ajtót reá tárja
sok barátja, ismerőse
(korunk számos fura hőse),
költőtársa, tanítványa,
emberfia, emberlánya.
E kényelmes szókövezet
kanyargós és általvezet
sok országon, mezőn, tájon,
hogy könnyedén rátaláljon,
ki a betűt szépen rója:
anyanyelvén versben szólva,
vagy prózát és drámát ír,
s más nyelvekkel is elbír.

A nyelv lehet dán vagy bolgár,
vagy más, min írt tollnok polgár
– lefordítják, átültetik,
s étkül Szondi elé vetik.
Ő maga meg nappal-éjjel
csemegézget boldog kéjjel
mindabból, mi fűn-fán terem,
s mit kiagyalt az értelem.

Bajban vagyok – be kell valljam:
Úgy rám jött e rímes hajlam
zengeni a Szondi ékét,
hogy még nem látom a végét.
Ezért aztán úgy találok
– egy életem, egy halálom –,
jobb, ha roppant bátor leszek,
és itt nyomban pontot teszek.

2. tétel

Túl immár a hetvenötön
Szondi Gyuri feláll s köszön,
búcsút int – mily kár és bánat –
papírlapos Napútjának.
Illene most laudálnom
szép szavakkal, és kívánom
fűt-fát s minden jókat neki,
ám ezt bárki megteheti,
de nem én, ki míves, mázas
széptevésben alig jártas.

Nos, előttem a feladat,
 mitől szívem ki-kiakad,
 mert ha szépet, kellemeset
 nem a tiszttem írnom Neked,
 akkor bizony más kell ide!
 Jöjj hát, ötlet, jöjj izibe!
 De csak nem jön, előnt a pír:
 vigyorog az üres papír!
 Mi jött rá a gyors eszemre?
 Csődöt mondok szégyenszemre!

Ám de mégis, megjött – végre!
 Hálával nézek az égre,
 mert az ötlet remek hiszen,
 s tetszeni fog, bizton hiszem:
 ahelyett, hogy javad kérjem,
 azt írom le, mi *ne* érjen:
 Mily szép lenne – s milyen csodás –
 egy elmaradt találkozás
 mindenféle *lógusokkal*
 – nem minddel, ám elég sokkal.

Ilyen lény az *urológus*,
 s a *gasztroenterológus*,
 ne hívjon a *pszichológus*,
 ne lásson *kardiológus*,
 kerüljön *neurológus*,
 akár a *pulmonológus*,
 ne kelljen *dermatológus*,
 s főleg ne *gerontológus*...
 Hosszú a sor, nem folytatom,
 úgylis érted gondolatom.

De más legyen a metódus,
 ha egy kerge *filológus*
 kerül eléd, s nyomban versel,
 meg-meglep egy bolond verssel
 születés- vagy névnap táján,
 vagy Szilveszter éjszakáján.
 Nézd el néki bökverseit,
 a kínrímek keserveit,
 s koccints véle szilvalével,
 kóserral vagy kereszténnyel!

Élénk fejtöréseim közepett eszembe jutott, hogy ugyancsak méltatlan do-
 log lenne a részemről, ha a Szondi György által vezetett Napút-műhely Heted-
 hét-díjasaként nem rónám le valahogy a hálámat, magyarán, meg kell lepnem

őt valamilyen fordítással, ami igen közel áll bolgarista szívéhez. Választásom a bolgárok Vazov-nagypapája, Ivan Vazov (1850–1921) egy olyan versére esett, amely eddig még sosem szólalt meg magyarul, így Gyuri számos versfordítása között sem szerepel.

Ahogy ült magában, hűs diófa-árnyon,
rongyos kis bojtár tűnt szemem elé –
tekintete siklott elnyűtt olvasmányon.
– Mondd csak, mit olvasol, kedves kis barátom?
– Olvasom: á, bé.

Olvass, olvass! Csodája az égnek
eme ősi eszköz, nyújtsd kezed felé,
holtakat feléleszt, elmét ad az épnak,
újabb Nap, mit isten alkotott a népnek:
Olvass: á, bé!

Olvass! Hisz ettől lesz látása a vaknak –
e forrásba egész világ merít belé –
ki él vele, ingyen busás díjat kaphat,
arany és a gyémánt mögötte maradhat:
Olvass: á, bé!

Igen, a Nap maga. S jobb, ha szégyenkezel,
ha élve temeted magad dús köd mögé!
Olvass, hisz általa új teremtmény leszel,
ki harcot, akadályt erős szívvel veszel:
Olvass: á, bé!

Kicsi vagy, de tett vár – ne húzódj sarokba –
tett nélkül semmi nincs – most, sem eddigelé!
Építs a tudásra és izmos karodra –
sikerrel foghatod szerencséd marokra.
Olvass: á, bé!

Szalay Károly

Szondi

Hatalmas múltja, hagyománya, értékőrző szerepe volt és van kultúránkban a folyóiratnak. Nem megyek vissza a távolabbi múltba, csak a tizenkilencedik századba, 1890-ig. A Hét című folyóiratig, a Nyugatig, az Új Időig, a Kelet Népeig. Rövid átmeneti megroppanásig a kommunizmust is kiheverte a folyóirat-kultúránk, s a puha diktatúra idején is betöltötte egyféle szerepét. Napjainkban pedig,

ha nem is lett minőségileg jobb, elsőpróbban más és újszerű, de változatlanul sokarcú és értékes, az irodalmi élet egyik forrása. Ebből a sokarcú folyóirat-életből a kiemelkedők közé tartozik, színvonalával, eredeti szellemiségével és mondhatni, hősies életben maradásával Szondi György lapja. Minden folyóiratnak megvolt a maga kiemelkedően fontos szerkesztője, akinek szellemisége karakterizálta a kiadványt. Szondi György folyóiratára ez kétszeresen is meghatározó. Egyfelől Szondi nem a hivatalossághoz vagy a klikkekhez kötődő értékrendet vette figyelembe, hanem az értéket, az újat kereste. Vagyis létezése első pillanatától kezdve a szó jó értelmében független volt. Másodjára az ő folyóirata nemcsak papíron létezett, hanem élőszóban is. Az egyes számok bemutatására a Napút alkotói és olvasói estéken gyűltek össze, a Nyugat-estekhez hasonlóan, és attól mégis eltérő karakterrel, mert volt valami családi hangulata is ezeknek az összejöveteleknek, úgy is mondhatnám, szellemi piknik-jellegük volt.

Szondi György nyugdíjba vonul, ami a lapszerkesztést illeti. De csak a nyomtatott formában megjelenő lapot illetve. Azt az irodalmi ízlést, szellemet, amit Szondi lapja képvisel, végül is nem lehet nyugdíjazni. A magyar irodalmi élet – és az irodalomtörténet – tovább élő értéke marad.

Szappanos Gábor

Mindig szerettem a Napútba írni, akár rendelt, akár kéretlen anyagról volt is szó. Megnyugtató volt az érzés, hogy minőségi lapba és értő kezekbe kerül az írományom. A főszerkesztőtől a szöveggondozóig mindenkinek az ízlésében és szakmai tudásában megbíztam. Örülök az együtt töltött évtizedeknek, és előre elszomorít, hogy egy kiváló, sajátos jellegű irodalmi lappal megint kevesebb lesz.

Isten veled, Napút, Isten veletek, naputasok!

Száraz Miklós György

Panegirikusz

Így szólt az égi prófécia: „Te leszel a világ legnagyobb Napút szerkesztője.”

És lőn.

Bele is őrült, szent örülettel, mint elődje, a csavargó festő.

Veszélyes út a Napút, örökké járatlan, még ha jártak is már rajta: biztosan megégeti magát a megszállott, aki rámerészkedik.

Asztrálmítoszi értelmezés szerint Szondi kos, igazi faltörő. Március idusán született, a felkelés és forradalom napján, a lázadás és a szabadság napján, 1946-ban, amikor már eldőlt minden, és amikor még senki sem tudta, hogy már minden eldőlt, Paternionban, még Pannóniában, de már nem Hunniában. És akkor még a név is! Melyre visszasüt – igen-igen, a Nap süt vissza, az ádáz tusáé.

A csillagászati, égi Napút, mint tudjuk, látszólagos. Nem úgy a kozmikus Napút, mely valójában a szellem útja az ébredéstől a megvilágosodásig.

Szabad levegő, szabad tér, plein air és megvilágosodás – ez mind (volt, van és lesz) a Napút.

Eh! vége mikor lesz? kifogyok-e már dicséretiből az otromba gyaurnak?

Végül annyit: ragyogásod ormai híján szegényebbek leszünk.

Székelly András Bertalan

Babérlevelek koszorús fejre

Igaz, tavaly volt már a Napút két évtizedes születésnapja, de a dicséret talán nem veszítette el az időszerűségét.

Hadd kezdjem azzal, hogy Szondi Gyuri barátomat a 80-as évek közepe óta ismerem. Jómagam az Országos Idegennyelvű Könyvtár jogelődje – az akkori Állami Gorkij Könyvtár – nemzetiségi kutatócsoportjában dolgoztam, ő pedig a világirodalmi osztály oszloposa volt. Mint kimagasló tudású bolgaristát ismertük már akkoriban, ugyanakkor nemcsak ezért, hanem a szerénysége és a sokszor avantgárdba hajló humora miatt is szerettük. Azóta figyelem a pályafutását a maga szófiai magyar lektori, vendégtanári, Magyar Kulturális Intézet igazgatói, lapszerkesztői és könyvkiadói sokoldalúságában. Sokan tudtuk róla azt is, hogy Bulgáriában Djord Szondi néven jelennek meg bolgár nyelvű versei, írásai, kötetei, az ott élő, irodalmat szerető emberek a saját költőjüknek tartják. Félezernél több bolgárul megjelent tanulmánya, cikke, interjúja felteletlen tiszteletet érdemel.

Nemcsak könyvtári kollégaként álltunk kapcsolatban, hanem szorgos olvasója – időnként szerzője – is voltam az általa szerkesztett PoLíSz-nak és a Napútnak. Utóbbiban legelőször mint a szlovéniai magyarok s a ha-

zai szlovének kutatóját kért fel, hogy társszerkesszem a VI. évfolyam 9. tematikus számát, amely a „Szlovénia, szlovének” címet viselte. A 2004. novemberi folyóiratszám talán először irányította rá a figyelmet kis hazánkban eme szomszéd népi irodalomra s a határ két oldalán, kisebbségi sorban élő nemzetrészek históriájára, kulturális, azon belül irodalmi értékeire. Örömmel jelentkeztem írással a Napútnál később is, pl. a kortárs román irodalom egyik szellemes regényének a magyar fordítása kapcsán.

Később, amikor a nemzetiségek kultúrájával foglalkozó minisztériumi tisztviselőként módomban nyílt a döntések előkészítésére, igyekeztem elősegíteni, hogy a Napút különböző nemzetiségi tematikus számai támogatásban részesülhessenek. Így évente más-más nemzeti vagy etnikai kisebbség s egyben anyanemzetének a szellemi hozadéka kerülhetett reflektorfénybe, s eddig ismeretlen vonásokkal gazdagodhatott a magyar olvasó róluk alkotott képe. Kimagasló jelentőségű az a kezdettől felvállalt kulturális hídépítés, amit a Napút ezen a téren is letett az asztalra. Nem véletlen talán az sem, hogy Surján László doktor Charta XXI mozgalmanak a rendezvényein is rendszeresen jelen van a

Főszerkesztő, sőt évek óta helyet is biztosít a folyóiratban a közép-európai megbékélés ott született írásainak. 2015-ben méltán érdemelte ki a Jean Monnet-emlékérmét.

Felbecsülhetetlen kincsestár számomra évről évre a „*Jeles hetvenesek*” már-már lexikonszámba menő kötete, amely nem csupán a szűkebben vett szépirodalom, hanem a legkülönbözőbb tudomány- és művészeti ágak hazai művelőit is számba veszi, magyarokat s nem magyarokat egyaránt.

Értékesnek tartom, s alkalmasint forrásként is használom az immár 130-at meghaladó Káva Téka füzetait. Részemről eladdig ismeretlen vagy jól ismert írástudók kiváló munkái kerültek ezáltal a kezembe.

A Napkút Kiadó jó néhány kötete nem kevésbé a polcomon sorakozik, s szükség esetén kézbe is veszem, lett legyen szó a *Magyar kulturális kalauzsról* vagy a az *Ómúltunk tára* c. östörté-

neti sorozatról. Utóbbi szerkesztőjét, a sokoldalú Csáji László Koppányt is Szondi György révén volt szerencsém megismerni.

Emlékezetesek számomra a mindig igényesen megszervezett Napút-estek, ahol a testvérműzsák – irodalmi művek színművészek általi előadása, a zene- és képzőművészek – együttesen vonják a bűvkörükbe a jelenlévőket. Újabban a naputonline.hu-t is egyre többször s örömmel nyitom meg.

Olvasóként köszönöm tehát a szerkesztőség és a tanácsadó testület egészének az egyenletes színvonalú és értékközpontú munkáját, nem kevésbé pedig, hogy hónapról hónapra kézbe vehetem a Naputat. Tartson meg benneteket a Teremtő még sokáig együtt, s ebben a nyitott, a teljes Közép- és Kelet-Európára kitekintő szellemiségben!

2019

Széles Klára

Ars poetica és életpoétika

A lap évkönyvében enigmatikus helyen található kiemelés: „*Az igaz ember a nap útját járja, tartja a keleti mondás.*” S ha figyelemmel kísérjük a Napút egyedi szerkesztési elveit, megpróbáljuk rekonstruálni laptársaitól alapvetően megkülönböztető jellegzetességeit, ugyancsak eligazító, közös jegynek mutatkozik az a „szélesség”, amely „*az ég derekán keresztül*” – feszül? Húzódik? Amelyet tehát egy „út”-nak kell elképzelnünk, a Nap útjának, s amely – a másutt idézett, elfogadott keleti mondással egybevetve – mintája, megfelelője az „*igaz ember*” útjának. Ars poetica és életpoétika a Napút, alkotóknak és befogadóknak egyaránt szól a „naputaság” hívása. Sőt, az orgánum folyamatosan munkálkodik azon is, hogy szándékos, véletlen alkalmakat teremtsen a naputasok személyes találkozásaira. Olyan emberek, életutak kereszteződéseire is teremt lehetőségeket, amelyek egymástól ugyancsak távol eső pályákon mozognak, aligha ütköznek, miközben tevékenységeik, kortárs voltuk mélyén ott rejlik a közös indíttatás, kitartás, életvitel hasonló lelki, etikai ösztökeje. „Találkozni jó” – szerepel a lapalapító, főszerkesztő, szellemi gazda: Szondi György biztató meggyőződése az

egyek könyvek, lapszámok – többnyire kiállítással, zenés, vetítéses műsorral, falatozással, kortyintással egybekötött – bemutatóira szóló meghívókon.

S hogy ez, a „naputasság” jegyében zajló találkozás mennyire eltér az egyéb, ismert társasági érintkezésektől – mert ennek köre a határtalanságig tágas, gazdag és gazdagítható –, arról a Napút egyik legsajátságosabb jelensége, mondhatjuk, a szerkesztő találmánya tanúskodhat ékesen: a 70 évesek nemzedékeire irányított rendszeres figyelem. Sem az irodalom-, sem a kultúrtörténetben nem tudok hasonló kezdeményezésről, holott most, megismerve, mennyire kézenfekvőnek tűnhet. Mennyire evidens, hogy 70 éves korra bizonyára beérhet egy-egy munkás élet termése, eredménye. Mennyire alkalmas távlat arra, hogy számbavételre kerülhessenek s váratlan párhuzamként egymás mellett is látszóvá válhassanak egy-egy társadalom, nemzet „jelesei”, azok, akik nemcsak felesküdték hajdan a szüntelen építő, alkotó mindennapokra, hanem a telő évtizedek során kitartóan be is váltották ezt az esküt.

2018

...még egyre csak keresve a vesztett lelki, szellemi régiót, rábukkanhattam és hullámhosszra találhattam éppen a különböző rétegekből elővillanó Napútszámokban! – Sorra olvasom és fedezem fel – friss erővel (alig merem kimondani) – pl. elsőként a Jelenits-köszöntő számot, majd sorra, egy-egy melléklet (Liszky Zoltán: *A hőember útja* – micsoda nagyszerű, igen fontos, társadalmi – bolygónk-féltési –, lelki mélytengeri vizekből kimentett írás ez is például!), egy-egy újabb számot. Azokon belül is olyanféle totális, nemes, pótolhatatlan ritkaságokat, mint akár pl. a „határainkon túlról” (ott is ugyancsak speciális emigráns-térből, a svéd Smulából, Frankfurtból, Oslóból...) levélben megszólaló magyarok tapasztalatait. – Hol van mindezeknek nyoma másutt, a Te publikálásodon kívül?! Álmélkodom, bámulom, s alig tudom felfogni, hogy lehetséges ilyen végtelenül sokoldalú, széles körű, tág és mély érzékenységű emberi nyitottság, felfogókészség, mint amilyen a Tiéd?! – Az, amit Te a Napútban megjelentetted, -tetsz – a világon sehol másutt nem található, Nélküled semmibe veszne!! – A magyar irodalomtörténet a Napút előtt, a Napút nélkül, s a Napúttal, a Napút idején!! – Így kívánczik a méltó számbavétel. S ez több jóval, mint irodalom. Emberek, emberi értékek tekintélyes immár „tömegének” sorsalakulásáról, önértetéről, önbecsüléséről, kibontakozási lehetőségéről van szó. Akikben Te ébresztetted és tartod a lelket. Honnan van Benned ez az erő? Ez a képesség? Amelynek gyökere a benned, a Veled született, megnevezhetetlen fajta tehetség, adottság, lelki, jellemi áldozatkészségbe, lelkiismeretességbe, felvállalt felelősségérzetbe göngyölve. – A legkevesebb lenne az, ha legalább megnevezni, körülírni, rámutatni lenne képes az ember, ha valamennyit visszasugározhatna az állandóan árasztott, elajándékozott energiákból! Mennyire érzem ezt a késztetést, s milyen képtelennek bizonyulok arra, hogy teljesítem! (Legalább „valamit” írni erről: mi is a Napút?)

Neked is csak ezt a kísérletet írhattam, s jövőbeli várakozásul azt, hogy lesz, ami lesz, ezt feladom, s Neked köszönöm, hogy ennyit is kiszorítottam nagy nehezen, de nagy szeretettel:

Klára

2021

Szentmártoni Szabó Géza

Mindenre nyitott

A Napút, azaz az ecliptika képzete, amelyet a földi szemlélők évezredek során álmodtak meg, nagyban hasonló az irodalmi fikció és a csalóka valóság sokoldalú kapcsolatához. A Napút folyóirat elnevezése magában hordozza azt a sokszínűséget, azt a változatosságot, ahogyan a Nap bejárva látszólagos égi útját, változó fénye által egy esztendőn át megannyi színt és változást hoz a földi életbe. Ez az irodalmi folyóirat is ilyesféle, hiszen a valós ismereteket és a képzelet színes birodalmát egyaránt magában foglalja. Ebben a több mint két évtizeden át megjelenő lapban a pontosság égbeli irányvonala nem mechanikusan érvényesült, hiszen a szerzők számára meglehetősen nagy szabadság adatott, és fölöttébb kívánatos volt a sokszínűségekre való törekvés is. Különösen azoknak, akiknek többirányú az érdeklődése, akiknek esszé formában írt értekezései egy tudományos folyóirat szigorú kereteibe nem fértek volna bele. Magam is így voltam ezzel, amikor még azt is megtehettem, hogy egy szakszerű tanulmányom végén, ókori latin előzménye alapján, imitálhattam egy Balassi-vers elveszett első strófáit. Erre a merészségre csakis egy ilyen mindenre nyitott folyóiratban vetemedhettem.

A nagy leleményű főszerkesztő tematikus számok egész sorát találta ki, ezekben pedig szerteágazó rovatokat nyitva, jól megragadható módon szolgált inspirációval az íróknak, költőknek, esszéistáknak és irodalomtörténészeknek; ámde nemcsak nekik, hanem a képzőművészeknek és a zeneszerzőknek is, hiszen minden szám tartalmazott színes mellékleteket, sőt időnként kottákat is. Az évfordulók is kitűnő alkalmat nyitottak a választék gazdagításához (például a Mátyás király-, Zrínyi- és Rákóczi-emlékszámok). A teljes magyar történelem, illetve a nemzeti irodalom minden korszaka feltárult, mégpedig az ország mai és egykori területeinek sokoldalú bemutatásával együtt. Versek, köztük számtalan haiku, és igényes esszék sora született meg az elmés ötletekre és készítésekre nyitott szerzők tolla nyomán. Nehéz volna itt elősorolni azt a gazdag kínálatot, amelyet két évtized szorgos munkája teremtett meg. (Erre a folyóirat hamarost elkészülő repertóriumára hozza majd a tényszerű bizonyosságot.)

A napi politikát és a szekértáborokat is messze elkerülte a mindenkor csak az értékekre figyelő főszerkesztő és jól megválogatott szerkesztői csapata. Ezt tanúsítják a jeles hetvenesztendősöket a maguk által írt életesszéikkel bemutató, évente kiadott lapszámok is, amelyekben olyan személyek is együtt szerepelnek, akik másutt talán elkerülték volna egymás társaságát. Ezek a lapszámok idővel komoly adatbázisokká válnak a bennük szereplőkről. A főszerkesztőként állhatatosan vitézkedő Szondi György két évtizeden át, éjt nappallá téve fáradozott azon, hogy a magyar kultúrának ebben a mostani fordultatos korszakában minél több maradandó művészi alkotás és a jövőnek szánt irodalmi ínyencség szülessék meg. A tiszteletre méltó mennyiség sokszor magával hozta az átlagból kiemelkedő, magas minőségű műveket is. Az olvasókkal való kapcsolattartást nemcsak maguk a lapszámok, hanem azok gyakori műsoros

bemutatói is megalapozták. A barátsággal és szeretettel övezett Napút-díjat elnyerő szerzők pedig valódi kiváltságosnak érezhették magukat.

A Napút Online egy ideje már a jövőt építette, hiszen a hagyományos formátumú folyóirat immár átlényegülni készül, ugyanis a kézzel fogható papírlapokról felkerül a világháló szolgáltatva digitális térbe, azaz olyan virtuális helyre, mint amilyen a folyóiratnak nevet adó, ámde megfoghatatlan csillagösvény, maga a Napút.

A Napút folyóiratról

Szóljon most a dalunk a Napútról, hírneve szálljon
 At a jövődőnek, szerte ragyogjon e kincs!
Majd a korunk képét e tükörbe tekintve, ha nézik,
 Élményt, boldoglást nyerve örüljenek ők!
Mert egyedül bizvást együtt jobb, bármikor élünk!
 Jó naput! Ezt üzeni Szondi uram nekik is.

Sziklavári Károly

2014 októberét írtuk. Az új *Napút* bemutatójára készülődtünk – szép létszámú csapat. *Verbunkos – hungaricum?* címet viselt a lapszám, amelyet majd tucatnyi írás gazdagított a nevezett témában.

Visszaidézve a szakmai nyilvánosság fórumain szerzett korábbi tapasztalataimat, kevés ahhoz foghatóan jóízű, kötetlen beszélgetésre emlékszem, mint amilyen a lapszám-bemutató alkalmával lezajlott. Az estét nem a „főáramú” események szokványos, érdekorientált protokollszelleme, hanem igazi jó kedély hatotta át (ahogyan valamennyi, általam azóta fölkeresett *Napút*-estet is ugyanúgy). Baráti légkör és derű. S a téma – illetve témák – iránti őszinte, odaadó elkötelezettség. E témák pedig a legkevésbé sem egyéni karrierutak céljait szolgálták, hanem azt érezhettük, hogy azok bizony mind-mind a *mi témáink*. Mindannyiunké, akik nemzetközösséget alkotunk; közkincsként. Beleértve természetesen a verbunkosmuzsikát is. Hiszen akadhatna vajon egyértelműbb *hungaricum* a hangművészet birodalmában? Nem túl sok.

Hogy máig nem lett hivatalosan azzá, nem Szondi Gyurin múltott, de nem is az akkori felszólalókon. A zenészsakma számos tagja munkálkodott már korábban is az ügyért, majd azután is – hiába. E fejlemény további taglalása viszont már sekélyes, romlott kultúrpolitikai állóvizeink közegébe vezetne el. Az erőfeszítéseket követő negatív kimenetel azok számára, akik csak most értesülnek róla, bizonyára döbbenetes, míg azok számára, akik átélték, keserű.

Ami ellenben máig nemes és fénylő maradt: hétesztendőnyi gyümölcsöző munkakapcsolatom Szondi Gyurival, minthogy az személyes formában – korábbi levélváltásaink után – épp akkortájt vette kezdetét. Olyan nagyvonalú, őszinte embert ismerhettem meg Benne, aki mindig a távlatot tartotta szem előtt, és mindig, mindenben segítőkésznek bizonyult. Életem szegényebb volna e közös munka nélkül. Hála érte!

Szlafkay Attila

Jó Napút!

Megtiszteltetés a fölkérés, hogy a „finis-lapszámban” rám is gondoltál vagy gondoltatok. Az őszinteség és hiány skáláján írnék – emlékeznék. Ne hasson öndicséretnek, bírálatnak sem, csak tényeket fogalmazok meg.

Egy évig volt szerencsém a Napút (Napkút) művészeti gárdájához tartoznom. Több megkeresés és kölcsönös kóstelgatás után a 2000-es évek elején igent mondtam. Épp egy alapos válságban vívódtam, jogtalanul eltávolították, leváltották a munkahelyemen az egész vezetőséget – minden fellebbezés nélkül röptünk mindannyian a szélrózsa minden irányába. Ma már tudom, politikai puccs volt. Ekkor csörrent meg a telefon, és kaptam a kínálkozó lehetőséget. Kihívás vagy isteni sugallat? Az egy év folyamán ismét beletanultam egy kiadó szervezeti életébe, ott lehettem a folyóirat számainak „napfényre bábáskodásainál”, idézve Németh László költői megfogalmazását.

Ennek a közösségnek (nevezetesen Szondi György Főszerkesztő Úrnak) köszönhetem irodalmi életem néhány kardinális pillérét. Hatodik ikszes koromban betagozódhattam a Káva Téka sorozatba, nevezetesen addigi prózáim *Kövek a folyóból* címen kerültek az irodalom iránt érdeklődő olvasók elé. Ez a sorozat ma már online formában is olvasható. Baán Tibor értékelő recenziója után a Kortárs kritikusa is említést tett róla. A második pillér pedig a negyvenéves műfordítói pályafutásom összegzéseként összeállított vaskos kötet, mely az *Élménytárlat* nevet kapta. Több mint száz költő versét válogattam ebbe a könyvbe – ezek a versek önvallomások is lehetnének, mert a persona non grata titulusom, „billogom” idején életmentő létezésem jelentették. Ezt a dacosan és következetesen vállalt „Hídember” (Fecske Csaba) szerepet töltöttem be miszsiósként a két ország között. Ezt értékelte, és talán ezért vállalta a Napkút Kiadó ezen dédelgetett álmom megvalósítását, korteskedett mellette. Mint egyik nyilatkozatomban kijelentettem: „Földrajzi szomszédságot nem cserélhetünk.” A Vihar Judit szerkesztésében megjelent *Ezer magyar haiku* kötetbe is beválogatták néhány haikumot.

Az egyéves távlatom szemszögéből visszatekintvén sok érdekes előadás tanúja lehettem, valódi katonáskodás volt számomra – edzés és edződés egyaránt. Megismerhettem a bolgár irodalom és kultúra íróit, képzőművészetét, különleges zenei világát – a főszerkesztő (kiadótulajdonos) Szondi György bolgarista, nyelvész, műfordító, költő, a Napút és a Napkút alapítója bolgarista végzettségének és sikeres műfordítói és költői munkásságának köszönhetően. További emlékezetes események: a Napút 10 éves jubileuma, a 70 évesek köszöntő ünnepe egy külön lapszám megjelentetésével, a Könyvfesztiválon való dedikálás lehetősége, s a Napút egyik vidéki folyóirat-bemutatóján a Főszerkesztő Úrral együtt képviselhettem a lapot, és fel is olvashattam versemet, műfordításomat.

Így 70 felé közeledvén, ideje a számadásnak, a vallomásnak, amikor már a szervezet is mindjobban és gyakrabban rosszabbodik, rakoncátlankodik, mert

be-benyújtja a jogos számlát az elmulasztott órá figyelés miatt, a figyelmeztető jelekre nemtörődöm módon viselkedés okán, mert a keserű, bölcs mondás szerint a szervezet egy ideig türelmes, de nem felejt. A történelmi idők kegyetlen évtizedei, mostoha sorsban töltött diktatúra a szülővárosban, Nagyváradon, áttelepedés az anyaországba, új gyökeresedés, családi nehéz körülmények, állami diktatúrából családi matriarchális diktatúra, megalázottság, kiút – és vigasz –, menedék keresése könyvtárakban és a vargabetűs változás igénye a „szabad élet, nagyobb függetlenség reményében”. Közben a műfordítói ívélés: tucatnyi kötetem megjelenése, melyek saját írásaim mellett (*Gúzsbalett* – verseskötet) zömében a több száz, román és német nyelvből magyar nyelvre tolmácsolt verset, prózát és színdarabot tartalmazzák. Ezek mellett különböző szerkesztői megbízatásokat kaptam, külső munkatársként, több fővárosi és vidéki folyóiratnál (Pannon Tükör, Véletlen Balett és Kalotaszeg stb.). A *Nagy Magyar Lexikon* román irodalmi szócikkeit is jegyeztem. Életem során két részről méltányolták irodalmi munkásságomat: nevezetesen a *Színkép* antológia megjelenése utáni további műfordításokra JAK-ösztöndíjban részesültem 1985-ben, és Nagyváradon nemzetközi költőfesztiváli díjat kaptam 1997-ben.

Hogy könyvtárosi pályafutásomról se feledkezzen meg, az Anyaországban töltött munkás éveimet a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában kezdtém, és több vargabetűs viszontagság után, az Akadémiai Könyvtár munkatársaként vonulhattam nyugállományba.

Visszatekintve a Napkút Kiadónál töltött éveimre, csekély hiányérzet maradt ugyan bennem, de ennek valószínűleg én is ludasa vagyok, zárkózott természetem okán is.

Szívesen megszerkesztettem volna valamely pályatárs könyvét, kötetét. Sajnálom, hogy a Kiadó felfedezettjei közül nincs egyetlen barátságom – barátom sem. A céltársak inkább érdek- és alkalmi, ideiglenes szakmai kapcsolatok voltak. Az egy-egy konkrét ügy, fogalom égisze alatt kijelölt, a tematikus megjelenés idejére összpontosított csapatokból sajnos nem született tartós „katonabarátság”, még szövetség sem. Talán érdemes lett volna a korszerű csapatépítés szellemében szabadidős összejöveteleket is szervezni, hogy jobban megismerjük egymást? A születés- és névnapos köszöntésekre, ajándékkal való megemlékezésekre mindezek ellenére hálás szívvel emlékszem vissza. Komoly pozitívuma a Kiadónak és csapatának a tudatos környezetvédelem, a nemzetiségek nemzet rangjára emelése, támogatása, a pályázatok állandó figyelése, a határidők pontos betartása, ügybuzgalom, akár az önsanyargatás határáig, és az időjárás zord viszontagságaival dacolva is.

Szerettem volna személyesen is találkozni Örkény István özvegyével, kíváncsi lettem volna a Napút pályázatán értékelt, az író emlékére ihletett egypercesemről mondott véleményére.

Szülővárosom színházi társulata sikerre vitt fordításomban egy kortárs román egyfelvonásos darabot (mely egyben román részről rehabilitációm beszédes bizonyítéka is volt). Talán választott hazámban sem biztos, hogy esélytelen lett volna, ha valamelyik országos színház repertoárján is megmérettetett volna valamelyik „magyarított” egyfelvonásosom. Egy „esély-misést” megérdemelt volna.

Ám a Napútnál töltött időszakomat így is – őszinte mérleggel – dobogósnak érzem tiszta lelkiismeretem skáláján. Köszönet érte a JÓ ISTENNEK, Felesés-

gemnek, Családomnak, Boglárka lányomnak és Nektek, a „Naputas Családnak-Grémiumnak” a sok különféle támogatást és türelmet!

Megtiszteltetés és köszönet, hogy summázatommal csatlakozhattam a „finitis-szám” illusztris gárdájához.

További egészséges és sikeres online-„naputas”-jövőt Mindnyájatoknak!

Hadd álljon itt a Kiadónál meghonosult egyéni, sajátos köszönésforma, ahogy annak idején köszöntöttük egymást, távlatos, online-os: JÓ NAPÚT!

Szörényi László

Vélemény

Július 30-án kért meg Szondi György barátom – mindigderúvel –, hogy értékeljem a *Naputat*. Szorongó szívvel, de vállalni ígértem – ez olyan bolgár ígés – telefonon, most pedig itt, a Nap útja alatt, Balatonvilágoson, online hozzáférés nélkül meg is próbálkozom vele. (Egy szatyorban 8 különböző számot azért hoztam magammal.)

Megszűnő lapba írni mindig kedves foglalatosságom volt. Már gimnazista koromban elkezdtem, de a lap, az *Eötvös Diák* nem rögtön szűnt meg, csak később, akkor még – 1962-ben – csak kicenzúrázták egy cikkemet, de sebaj, a főszerkesztő, Knébl (később: Konrád) Antal ideadta a kiszemelt oldalt, rajta a tanár-főszerkesztő ukáza: „*Kihagyni! Helyette: Nyáresti Balaton!*” (Ennek külön örültem, mert ezen novellellet egy olyan leányzó – később nyelvtanár – írta, aki egy évfolyamtársamon – később híres írón – gúnyolódott, mert az mindig hősi pózban és alaposan törölközött a balatoni táborunkban, a leányszemeket gyönyörködtetendő.)

Később a *Műgyűjtő* című lapban sikerült egy fényképkiállításról írott kritikámat elhelyezni, meg is szűnt rögtön a lap. Ugyanez ismétlődött a *Bücher aus Ungarn*-nal (*Márton Lászlóról* írtam), a régi *Kritikával* (*Nádas Péterről* követtem el valamit), majd jött a régi *Mozgó Világ*: akkor éppen kolumnista voltam, de csak tizenegy cikket írhattam a havilapba, mert az novemberben megszünttetett. (Hiúságból írtam egyszer a *Népszabadság*-ba is, hátha megszűnik, de ez csak hosszú évek múltán következett be...) No de most páratlan helyzetben lehetek: olyan lapról írhatok értékelést nyomtatott megszűnése után, amely tovább folytatódik, ezért ez a „vélemény” is az online-lapváltozatban fog megjelenni. Mégis átugorható a halál, vagyis: LASZ VAGASZ! – ahogy *Tandori* ígérte.

Lássuk talán először a még nyomtatásban is megjelent XXIII/+1 számmal jelölhető lapszámot, amely a főszerkesztő 75. születésnapjára készült „szamizdat” számként. Benne, mint cseppben a tenger, a szerzők jóvoltából felragyog sok színében a húsz (vagy huszonkét) évfolyam minden varázsa. Sorsfilozófiát, egyszerre görögös, indiai, középkorias és avangárd tematikai és metrikai ínycségeket a lehető legegyszerűbben és bensőségesen megszólaltató líra (*Babics Imre*); az esendő életutat regényesen tragikus epikai hangon előadva,

de színpadról ránk kényszerítõn elhithetõ tárcahang; karinthysan-kosztolányisan (*Zalán Tibor*), a nélkülözhetetlen és kifelejthetetlen bolgár ízvilágot tálaló emléktõredékek (*Doncsev Toso*), a szerkesztõség kaotikus rendjét vagy rendezett káoszát feltáró álcázott mélyinterjú (*Wehner Tibor*), a várkapitány-Szondit hexameterben megéneklõ verses krónika, ahol a trianoni harambasik játsszák Ali basa szerepét (*Lukáts János*), az ünnepelt védõszentjét köszöntõ vers (*Suhai Pál*) vagy ugyanezen szent pápai lovának és ellopott pajzsának mûvészettörténeti elemzése (*Szentmártoni Szabó Géza*), a szenthez írott himnus, kottával (*Virágh László*) vagy a bolgár sorsoktól elválaszthatatlan törökség irodalmának újdonságaival megörvendezett új fordítások (*Tasnádi Edit*), Herczeg Ferenc „Bizánc”-ának mint érvényes magyar sorspéldázatnak az elemzése (*Kabdebó Lóránt*), „Aquincum egy tégláján talált”, frissen költött magyar neolatin költemény (*Csáji László Koppány és Csáji Gyöngyvér Dorottya*); sorolhatnám még tovább, de akkor az egész tartalomjegyzéket idemácsolhatnám, így csak azokat emelhetem ki, akikkel magam is jó barátságban vagy ismeretségben vagyok, némelyikükkel õsrégen, még a gimnázium óta; és kezdem a sort olyannal, akivel a személyes megismerkedést és barátságot éppen Szondi Györgynek, illetve a *Napútnak* köszönhetem.

Esszétõl neolatin költészetig vagy egy tucatnyi mûfajra, mûfajcsoportra hoztam jól és erõsen élõ példákat a „szamizdat” számból. De az egész (két-száz-kétszázhusz) lapszámot végigolvasva is találnék ugyanezekre olyan mûveket, amelyekre fel kellene hívnom okvetlenül a figyelmet, akár mint mûkedvelõnek, akár mint filozfnak. De hadd hozzak föl most csak néhány példát az érdekes és fontos témákra a szatyrokban lehozott számokból!

Ilyen az *õstörténet*. Számomra talán a legérdekesebb: *Csáji László Koppány* nagy tanulmányának bevezetõje (2020/10.), az internetes folytatást – sajnos – még nem olvastam. Számomra pl. feloldotta a sokáig meghaladhatatlanok sűrű ellentmondásait, mondjuk *László Gyula* és *Bálint Csanád* vagy *Fodor István* módszere között. Ilyen: az *õnpéldakép*. Talán a legszebb *Hankiss Eleméré*, akit nagyon szerettem és tiszteltem. Ilyen *Csűrös Miklós Szabó Dezsõ*-tanulmánya! (Ráadásul évfolyamtársam és barátom volt.)

Bocsánat... – belelapoztam a saját „konzulens”-ként közölt tanulmányt is tartalmazó „utolsó” számba... Lássunk régebbieket is! Nekem alapvetõ ajándék volt a *Rákóczi-szám* (2020/3.). Benne pl. *Csörsz Rumen István* barátom tanulmánya a *Rákóczi-nóta* travertiáiról, amelyet boldogan tudok hasznosítani Ady-kutatásomhoz is. Vagy a 2019/9. szám, a ruszinokról (*Gens fidelissima*). Legfájóbban aktuális benne *Vasi Fábán László* tanulmánya, de még ez sem oltja ki a reményt. (Megjegyzem: *Hodinka Antal* unokája, *Hodinka László* a gimnázium óta barátom; a ruszinok, ill. „magyar-oroszok” minden szeretetünket megérdemlik.) Egyébként készülök az õ neolatin költészetükrõl írni az eperjesi múzeum kéziratái alapján.

Újabb ajándékként említenék két füzetet, amelyek mellékletei voltak az egyes számoknak. Az egyiket (*Napút-füzetek*, 141.) *Stanczik-Starecz Ervin* írta, két mûve van benne: *Galéria* és a másik: *Ujguria felé*. Az utóbbi heroikus és nagyon elgondolkoztató rekonstrukció egy rejtelmes mûcsoportról; engem jórészt meggyõzött õstörténetileg; alig várom, hogy a benne emlegetett szakirodalmat is láthassam.

A másik füzet *Németh Andrisé*: kisesszé. Szegény költő, nemrég halt meg, barátom volt. Nagyon nehezen beszélt magáról. Pedig volt vagy lett volna mit. Az itt közreadott szövegből csak a legvégén, egy apró megjegyzésből derül ki, hogy miként is keletkezett: interjú volt, Szondi György kérdezte a költőt. (A legbravúrosabb és legeredményesebb interjú; gratulálhatunk, teljes portrét sikerült a kérdezőnek festeni.)

A nemzetudatról szóló számot (2020/1., „*Mi magunk*”) lehetetlen pár szóban értékelni. Csak annyit: kötelező anyagnak írnám elő (természetesen vizsgával!) mindenkinek, aki politikai pályára készül. Aki megbukik belőle, ismétlő vizsgát csak 12 év múlva tehet. (Addig talán még olvasni is megtanul...) Hiszen – hogy idézzük e lapszámból *Kovács István* Jékely-parafraízisának, a *Történelem* címűnek a végét:

„Pelikán-éhes tél jöhet még.
És cserben hagyhat is az Úr...
Csak énekeljenek mibennünk,
kiket kiirtott az idő gazul.”

Végül: véleményem három mondatban így foglalható össze:

1. A *Napút* a XXI. századi magyar irodalom, művészet és tudomány nélkülözhetetlen forrása. Több szakon egyetemi kötelező olvasmány.

2. A folytatásaként megindult online-kiadást olyan élő rendezvényeken kell népszerűsíteni az egész magyar nyelvterületen, ahonnan a lap szellemiségét tovább éltető ösztönzések szerezhetők.

3. Szondi Gyuri barátunk, hálásan köszönjük! Maradj továbbra is velünk!

Tamási Orosz János

„...az ég derekán keresztül, méltán...”

Társutasok és naputasok, egyedül együtt

Nehezen akartam elhinni, és még most is nehéz szívvel veszem tudomásul a tényt: *megszűnik*. A *Napút* folyóirat nyomtatott, kézbe vehető, pörgethető változata. Egyik legkedvesebb illatom a frissen elkészült könyv, újság összetéveszthetetlen nyomdászaga, vagy inkább a papíré – legyen az még ívben kötegetl épp csak targoncára pakoltan a papírgyárból érkeve, esetleg már elsárgult, dohos-poros-áporodott illatú; amúgy soha nem érttem, miért nem gyártanak könyvtárkölnit? Vagy lehet, készül már a *pimparfüm*?

Nem szeretem a folyóiratok, a szellemi műhelyek megszűnését. Noha értem, megértem, elfogadom az egyes bevezgödések mögött húzódó személyes történeteket, sőt, nemegyszer gondolok arra csodálkozva, hogy miképpen bírta

– ki s ki – a lehetetlenen is túl; Osváth, tudjuk, öngyilkos lett, Móricz egzisztenciája hajszal híján elroppant-reppent a Nyugat terhei alatt; de a *teremtésnek* folytatódnia kellett. Igen, a Nyugatot említem, ezzel is hangsúlyozva – a múltból sem szeretem a folyóiratok, a szellemi műhelyek megszűnésének fejezeteit; még tanulni, olvasni sem szerettem arról. Mindig a hiányra, a pótolhatatlan valamiképpen szükségszerű pótlására emlékeztettek, de ami már nem ugyanaz. S bennem mindig úgy körvonalazódik egy ilyen irodalomtörténeti szakasz: akkor ér véget, amikor *el kellene* kezdeni. Amikor a folytatás egyenértékű a legyőzhetetlenséggel. Amikor bizonyossá válik a nemzedékek szellemtörténeti összekapaszkodásának a maga sokszínűségében megtartó ereje. Minden széttartás ellenére.

Igen, amikor a folytatás a lehetetlenséggel határos, de mégis fölmutat valami nagyon fontosat az emberi szellem és alkotóerő legyőzhetetlenségéből. Nota bene – a mű továbbélése a teremtő, a létrehozó, a *magvető* nagyságának emlékmása. Mikor szűnt meg a Nyugat? 1941-ben – amikor, ha akár bűvópataként is, de égnie kellett volna tovább *annak* a fáklyának; a Magyar Csillag, ha megengedőbben értékeljük is, már egyfajta módosulása volt a Nyugat alapvetésének; letérés az egyetemesség irányvonaláról. S a Válasz – újraindulásakor – már ezt folytatta; a helyzet persze bonyolultabb volt, megkívánt némi taktikázást, de mégsem pusztá véletlen, hogy a babitsi Nyugathoz az újhordások fiatal generációja nyúlt vissza, avagy, mondjam úgy, a fiatal generáció – akárha negyedik-ötödik nemzedékként – visszanyúlt a kor ellenében a babitsi Nyugathoz. Tegyem itt hozzá kitérőként: a visszaverődésekről, visszhangról, a bennem fölsejlő „mi lett volna, ha” érzéséről beszélek, felületekről, horzsolásokról, jól tudva, hogy a sokkal nehezebb körülmények közötti – avagy egyenesen lehetetlen – további működés milyen áldozatokkal járt volna. Mégis ott játszik bennem a tűnődés a szavakkal: ami nem öl meg egy hitvallást, az megerősíti, mi több, a hitvallót meg lehet ölni, akár többször is, de az is csak erősebbé teszi a hitvallást.

Az igazán nagy, fölmagasló humanista szellemi tornyokról beszélek, azokról, amelyek a szellemtörténet fejezeteivé váltak. Amit be lehet tiltani, ki lehet tiltani, de nem lehet megtiltani.

Mondom, nem szeretem a folyóiratok megszűnését, mert az – azok – akarva-akaratlan mindig egybeesnek a kor némelyképpeni válaszüthoz érkezésével, pici tanácstalansággal, toporgással, a generációk olykori méltatlan újramérettetésével; az ilyen korok a szellemtörténet *treuga dei* állapota helyett vásártereket idéznek föl; ahol a csöndre intett *teremtés* kislócán gubbasztva nézi, hogyan méregetik *egymás* vélt vagy tán valós *vashatosait* – és egy s más – subába fordult búsuló juhászok és ezüstpitykés kincskereső kisködmönök. Mondom, nem szeretem a folyóiratok megszűnését.

Bennem mindig úgy körvonalazódik egy ilyen irodalomtörténeti szakasz: akkor ér véget, amikor *el kellene* kezdeni, írtam föntebb, s írom újólág kiemelve, habár épp csak vázlatosan utalva erre, de hát a Huszadik Század 1919-ben szűnt meg; ám akár élhetett volna még, évtizedekkel korábban létrehozva azt a szellemi műhelyt, Bécstől Londonig, amit majd Borbándi Gyuláék teremtettek meg az Új Látóhatár négy évtizedével. Ami 1989-ben ért véget; ismétlem, épp akkor, amikor az ott, abban megőrzött a polgári tradíciók mintaként szol-

gálhattak volna az átalakuló magyar társadalom polgári irányultságra fogékonnyabb szegmensének. S majdnem végzetesnek ítéltém s ítélem kicsit ma is az Új Írás megszűnését; úgy vélem, a polgári társadalom kialakulásának, szellemi térnyerésének két nagyon fontos pillérévé válhatott volna mindkét utóbb említett folyóirat. „A magyar irodalom nagy volt, nagyobb volt, mint a nemzet”, írta naplójában jóval korábban Márai Sándor, s épp abban a történelmi percben, amikor a szellem válaszaire lett volna szükség, e két befogadó timpanon a leforrázott nemzet *'nagyságához'* mérte magát a maga műemlékjellegét megőrző megszűnésével.

A hiátus persze, *pláne a nemzet egészére vetítve*, nem volt ennyire szembeszökő, meglehet, kissé dramatizálva adom elő, de az éles ellenvélemények szelídítése kedvéért elegendőnek vélek némi ráutalást az irodalmi szekértáborok harcainak tartalmára, minőségére, a „rajban röpülő s repülő” szelídített vadlibák talajközelségére. Természetesen elvitathatatlanul rögzítésre méltó néhány műhely talpra állásának vagy épp (új folyamok esetében) megerősödésének ténye, de a kaotikus szellemficsaták korát ennél erősebben olvashatjuk ki az ezredforduló felé tartó folyóirat-vizsgálat eszközeivel. Megállapítva, hogy a harmadik évezred egyik – ha nem – legerősebb műhelye, a kor meg- és kihívásaira leginkább ráfelelő a *Napút* nevet viseli. És ha már a folyóiratok egynémelyének nevét behivatkoztuk a fönti szubjektív áttekintésben, írjuk le a teremtő szerkesztők névsorát is, avagy az egymást váltó masiniszta a csarnokeyen: Ignotus, Osváth, Babits, Móricz, Illyés, Lengyel, Borbándi, Juhász, Réz, Mózsi, Szondi.

Illendő avagy sem a mostanában egyre-másra megszülető lapbúcsúztatók között így megszólalni, ilyen merítéssel s szellemtörténeti mélységekkel – avagy hát inkább magaslatokkal – összevetve véleményt mondani olyasvalakinek, aki szerzője s szerkesztője lehetett eme orgánumnak – azt nem tudom. De megkockáztatom, hiszen a lap egésze, s kiváltképp létrejötté, erőteljes szemléletmódja semmiképp sem hozzám köthető érdem – annak szellemi stalluma *egyedül* Szondi Györgyöt illeti, még ha ő azt állítja is, hogy *együtt jobb*. Nos, nekem mindenképp jobb volt-lett, különösképp, miután fölismertem, tudatosabban, a folyóirat talán legjellemzőbb, legtöbbször mondó tulajdonságát: a kíváncsiságot. Az alkotói szabadság belső végtelenekre táguló folyamatának akarását, kifejezett óhaját. Meglehet, ez az, amit nagyon pontosan hangsúlyoznék, egy mondatra redukálva is, ha a Napútról kell nem csupán beszélnem, de jelentőségét föltárnom az utókor számára. Jelentőségét annak, hogy a terep nem válhat territóriummá; a szellem egyetemességbe fakadása kettőjük szimbiozisa nélkül csupán sárkányfog-vetemény. Megmérettetés és ütköztetés nélkül a legszebb gondolat is elhal; az önmagát kizárólag önmagával összemérő s kizárólagos igazára büszke alkotás útja a végtelen sivatag homokdűnéi között céltalanul tevegelő vándor útjának még csak nem is egyedi képe, csupán annak színes poszternyomata.

De mi is közelebről a Napút erénye? A teljességre törekvés. Valamennyi lapszáma korlenyomat; s abban is egyedi, hogy visszautaljak igazából véletlen szóisméltésemre. Rovatai lefedik azt, amit a kultúra egészéről mondani tudunk; s a szerzők „fölhozatala” a már klasszikussá váló kortársak mellett mindig teret adott a pályakezdők kéziratainak. Ami amúgy elvárás egy folyóirat felé, ám a

Napút ezt az arculat-büszkeség igényességével tette, ahol is az arculat – a kíváncsiság. Teret adni kockázat nélkül kevesebb érdem, mint vállalni a kézirat szerényebb fogadtatásának kockázatát. Különösképp igaz ez irodalomtörténeti értékkel bíró tematikus lapszámainak esetében; minden témakörben a teljesség befoglalására, vagy legalábbis annak mérhetetlenségére irányult azok szerkesztőinek figyelme. Egy példán keresztül szemléltetném, mire gondolok. Induljunk ki abból, hogy a lapszám tematikája legyen a *kavics*. S a lapszámot forgatva mivel szembesülünk? Ásványtörténeti példán keresztül eljutunk a földmag-földkéreg-galaxis-genezis át- és befogásáig; a kavics jelképhordozó létszintaxisáig, de a kutatói s szépírói munkák megvallatják a kavics színeit, erezetét, a felületére égett vagy onnan visszatükröződő képek etikáját s esztétikáját, a kavicsért lehajló ember csillagot fölemelő szimbólumát, a drágaköcsiszolás paraboláját, s legvégül föltáruul előttünk az is, hogy hiába vált az a „kavics” életünk egyik meghatározó hegycsúcsává, irányt, mércét s mértéket adó s szabó példaképévé, példázatává, mégis miért s hogyan juthatunk el odáig, hogy „nincs elég kövünk”?

Biztosan nem kell mondanom, hogy e metafora arra világít rá, miért váltak a Napút úgynevezett tematikus számai az adott témán keresztül annak-azok egyetemes metaforáivá.

Főntebb már említettem – meglehet, nem tűnök túl visszafogottnak a Napút jelentőségéről írva. Bevallom: fontosnak érzem mindezt alapvetésként rögzíteni, mert magyarázatot kell adnom arra, miért nem szeretem a folyóiratok, a szellemi műhelyek megszűnését. Mert hiány marad utánuk. Az egyetemesség szimbólumaként érzékeltetik az egyetemesség elérhetetlenségét. És én, bár tudom, de még csak sejteni sem vagyok hajlandó azt, hogy az ember s az emberiség képtelen az egyetemesség elérésére. A Nap útját választva s vállalva ez annyira elfogadhatatlan. Sőt, legyek őszintébb: elfogadható, csak *snassz*. Mint Antoine de Saint-Exupéry gépének megtalálása, a roncsok átkutatása. Miközben tudjuk, egészen pontosan tudjuk, hogy az ő gépe beleolvadt a horizontba, átlandolt a napkorongon, s már rég egy távoli, ismeretlen galaxisban keresi a Kis Herceget. És meg fogja találni. Hiszen szüksége van rá; *várják a csarnok-egyen*; ő ismeri a bolygók mindegyikét; mesél a szelíd türelemről, a rózsza és az idő összefüggéséről s a gyökértelen lét hiábavalóságáról. S arról, hogy miért vannak kivilágítva a csillagok.

Nem, nem szeretem, ha egyik-másik elsötétedik.

MOSTANÁRA

a héjakúté mostanára

NAPÚTnak égi nyomtatása

napútra térne napútra költöztet

földi útjának vége mely gömbölyded

földi útja vége dús sugárkéve

mácsonyás élesztése újraélve

szürös diszt vetne szolgaságra

NAPÚTnak égi nyomtatása

Tari István

Temesi Ferenc

Éltek?

Mert most ez a legfontosabb kérdés. A világvjárványnak koránt sincs vége. Eddig egy kisvárosnyi embert vesztettünk, mert Magyarországon nem hazudják el az áldozatok számát. Amikor ezt a búcsúztatót írom, napi egyjegyű az elhalálozások száma. Tudom, egy is elviselhetetlen annak, aki a szerettét veszíti el.

Most is temetünk. Egy irodalmi-művészeti-környezetvédelmi folyóiratot, amely egy csöndesen állhatatos főszerkesztőnek, Szondi Gyurinak köszönhetette létét. Aki 75 lett, de mindig azt hittem, idősebb vagyok nála. Isten tudja, miért.

Amikor a kínaiak feltalálták a papírt és a nyomtatást, Európában pergamenre (vékony állatbőrre) körmöltek kiválasztott emberek a kolostorokban, a cancellárián, egyetemeken. Caj Lun, Krisztus után 105-ben elfogadta egyenlőnek a papírra írtat a selyemre írttal. Si Peng pedig a nyomtatást találta fel 1050 körül. Európa válasza Gutenberg volt, 1440-ben.

Nekem már önmagában az is elég, hogy a nemrég búcsúztatott Jankovics Marcell szerette a Naputat. Miként filmrendezőm, András Ferenc is, akinek a *Záróra után* forgatókönyvét írtam. Nekem különösen a tematikus számok tetszettek. Például a 70 évesek számai. Mennyi öregember van rajtam kívül még a világban! Ez megnyugtat. A hetvenéveseknél egy a biztos: kilépnek a megbízhatatlan hatvanoidok sorából. A fajborból óbor lesz, a lőréből ecet. A legszebb dallamokat több száz éves hegedűkön játsszák.

A Napútnak sincs vége. 1999-ben született, élt 22 évet, ami csak a Nyugat 33 éve mellett tűnik kisebbnek, de valójában igen is szép kor egy nyomtatott periodikánál.

Ha befagy a folyó, a víz tovább folyik a jég alatt. A Napút az online térben folytatódik. Minden végben van egy kezdet. Az online olvasott betű is betű. A hosszabb írást meg kinyomtatják az emberek, mert úgy könnyebb olvasni.

És végül, mivel a labdarúgó-EB egyik rendező országa vagyunk: a foci a nép operája. Tetszik, nem tetszik: így van. Végre van egy csapatunk megint, amelyik egyenlőként tud harcolni bárkivel. A szurkolók ezt megérik.

Arthur Miller azt mondta, hogy egy jó lapban a nemzet társalkodik önmagával. Ő persze az újságokra gondolt. Egy folyóiratban egy jó írás olyan hír, ami mindig hír marad. Egy jó folyóirat antológia az éppen legérvényesebb írásokból.

Éltek? Éljetek! És olvassatok. Aki meghal nálunk, kihalófélben lévő keresztény heteróknál, különben is megdicsőül. FELTÁMADUNK! Ez volt a Szeged-ró-kusi temető kapuja fölé írva.

Toót-Holló Tamás

Az Aranykor egy személyes tér

A név mindent meghatároz.

Vegyük azt hát, hogy Napút. Most elhagyva a Fazekas Mihálytól citált idézetet, amelynek egyébként mindig helye van a lapról szólva. A lapszámok borítóján is, a lapot bemutató estek szónoklataiban is.

Mert most ez nem számít. Most csak a Nap számít. Mert jó ideje nekem már csak a Nap számít. Bármit írok, mindenütt a naphéroszokkal közösködöm. Mindenütt a Nap fényének fényköreiben körözök. Minden történetben az ércorszakok váltakozásait keresem. Hát hogyan is ne lenne ez megint csak így, ha a Napút sorsának fordulói n tőprenkedem?

Azt elgondolva, hogy hogyan is van az, hogy napom, napom, fényes napom. Hogy süss le reám világosan. Ha már olyan sokat sütöttél rám homályosan. De akkor legyen megint minden így. Ahogy az ércorszakok váltakozása is akarja. Ahogy az Aranykor után jön az Ezüstkor, a Bronzkor, a Vaskor. De aztán az Aranykor magamagát újra csak előhívja.

A Napút kiadója a Cédrus Művészeti Alapítvány. Ahogy az újonnan megjelenő királyregényemé is. Ami úgy szól Mátyás királyról, hogy persze dehogy is róla szól. Bováryné én vagyok. Ahogy a Napnak útján is csak magam járok. Amikor velem is csak úgy van már, hogy árva ősök árva sarja. Nem maradott föld, se ház. Hogy ételem mint ég akarja, s majd az Isten felruház. S ha így esik, ami velem is csak megeseik, akkor a fényes

napomnak is csak azt mondhatom: napom, napom, fényes napom: eljövél, megsegítél. Rossz törvény búsít, ha hagyom, igából felderítél.

Rossz törvény, hogy a Napúttól búcsúzni kell? Nem. Rossz kérdés, hogy a Napúttól búcsúzni kell-e. Mert a Napúttól nem kell búcsúzni. Marad. A Gutenberg-galaxis nem halott ugyan, de megváltozott. Akár még azt is mondhatnám, hogy a tetszésem szerint változott meg. Már csak könyvek benne a bolygók a Napok körül keringve, s a művészet galaktikus csillagködeibe veszve. A papír egyre nemesebb lesz. Egyre több mocskot vet ki magától, hogy azok a Naumann-galaxisban legyenek inkább az úr szemetei. De a Naumann-galaxistól sem kell félni – az online tér számomra már nagyon régen egy üdítően izgalmas tér. Tele szeméttel, tele gyönyörrel. A szemetet felszedjük vagy elkerüljük. A gyönyörűséget pedig megkeressük, megóhajtjuk.

Nem rossz a törvény. Változás van. Soha nem fejlődés, mindig csak változás. A változatosság pedig hadd gyönyörködtessen minket is. Minket, a naputonline.hu mostani és leendő olvasóit is.

A Nap útjával megszentelt Aranykorok részeseit is. És akkor vissza a regényhez. De csak az Aranykor kedvéért. S hozzá még a Napút kedvéért.

A regény – a Naputat is kiadó Cédrus Művészeti Alapítvány által kiadott regény – végén Mátyás tucatnyi egymást követő, alternatív befejezéssel

zárja történetét. Ezek sorában az a legutolsó, amikor eljön hozzá önként vállalt száműzetésébe, a Királyok Hegyén töltött magányába az udvari mágusa, Regiomontanus. És az udvari táltosa, Kampó táltos. S őket is megkérdezi egy hosszú szellemi utat lezáró sok-sok lezárás egyikében Mátyás, hogy szerintük mi is volna az Aranykor. Amit ő a saját személyes művének tekint az örökkévalóság saját maga által meghódított tartományában.

Mátyás elmondja nekik, *hogyan számvetést készített, de még örökséget is hagyott. S most már csak arra lenne kíváncsi, hogy ők mit tartanak erről az egészből. Az ő Nagy Művéről. Ha nem sértenék meg vele.*

Akkor most lenne az, hogy búcsúzóul – ami úgy búcsúzás, hogy nem búcsúzás – egy olyan ajándékot adok a Napút főszerkesztőjének, aminél páratlanabb ajándékot egy regényíró tényleg nem adhat.

Megengedem, hogy Szondi György is Bováryné legyen. Aki egyszersmind Mátyás király. Aki egyszersmind én is vagyok. De helyettem most ő lehet én. Ahogy én lehetek ő. A számvetést készítő.

Az Aranykor egy személyes tér – mondja a regényemben Kampó Mátyásnak. Úgy, hogy Szondi György is hadd legyen ennek a kinyilatkoztatásnak a méltó részese. Mert a lánynomnak mondom, hogy a menyem is értse.

Az Aranykor egy végítélet – mondja a regényemben Regiomontanus Mátyásnak. Úgy, hogy Szondi György is hadd legyen ennek a kinyilatkoztatásnak a méltó részese. Mert a barátomnak mondom, hogy a főszerkesztő is értse.

Az Aranykor egy égi ország, s beláthatatlanul sokan lakják. De ez a

sokaság mind én vagyok. Mert egy vagyok, és sokan vannak bennem – feleli erre a regényemben Mátyás a mágusnak és a táltosnak egyszerre. *Basilus Valentinus szavait idézve.* Hogy az Aranykort elemezze, de a Napnak útját is szem előtt tartsa.

Akkor legyen hát most a mi értelmezésünk szerint a Napút is egy aranykori tünet. Egy szellemi aranykor múlhatatlanul csodás jelensége.

Róla is csak azt tartva, hogy olyan, mint egy égi ország. Hogy beláthatatlanul sokan lakják. S az a sokaság egy kicsit mind Szondi György – jelenthetem ki, hogy a regényem zárlatán kívül az egyik legkedvesebb alkimista szentenciám tanulságát is Gyurira értsem.

Hogy az én napom, az én fényes napom most hadd süssön rá is egy kicsit világosan.

Hiszen tehetem. Egy vagyok, és sokan vannak bennem.

Néha ő is ott lakik bennem.

Ha a Napútnak és a Napútról írok, akkor meg aztán különösen.

És hát nincs ebben semmi különös. Minden csak úgy van, ahogy ez már csak szokásos.

Amikor velünk is csak úgy van már, hogy árva ősök árva sarjai vagyunk. Akikre néha nem maradtott föld, se ház.

Hogy ételem mint ég akarja, s majd az Isten felruház.

Megyünk. Isten hírével megyünk. S közben a megmaradás parancsával megyünk. S közben váltig csak az Aranykor személyes terében időzünk.

Mert idővel a szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak.

Mert a Napút búcsúünnepét méltán nevezhetjük személyes térnek. Végítéletnek. Égi országnak.

Bováryné pedig virágcsokrot tart a kezében, s Szondi György elé libben. Ugyanazzal a galantériával, amellyel Ószondisága köszöntött minden hölgyvendéget a Napút-estek hölgykioszorújában.

Cuppanós a csók. A Gutenberg-galaxisban pedig megzizzen a lapo-

zás közben egy papír. A Naumann-galaxisban pedig megzizzen böngészés közben egy számítógépes chip.

Minden megy tovább. Semmi nem megy tovább.

Hovatovább és nemkülönben. Egyebekben és különösen. Mindközönségesen és egyetemlegesen.

Tislér Jolán

Kezdetben...

Szondi Györgynek

Kezdetben volt az ige, a szó.

Ki teret nyit a szónak, utat is nyit az életet adó Naphoz.

Összebékíti a tegnapot a mával, s rezgéseivel a jövőnek hagy üzenetet.

Álmod valóra vált.

A szépirodalom, a tanulmányok, az életutak, a képzőművészeti alkotások megmentett gondolatai, a borítóbelső gyönyörű érzésvilága, a Napút-füzetek békessége és feszültsége királyi gonddal megszerkesztve nemesítették az alkotó és az olvasó lelkét. Segítettek abban, hogy a fény felé vezető úton haladjunk.

A szélnek feszülni – utunkra igazgyöngyöt szórni – önfeláldozás.

S ezt így lehetett tenni csupán, tudta a főszerkesztő is.

A népszellemhez és -lélekhez kötött, valamint a csillagúton haladó történelmi és irodalmi horvát alkotások és egyéniségek számára kitárult a Napút.

Hvala! Hvala Ti, jer si nam najjaču snagu života: ljubav i poštovanje darovao!

Hvala ti za beskrajn mir! Za iskrene, tople riječi kojima si brinuo o nama, o Hrvatima!

S ezért a legcsodásabb éltető erőt – a szeretetet ajándékozzuk neked.

A főszerkesztő álmai valóra váltak. Útját a Nap bejárta. Pihenni tér. A csillagösvényre lágyan felfeszülő érzések és gondolatok a szeretet erejével, a Napút kérébe kötött álmaival velünk maradnak.

Általuk tisztul az út a Földtől a Csillagokig. S mert birtokod a szó, csak szeretet lehet a lelked. Kegyes ajándékot kaptál. Lezárhatsz egy megvalósult álmot. S velünk marad, útján példát mutatva, minden gondolatod és az ige, a szó.

Turai Kamil

A Másság mániája

Már a neve győzelem volt számomra! Napút – „te leszel a világ legnagyobb Napút-festője”. Ragyogás, sic igitur ad astra. S mindig jelentkeztek új csillagok, ebben a nem személyválogató folyóiratban. Avagy: nagyon is személyválogató volt. Kiválogatták jellem és tehetség alapján az arra méltókat. Nem a bevett rang, kikönyökölt pozíció számított. Inkább és csakis az érték eredetisége, a canticum novum. Nem élveztek előnyt a sikereikbe belegyepesedettek, az átlagosságukba beleszédültek. Valami más – a másság mágiája: ezt ízleltem-orrontottam a Szondi György-i „mindigderűben”. Csodálván, honnan az alkotóerő az újbóli nekirugaszkodáshoz? Honnan a hit a színvonal megtartásához? A főszerkesztő és a szerkesztőtársak bíztak egymásban és az elpusztíthatatlan magyar értékérzékenységben. A Nap táltosi útján.

Emlékszem, első publikációm a Napútban Johannes Scotus Eriugenával esett egybe. Jellemző, hogy százoldalas Eriugena-monográfiám sehol se keltett se érdeklődést, se közlési bizalmat. Annál inkább a Napút főszerkesztőjében. Rögtön ráéreztem ennek a több mint ezeréves ír vagy hispán teológus-zseninek az örök aktualitására. Jó mélyet és kiadósat merített a komplett írásból: több mint tíz oldalt. Konzsenialitással tapintott rá, hogy a létrend négyes felosztása korszakalkotó. (Emlékeztetőül: 1. teremtetlen-teremt = Isten 2. teremtett-teremt = ember!!! 3. teremtett-nemteremt = emberen kívüli világegyetem 4. teremtetlen-nemteremt = anyagsemmi!!!) A Napúton járt és jár a szellem – ami is nem ragad papirosához – jó magasan, Isten szolgáló szomszédságában!

Vasy Géza

Három haiku

Végtelen NAPÚT
kering földön és égen
csillagvilágban

Csak figyelj reá
egy haiku átölel
mintha búcsúzna

Egy édeni rét
fényözönében őrzöl
fenyőfaárnyék

A magyar irodalom jelentős részben folyóiratok történetéből építkezik. Ez jellemzi a Napút évtizedeit is. Bár lezárul egy korszak, búcsúzik a Napút, elbocsátó szép üzenetének maradandóságát Szondi Györgynek és alkotótársainak köszönhetjük. Nem feledkezhetünk meg róluk.

Végh Alpár Sándor

Kedves Gyurka!

Jelezted, hogy úgy döntöttél, befejezed a lapszerkesztést, a könyvkiadást: mindazt, ami mostanáig évtizedeken át kitöltötte és teljessé tette az életed. Visszatérsz a cserben hagyott bolgarista területeidre.

A felkérő ünnepi hang jogos volt és megszolgált. Hosszú évek munkája tette hitelessé.

Hadd kezdjem azzal, hogy ha apám nem került volna a múlt század közepén végzés után a Debreceni Református Kollégiumból Kunhegyes Gergely-dűlőbe néptanítónak, nem vállaltam volna el az alábbi írást. Mert csak az ő sorsával és Vas Gereben regényével – *A nemzet napszámosa*val – tudom összevetni sokéves, kemény küzdelmedet.

Nem voltam a Napút szerzője, és ez ellentmond a kérésnek. Másfelől viszont tudtad, hogy a világ legkedvesebb országa számomra is Bulgária, és ha róla van szó, sok mindent elvállalok.

Apám Kunhegyesen szörnyű körülményekkel találta magát szembe. Messze volt minden, tán maga az Isten is. Az iskola egyetlen teremből állt. Hétfőtől szombatig a tanítás helye volt, vasárnap az istentiszteleté. A fűtést a gyerekek működtették. Hajnalonta egyik kezükben a táskát, másikkban egy otthonról hozott darabfát cipelték, és a tanító úr csak utána kezdte fölkerdezni a leckét, amikor már befűtött, és meleg lett. Aki látta Korniss Péter fotóit a rettenetes sárban iskolába induló székely kislányokról, el tudja képzelni a tanyai viszonyokat.

Az irodalom viszonyai se sokkal jobbak. Jártam udvarra nyíló vidéki szerkesztőségben: rossz kilincsek, vacak fűtés, elmaradt bérek – hamar megértettem, aki a literatúráért akar tenni Magyarországon, az esetek többségében ugyanúgy a nemzet napszámosa lesz, ahogy a néptanítókból apám idejében.

Belőled is az lett, s én ezért hősként tiszteltelek. Egy bizalmas percben elárultad, hogy a pénzt, amit Bulgáriában a Magyar Kulturális Intézet vezetéséért kaptál, félretetted, és az utolsó fillérig beleölted lapodba, a Napútba. Érdemes volt? Igen.

Babics Imre könyve, a *Gnózis*, Toot-Holló Tamás gyönyörű kiadású, több kötetes *Garabonciás könyve*, vagy ami számomra jelentett óriási örömet: Szása Szokolov zseniális regénye, a *Bolondok iskolája* – melyet Nabokov is nagyra értékelt, és hírét Faludy György hozta haza egy kanadai esőerdőből – irodalmi haditett, nem beszélve a Napút tematikus számairól – mindez együtt nagy értékű életmű, amely előtt kalapot levéve állunk.

Büszke vagyok, hogy két éve együtt kaptuk meg a bolgár kulturális miniszter kitüntetését, amiért szívünkben őrizzük és terjesztjük Bulgária csodáit.

Téged a legmagasabb fokozat illetett, engem csupán a legalsó, de ott állhattam melletted a „dobogón”. Remek érzés volt, Gyurka! Istenemre az.

Tiszteletet érzek irántad: a magyar irodalom egyik fontos műhelyét vezeted, bátran és tehetségesen.

Emberként is sokra tartottalak – ezt kevés pályatársomról tudnám ennyire őszintén kijelenteni.

Öllelek.

Virágh László

Sárarany

A Napnak útján a sár: arany,
Lépteink ragyogása: gyémántbánya,
Küllők sugarán villan a fény.

Emelkedj magad fölé,
Hisz ezért születted,
Úgy szállj a fölséges Nap felé!

Csak a láng, csak a fény az igaz,
Nem létezik a sötét,
Ne félj, belé csak az merül,
Ki a fényben nem örül,
Örüljön hát mind, ki igaz!

Pompás ez a név! És pompás ez a küldetéstudat, amellyel megvalósul a teljes sajtószabadság! Azt írsz, amit akarsz, minden teret kap, szabadon szárnyalhat a képzelet! Aligha találsz még egy helyet, ahol ez így lehet. A változatosság kábító világa, ahol mindenki az lehet, akivé válni akar. Én a Napúton maradok, mert ez az én utam is. Arra visz, amerre menni akarok. Kövessetek hát boldogan, ti, akik mind ugyanezt érzitek!

Vörös István

A világ legnagyobb Napút-szerkesztője

Az ember néha nem érti. Hogyan lehetséges ez? Szellemi (és anyagi) függetlenségének forrásait annyifelé keresi, hogy semmiképp se talál magyarázatot rá. (Talán az önfelélés, az önépítés legradikálisabb módja?) Ó, nem mindig ért egyet lapszerkesztési döntéseivel. De koncepciója annyira független, és senki más véleményének nem rendeli alá magát, hogy az tiszteletet ébreszt. Nem tudom, lehet-e ennyire függetlennek lenni. Nem véletlen a lap névválasztása. *Napút*. Csontváry látomásának, megvilágosodásnak a szava. Szondi György talán valami ilyesmit hallhatott: Te leszel a világ legnagyobb Napút-szerkesztője, nagyobb... Vajon kinek a neve kerülhetett ide? Ki volt korábban napút-szerkesztő? Osvát? Vagy épp Petőfi? Nagy külföldi szerkesztőt nehezen mondok, a szerkesztés, úgy látszik, nemzeti ügy. Munkájának hatóköre nemigen ér túl a nyelvi kultúra határain. Tudnék cseh neveket. F. X. Šalda! Neki némileg Németh László a magyar megfelelője a Tanúval. De ők mindketten egyszemélyes lapot szerkesztettek. Bár Szondi György ízlése és kánonja egyszemélyes, de nem egyedül csinálta a Naput, még ha sok tekintetben mindig is egyedül volt. Aki annyi emberrel érez közösséget, úgyis egyedül van. Mint az olyan ember, akinek nincs fájdalom- vagy hőérzete, Szondi teljesen immunis a sznobizmusra. Előny ez, de nagy tehertétel is. Alighanem kételkedik bármilyen előírt, jól megkomponált értékrendben, mert mindenhol értékeket lát. Komoly gond ez egy szerkesztőnek. Sokkal könnyebb szigorúnak és válogatósnak lenni. Hiszen így mindent, amiben érték van, ki kell adni. És kiadja. Nem tudom, hogyan csinálja. Húsz éve elképzelhetetlen a folyóirat-kultúra a Napút nélkül. Bár mintha nem is oda akart volna beilleszkedni Szondi György. Nem is tudom, hová. Valahová a magyar kultúrába, az nyilvánvaló. De azt át is formálva. Hogy elegendő hallgattak-e a szavára? Nyilván nem. De kinek hallgatnak elegendő a szavára? Csak a némának.

Szondi Györgynek rengeteg ötlete van, és ami ritka, rengeteg szerkesztői ötlete. A kedvencem a minden évben megjelenő, jeles hetveneseket bemutató lapszám. Önportréra kér minden, épp hetvenhez érkezőt, aki valamit letett az asztalra, ízlésbeli, politikai, műfaji megkülönböztetés nélkül. Azok a lapszámok speciális modern regények, egy kort mutatnak be érdekes személyiségek révén, akik nem kezdenek a regény unalmas cselekménysémáiba, csak egymás után, közel százan leteszik a névjegyüket. A fölsejlt regény pedig maga az élet, amelyben éltek, éltünk. Igazat mondanak, hazudnak – koncepciójuk szerint, amellyel valami lényegi igazságot akarnak megragadni, szerények és dicsekvőek, szimpatikusak és erőszakosak, szelídek és bátrak. Azokat a számokat végig kell olvasni, bár a sorrend tetszőleges, a születési sor szálán fűzi össze a szerkesztő őket. A szerkesztő, azaz az idő. A Napút egyik szerkesztője tehát az idő. Lehet, hogy Csontváry nagy mondat-hallucinációját is így kell értelmezni?

Az idő beszél? És Rilkéét a duinói tengerparton? Amikor az elégiák éneklük be magukat a fülébe. Tíz év kell ennek a gyakorlott és mindentudó költőnek, hogy aztán a tíz nagy vers végére kitegye a pontot. Az idő beszél ilyenkor hozzánk? Amikor nincs külső forrása a beszédnek? És mindig a napútról beszél, amely az idő tájain át vezet.

Nem tudom a Napút titkát. Talán nem is merem megkérdezni, talán befognám a fülem, ha elárulná valaki. Lehet, az a titok, mint gyakran, hogy nincs titok. Hogy komolyan kell csinálni. Vagyis inkább derűsen. Mikor besüt a nap az ablakon, bejön az út az ajtón.

Zalán Tibor

A Napútról, úgy konkrétan vagy általában

Szóból ért az ember. Az egyenes beszéd mindig veszélyesebb, mint a körmönfont megközelítések, de olykor-olykor eléri a célját.

Szondi György azzal állt elém egy régi szép napon, hogy legyek olyan barátja, írjak már rendszeresen lapjának, a Napútnak, akár indítsak el benne egy külön rovatot. A felajánlás megtisztelő volt, de nem ragadta meg a fantáziámat. Sok hasonlóban volt már részem életemben, megismertem belőlük magamnak azt a részét, amit úgy tudunk körülményesen lefedni, hogy nagy kedvvel és elánnal látok hozzá a rendszerességet feltételező vagy megkívánó munkához, azután hamar elmegy tőle a kedvem, és kínólván fejezem be. Kínos vergődéssel, magammal szembeni vereséggel, hogy úgy mondjam. Ezt pedig igazán nem akarhatom már magamnak, annyi kudarcnak is elkönnyelhető kaland után. Ennyire még én sem lehetek jó másokkal – és ellensége magamnak.

De Szondi valamit hozzátett a mondandójához, és ezt a hozzátevést

tekinthettem kihívónak, pimasznak, elesettnek, szemérmesnek, bántónak vagy bűnbánónak akár. *De nem tudok fizetni.* Ezt mondta, és szemüvege mögül kíváncsian pislogott rám. Kíváncsian, de tartózkodó arccal. Jelevén, akármit is mondhatok az ajánlatára ez utóbbi mondat fényében, a kettőnk viszonyára, illetve a világ dolgaira a válasz nem lesz túl nagy hatással.

Ilyen megkínálást még nem nagyon kaptam, ingyen, szeretetből, a lap szeretetéből, a magam vélt vagy meglévő altruizmusával, írjak, leginkább csak úgy.

Mert miért is ne, jutott az eszembe, rögtön a mondat után. Meg is lepődtem magamtól, de már késő volt, bent tusakodtam, kint igent mondtam. Így, és ekkor indult el a B2-es páholy, hogy még a lap rolóleházása után is jelen legyen az életemben, avagy Szondi főszerkesztő életében. Egy könyvet már megjelentettem – jelentettek meg a Napkút szerkesztőség alkotáit – ezekből a páholy-írásokból, visszhangra is lett; most készül, lassú-

dadan, a második a Váz haikukötetem szerkesztőjének, Zalán-Lipák Sárának gondos szakértelmével.

Így akár meg is érhettem, gondolhatja bárki, de ha abból indulok ki, hogy nem ez volt a szándékom az írásokkal, akár mindegy is, hogy ezt tekintsem-e honoráriumnak vagy az életem tetszőleges hordalékának. Vagy tekintsem-e valaminek.

Ami feltétlenül imponált a vállalkozásban, hogy a főszerkesztő szabad kezét adott. (Mi mást adhatott volna, forszírozhatnám, de nem forszírozom.) Olyan rovatot csinállok, amelyet akarok, arról írok, amiről akarok, egyetlen kikötése van, hogy nem írhatok annyit, amennyit akarok, mert a B2-es oldalra bizonyos karaktermenyiségnél több nem fér rá. Ehhez már tárcáirói időszakaimból fakadóan, bejáratott reflexem volt, így nem éreztem idegennek most sem, hogy annyit írjak, amennyi hely van az írás számára fenntartva (tárca – a vonal alatti szöveg...).

Ha nem írok minden számba, nem baj, de jobb, ha írok. Várják az olvasók és a kollégák, mondta ritkásan, és bólogatott. (Nem zavarta a biztatásban, hogy még nem jelent meg egyetlen írás sem ekkor, nem lehetett tehát sem olvasója, sem kollégája az írásoknak, illetve a páholy-írások írójának...)

A tematikus szerkesztés se igazságon, tette tovább tisztába a dolgokat, vagy kapcsolódsz az aktuális lapszám központi témájához (elköteleződöm), vagy éppenséggel nem (nem köteleződöm el...).

Némi magyarázat. Hogy miért is B2-s páholy. A B2 jelentése a lapszerkesztésben járatosak számára nyilvánvaló lehet. A kiadványok vastagabb borítójának belső, második oldalának az egyezményes neve (bo-

rító 2). A páholy elsősorban színházi, másodsorban szabadkőműves, harmadsorban még sok helyütt használatban lehető fogalom, de ebben az esetben egyik sem talált. Mindössze arra gondoltam ezzel a páholy-dologgal, ami végső soron nem tartozik az olvasóra, hogy a szó és konnotációs mezője pontosan lefedi a pillanatnyi (ez a pillanat már lassan három évtizede tart, és feltehetőleg tartani is fog még az életem hátralévő idejében) helyzetemet. Kívül az előadásokon (pártokon, mozgalmakon, szövetségeken és nagycsoportos akciókon, felvonulásokon és kivonulásokon), nem a közönség soraiban ülve (nem vegyülve a reflex-hangadók közé és között), messziről szemlélve még azt is, ami velem történik – egyre hidegebb idegenként. De mégsem a Muppet Show zsémbes öregembereként, noha ahogy a lappal, az évek velem is jöttek, de inkább mentek... Végső soron nem bántam meg.

A Napút folyóiratról kellene vélekednem, ami persze nem egyszerű játék. Amolyan pró és kontra huzavona. Nem is megyek bele, csak egy-két vázlatos tűnődés a lapszélre.

Mondják, hogy a Napútban túl sokan jelennek meg túl sokféleképpen, leginkább színvonalban. Mondják, sok „vonal alatti” írás jelenik meg, nem tárcadefinícióként értelmezve az alattiságot. És igazuk is van. Lenne, ha nem lenne szemére vethető valamennyi lapnak, orgánumnak, jelen lévő megjelenítő formációnak.

Mondom, a Napútban szerencsére sokan jelennek/jelentek meg, üdítően sokféleképpen, nem feltétlenül baj, hogy igen változó színvonalon. Az irodalomtörténet számos, magát elitnek és kánonteremtőnek tartott unalmas és hátranézve együgyű folyóiratot tart számon, akár a közelmúltból is, ame-

lyeket bedarált/bedarál az idő és az unalom. A Napút nem akart elit lap lenni, azon kevés folyóirat közé tartozott, amelyik kaput tárt az író-nagyközönség számára (ha van ilyen), kockáztatva ezzel a dilettáns megmutatkozások esetlegességét is, ugyanakkor kikerülve a parnasszusra hamuba sült pogácsát tarisznyákba pakoló jóságos nagymutter hamis (hamus) szerepében tetszelgést. Na már most, ha kezembe veszem a magukat mérvadónak tekintő folyóiratokat, irodalmi egyéb orgánumokat, a találati arány nem nagyon tűnik alacsonyabbnak, mint a Napút esetében, csak ezekben a vékony elit réteg igyekszik trendivé fűjni föl a szarságait.

A Napút nagyon sok íróembernek adott, nyújtott menedéket és reményt, hogy érdemes. Hogy mi érdemes? Lenni, íróként – vagy aszerűen. Nem vállalta föl nagyképűen az idő szerepét, hogy rostálja az aktuális termést megmaradókra és örökbecsűekre, illetve múltékonyra és felejthetőre. Komolytalan és olykor vérengző játék, hogy élők akarnak ítélkezni megmaradásról, fennmaradásról az időben. A jelenkor nagyképűségét vetkőzte le talán Szondi szerkesztő, amikor egy minden szempontból nyitott folyóiratot szervezett magának. Meg azoknak, akiknek nem volt ilyenjük. Akik látszani szerettek volna, de nem engedte meg számukra a „szakma”, a „kánon”, a gőg és a különféle érdekek mentén kialakított és azok szerint változó mainstream félelemből eredő farkasvaksága.

Jogos a felvetés, a művészetben nincs demokrácia, csak teljesítmény van. De eltévelyedés, hogy a szerző teljesít. Nem, kérem, a mű teljesít. A szerző leginkább csak közvetít, szerencsés esetekben jól. Az irodalmi sztárok és folyton vörös szőnyegekben masírozók és masírozottak,

fotózáshoz megállók és mosolygók, politikai debattőrök leginkább száználmas celebmásolatok, nem biztos, hogy mindig a legjavát mutatják fel annak, amit írásművészetnek hívunk. Félek, leginkább nem.

Szemére vethetik a Napútnak, hogy nagyon sokféle volt az érdeklődése, kényes témáknak, olykor hagyományosnak tetsző gondolatoknak, elképzeléseknek, elméleteknek adott helyet. Ez lehet így, mert így kellett lennie. Ha egy lap nyitott, akkor a vélemény szabad, a gondolkodás is a szabad, és a tévedés joga is szabad. A kockázaté, a mellé lövése is. Én kimondottan szeretem azokat az orgánumokat, amelyeknek a szerkesztői nem tartják magukat az igazság és az egyetlen lehetséges esztétikai út tudójának, lapjukat az egyetlen érvényes irányjelölőnek, irodalmi üdvtörténeti példatárnak. Szeretem a meglepetéseket, jelentkezzenek azok akár blöff formájában

Inkább kedvemre valók, mint a besavanyodott és kiégett mindentudók besavanyodott és kiégett, kiszámítható és kényszeresen kiszámított nagyképű semmitmondása, önisméltelgetése. De ez már, lám, csak ízlés kérdése. Vagy épp nem az.

Sokat lehetne töprengeni (most nem fogok, majd fognak mások) a Napút keletkezésén, delelésén, alkonyatának eljövetelén. Azon, hogy egy ember, jelesen Szondi György eszelős akarása, tiszteletet parancsoló szakmai alázata, meggyőződése vagy sértettsége, lehetősége vagy a lehetetlen megkísértése volt-e a lap születésének, létezésének a felhajtóereje. Vagy a sok melléálló ember hite és bizalma abban, hogy van elég hely a Nap alatt. Vagy nem örült elme örült találmánya-e a Napút maga, magányos cédrussága mint olyan?

Zsávolya Zoltán

Kezdet és Folytatás

A *Napút* biztosan megállapítható módon *sajátos* folyóiratnak tekinthető az időszakos kiadványok hazai történetében. Az alcímébe („Irodalom, művészet, környezet”) emblematikusan belevett ökoszempontról ugyanis a lap – noha formálisan nem áll(t) egyedül ennek érvényesítésével, mert például a *Liget* is részben ezt tűzte/tűzi a zászlajára, nem beszélve még akkor a kifejezetten „zöld” magazinokról (melyekbe túlságosan belemerülve, persze, elhagynánk már a kulturális lapok terrénumát) – számonként társítva irodalmi alapanyagának egyik hangsúlyos rétegét éppen ezzel, a hangsúlyozott környezeti figyelemesség eszméjével: felvirágzik (volt). *Fellevelel...* (Hogy a díszként is leírható helyett alapvetőbb, a lélegzésre, klorofill- és oxigéntermelésre szolgáló növényi rész, szerv neveződjön meg – szójátékosan bár, azonban a funkcionalitást, az életet kiemelően.)

Tehát azt állítom, hogy ami a *Napút* irodalmából ökoérzékeny, az visszahat az újság általános irodalmára mint olyanra (ha számítható ilyen – nem szükséges feltétlenül külön venni!), éspedig pozitívan, emelő jelleggel. Ez most tétel, tételnek szánom.

Mit mondhatok azonban az általam – jobb híján, hirtelen – általában vett irodalomnak nevezett literatúrai összetevőjéről, vénájáról, rovattartalmáról/-airól a *Napútnak*?³ (Mely természetesen nem áll ellentétben a kifejezetten természet-óvó anyaggal a folyóiraton belül.) Nos, ez szellemileg teljességgel klasszikus, ami közelebből itt azt kívánja jelenteni: klasszikus modern. Azaz, főként: modern. Magától értődve, önkéntelenül esztétista, azaz nem művészetvallású (ez utóbbin belül nem is avantgárd!), ám a tradicionalista szépészetszemély vonatkoztatási rendszerén belül maradó.

Ráfoghatnánk így, hogy *Nyugat*-örökös – amint minden ambiciózus és az újra, az értékes ötletességre nyitott, egyben kiegyensúlyozott, józanságra törekvő tájékozódású lapra rámondhatjuk ezt tulajdonképpen, 1941/44 óta mindmáig. De ne mondjuk rá, külön ne (annyira természetes ez!), hiszen például e sorok írója a *Napút* hasábjain átkozta el anno a szerinte túltengő és ezért már káros *Nyugat*-mániát mint a megújra ránk törő LAPALAPÍTÁS egyik kizárólagossági intencióját.⁴

Mire alapozható mármost az a megfigyelés – az előbbieken felvetett egyik szempontunkhoz visszatérve –, hogy a *Napút* „biztosan sajátos” szellemiségét, szellemi mivoltát, lényegét tekintve meg „teljesen klasszikus, e kettőből követ-

³ A képzőművészeti vénáról külön nem szólok most: húsz-egynéhány éves fennállása alatt rengeteg műnyomópapír is elemésztett a periodikum, mindenek díszére és megelégedésére. Vagy: a „művészet” nem csupán a képzőművészet fogalmát és műveleti területét jelenti?... Azt tudja meg az esztétika tanszék! (Mármint azt, éppenséggel azt, hogy a dolognak a tágasabb értelmezés dukál.)

⁴ Zsávolya Zoltán, *Nyugat-fixáció*, *Napút*, 2008/1. [január-február], 120–123.

kezően pedig félreismerhetetlenül, jól fel- és (...)elismerhetően (...) *jelentős folyóirat*”⁵ Az indulás évfolyamának nyitó, az 1999/1–2–3. számára tekintő, majd a következő esztendő évkendő, 2000–2001–2002/1-es füzeteire koncentráló („összefüggő” mintavétel + széthúzó-dó-szerkezetazonos mintavétel) lapszámvizsgálatunk egyik eredménye: a folyóirat már kezdetben, majd a nem teljesen közvetlen folytatásban is határozottan (mintegy tehát a fennállási középszakasza indulásakor...) „a szellemi értékeket tradicionálisabban prezentáló”⁶ lapszámderekű szöveg(el)rendeződéssel felépített szerkezetet, szerkesztettséget mutat. Ezt a kultúraközi közvetítés tematikus blokkjai, továbbá a műfordítás rovat (*Hetedhét*) erőteljes-következetes szerepeltetése kifejezetten bizonyítja – a csak úgy szerepeltetett saját szépirodalmi tartalom, illetve a már mondott és kiemelt ökokompatibilis belletrisztikus szövegtömeg mellett, amely – szintén már említetten – generális literalicitással (is) bír, de amely kifejezetten zöldülten a beszédes elnevezésű *Berek* rovat keretei között foglal gyakran helyet. Mindazonáltal a filozófus esszéje a legelső szám első (valóságos) írása-ként (a belső borító beköszöntői után) a szintén csak ekkor induló *Előtér* rovat precedensértékű szövegfeltöltése gyanánt igazán programos írás.⁷ Amint az, ugyanilyen irányban (az 1999/2. lapjain) Mohás Líviáé (*Hét tétel a szenvedélyekről*). Hogy azután a 2. lapszámban a *Berek* rovat csak szépirodalmi? Hogy itt nincsen zöld vezéresszé? Hogy csak a 3.-ban jelentkezik ismét ez a rovat, benne ismét egy ökológiai értekezéssel?!

Tudjuk, hogy csak ki/mi következetes... (PILLANATNYILAG nem folytatom tovább a vizsgálódást és annak kiértékelését.)

Egy folyóirat élő organizmus, az egyéni/szerzői szövegszülés(ek), a számról számra ismétlődő konkrét összeállítási lehetőség (lapzárt) ritmusára is jár. Sőt, arra jár a leginkább. Mármost: a kezdet botladozó léptei, ha kihagynak?... A majdnem közvetlen folytatás aztán rögtön megszilárdít: rászilárdíthat a dolgokra, helyzetre.

Lám, a széthúzó „szórványminta” évfolyamnyitó számából (2000/1.) is hiányzik éppen a *Berek*! Míg a másik kettőben aztán ott van (2001/1.; 2002/1.). S 2020-ig *lényegében* töretlenül ott.

Kezdet és Folytatás? Igen. – A Befejezés elvi, vagy legalábbis *lényegi* lehetlenségével!

(A print lapszám örök és változhatatlan, véglegesen lezárt. Míg az *on-line*-elektronikus a végtelenségig kiegészíthető. Vagy akár *továbbszerkeszthető*, s netalántán még visszamenőlegesen is...)

⁵ Zsávolya Zoltán, *Az „utolsó” szerkesztő. Szondi György és a Napút folyóirat indulása*, Napút, 2021. március 15. (XXIII évf. + 1 „szamizdat” szám), 97.

⁶ Uo., 96.

⁷ Sebeők János, *Naptánc*, Napút, 1999/1., 3–4.